

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskunskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym ett av elva

_Innehåll

_Uppgifter i anslutning till bokens kapitel, länkar och annat användbart material för undervisning och inläring finns på bokens webbsida www.undersammahimmel.se

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Volym ett

_Förord (#7)	#1
_Människan och tron (#14)	#5
_Under samma himmel (#16)	#7
_Mening i livet -- mening med livet (#18)	#9
_En kung tar ställning (#22)	#18
_En indi ers uppbrott (#23)	#21
_Tro och livssyn (#28)	#30
_Olika livsåskådningar (#32)	#37
_Samma himmel -- olika tro (#38)	#50
_Människors tro i förändring (#44)	#61

_Global t och lokal t (#48) .. #70

_Volym två

_Tro och mening i en digital
tidsålder (#50) ..... #75

_Liv och gemenskap i
cyberspace (#50) ..... #75

_Datorspel -- en del av
livet (#54) ..... #81

_Digitala teknikens baksidor
(#56) ..... #84

_Religion på nätet (#58) ... #88

_Webben som resurs för
religionsstudier (#63) ... #98

_Människan och moralen (#66) .. #103

_Vad är moral? (#68) ..... #105

_Värdefilosofi (#71) ..... #111

_Moraliskt värdefullt (#72)
..... #113

_Människans värde (#73) ... #114

_Hur vet vi att vi har
handlat rätt? (#74) ..... #116

_Handlingsanalys (#76) ..... #121

_Handlingsanalytiska teorier
(#82) ..... #133

_Var går gränsen för vårt
moraliska ansvar? (#84) . #137

_Vad är en god människa?

_I i

_Dygdets ska perspektiv (#86)	#140
_Feministisk etik (#91) ...	#152
_Vad är rättvisa? (#94) ...	#157
_Etik och politik (#97) ...	#165
_Om tolerans och moral (#99)	#170
_Volym tre	
_Religioner och sekulär livssyn (#104)	#179
_Religiösa livsåskådningar (#106)	#181
_Religionernas svar på livsfrågorna (#107)	#182
_Religionens funktioner (#110)	#187
_Globalisering och privatisering (#111)	#191
_Judar, kristna och muslimer (#114)	#197
_Likheter (#116)	#198
_Skillnader (#124)	#215
_Religiös dialog (#127) ...	#220
_Judar (#128)	#222
_Judar i Sverige (#129) ..	#223
_Judisk identitet -- att tillhöra ett folk (#131)	

.....	#225
_Hi stori en om _Gud och fol ket (#132)	#228
_Judi sk tro -- att göra _Guds vi lja (#138)	#241
_Hal acha -- saml i ngen av l evnadsregl er (#140)	#245
_Vi kti ga högti der (#143) ..	#253
_Ol i ka j udi ska i nri ktninga r (#146)	#258
_Samtal med _Jonathan _Körösi , j ude (#149)	#265
_Vol ym fyra	
_Kri stna (#152)	#273
_Vem är kri sten? (#153) ...	#273
_Kri sten kul tur och tradi tion i _Sveri ge (#154)	#276
_Förhål l andet j ude ndom -- kri stendom (#157)	#280
_Hel ig skri ft: _Nya _Testamentets ol i ka böcker (#160)	#288
_Bi bel syner (#165)	#297
_Tros läran (#169)	#306
_Sakra menten -- kyrkans hel i ga handl i ngar (#177)	

.....	#321
_Kyrkoåret -- årligen	
återkommande högtider	
(#180)	#326
_Andra högtider (#181)	#327
_Kristendomens historiska	
utveckling i _Europa	
(#182)	#330
_Sveriges utveckling som	
kristen nation (#194) ...	#356
_Volym fem	
_Kyrkorna idag (#202)	#373
_Frågor som kristna	
diskuterar idag (#208) ..	#385
_Samtal med _Greta _Fälth,	
kristen (#212)	#394
_Samtal med _Olavi	
_Bl omfjord, kristen (#215)	
.....	#400
_Muslimer (#219)	#408
_Vem är muslim? (#220)	#410
_Islam och de andra	
abrahamitiska religionerna	
(#221)	#412
_Hur det hela började (#224)	
.....	#419
_Koranen (#229)	#427
_V	

_Shari a (#232)	#433
_Musl i msk etik (#234)	#436
_De fem pel arna (#237)	#443
_Musl i mska högti der (#241)	
. . . . .	#450
_Sufi smen -- i sl ams mysti k	
(#242)	#453
_Efter _Muhammed (#244)	#455
_I sl ams i dag (#248)	#463
_Samtal med _Larvi na	
_Kücük göl , musl i m (#251)	
. . . . .	#469
_Vol ym sex	
_I ndi ens rel i gi oner (#254)	#477
_En mångfal d av tradi ti oner	
(#255)	#478
_Hi nduer (#260)	#488
_Världsbil d och verkl i ghets-	
uppfattning (#262)	#491
_Männi skosyn och l i vsideal	
(#264)	#495
_Gudar och gudakul t (#270)	
. . . . .	#506
_Kasterna (#284)	#538
_Samtal med _Sudhagar	
_Raghupathy, hi ndu (#287)	
. . . . .	#542
_Vi	

_Samtal med fami l j en	
_Parekh, hi ndu och j ai ni st	
(#289)	#547
_Buddhi ster (#292)	#552
_Si ddhartha _Gautama (#294)	
. . . . .	#555
_De fyra ädl a sannin garna	
(#296)	#558
_Ol i ka tradi ti oner (#302) .	#569
_Vol ym sj u	
_Ol i ka tradi ti oner (#302)	
(forts.)	#571
_Buddhi ster i _Sveri ge	
(#305)	#576
_Samtal med _Trudy	
_Fredri ksson, vayrayana-	
buddhi st (#306)	#578
_Samtal med _Patri k _Hul ti n,	
zenbuddhi st (#310)	#589
_Jai ni ster (#314)	#598
_Si kher (#318)	#604
_I en si khi sk gurdwara	
(#321)	#609
_Östasi ati ska rel i gi oner	
(#324)	#614
_Daoi smen (#326)	#616
_Konfuci ani smen (#328)	#619
_Vi i	

_Shintois m (#330)	#622
_Sekulära livsåskådningar (#332)	#626
_Meningen i livet (#334)	#628
_Religiöskritik (#338)	#635
_Sekulär humanism (#345)	#648
_Samtal med _Emilia _Ericson, sekulär humanist (#351)	#660
_Volym åtta	
_Tematiska tvärsnitt (#354)	#667
_Religion i samhället (#356)	#669
_Det polyreligiösa och polykulturella samhället (#357)	#670
_Kristendomen och den svenska kulturen (#362)	#678
_Religiösfrihet (#363)	#681
_Religiösfrihetens utmaningar (#366)	#687
_Religion, politik och makt (#372)	#701
_Religion och konflikter (#375)	#707
_Religionens roll i kampen för fred och frihet (#380)	
_Viii	

.....	#716
_Nya religiösa rörelser (#384)	
.....	#724
_Ny andlighet för en ny tid	
(#385)	#725
_Nya religiösa rörelser	
(#388)	#731
_Debatten kring nya	
religiösa rörelser och	
sektor (#396)	#746
_Rörelser med rötter i	
abrahamitiska religioner	
(#399)	#751
__ISKCON -- en hinduisk	
rörelse (#404)	#763
_Rörelser med rötter i	
ockultism (#407)	#768
_Volym nio	
_Rörelser med rötter i	
ockultism (#407) (forts.)	
.....	#771
_Rörelser med förkristen	
anknytning (#410)	#776
_New _Age (#413)	#782
_Livets skeden (#420)	#796
_Från vaggan till graven	
(#421)	#796
	_I x

_Födel sen - - väl kommen till	
Livet (#422)	#798
_Att bli vuxen (#427)	#808
_Äktenskap och bröllop	
(#431)	#819
_Döden (#436)	#828
_Heliga texter och urkunder	
(#448)	#850
_Vad gör en skrift helig?	
(#450)	#851
_Kanon och auktoritet (#452)	
.....	#855
_Vägl edning och uppbyggelse	
(#453)	#857
_Världsreligiösernas heliga	
skrifter (#454)	#860
_Volym tio	
_Olika genrer i religiösa	
skrifter (#462)	#877
_Heliga skrifter och	
kulturen (#470)	#894
_Heliga skrifter i många	
former (#471)	#897
_Nyckeltexter ur olika	
urkunder (#473)	#901
_Religion och vetenskap (#474)	
.....	#903
_X	

_Tro och vetande -- vänner eller fiender? (#476) . . .	#904
_Olika förhållningssätt till religion och vetenskap (#481)	#914
_Frågor i gränslandet (#486)	#925
_Skapelse eller evolution (#488)	#928
_Går det att bevisa _Guds existens? (#492)	#935
_Etiiska frågor och vetenskap (#496)	#944
_Etik i praktiken (#498)	#947
_Kärlek och relationer (#499)	#948
_Hälsa och sjukvård (#504)	#957
_Djur och moral (#516)	#982
_Volym elva	
_Djur och moral (#516) (forts.)	#985
_Forskning och vetenskap (#519)	#988
_Näringsliv och industri (#522)	#996
_Lag och rätt (#526)	#1004
	_Xi

_Religion, livsåskådning och etik (#530)	#1012
_Ta ställning i etiska frågor -- en analysmodell (#533)	#1018
_Författarnas tack (#540)	#1030
_Register (#542)	#1033
_Bildregister (#546)	#1059

olika sammanhang en alltmer framskjutet plats. _Kunskaper om hur människors livstolkningar präglar kultur och politik har fått en ökad relevans i skolan och i andra utbildningssammanhang.

_Vi som författat "_Under samma himmel" har inspirerats på många sätt av alla de personer som vi mött och samtalat med under arbetets gång; vi har insett hur viktigt det är att ha grundläggande kunskaper om "den andres" sätt att tro och leva och hur förmågan att förstå såväl vad som binder oss samman som vad som skiljer oss åt i ett pluralistiskt samhälle, kommer att ha betydelse för hur vi möter framtidens utmaningar.

_Likheter och skillnader mellan religioner och livsåskådningar är intressanta att studera, men lika viktigt är att notera den stora mångfalden och variationen inom varje livsåskådning. _Detta har präglat vårt sätt att presentera de olika livssynerna och präglar också perspektiven i bokens temadel. _Vi

talar alltså om "kristna"

::: #8 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

snarare än om "kristendomen", om "buddhister" snarare än "buddhismen" och om "humanister" snarare än "humanismen".

_Den här läroboken är tänkt att i första hand användas i undervisningen i gymnasiets religionskunskapsämne, men kan förhoppningsvis också komma till användning i andra sammanhang. _Förutom klassiska textboksavsnitt så innehåller boken möten och samtal med människor inom religioner och andra livsåskådningar. _Anknytningen till det webb-material som kopplas till textboken kommer förhoppningsvis att underlätta för såväl lärare som elev att friare kunna röra sig mellan textbok och webb.

_Undervisningen i religionskunskap riskerar att i för stor utsträckning beskriva skillnader mellan människors liv och tro. _En av våra grundtankar har därför varit att lyfta fram likheter i människors sökande efter en hållbar livstolk-

ning. _Vi har velat ställa männi-
skan, med sin tro, sitt tvivel och
sitt sökande efter hållbara värden i
centrum och där tar boken sin
utgångspunkt. _Först därefter kommer
studiet av trosläroarna; dit går vi
oftast först när vår nyfikenhet har
väckts. _Religioner och livsåskåd-
ningar är universella fenomen och
kräver därmed utblickar i världen.
_Detta har inte hindrat oss från att
försöka att, så långt möjligt,
behålla den livs- och trosvärld som
formas i _Sverige just nu i fokus.

_När vi åter lägger örat till
texterna i "_Under samma himmel" hör
vi sorlet av era röster; elever,
kolleger, sekulära humanister,
muslimer, judar, buddhister,
hinduer, lutheraner, domnikan-
sstrar, religionsvetare, familje-
medlemmar och intresserade vänner.

_Ett varmt tack till er alla!

_Ola _Björlin

_Ulf _Jämterud

::: #9---#13 :::::::::::::::::::::::

::: #14 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Männi skan och tron

bl ock #1

=== _Bi l dbeskre vni ng =====
_Foto. _Den höga betongmuren som
ski ljer pal esti ni er från i srael er
på _Västbanken. _En kvi nna som bär
sl öja går l ängs med muren till -
sammans med en poj ke. _Hon bär ett
li tet barn över ena axel n och
hå ller i en stor kasse. _På mur-
ytan ovanför henne har någon mål at
si l huetten av en fl icka med fl ätat
hår som fly ger genom l uften genom
att hå lla i en kni ppa bal l onger.

=====

::: #15 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vi är männi skor; du som läser det
här och jag som just nu skriver det.
_Fi nns det något mera grundl äggande
som förenar oss än att vi är mänsk-

#15

#5

I ga i ndi vi der? _Knappast. _Männi -
skorna som byggde pyrami derna i det
gaml a _Egypten, männi skorna som
byggde kanal er i de gaml a flod-
kul turerna, de som dog på slav-
skeppen på väg till _Ameri ka, de som
vaktade fångar i koncentrati ons-
lägren under _Andra världskri get, de
som byggde el kraftledni ngar genom de
norrl ändska skogarna och de som just
nu saml ar ved till kremeri ngsel darna
utefter _Ganges stränder i
_Varanasi. _Alla är männi skor med
tankar kring vad som är meni ngen med
li vet och vad det innebär att vara
männi ska med tankar om rätt och
orätt, med känsl or, mi nnen, vil je-
impul ser och drömmar.

något som inte alltid respekteras --
men är samtidigt unika och oersätt-
liga som just de vi är och blir.

_Att vara människa är, bland
annat, att söka efter svar på livets
gåta. _Finns det en mening med livet
som helhet? _En mening med mitt eget
liv? _Hur kommer det sig att vi
finns till och att universum en gång
skapades på det sätt som vetenskapen
idag försöker förstå? _Hur universum
har utvecklats vet kosmologerna --
de som forskar om universum -- en
hel del om. _Men ingen vet vad som
fanns före the _Big _Bang, det vill
säga för ca #13,7 miljarder år

::: #17 ::::::::::::::::::::::::::::::

sedan och som orsakade att allt
började. _Biologerna kan förklara
hur fortplantning går till och hur
vi människor kommer till liv genom
befruktning och graviditet. _Men hur
liv en gång uppstod är svårare att
komma åt. _Och hur ska vi förstå
människans speciella medvetande,
hennes förmåga att uppleva och
reflektera över sina upplevelser,
vars och ens känsla av att vara en

person med en egen, absolut unik identitet, något som gör att vi ofta ser människan som något alldeles speciellt jämfört med allt annat som finns? _Forskning kring människans medvetande och hjärnans kapacitet pågår för fullt. _Mysteriet _Människan -- förblir hon för alltid i grund och botten en gåta? _Kommer vi att kunna förstå vårt själsliv bättre efter ännu mera forskning? _Kommer vetenskapens svar att närma sig några av de svar som hittills endast bearbetats inom människornas livssyn och religioner?

::: #18 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Mening i livet -- mening med livet

_Att ställa frågor

_Att ha en livsåskådning är till att börja med att veta i vilken riktning man kan söka svaren på viktiga frågor som: _Varifrån kommer vi? _Vad händer efter döden? _Hur uppkom världen? _Varför finns det onda? _Varför uppfattar jag vissa saker i

till varon som viktigare och mer värdefulla än andra?

_Men det är inte bara sådana mer eller mindre teoretiska frågor som vi söker svar på. _Våra känslor och _Önsknningar är lika viktiga: _Vad är gott? _Hur blir vi lyckliga? _Vad har vi för plikter gentemot andra människor? _Gentemot djur och natur?

_En hel del av de frågor som barn ställer går att besvara, men inte alla. _Ett litet barn kan inte förstå hur barn kommer till, något som det tidigt frågar om. _Om ett litet barn frågar "_Hur gör man en bil?" så måste man anpassa svaret till den nivå barnet befinner sig på. _Men man kan i princip ge ett svar som förklarar hur det går till. _När det gäller livsfrågorna är det på ett annat sätt. _Att ställa dem och fundera över möjliga svar är en del av varje människas mognadsprocess. _De svar som barnet möter kan från början vara ganska lika de svar som ges på "vanliga" frågor, men ju äldre och mer medvetet barnet blir, desto större kan nyansrike-

domen och djupet bli i svaren. _Den vuxna människan lär sig att svaren på de så kallade livsfrågorna är annorlunda än svaren på de vetenskapliga frågorna. _Svaren kan inte visas vara sanna eller falska på det vanliga sättet. "_Hon är #165 cm lång". "_Hon är lycklig". _Vilket av dessa påståenden är lättast att undersöka sanningshalten i?

_Mening -- att sträva efter lycka?

_De flesta instämmer nog i att vi människor strävar efter att vara lyckliga. _Man kan vända på det och säga att vi strävar hela tiden efter att undvika att vara olyckliga.

_Genom att leva på "rätt" sätt, genom att äta hälsosamt, genom att undvika att utsätta oss för

::: #19 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

risker av olika slag hoppas vi att kunna fånga den långsiktiga lyckan.

_Uppfattningen att detta är det enda värdefulla i livet kallar man för ett _hedonistiskt ideal. _Ordet _hedone (från grekiskan) kan man

översätta med lust eller lycka, och nog kunde man se detta sökande efter lycka som det som också ger livet mening. _Mycket av våra dagliga aktiviteter handlar om att skapa denna livsvärld som ska bidra till att vi inte känner oss olyckliga.

_Men är detta allt?

_Det är viktigt att ha vänner som vi kan lita på. _Vi vill känna närhet till andra och samtidigt få ett utrymme att vara ifred, en plats där vi är trygga och en plats där vi känner att vi är bekräftade och kan vara oss själva. _Allt detta hör till grundläggande behov som vi vill tillfredsställa. _I detta finns också känslan av att lyckas med utbildning eller andra projekt som vi ger oss i kast med -- att vi når fram till de examina och det yrkesliv som vi sätter som ett mål.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett jordbrukarpar har dukat upp en måltid åt sig på en åker med höbalor. _De sitter bredvid varandra och njuter av

sol en med var sin kaffemugg.

_Bredvid dem står en traktor.

=====

_Samtidigt kan vi inte så lätt skaka av oss en känsla av att hindren på vägen till lycka är många, några dessutom ofrånkomliga.

_Sigmund Freud, skaparen av den inflytelserika psykoanalysen, har försökt beskriva vilka hindren att bli lycklig är i den kända boken "_Vi vantrivs i kulturen":

_"_Lidandet hotar från tre håll: dels från den egna kroppen, som beroende på att den

::: #20 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_är förutbestämd att förfalla och upplösas inte ens kan undvara smärta och ångest som varningssignaler, dels från yttervärlden, vilken kan rasa mot oss med övermäktiga, obönhörliga, förstörande krafter, och slutligen från våra relationer till andra människor. _Det lidande som kommer ur denna källa förnimmar vi måhända mera smärtsamt varje annat - - - ." i (_Översättning: _Lars _W. _Freij)

_Lyckan hindras av att vi blir sjuka, och att vi också oroar oss för att bli sjuka och gamla. _Det är alltså ett av de tre hinder för vår lycka som vi, enligt _Freud, har att hantera. _Också insikten om att vi kommer att dö en dag, är en insikt som vi lever med och som vi påminns om när släktingar och vänner dör från oss. _Att vi har kroppar som är sårbara och dödliga är ett faktum som vi måste leva med och anpassa vår livssyn till.

_Att naturkatastrofer och yttre hot från miljö och klimat hotar vår bekymmerslösa tillvaro är ett faktum som möter oss varje dag i nyhetsrapporter i media. _Vi får tänka på hur vi lever och bor, hur vi klär oss och vad vi äter, för att minimera de risker som ligger i att vara beroende av naturen och naturlagarna.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Livets hjul. _Väggmålning i
_Härkeberga kyrka, _Uppland.

_Bi l dbeskri vni ng
_Väggmål ni ng. _Till vänster: _En
ung man klättrar upp på ett hjul.
_I mitten: _Han grenslar sedan
hjul ets högsta del med självsäker
mi n. _Till höger: _Han har blivit
gammal och ramlar nu av hjul et när
döden i form av ett benrangel drar
ned honom (_Döden sätter samtidigt
en spade i jorden).

_Som ung är mannen klädd i
åtsittande byxor och långa
spetsiga skor. _Han bär sitt hår
långt och har små mustascher. _Som
gammal bär han tofflor och stor
mössa.

_Till vänster om hjul et står en
narr som samtidigt spelar flöjt
och slår på en liten trumma som
han bär kring hal sen.

=====

_Det tredje hindret, som _Freud
verkar anse vara mera smärtsamt för
oss än allt annat, är att de rela-
tioner som vi har till andra

::: #21 :::::::::::::::::::::::::::::::
männskor kan skapa lidande för oss.

_Det kan handla om nära relationer

till vår livspartner, det kan handla om relationerna till våra klasskamrater i skolan eller våra arbetskamrater på jobbet, men också till människorna i stort i samhället.

_Hit hör förstås alla brott och orättvisor som vi drabbas av och de konflikter mellan grupper av människor som skapar våld och krig.

_Ett vanligt sätt att benämna det som _Freud ser som hinder för att vi ska leva väl och vara lyckliga är att använda ordet _ondska. _Det onda i livet är det som står i vägen för oss att förverkliga oss och leva väl. _De två första slagen av hinder som _Freud nämner, sjukdom och död liksom naturkatastrofer av olika slag kan man benämna _naturligt ont. _Det tredje slaget, den skada och de hinder vi stöter på genom andra människor och våra relationer till andra brukar benämnas _etiskt ont.

_Det faktum att alla människor i livet möter dessa hinder och det som vi ofta kallar det onda i tillvaron har gjort att vi på många sätt måste

bearbeta detta i vårt medvetande, vi tvingas bearbeta det som skrämmer oss. _Konsten och litteraturen är, vid sidan av kärlek av alla slag (det som är grundläggande för att vi ska bli lyckliga) fulla med skildringar av ondskan (det som grundlägger vår olycka). _Allt från stora berättelserna i grekisk och indisk kultur, till exempel _Iliaden, _Odyssén, _Ramayana och _Mahabharata, till dagens populärkultur, där våldet, mordet, katastroferna och "spänningen" tar andan ur oss, har skildringar av ondskan och de mörka sidorna av livet hållit oss fångslade. _I de medeltida kyrkmålningarna, fortfarande möjliga att se i vissa av våra kyrkor, kan vi se hur levande helvetet beskrivs där både hög och lagri skerar att slukas av helvetets lågor. _Det har alltid stått klart för oss att livet har en allvarlig sida, en mörk skuggsida, och insikten om detta måste rymmas och bearbetas i den livssyn som ska bära oss genom liv och död.

_Så hur gör vi för att skapa en

mening i livet som inte faller bort
så fort vi möter något av dessa
hinder? _Kan det finnas ett menings-
fullt liv trots alla dessa ut-
maningar mot vår lycka som vi möts
av i livet? _Hur ska vi utforma vår
livssyn så att vi får en hållbar
grund att stå på?

::: #22 ::::::::::::::::::::::::::::::

_En kung tar ställning

=== _Bildbeskrivning =====
_Teckning. _En gammal stenmur med
en öppen port. _I porten faller
snö mot en mörk himmel. _Framför
porten flyger en liten fågel
förbi.

=====
" _Eders majestät, när vi jämför
människans nuvarande liv på jorden
med den tid om vilken vi inte har
någon kunskap, så tycks det mig som
en ensam sparvs snabba flykt genom
salen där du på vintern sitter till
bords, omgiven av länsmän och
ri ddare. _Därinne brinner en angenäm
brasa som värmer upp salen, därute

rasar vinterstormen med regn eller snö. _Sparven flyger snabbt in genom den ena dörren i salen och ut genom den andra. _Under det korta ögonblick den är inne i salens värme slipper den vinterstormarna, men strax har den försvunnit utom synhåll och återvänt till det vintermörker varifrån den kom. _Så är det också med människan. _Hon finns på jorden en kort stund. _Om det som fanns före livet och om det som kommer efter livet vet vi ingenting. _Om därför denna nya lära kan ge oss säkrare kunskap, gör vi rätt i att följa den."

_Så säger en av rådgivarna till kung _Edward i _Northumberland år #627, om vi får tro munken _Beda som på #700-talet skrev om kristnandet av det engelska folket. _Kungen kände sig osäker om han skulle våga språnget att anta kristendomen som sin religion. _Det här inlägget i diskussionen tycks ha haft särskild betydelse. _Han bestämmer sig för att bli kristen och påbörjar bygget av en träkyrka medan han förbereder

#22 #19

sig för dopet.

_Om vårt liv bara är en liten
uppflammande låga, strax slocknad,

::: #23 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
i en ocean av mörker och kyla, då är
allting meningslöst, tänkte kanske
kung _Edward. _Ljuset och värmen,
den hemtrevliga stämningen kring
middagen där samtals sorl steg och
föll och sånger ekade mellan
väggarna, allt detta som för _Edward
betydde trygghet och glädje, tolkade
han som en enda lång predikan om att
det finns _Någon som bryr sig om
oss. _Mellan vaggan och graven byggs
något upp som måste få en fortsätt-
ning när jordelivet är slut. _Detta
gav, i _Edwards ögon, mening åt
livet.

_Kungen beslutade sig för att bli
kristen. _Han valde att göra
kristendomen till sin _livsåskåd-
ning. _Detta beslut var säkert inte
lätt. _Han var ansvarig inför många
människor. _Att ändra sin livssyn
har konsekvenser inte bara för en
själv. _Besluten har konsekvenser
också för andra människor. _Männi -

skan har frihet att välja men också ansvar för sina beslut.

_En indi ers upp brott

_En person som ändrade sitt liv radikalt efter att ha ställts inför några omskakande erfarenheter var _Siddhartha _Gautama. _Han levde i norra _Indien flera hundra år före vår tideräkning. _Han var hindu och tillhörde de högsta skikten i samhället. _Han hade av allt att döma en mycket trygg barndom. _Han gifte sig och fick barn men bodde fortfarande kvar i den skyddade miljön i faderns palats. _Kanske hade han tidigare stött på livets hårdare sidor, men först när han gjorde några tydliga erfarenheter av livets gränser, kände han att han måste ändra sin livsstil. _Det började med att han såg en mycket gammal människa. _Han förstod plötsligt att hans eget liv inte skulle vara i evighet. _Märkte han inte redan vissa tecken på att han började åldras? _Han hade hittills inte

behövt komma nära någon som var allvarligt sjuk men nu mötte han en svårt sjuk människa. _Vilken sjukdom det handlade om vet

::: #24 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

vi inte, men han gjorde en erfarenhet som de flesta av oss gör, förr eller senare. _Vi ser med sorg och vanda hur den svåra sjukdomen förändrar människor. _Så fruktansvärt orättvist! _Varför nu detta?

_Och värst av allt: _Döden!

_Siddhartha _Gautama såg en död kropp för första gången i sitt liv. _Den som står invid en död människa kan förnimma hur kort väg det är från liv till död. _Hur nära en osynlig gräns vi lever dag efter dag. _Vi inser det när vi står vid den döda kroppen efter en vän eller en familjemedlem. _Personen, som nyss fylle gemenskapen med liv och närvaro, vart har hon gått? _Hon ligger alldeles stilla och ser kanske fridfull ut. _Men när du lägger handen på kinden så känner du att värmen är borta. _Du går bedrövad därifrån och vet att något

oåterkal l el igt har skett.

_Det _Si ddharta tänkte på var nog kanske inte i första hand döendet.

_Vi sst kan det vara något vi känner oro och rädsla för: _Gör det ont?

_Kommer jag att vara ensam? _Hi nner jag förstå vad som händer? _Men den

större och mer omskakande frågan, den som antagl igen gj orde _Si ddharta

ännu mer fundersam, var frågan om döden sj äl v: _Vad är döden? _Vad är

det att vara död? _Fi nns det i nget som består?

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Hi ndui ska kvi nnor i bön.

_Varanasi , _I ndi en.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _Två kvi nnor som står framför en tegel stenstrappa är

försjunkna i bön. _De bl undar och håll er samman si na handfl ator

framför hakan. _Bakom dem, på ett av trappstegen, står två

metal l krukor.

=====

_Det första steget på väg till en

egen livsåskådning var för

::: #25 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Siddhartha _Gautama att lämna sitt palats och sin familj för att söka sanningen om människan. _Det var naturligtvis ett mycket svårt steg. _Vad kan ha drivit honom att ta det? _Han började sin väg med att följa en metod som religionen föreskrev, _-askes, i alltså att leva i mycket stor materiell enkelhet för att helt kunna koncentrera sig på det andliga sökandet. _Han skulle så småningom lämna den vägen och komma till insikt om en annan livsväg. _Efter att ha fått insikt om vissa grundläggande förhållanden i människans villkor, grundar han en ny religion. _Den får namnet "buddhism" efter den titel som _Siddhartha _Gautama får av sina lärjungar, _Buddha, den uppvaknade som nått upplysning.

_Varifrån kommer jag? _Vart är jag på väg?

_Vi föds in i en situation och på en plats som vi inte väljer själva.

_Under barndom och uppväxt får vi en verklighetsbild som präglas av de människor som omger oss. _Språk, kultur, livssyn, ja, allt som blir olika pusselbitar i vår identitet formas och gör vår livsvärld, den verklighet som vi känner igen och kan orientera oss i. _Hit hör värderingar och föreställningar om vad som är rätt, orätt och hur ett liv ser ut. _Till verklighetsuppfattningen hör också om vi tror att det finns en högre verklighet, en gudomlig verklighet som inte direkt kan uppfattas med sinnena, men som är en verklighet som man räknar med i den livsvärld som blir min. _Det kan också vara så att jag uppfostras i en livsvärld där allt som har med religiösa föreställningar ses som överkliga och ogrundade i normalt vetande och därför inte kan ligga till grund för en hållbar livssyn. _Den sociala miljö där jag lever spelar en stor roll för hur jag uppfattar mig själv och vilka mina möjligheter är. _Om jag föds i en lågkastby i _Indien så kommer jag

att ha svårt att föreställa mig
livet i en mindre bruksort i
_Västmanland. _Om jag föds in i en
välbeställd familj på en lantgård i
södra _Tyskland tänker jag i många
fall annorlunda än om jag lever i
ett fattigt kvarter i _Mexico _City.

::: #26 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Med begreppet _etnicitet menas
tillhörighet till ett folk, en
kulturell tillhörighet som ofta
innebär gemensamt språk, gemensamma
traditioner (ibland också religiösa)
och en känsla av samhörighet som har
med livsstil och värderingar att
göra. _Etnisk tillhörighet har bara
att göra med delar av vår personlig-
het. _Det handlar om den del av oss
som är kopplad till ursprunget och
de ramar som är givna genom var vi
föds och vilka människor som omger
oss i livets början.

_Gemensamt för alla är att vi har
präglats av den plats där vi växt
upp och bär på en ryggsäck som inne-
håller olika pusselbitar till vårt
jag, de olika sidor av vår identitet
som formats av vår bakgrund. _Gemen-

samt är också att vi föreställer oss en riktning, vi är på väg någonstans med vårt liv. _Vi har mål och drömmar som vi vill förverkliga. _När vi möter andra människor som inte delar vår bakgrund märker vi skillnader som vi måste förhålla oss till. _Vi bedömer och värderar utifrån ett visst sätt att mäta den andre och vet också vad som krävs för att förverkliga det egna livsprojektet.

::: #27 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vi måste ofta befria oss från synsätt som vi vant oss vid. _Vi måste ibland bryta upp från sammanhang där vi känt oss trygga men som ändå begränsar oss. _Att skapa ett eget liv innebär att också ta avsked från vänner, värderingar och åsikter som vi inte längre vill hålla fast vid.

_Man brukar säga att människan bland annat kännetecknas av att hon är fri att välja sin egen väg, att skapa sin egen tillvaro. _Det kan vara nog så svårt, men är ändå något som vi kan känna är sant och möjligt. _Vår identitet är inte en

gång för alla givna i alla dess delar. _Vi förändras. _Bitarna i vår identitets pussel byts ut, nya mönster bildas, vi formas av våra relationer till andra människor.

_Människans ursprung och mål

_Vi kan också fråga oss om människans ursprung som art: _Varifrån kommer människan? _Vilken plats har vi bland allt annat levande? _Den naturvetenskapliga forskningen utvecklats hela tiden och nya teorier om människans ursprung växer fram. _Universum är bortåt #14 miljarder år gammalt, men vår planet _Jorden knappt fem miljarder år, säger vetenskapen. _Människans historia då? _Här är osäkerheten större, men bland alla människoliknande varelser som hittats av antropologer (som forskar i människans ursprung och utveckling) tycks vår egen art ha några miljoner år på nacken. _De mer tydliga spåren går bara några hundra tusen år tillbaka och allt tyder på att de första människorna av vår

art. _Homo sapiens, har sitt ursprung i östra Afrika. _Därför tycks grupper av människor ha utvandrat till andra delar av världen. _Det är den uppfattning som de flesta vetenskapliga undersökningar tycks komma fram till.

_Långt innan vetenskapen nått till insikter som dessa har människor berättat historier om varifrån vi kommer. _I religionerna finns många s. k. skapelsemyter som berättar om vårt ursprung. _En del av dessa kommer du att möta i bokens avsnitt om livsåskådningar. _I religionerna finns också föreställningar om vart vi är på väg. _Hur bör livet utformas? _Vad är värdefullt i livet tillsammans med de andra? _Är döden slutet på allt? _Om vi inte tror det så blir frågan vilken verklighet

::: #28 ::

som vi möter efter döden? _Kommer vi att existera på något sätt även när våra kroppar inte längre lever?

_Frågor om människans ursprung och mål är s. k. livsfrågor som följer

människan i alla tider. _Svaren på de stora frågorna om livet och döden, om meningen, om vad som är värdefullt, kan aldrig fullt ut besvaras av vetenskap och kunskap om fakta. _Vi ska därför nu granska vad begreppet _tro står för.

_Tro och livssyn

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ung man som ber med hopförda handflator.

=====

_Ordet tro har flera innebörder. _I avsnittet _Religion och vetenskap (se sid. #476; ff) finns en genomgång av begreppet tro i förhållande till begrepp som _vetande och _kunskap. _Här måste vi i korthet urskilja två innebörder:

___TRO (#1) = att vara övertygad om något utan att ha vetenskapligt säkra bevis, och

___TRO (#2) = att hålla fast vid något, visa tillit till något.

_När vi talar om livssyn och vad som är värt att tro på i livet -- kär-

I ek, männi skovärde, _Gud, lycka
eller annat som jag vill räkna dit
-- så är det ju uppenbart att vi
använder ordet "tro" i båda
betydelserna samtidigt. _Om jag inte
är övertygad om att kärlek eller
männi skovärdet finns, så verkar det
konstigt att säga att jag håller
fast vid det. _Om jag vill tro på
något så ligger det i sakens natur
att jag också bär på en övertygelse
att detta något också är verkligt.

::: #29 :::::::::::::::::::::::::::::::

_En övertygelse av det slag som du
håller fast vid och som skapar en
känsla av trygghet, mening och
känsla av sammanhang, beskrivs ofta
med just ordet _tro. _Ordet betyder
i det här sammanhanget "något jag
håller fast vid", "något som jag
litar på". _Men ordet har andra
betydelser eftersom det ofta används
som motsatsord till _vetande.

_Jämför följande påståenden:

#1. _Jag tror på dig.

#2. _Jag tror att farfar kommer på
söndag.

#3. _Jag tror att det finns något

#29

#31

övernaturligt.

#4. _Jag lovar dig tro och lydnad.

#5. _Jag tror att det blir regn.

#6. _Jag tror på _Gud.

_Du märker att påståendena #2, #3 och #5 uttrycker att personen anser att något är sannolikt men ändå inte säkert. _Här är ordet _tro motsats till _vetande. _Det blir nog regn, troligtvis kommer farfar och det finns kanske något övernaturligt, är innebörden. _Påståendena #1, #4 och #6 handlar däremot om att personen som uttalar orden på något sätt förbinder sig att hålla fast vid någon, att lita på någon. _Här uttrycks en relation där ett band binder personen samman med någon annan. _Ordet "religion" har ibland tolkats ungefär som att "(åter)binda samman", alltså något som har med en relation mellan människor eller människor och en gudomlig verklighet. (_Innebörden av ordet religion är dock omstridd. _Mer om innebörden av ordet religion längre fram i texten.) _Man kan också fästa sin tillit till annat än konkreta

personer eller till _Gud. _Många uttrycker att de tror på människo- värdet eller på kärlekens makt till exempel. _Att tro att alla människor har samma värde är att fästa sig vid övertygelsen att vi bör verka för att alla människor ska ha samma rättigheter.

_Ibland, särskilt inom religions- vetenskapen, kallar man sådana trosövertygelser för _dogmer. _En dogm är en övertygelse som jag

::: #30 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

håller fast vid även om det inte finns några vetenskapliga bevis för min tro. _Det är snarare en bindande norm som jag hävdar av andra skäl. _Övertygelsen är så viktig och jag känner mig så säker på min tro att övertygelsen får bli en av grund- pelarna som jag bygger min livssyn på.

_När vi hör människor säga att de "inte är troende", så menar de att de inte är religiöst troende. _Ordet "troende" används ofta om personer som har en religiös tro. _Men betyder det att människor som inte

är religiöst troende helt saknar tro?

_Alla de tankar som du nyss mötte i avsnittet om meningen i livet, cirklar kring frågor som brukar kallas livsfrågor. _Det är frågor som är avgörande för hur vi ser på oss själva och andra -- hur vi ser på livet och döden och vad som kan ge vårt liv mening. _Ibland kallas de frågorna för _existentiella eftersom de berör människans existens, vad det innebär att vara människa, och man kan framför allt urski lja följande frågeställningar:

_Vad kan ge mitt liv mening?

_Vad är värdefullt i livet?

_Vem eller vilka känner jag att jag kan lita på och känna mig trygg med?

_Vilket är mitt ursprung? _Varifrån kommer jag?

_Hur ska jag veta vad som är rätt och orätt och vad som är min plikt som människa?

_Finns det en verklighet som jag inte kan direkt uppleva med mina sinnen, finns det en gud eller

gudar?

_Vad händer mig efter döden?

_Hur ska jag förhålla mig till
ondskan?

_Frågor av det här slaget väcks
under livets gång när vi möter olika
situationer som ställer dem på sin
spets. _Det är inte så att vi alltid
formulerar dem tydligt. _Det finns
där som något slags bakgrund i
livet. _Livsfrågorna kännetecknas
också av det inte så lätt går att
finna entydiga och lätta svar på
dem. _Visst kan vi använda oss av

::: #31 :::::::::::::::::::::::::::::::

fakta och kunskaper för att bättre
kunna förstå den situation vi
befinner oss i, men vetenskap och
logiska resonemang kan inte slut-
giltigt ge oss svaren på de
existentiella frågorna.

_Vårt sätt att leva och värdera,
vårt sätt att relatera till andra
människor, sättet vi tror på och den
livssyn vi utvecklar, allt detta
utgör ett svar på de frågor livet
ställer oss inför. _Det är minst
lika mycket vårt sätt att leva och

#31

#35

kal lats för _ . l i vsåskådni ng.

_0l i ka l i vsåskådni ngar

_Ett antal l i vsåskådni ngar har vuxit fram under l ång tid och som omfattas av många männi skor. _Di t hör de s. k. världsrel i gi onerna där en stor maj ori tet av männi skorna i världen, stati sti skt sett, hör hemma. _Li vsåskådni ngar som inte innehåller någon tro på en gud eller gudar kal las _ . sekul ära. _Ordet sekul är betydelse ungefär "världslig" (ofta motsatsord till "andlig") men i vårt sammanhang alltså "utan gudstro".

_Av befolkningen i världen på ca sju miljarder så tillhör stati sti skt sett ca sex miljarder olika religi ösa l i vsåskådni ngar, medan ca en miljard klassas som inte tillhöriga någon religion och är alltså "odefinierade" varav en del får antas se sig själva som sekul ära.

_ - (_Källa _Pew _Forum) ;

_Inom en l i vsåskådning så ställs l i vsfrågorna på ett visst sätt och besvaras på ett visst sätt. _Men man

ska inte tro att till exempel alla muslimer eller alla buddhister har helt enhetliga sätt att utforma sin livsåskådning. _Det finns stora variationer även inom livsåskådningarna och detta har många orsaker: sociala, etniska, historiska och geografiska. _Det har också ofta hävdats med viss rätt att det egentligen inte finns någon "islam" eller "buddhism" eller "kristendom" utan bara "muslimer", "buddhister" och "kristna". _Vad man menar med det är att det är så många kulturella och andra skillnader mellan alla dem som tillhör en viss religion att skillnaderna i utövning och sätt att tro inom en religion är nästan lika stor som skillnaden mellan religionerna. _Det här är värt att lägga på minnet när vi så småningom ska undersöka världsreligionerna och vad som, trots allt, förenar de allra flesta som räknar sig som troende inom dessa.

_Religiöner och religiöst liv

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Mandéer förrättar dop i _Arri esjön i _Vellinge. _Religionen har flertusenåriga rötter i _Mellanöstern och _Johannes _Döparen har en central roll i deras tro.

_Många av dem har flytt till

_Sverige på grund av motsättningar och konflikter i ursprungsområdet.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En skara som är klädda i vitt från hjässan till fötterna står vid en långgrund strand. _Tre av dem har vadat ut i det grunda vattnet.

=====

_Om du försöker att leta rätt på en definition av vad en religion är så kommer du snart att upptäcka att det finns många olika definitioner och många sätt att beskriva vad som är gemensamt för dem. _Vissa definitioner betonar vikten av tron på en

gud eller gudar, andra känslor av
vördnad inför en makt som vi är
beroende av. _Andra skulle kon-
centrera sig på att undersöka vilka
funktioner i mänskligt liv som
religioner kan ha. _Vi kan skilja
mellan

_Innehållsliga definitioner: defi-
nitioner som försöker fånga vad det är
människor tror på inom religioner,
till exempel tron på en gud, tron på
att människan har en odödlig själ
eller liknande innehåll. _Essens
betyder ju "kärna" eller "väsen" och
sådana definitioner vill försöka
fånga trosinnehållet och se detta
som det som är gemensamt för
religionerna.

::: #34 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Funktionella definitioner: defi-
nitioner som försöker visa vilken roll
som religioner spelar i människors
liv, vad tron fyller för funktioner
i livet från vaggan till graven och
hur religiösa föreställningar fyller
olika slags mänskliga behov av

struktur och mening.

_Eftersom det finns några få världsreligioner, man brukar räkna med fem eller sex, men hundratal s mindre religioner av olika slag, sinsemellan mycket olika och med olika trosinnehåll, så får vi nöja oss med några få drag som tycks förena de flesta av dem.

=== _Bildbeskrivningar =====

_Foto. _En procession med ett stort antal deltagare och en uniformerad mässingsorkester.

_Mitt i procession höjer sig ett slags stort "altare" av trä som upptill är klätt med rött tyg. _På altaret står två stora målade statyer som föreställer _Jungfru _Maria och _Jesus på korset.

_Kring korsets fot ligger stora buketter med blå blommor. _Intill altaret går någon som är klädd i vitt och vars ansikte döljs av en vit huva med hål för ögonen.

_Sistnämnda person bär ett stort runt och rött märke med ett kors på bröstet.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Pilgrimer rör sig runt
_Kaba i _Mecca. _Kaba är en kub-
formad byggnad utan fönster som är
klädd i svart tyg. _Byggnaden står
mitt på ett stort torg som är
kantat av arkader. _Torget är
fyllt med vitklädda pilgrimer.
_Bilderna är tagen med lång expo-
neringstid vilket får till följd
att pilgrimerna som går runt _Kaba
framträder som en ljus virvel.

=====

_Några viktiga dimensioner i
religiös tro

é -_Meningen i mitt liv kopplas
till en mening med -mitt liv som
helhet. _Det finns ett över-
gripande syfte med mitt liv som
ger innebörd och mening åt det
sätt som jag lever på. _Detta
övergripande syfte kan, som i
många fall, kopplas till tron på
_Gud och _Guds avsikter

::: #35 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
med mitt liv eller, som i till
exempel buddhismens fall, med att
mitt förhållningssätt i det här
livet kommer att ha betydelse för
fortsättningen av existensen i
nästa liv.

é _- _Berättelser och myter; till
exempel om ursprung och människans
plats i världen, spelar ofta en
viktig roll för troende. _I många
fall, som i de stora världs-
religionerna, finns dessa texter
samlade i "heliga böcker" som
läses och reciteras. _I den reli-
giösa kulturen ingår det att vara
förtrogen med dem. _Detta kallas
ofta för den _narrativa dimen-
sionen i religionen (den "berät-
tande" dimensionen). _I många
religioner i ursprungsbefolk-
ningarna världen över har den
berättande dimensionen oftast en
muntlig karaktär. _Myterna
berättas från generation till
generation.

é _Att religionerna har en _-rituell
dimension; gör att vi förknippar

religionerna med firandet av olika religiösa fester och årligt återkommande högtider, till exempel bland kristna firandet av jul och påsk och bland muslimerna firandet av _Id al _Fitra, som avslutar fastemånaden. _Ritualer vid religiösa högtider kompletteras med det rituella sättet att passera viktiga övergångar mellan stadier i livet: födelse, vuxenblivande, äktenskap och begravning av de döda hör till dessa s. k.

_övergångsriter.

é _Att vår moraliska medvetenhet kan vara kopplad till religiösa övertygelser är bekant för de flesta. _Regler som att inte döda eller skada människor och att inte stjäla motiveras ofta med formuleringar i de heliga berättelserna. _Att det finns en _etisk dimension i religionen betyder inte att man kan säga att religion är en förutsättning för moral, snarare att vårt samvete och vår känsla för rätt och orätt kan få en viktig motivering genom

att moral regler också är en del av religionernas liv och praktik.

é _Att praktisera en religion (att vara en som tror och utövar sin tro) är ofta att ingå i ett socialt sammanhang -- att höra till en församling, en kyrka, eller en grupp av något slag.

_Detta kan vi beteckna som den _-sociala dimensionen. _Att vara medlem i en

::: #36 :::

församling eller en religiös organisation av något slag kan ses som något som skapar trygghet och hemkänsla men också innebär en social kontroll av individen.

_Visserligen menar många forskare idag att de religiösa inslagen i många människors vardag antar en alltmer privat karaktär. _Man säger sig ha en religiös tro, men ser det inte som att man hör till en viss församling eller grupp.

_Ibland används ordet _privatreligiositet om den här tendensen, som kanske utmärker vissa samhällen, bland annat det svenska.

_Religiöner har oftast varit grupporienterade fenomen, men har under senare tid i vissa samhällen börjat luta starkare mot en individuell orientering, där individen utformar sin andlighet, mer eller mindre oberoende av den organiserade religiösa praktiken.

é_Till sist bör vi också beakta en dimension som hänger samman med den sociala, nämligen den _institutionella. _Liksom många sociala grupper så är religionen ofta förkroppsligad i organisationer med en viss struktur som skapar något slags fördelning av olika uppgifter i det religiösa livet. _Ledare med viss typ av utbildning (gurus, rabbiner, imamer, präster och så vidare) har specifika roller i organisationen. _Det växer också fram en praxis hur beslut ska fattas och hur och av vem de ska genomföras. _Institutioner kan på det religiösa området vara mycket stora eller mycket små. _Den katolska kyrkan är en institution med #1, 2

miljarder medlemmar, Svenska kyrkan har mer än #6 miljoner medlemmar men samtidigt kan en liten självständig kristen församling bestå av några få familjer. På samma sätt är det med de andra stora religionerna -- institutioner kan vara stora och oöverskådliga med en invecklad maktstruktur och de kan vara små och enkelt uppbyggda.

När det gäller de sista två dimensionerna har det ofta i nyare forskning visat sig att många människor i vårt samhälle är miss-tänksamma mot religiösa institutioner och det man ser som ett alltför organiserat religiöst liv. I sådana sammanhang talar man hellre om -en spiritualitet, i en typ av andlighet som innebär att individen söker sig fram på egen väg och förhåller sig mer eller mindre skeptiskt till de etablerade formerna av religiositet.

di mensioner stärkts. _Detta gäller sekulära humanistiska rörelser i bland annat ___USA och _Europa.

_När det gäller den rituella dimensionen så har det sedan länge utvecklats sekulära varianter av övergångsriterna, till exempel namngivningsceremoni istället för dop och borgerliga vigslar och begravningar istället för de kyrkliga.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Föreläsare för sekulär humanism och kristendom i samtal på _Fryshuset i _Stockholm under rubriken "_Med eller utan _Gud". _Dialogen mellan olika livssyner pågår i olika sammanhang och är viktig för hållbara relationer i ett pluralistiskt samhälle.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Deltagarna sitter på rad på en upphöjd scen. _Till höger om dem står en kvinna i en talarstol.

_En av deltagarna är en manlig präst, en annan är en kvinna som bär slöja.

=====

::: #38 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Samma himmel -- olika tro

=== _Bildbeskrivning =====

_En man och en kvinna sitter sida vid sida på några stenar och tittar upp på en fantastisk stjärnhimmel. _Mannen pekar ut något på himlen. _I bakgrunden avtecknar sig ett skogsbryn i silhuet.

=====

::: #39 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Om vi tittar upp emot himlen en stjärnklar natt så ser vi många stjärnor och planeter som bildar olika mönster på himlen. _Man tänker inte så ofta på att vi faktiskt ser in i olika tider av universums historia. _Ljuset har varit på väg emot oss under lång tid, i vissa fall miljoner eller miljarder år, innan vi upplever det vi ser som här och nu -- vårt eget livs ögonblick i universums långa historia.

_Och liksom vi kan urskilja olika

mönster av ljuspunkter beroende på hur vi tolkar och ordnar de ljuspunkter på himlen som vi ser, himlakropparna, så tolkar vi människor det vi upplever och är med om på olika sätt. _Vi ser olika mönster i tillvaron. _Livsåskådningarna bidrar till att forma detta mönster i vår livsvärld. _Vi har en _ förförståelse av det vi är med om och tolkar det vi upplever utifrån vad vi ser passa in i vår livssyn. _Därför är det inte konstigt att det har funnits och fortfarande finns en mångfald livsåskådningar. _Den _-globala utvecklingen, där världen genom modern kommunikationsteknik blir alltmer en "global by", gör att vi märker denna pluralism, denna mångfald av livssyner allt tydligare.

_Genom _ migrationen -- människors förflyttningar mellan _länder och regioner -- blir samhällena -- inte minst det svenska -- allt tydligare _ polykulturella, det vill säga många kulturer och religioner finns på samma plats. _Talrika grupper av

männi skor med annan tro och kul tur än den som varit förhärskande bland majoriteten av svenskar har immigrerat till _Sverige genom arbetskraftsinvandring eller genom att tvingats fly från svåra villkor i ursprungslandet. _På så sätt har kristna som tillhör den katolska och de ortodoxa kyrkorna samt judar och muslimer blivit en del av den svenska livsåskådningsskaran.

_Genom _demokratiseringen av samhället, bland annat det svenska, så ökar mångfalden av möjliga livsstilar, värderingar och uppfattningar om vad som är ett rättvist samhälle och olika religiösa och politiska strömningar kan få komma till tals. _Genom religionsfriheten så ökar människornas rätt att själva bestämma

::: #40 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

över sin livssyn och sin tro. _För _Sveriges del har detta varit en process på bortåt två hundra år, där religionsfriheten steg för steg har präglat medborgarnas tro och livssyn. _År #1951 fick _Sverige en

modern religionsfrihetslagstiftning, som förtydligats bland annat genom att Svenska kyrkan, som tidigare haft en genom historien privilegierad ställning är #2000 blev likställd med andra samfund (utom på några få punkter, mer om detta i kapitlet om kristna).

En påbjuden enhetlighet "uppi från", det gamla Sveriges lutherska enhetssamhälle, har alltså avlösts av en mångfald "nerifrån".

Det Sverige som nu växer fram uppvisar en kulturell och religiös mångfald. Det polykulturella samhället, att det finns människor med olika sätt att leva och tro samtidigt på samma plats, kräver på flera sätt mer av var och en än det gamla samhället gjorde. Förr var samhället mer intolerant men också mera stabilt. Nu krävs större förmåga till förståelse och inlevelse. Individens fri- och rättigheter, särskilt på det religiösa området, blir allt viktigare.

Den ökande mångfalden beror med andra ord dels på att de "gamla"

svenskarna uppvisar en större variation i tro och livsstil, dels på en ökande immigration av människor med andra religiösa traditioner än de som varit vanliga i det tidigare samhället.

_Sökandet efter en ny värdegrund

_Människans livssyn måste, om den ska vara genomtänkt, grundas på faktakunskaper. _En minst lika viktig grund är dock de värderingar som en människa har.

_Några exempel:

é _Ett faktum är att det på många håll i världen idag förekommer dödsstraff. _Att det är så beror på värderingar hos dem som stiftar lagar. _Hur motiveras den ståndpunkt?

é _Ett mål att sträva mot är jämställdhet mellan könen, säger någon. _Javisst, men varför? _Hur skall den ståndpunkten motiveras?

é _Det är orätt att använda fosterdiagnostik för att föräldrarna skall kunna välja bort foster av

ett visst kön, hävdar kanske någon. _Vad grundas den värderingen på?

::: #41 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Deltagare i något slags manifestation en solig sommardag. _I förgrunden står en kvinna med en liten svensk flagga. _Bakom henne står en kvinna som bär slöja.

=====

_Förr fanns det en gemensam grund för värderingarna i det svenska bondesamhällets kristna enhetskultur. _Den fick en sorts fortsättning i välfärdsbyggandets "folkhemsideologi". _Den känsla av ansvar för det gemensamma livet, beroendet av familj, släkt och vänner, som varit självklar för livet i socknen sedan medeltiden, var svår att upprätthålla när mänsklorna lämnade landet och flyttade in till staden. _I stället försökte (bland andra) socialdemokratin under #20- och #30-talen att förverkliga ett "folk-
#41 #55

hem" i förändringarnas _Sverige.
_Det beroende och den solidaritet
som präglade den "lilla" världen på
landet skulle nu omfatta hela sam-
hälldsgemenskapen. _Per- _Albin
_Hansson, en av ideologerna bakom
denna tanke, som fortfarande präglar
diskussionen i _Sverige om den
svenska välfärdsmodellen, säger i
ett tal #1928:

"_Hemmets grundval är gemensam-
heten och samkänslan. _Det goda
hemmet känner icke till några
privilegierade eller tillbaka-
satta, inga kelgrisar och inga
styvbarn. _Där ser icke den ene
ner på den andre, där försöker
ingen skaffa sig fördel på andras
bekostnad, den starke trycker inte
ner och plundrar den svage. _I det
goda hemmet råder likhet, omtanke,
samarbete, hjälpsamhet. _Tillämpat
på det stora folk- och medborgar-
hemmet skulle detta betyda
nedbrytandet av alla sociala

::: #42 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och ekonomiska skrankor, som nu
skiljer medborgarna i privi-

I legierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrande och utplundrade."

_Gemensamma värderingar -- olika motiveringar

_När det gäller värderingar om vad som är rätt och fel, gott och ont och vad som är vår plikt att göra, så kan vi till att börja med konstatera att nästan alla människor i stora drag har gemensamma uppfattningar världen över, oavsett religion eller kultur. _Det som den judisk-kristna traditionen uttrycker i _Tio _Guds _Bud, till exempel "_Du skall inte stjäla", "_Du skall inte mörda" eller "_Du skall inte begå äktenskapsbrott", det finns uttryckt också i islam, buddhism och hinduism. _De som intar en _ateistisk eller _agnostisk livsyn, alltså endera inte tror på _Gud eller anser att det inte går att ha någon "syn" i den frågan eftersom ingen kan veta om _Gud finns eller

inte, är också överens om innehåll i de här buden. _Man ska behandla sin nästa som man själv vill bli behandlad. _Problemen börjar när vi skall motivera vår ståndpunkt, alltså ange våra skäl varför vi tror som vi gör. _Då visar det sig att vi har olika motiveringar. _Där en pekar på vårt medfödda förnuft, pekar en annan på _Koranen. _När en slår upp _Moseböckerna eller _Jesu _Bergspredikan så reciterar en annan _Bhagavadgita, en skrift inom hinduismen.

_Om vi vill bidra till en ny värdegrund för det framtida samhället är det viktigt att vi kan diskutera vad vi har gemensamt. _Om vi börjar med det som kan föra oss samman -- våra mest grundläggande värderingar -- och inte med det som skiljer oss åt -- våra motiveringar -- underlättas samtalet om en hållbar värdegrund.

_Vi måste lära känna varandra bättre över nations- och religionsgränserna. _Personer som känner varandra väl kan glädjas åt såväl

I i kheter som o l i kheter.

::: #43 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Att betrakta "den andre"

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Foto. _En man målar fyra kvinnor klädda i burka omgivna av en röd cirkel på en tegelvägg. _Ett brett, rött snedstreck är draget tvärs över bilden av kvinnorna.

_Ovanför bilden står det: "_Say no to burqas".

=====

_Forskare som ägnat tid åt att granska hur bilden av dem som tror annorlunda än den egna gruppen har konstruerats, har påtalat att det finns stor risk att ge en alltför förenklad bild av hur andra tror och lever. _När västerländska kristna genom århundradena har skildrat människor i _Mellanöstern och _Indien så har bilden ofta varit både _exotiserande (man överdriver det som är annorlunda och främmande) och _generaliserande (förenklar och bortser från mångfalden i den kultur

som ski ldras). _Tendensen kal las
_oriental ism. _På samma sätt har
bi lden av _Europa och __USA, "den
atl anti ska ci vi li sati onen", i till
exempel _Mel lanöstern i bland
förenkl ats på samma sätt, något som
benämns _occi dental ism
(_. _Oc ci den ten = __. _Väster land et,
el ler un gefär _-"där sol en går
ner" i). _Den typen av fram-
stäl lni ngar av "den andre" tenderar
att skapa negati va atti tyder och
gynnar grupper som vill bekämpa det
pol ykul turel la samhäl let. _Där
framstäl ls det som starkt negati vt
att låta kul turer och reli gi oner som
är oli ka att utvecklas tillsammans
på samma plats. _Den här tendensen
till att vil ja renodla en enda
kul tur och reli gi on och motverka dem
som vill försvara mångfal den finns
över hela världen i oli ka former.

_I bland används ordet _funda-
mental ism av dem som kri ti serar

::: #44 :::::::::::::::::::::::::::::::

den variant av en li vsåskådning som
på ett exkl uderande (utesl utande)
sätt vill värna rätten för den egna

livssynen på bekostnad av andras livssyn. _I en sådan attityd ingår också oftast uppfattningen att den egna tolkningen av religionen eller sättet att leva är den enda rätta tolkningen. _På så sätt innebär ett sådant synsätt också att man motverkar mångfalden inom sin egen livsåskådning och där förespråkar entydighet istället för en mångfald och större tolkningsfrihet inom tron.

_Ordet "fundamentalism" var ursprungligen ett begrepp i __USA under tidigt #1900-tal och betydde där att gå till fundamentet, till grunden, i den kristna tron. _Ordet har sedan #1900-talets slut kommit att användas om allt möjligt som man själv tycker är för extremt eller som man av olika skäl inte gillar, vilket gör att ordet idag inte är särskilt användbart.

_Människors tro i förändring

_Ofta ses religioner som något stabilt och näst intill oföränder-

ligt. _Världsreligionerna är flera tusen år gamla och det kan tyckas innebära att religioner på något sätt är omoderna och föråldrade. _Men liksom allt annat i historien så är livsåskådningarna under ständig utveckling och förändring, både vad gäller trosinnehållet och sättet på vilket människor praktiserar sin tro. _Här är några av de förändringar som kan märkas i _Sverige för närvarande:

_Sekularisering och sakralisering

_Hand i hand med den ökande demokratiseringen av _Sverige och med den sentida stora immigrationen till landet går också en annan förändring: samhällets _sekularisering.

_På sid. #32 beskrev vi ordet _sekulär som "världslig" eller "utan gudstro". _Att samhället blir alltmer sekulariserat kunde alltså översättas med att samhället mer och mer bygger på världsliga värderingar och inte på de andliga och att gudstron får en mindre plats än

ti di gare bland männi skorna i sam-
hällets institutioner som helhet.

_Färre männi skor

::: #45 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

praktiserar sin tro jämfört med för
några decennier sedan. _I samhället
som helhet spelar religionen en
ganska liten roll i den politiska
debatten och i massmediebutudet.

_Samtidigt pågår en process där
religiösa förhållningssätt slår
igenom på andra sätt. _Genom
sekulariseringen så blir det idag
ett aktivt beslut om en ung människa
väljer att konfirmeras i sin kristna
tro. _För några årtionden sedan var
det ett aktivt beslut att inte kon-
firmeras. _Ytterst få unga männi skor
ifrågasatte konfirmationen som mer
eller mindre var en övergångsrit man
skulle genomgå och inte ett mått på
personens religiösa intresse. _Genom
att det idag är en minoritet som
konfirmeras så blir det också för
många en aktivt religiös handling
att konfirmeras. _Man kan då tala om
en _sakralisering av konfirmationen
i _Svenska kyrkan (av ordet _sacer

= helig).

_Det har också påtalats att det är allt färre som använder sig av det kristna korset i dödsannonserna i dagstidningen. _Förr var korset där knappast en symbol som man fäste ett särskilt religiöst värde vid utan mera såg som en accepterad symbol för döden. _I dag finner man allt färre kors bland dödsannonsernas alla fåglar, segelbåtar, i drottsymboler och föremål av olika slag. _Korset har återfått sin religiösa innebörd som en kristen symbol med särskild mening och har sakraliserats.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Att konfirmeras -- alltmer ett självständigt val?

_Bildbeskrivning

_Foto. _En rad tonårstjejer står och sjunger i en kyrka. _De är alla klädda i likadana långa vita dräkter.

=====

delarna av _Europa och de
engel sktal ande länderna
_Storbri tanni en, _Nya _Zeel and
och _Australi en (de senare
ligger lägre beträffande
sekul ära värden).

é _Överlevnadsvärden och tradi -
ti onel la värden: _De muslimska
länderna, _Afri ka, _Sydasi en,
vissa ortodoxa länder i _Europa
(_Rumäni en, _Makedoni en), samt
(i mindre utsträckning) delar av
_Lati nameri ka (_Chi le,
_Guatemal a).

é _Sj äl vförverkl igande och tradi -
ti onel la värden: _Engel sktal ande
länderna som _Irl and och __USA,
_Lati nameri ka, samt (i mindre
utsträckning) katolska länder i
södra _Europa.

=====

_Är männi skans tro något som bara
berör hennes pri vatli v? _Är li vs -
åskådni ngen något som bör håll as på
det personl iga pl anet men inte
påverka mi tt li v som samhäl l smedl em?
_Det här är en ståndpunkt som då och
då förs fram när man varnar för att

religion kan komma att påverka
samhälslivet. _Det är självklart en
värdering, ett ställningstagande att
personen som tänker så inte vill att
religiösa föreställningar ska ha
någon påverkan på tillvarons
politiska och samhällsiga arena
utan bör begränsas till den privata
arenan.

_Med den stigande välfärden, där
grundläggande materiella behov är
tillfredsställda, ökar istället
behovet av individuellt själv-
förverkligande och uppnåendet av
privata mål i livet. _Forskning som
mäter inställningen i livet utifrån
olika livsstilsfaktorer har visat
att det finns en kontrast mellan
samhället med en

::: #47 :::::::::::::::::::::::::::::::

traditionell, religiös livsstil där
beroendet av andra är nödvändig för
att jag ska känna materiell och
social trygghet, och sekulariserade
välfärdssamhället där individens
lycka och självförverkligande står i
centrum (se illustration). _Sverige
intar i översikten mellan olika

länder en extrem position längst uppe till höger. _Det betyder att individualism och sekularism är mest utvecklade i världen i det svenska samhället.

_Av detta följer ju inte som en slutsats att svenskar är ointresserade av religion eller av andliga frågor. _Innebörden av _sekulariseringen är mera invecklad än så. _För det första råder det stor enighet om att det är bra med en _-sekulär stat. _Det betyder att regering, riksdag och lokala politiska instanser inte bygger sin politik och sitt regerande på en viss religion. _Det är också värdefullt att i en sekulär stat kan alla livsåskådningar få komma till tals, såväl religiösa som sekulära. _Det är också de allra flesta överens om. _Men det finns ingen gemensam syn att ett _-sekulariserat samhälle skulle vara idealiskt, alltså ett samhälle där individerna i allt mindre grad hade en personlig, religiös tro som de också ville praktisera såväl i privatlivet som i

sin roll som samhällsmedborgare.

_Dessutom betonar vissa forskare att människans behov av spiritualitet, ett liv där andliga värden har stor betydelse, finns hos de flesta.

_Detta andliga liv behöver dock inte ta sig uttryck i de traditionella religiösa livsåskådningarnas kollektiva former, utan kan utvecklas till något som ofta kallas _privatreligiositet -- det religiösa engagemanget utformas och praktiseras utanför traditionella religiösa institutioner (se ovan sid. #36).

=== _Bildbeskrivning =====

_Två foton.

_En väldigt folkmassa deltar i en bön i en muslimsk bönestund.

_Deltagarna står i rad efter rad med ansiktena vända åt samma håll.

_En brygga vid en stor spegelblank vattenyta en solig dag. _På bryggan sitter en ensam kvinna med korslagda ben och ansiktet vänt ut mot vattnet.

=====

_Global t och Lokal t

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I katolsk kyrkotradition så ska den högst ansvariga i församlingen tvätta fötterna på tolv personer under skärtorsdagens mässa.

_Ritualen högtidligt håller det som

_Jesus gjorde med sina apostlar

kvällen innan han greps. _På

bilden ses påven _Franciskus

tvätta fötterna på en av fångarna

i ett ungdomsfängelse _Rom;

gruppen var sammansatt av personer

med olika religion och olika kön..

_Bildbeskrivning

_Foto. _Två unga män och en kvinna sitter på rad på stolar.

_Påven står på knä och tvättar en av männens bara fötter i ett

handfat. _En annan präst står på

knä bredvid honom och håller en

handduk i beredskap. _Såväl påven

som hans medhjälpare är barhuvade

och helt klädda i vitt. _I

bakgrunden står flera fotografier som förevigar händelsen.

=====

_Livsåskådningar är globala fenomen, men har alltid en lokal utformning präglad av tiden och platsen där de praktiseras. _Av världens ca sju miljarder människor så är, statistiskt sett år #2010 ca sex miljarder klassade som religiösa. _Kristna är ca #2,2 miljarder, muslimer ca #1,6 miljarder, judar ca #14 miljoner, hinduer ca en miljard, buddhister ca #500 miljoner, ursprungsfolkens religioner ca #400 miljoner och övriga religioner (till exempel bahai, jainism, sikhism) ca #60 miljoner. _Inga siffror är exakta förstås. _De återstående ca en miljard människorna kan då ses som sekulära i någon mening eller att de åtminstone står utanför de definierade och klassificerade typerna av religioner.

::: #49 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det säger sig självt att religionerna på många sätt genom historien har varit medskapande i

såväl fredliga som våldsamma samhällsprocesser. _Samtidigt som religiöst praktiserande människor är aktiva i freds- och försoningsprocesser och kampen för större ekonomisk och social rättvisa, så medverkar religiösa aktiviteter till att skapa och underblåsa konflikter av olika slag. _Denna dubbla roll som religiöst aktiva har haft genom historien har att göra med att människor med religiös tro deltar, liksom alla människor i ett samhälle, i olika förändringar och kan ibland använda sin tro på ett sätt som bidrar till en fredlig utveckling, ibland på ett sätt som ökar konfliktnivån. _I avsnitten om de olika religionerna finner du mera om hur tro och samhällsfrågor kan vara relaterade. _I avsnittet _Religion och samhälle i temadelen av boken kan du läsa mera om detta och om hur religionernas spelar roll både för ökad samverkan och för konflikter i världen.

_Svenskarna har under de gångna decennierna tagit många steg ut i

världen. _Genom affärsresor, semesterresor och genom den globala kommunikationen via internet blir vi alla allt mer en del av det globala sammanhanget. _Samtidigt har människor från andra delar av världen genom immigration kommit alltmer prägla det svenska samhället. _Mångfalden av religioner och kulturer mitt i bland oss är ett faktum. _Den här läroboken hoppas kunna bidra till hållbara relationer mellan människor med olika tro och kultur.

=== _Bildbeskrivning =====

_Modell i form av cirklar.

_Centrum i cirkeln utgörs av ett fredsmärke.

_Fredsmärket är omgivet av sektioner som innehåller symbolerna för ett antal religioner och religionernas namn på engelska.

é _Christianity: _Ett kors.

é _Hinduism: _Skrivtecknen för mantrat "aum".

é _Taoism: _Yin _Yang-symbolen (cirkel som är uppdelad i två lika stora droppformade fält som

"slingrar sig" om varandra och där det ena fältet är vitt med en svart punkt, medan det andra fältet är svart med en vit punkt).

é _Bahai' i: _Niouddi g stjärna som är inskriven i en större niouddi g stjärna.

é _Buddhi sm: _Ett hjul med åtta ekrar.

é _Jaini sm: _En öppen hand med en cirkel i handflatan.

é _Shinto: _En portal.

é _Confuciani sm: _Ett kinesiskt skrivtecken.

é _Native spiritali ty: _En cirkel som innehåller ett kors.

é _Judai sm: _Davidsstjärnan (en sexuddig stjärna).

é _Sikhi sm: _Märke som består av två korsade sablar. _Ett tvåeggat vapen och en kastcirkel av metall (ett vapen).

é _Islam: _En månskära och en stjärna.

=====

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym två av elva

_Innehåll till volym två

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Tro och mening i en digital tidsålder (#50)	#75
_Liv och gemenskap i cyberspace (#50)	#75
_Datorspel -- en del av livet (#54)	#81
_Digitala teknikens baksidor (#56)	#84
_Religion på nätet (#58) . . .	#88
_Webben som resurs för religionsstudier (#63) . . .	#98
_Människan och moralen (#66) . .	#103
_Vad är moral? (#68)	#105
_Värdefilosofi (#71)	#111
_Moraliskt värdefullt (#72)	#113
_Människans värde (#73) . . .	#114
_Hur vet vi att vi har handlat rätt? (#74)	#116
_Handlingsanalys (#76)	#121
_Handlingsanalytiska teorier (#82)	#133

_Var går gränsen för vårt moraliska ansvar? (#84)	#137
_Vad är en god människa? _Dygdetiska perspektiv (#86)	#140
_Feministisk etik (#91)	#152
_Vad är rättvisa? (#94)	#157
_Etik och politik (#97)	#165
_Om tolerans och moral (#99)	#170

unga männen skor med datorn genom sociala medier och i olika nätgemenskaper. Moderna smartphones kan användas till allt detta.

Den digitala tekniken ger också möjlighet till gemenskap och samhörighet genom att man kan dela gemensamma intressen i virtuella samhällen eller gemenskaper på internet.

::: #51 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En tjej sitter framför en datorskärm med handsfree-lurar på huvudet. _Det bleka ljuset från skärmen lyser upp hennes ansikte.

=====

::: #52 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det kan till exempel handla om datorspel som man spelar tillsammans med andra som är uppkopplade samtidigt. _Det kan också handla om intressegrupper som ger uttryck för ett politiskt engagemang, musik, idrott eller ett gemensamt intresse för religion. _Det har också blivit

vanligt att studier bedrivs på distans via internet. _Lärare kan leda virtuella seminarier då studenter kan diskutera ett ämne tillsammans trots att de är utspridda på olika platser i landet eller i världen. _Webbkameror gör det möjligt för personerna att se och höra varandra, men ofta kommunicerar man enbart genom att skriva textmeddelanden, det vill säga chatta.

_Genom digital teknik har kommunikation och gemenskap blivit gränslös. _Tidigare gjorde många en skillnad mellan gemenskap online och i "den riktiga världen". _Men för den som växt upp med digital teknik kan gemenskap genom datorskärmen upplevas lika verklig som när man möter någon öga mot öga.

_När man kommunicerar via internet har man möjlighet att vara anonym.

_Det kan vara en stor fördel att inte behöva avslöja sin riktiga identitet, till exempel för den som söker information kring ett känsligt ämne. _Anonymiteten kan också under-

det är också möjligt att växla mellan olika nätidentiteter. _Att kunna välja identitet på nätet kan ge en känsla av frihet. _Man kan bli modigare att pröva sig fram när det gäller att uttrycka åsikter om något, vilket också kan vara en hjälp i formandet av ens egna uppfattningar och värderingar.

_Unga människor har inte sällan ett starkt behov av bekräftelse, och nätet kan i många fall erbjuda just detta. _Den som publicerar texter eller bilder på sig själv förväntar sig ofta någon form av respons på detta. _De flesta vill förmodligen ha positiv bekräftelse och uppmuntran, och det kan därför upplevas som mycket sårande när någon får nedsättande kommentarer om sitt utseende. _En del som publicerar sig på nätet är i första hand ute efter att provocera och väcka debatt.

_Sökare i cyberspace

_Från början fungerade internet främst som en kanal för att söka och

hi tta i n f o r m a t i o n, men efterhand har nätet utvecklats till en arena för gemenskap och meningsutbyte. _Den nya informations- och kommunikationstekniken gör det möjligt för enskilda individer att enkelt få kontakt med människor, religioner och kulturer från hela världen och kan diskutera existentiella frågor som rör religion och livsåskådning.

_Många unga människor med ett religiöst engagemang använder också nätet för att skapa samhörighet på ett större plan. _Även om man främst är knuten till ett lokalt sammanhang kan man via nätet bli en del av en global religiös gemenskap.

_Nätet gör det möjligt att resonera med människor oberoende av geografi, språk, religion eller kulturell tillhörighet, och man kan därmed möta en mångfald av uppfattningar och tolkningar.

::: #54 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_På nätet har en sökare möjlighet att utforska religiösa miljöer som man inte skulle ha haft tillgång till eller kanske inte vågat möta

spel et. _För många unga är spel främst ett underhållande tidsfördriv och ofta växlar man mellan flera olika typer av spel. _Det är också vanligt att ett enskilt spel skapar ett stort engagemang och upptar en stor del av fritiden hos spelarna. _Det gäller särskilt spel där man utför komplicerade och tidskrävande uppdrag tillsammans med andra spelare, så kallade __MMORPG (massivt multiplayer online role playing game).

_Livsfrågor i de digitala spelvärldarna

_De flesta spel är skapade i underhållningssyfte, men de kan också beröra spelaren på ett djupare plan. _I spelen är det möjligt att leva sig in i en roll och göra saker som är omöjliga i verkligheten, vilket kan ge spelaren en känsla av makt och odödlighet. _Ibland lever sig unga spelare in i spelen så kraftigt att den virtuella verkligheten nästan känns viktigare än vardags-

verkligheten, så att det blir viktigare att spela än att äta, sova, sköta skolarbetet eller träffa människor i den fysiska världen.

_Spel i digitala världar kan också beröra etiska frågeställningar som kan mana till eftertanke hos spelaren. _Vissa datorspel innehåller handlingar och värderingar som kan vara minst sagt diskutabla.

_Spelaren kan till exempel välja att skada eller döda andra personer i spelet, eller att utsätta dem för olika typer av kränkande behandling.

_Unga människor kan utföra handlingar i spelen som de aldrig skulle kunna försvara i det verkliga livet.

_Unga spelare kan ha behov av att samtala med andra, inte minst vuxna, om sina erfarenheter när det gäller spelvåld. _Forskare har länge undersökt huruvida våldsamma datorspel kan påverka spelaren på ett negativt sätt, men man har ännu inte kommit fram till något enhetligt eller slutgiltigt resultat.

_Di gi tal a tekni kens baksi dor

_Även om den di gi tal a tekni ken skapar fantasti ska möj l i g h e t e r så finns också en del negati va aspekter som man i n t e bör bortse i från.

é _Många männi skor uppl ever att den di gi tal a tekni ken är till stor nytta och att den både underlättar arbetet och sparar tid. _Samti di gt har förväntni ngarna på arbets- tagarna ökat, vil ket gör att många känner en stor press att vara mer effekti va och hinna al l t mer på kortare tid.

é _Det har också bli vi t al l t van- li gare att männi skor uppl ever i n f o r m a t i o n s s t r e s s , när de måste ta m och hantera en al l t ökande mängd i n f o r m a t i o n . _Det kan också uppl evas påfrestande att ständi gt vara tillgängli g eftersom man al l tid har sin mobi l t e l e f o n till hands.

é _En ständi g och obegränsad till- gång till al l t som finns på i n t e r -

net kan vara distraherande och göra att man har svårt att behålla koncentrationen på det man arbetar med.

é _På senare tid har det också uppmärksammats att många människor upplever ett slags digitalt beroende som gör att de har svårigheter att begränsa användningen av digitala verktyg, till exempel sociala medier eller datorspel.

é _Vissa människor upplever ett obehag över att känna sig övervakade, eftersom det man gör på nätet lämnar spår efter sig. _Det finns också en oro över att texter och bilder man själv eller någon annan har lagt ut kanske aldrig går att radera från nätet helt och hållet.

é _I och med att så många människor i vårt samhälle har tillgång till mobiltelefon samt dator och internet i hemmet kan det fåtal som inte har tillgång till detta känna sig än mer utanför och annorlunda.

é _Många datoranvändare upplever en

oro att bli utsatta för olika

::: #57 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

typer av nätrelaterade brott, såsom virusangrepp, bedrägerier, åtkomst till personliga uppgifter, stöld av bankkoder med mera.

_Nätmobbing

=== _Bilddeskrivning =====

_Svart-vitt foto. _Någon håller upp ett papper med handskrivet text så att ansiktet döljs. _På lappen står det: "_After _I got home all _I saw was on facebook -- _She deserved it, did you wash the mud out of your hair? -- _I hope shes dead."

=====

_Mobbning har alltid funnits, men genom den digitala tekniken har den hittat nya vägar. _Kränkningar kan nå den mobbade när som helst via sms, e-post eller genom sociala medier. _Den som blir utsatt för mobbningen kan uppleva det extra jobbigt att kränkningarna inte bara sker under skoltid utan följer med

hem genom mobil och datorn.

_Eftersom den digitala kommunikationen kan ske anonymt behöver mobbaren inte stå öga mot öga med den som utsätts för kränkningen.

_Det kan därför vara lättare för mobbaren att använda grova ord och vara mer hotfull via nätet än när man möter personen på skolgården.

::: #58 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det är inte bara barn och unga som blir utsatta för kränkningar via nätet. _Det förekommer även att vuxna kränker varandra genom olika kommentarer och hån, till exempel via bloggar och andra sociala medier, på olika nätforum eller via kommentarfält på dagstidningars nätupplagor. _Flera svenska dagstidningar har tvingats ändra sina kommentarfunktioner eftersom man haft så stora problem med aggressiva och hatiska kommentarer från anonyma personer.

_Önskat innehåll

_Var och en som använder internet stöter förr eller senare på oönskat innehåll. _Det kan till exempel handla om påträngande reklam via webbsidor eller e-post, eller att man träffar på negativ propaganda och rasistiska åsikter eller information om droger och kriminalitet. _Det kan också handla om att man möter bilder på våld, pornografi eller annat som kan upplevas stötande. _En del unga användare drabbas också av att okända människor söker kontakt på ett sätt som kan kännas obehagligt och skrämmande. _Genom att samtala med andra och med vuxna kan unga lära sig att hantera dessa faror.

_Religion på nätet

_Det mesta som människor kan ha ett intresse av finns tillgängligt på nätet i en eller annan form, och detta gäller i högsta grad reli-

gioner och livsåskådningar. _De allra flesta religiösa grupper och organisationer finns på internet och använder nätet som ett medium för att nå ut till människor. _Webbplatserna syftar ofta till att ge information om rörelsens tro och verksamhet som en service till aktiva medlemmar, men de används också för att sprida rörelsens budskap på ett bredare plan för att nå nya anhängare. _Att finnas representerad på internet kan också vara ett sätt för religiösa minoritetsgrupper att bevara och stärka sin identitet.

::: #59 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Religioner i förändring tack vare ny teknik

=== _Bildbeskrivning =====
_En beslöjad tjej sitter vid en dator vars skärm är delad i två fält. _I vänster fält står en text på engelska. _I höger fält står en text som är skriven med arabiska tecken.

=====

#59 #89

_Religiösa traditioner med urgamla traditioner genomgår i vår tid stora förändringar genom att man på olika sätt tillvaratar den moderna tekniken. _Ett tydligt exempel är det faktum att religiösa urkunder i allt högre utsträckning görs tillgängliga på nätet. _Inom många traditioner har vanliga anhängare inte haft möjlighet att läsa de religiösa skrifterna på egen hand utan man har varit beroende av de religiösa ledarna för att kunna ta del av religionens heliga urkunder. _Genom modern teknik finns numera många religiösa urkunder publicerade på nätet där vem som helst kan få tillgång till dem.

_Genom digital teknik kan religionsutövandet bli mer oberoende av tid och rum. _Det är vanligt att gudstjänster och andra religiösa riter filmas och sänds via tv eller via internet. _På så sätt kan anhängare som inte har möjlighet att ta sig till en viss lokal ändå delta i religionsutövningen och känna sig delaktiga i exempelvis en gudstjänst

i en kyrka, moské eller synagoga.
_Gudstjänsterna kan också ses av
personer som är nyfiken på
religiösa utövningen utan att de
själva tillhör en viss religiös
rörelse.

_Den moderna tekniken gör sig
påmind på många sätt inom nutida
religiösa utövning. _Några exempel är
smarta mobiltelefoner med kompass
som visar riktningen mot _Mecka
eller _Jerusalem,

::: #60 :::::::::::::::::::::::::::::::
digitala kalendrar med påminnelser
om religiösa högtider och bönetider,
kontokortsautomater i kyrkor som
komplement till manuella kollekt-
boxar samt mobilapplikationer som
innehåller flera olika översätt-
ningar av religiösa skrifter.

_Cyberkyrkor och virtuella religion

_Genom modern virtual reality-teknik
har flera religiösa grupper skapat
digitala gudstjänstlokaler på inter-
net, så kallade cyberkyrkor eller
virtuella kyrkor, moskéer, synagogor

eller tempel. Ofta fungerar dessa virtuella kyrkor som ett komplement till verksamheten i den fysiska kyrkan. Men det finns också religiösa sammanslutningar som enbart existerar på webben. Enskilda människor kan sitta framför datorn och logga in i den virtuella kyrklokalen på bestämda tider och på så sätt delta i en gudstjänst tillsammans med människor som befinner sig på andra platser. En del cyberkyrkor är utformade som en digital kopia av den riktiga fysiska gudstjänstlokalen och det förekommer att den ordinarie gudstjänsten sänds live på tv-skärmar i den virtuella gudstjänstlokalen. På så sätt kan anhängare känna sig delaktiga i den ordinarie gudstjänsten trots att de inte har möjlighet att vara på plats rent fysiskt. Den som sitter framför datorn har i vissa fall möjlighet att skapa en digital representation av sig själv, en så kallad avatar, som man kan styra med tangentbordet. På kommando kan den virtuella personen till exempel gå

runt i gudstjänstlokalen, samtala med en präst eller med andra människor, böja knä, knäppa händerna under bön eller lyfta händerna som ett sätt att uttrycka tillbedjan.

_För en utomstående kan det verka främmande att delta i religiösa ceremonier framför en datorskärm, men människor som deltagit i sådana sammanhang har uppgett att de känt en genuin gemenskap med andra gudstjänstdeltagare och att de även upplevt en andlig dimension.

_Kyrkogårdar i cyberrymden

_Den moderna människan har funnit användningsområden för den digitala tekniken som sträcker sig bortom livet på jorden,

::: #61 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och numera används digital teknik på flera kyrkogårdar runt om i världen,

_Det kan dels handla om funktioner för att lokalisera en viss gravsten med hjälp av en gps eller möjligheten att via en internetuppkopplad mobiltelefon få information om

personer som ligger begravda på kyrkogården man besöker. _Genom att fästa en digitala kod på en avlidens gravsten får besökaren tillgång till en särskild minnessida på internet. _Där kan anhöriga läsa mer om den avlidne och publicera foton och egna hälsningar. _I _Sverige har det blivit vanligt att anhöriga skapar särskilda minnesplatser på nätet som ett sätt att vörda minnet av någon som avlidit. _I stället för att endast publicera en dödsannons i tidningen som är synlig under en dag kan minnessidan hjälpa de anhöriga att bearbeta sin sorg och saknad på olika sätt. _Vissa personer har startat bloggar i anslutning till minnessidan där läsare regelbundet kan följa med i deras sorgearbete.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Mordet på den kurdiska kvinnan

_Fadime _Sahindal år #2002 har uppmärksammats i medierna under lång tid. _Bild från riksdags-

seminariet "_Våld i hederns namn" som genomfördes på årsdagen av

semi nari et då _Fadi me _Sahi ndal
berättade offentligt om sin si tua-
ti on, några månader innan hon
mördades.

_Bi l dbeskr i vni ng

_Foto av _Fadi me _Sahi ndal på en
datorskärm.

=====

_Gaml a auktori teter utmanas

_I många religi oner har de religi ösa
ledarna sedan lång tid till baka haft
en obestrid d auktori tet när det
gäl ler att tol ka och uttyda en
religi ons heli ga urkunder och läror.

_Enski l da anhängare har i många fall
förl itat sig på den l okala prästen,
rabbi nen el ler i mamen för att få
veta vad som är rätt tol kni ng i en
viss fråga. _Detta har

::: #62 :::::::::::::::::::::::::::::::

vari t ett sätt att begränsa och
kontroll era vad som är religi onens
offi ci el la läror och vil ka som har
mandat att uttala sig om detta. _Den
moderna tekni ken har på många sätt

utmanat dessa traditioner då man numera kan finna många olika -- inte sällan motstridiga -- tolkningar av religionens läror på nätet. _Det finns många olika webbplatser där präster, imamer och andra religiösa uttolkare svarar på frågor som människor ställer, och frågeställaren har sedan möjlighet att ta till sig sådana svar som upplevs mer tilltalande än andra.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Hur hade _Jesu födelse dokumenterats om de sociala medierna funnits på den tiden? _Den digitala tekniken ger nya möjligheter för skildringen av religiösa berättelser.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Jungfru _Marias ansikte på en datorskärm. _I ett meddelande på skärmen står det:

"_Archangel _Gabriel

_Mary, you're going to give birth to the _Son of _God."

=====

_Å ena sidan kan det vara mycket
berikande för både religiösa
anhängare och utomstående att upp-
täcka den stora mångfald som kan
finnas inom en och samma religion.

_Enskilda anhängare kan få möjlighet
att möta olika tolkningar av sin
egen religion eller livsåskådning,
tolkningar som kanske varit oåtkom-
liga eller rentav förbjudna i vissa
länder. _Å andra sidan

::: #63 :::::::::::::::::::::::::::::::

kan denna mångfald göra det svårt
att bevara enhet och samsyn inom en
viss religiös grupp, och det kan
också upplevas omtumlande för
enski l da religiösa anhängare att
möta många olika tolkningar och
synsätt i förhållande till den egna
trostraditionen.

_En annan utmaning för tradi-
tionella religioner är den om-
fattande religionskritik man finner
på internet. _Kritiken grundar sig
inte alltid på fakta utan kan också
bygga på förutfattade meningar,
missuppfattningar eller rentav falsk
information. _Det förekommer webb-

platser som påstås representera en viss religiös grupp som i själva verket är påhittad, och på den fejkade webbplatsen kan besökare ta del av rörelsens i många fall kontroversiella åsikter. _Detta kan uppfattas som ett sätt att ifrågasätta de religiösa traditionerna på ett humoristiskt sätt, men i vissa fall är det tydligt att webbplatsens upphovsmän har en mycket negativ attityd mot olika religiösa rörelser och deras anhängare.

_Webben som resurs för religionsstudier

_För den som vill studera religioner och religiösa rörelser är det en stor fördel att det finns så mycket information på nätet. _Samtidigt kan den stora mängden information göra det svårt att hitta det man söker.

_Därför är det viktigt att kunna avgränsa sökningarna man gör för att inte få för många träffar. _Man behöver också känna till att det inte alltid är de mest relevanta

webbplatserna som hamnar överst i listan, utan snarare de webbplatser som många andra länkar till. _Det är inte alltid lätt att avgöra hur pålitliga träfflistans webbplatser egentligen är. _Det är till exempel inte ovanligt att den som söker fakta om en viss religiös rörelse hamnar på en webbplats som enbart lyfter fram negativa och kritiska åsikter om den rörelsen. _I många fall kan det vara bättre och mer effektivt att använda länksamlingar för att snabbt kunna hitta pålitliga och relevanta webbplatser att undersöka.

::: #64 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Ett första steg när man studerar religioner och andra livsåskådningar är att besöka olika rörelserns officiella webbplatser. _Där får man ofta en god översikt över vad rörelsen står för. _På många webbplatser finns också möjlighet att ställa frågor till en företrädare för just denna religiösa inriktning eller rörelse. _För den som vill

veta mer om en viss religiös rörelser är det förstås en stor fördel att kunna ha direkt kommunikation med en företrädare som kan svara på frågor.

_Här är några frågor man kan ställa sig när man granskar en religiös rörelses webbplats:

é _Vilka syften har rörelsen med sin webbplats?

é _Vilken eller vilka målgrupper har webbplatsen? _Vänder den sig främst till de egna anhängarna eller till utomstående?

é _Vilka signaler sänder den ut genom layout, texter och bilder?

é _Verkar webbplatsen trovärdig?

_Finns det källhänvisningar?

é _Finns det kontaktuppgifter till den webbansvarige?

é _Är materialet på webbplatsen aktuellt? _Hur ofta uppdateras webbplatsen?

_Det kan också vara värdefullt att studera den mångfald som finns inom en viss religion eller religiös inriktning genom att jämföra olika webbplatser som företräder samma

religiösa inriktning. _Mångfalden kan framstå ännu tydligare om man dessutom jämför med webbplatser från olika länder där den religiösa inriktningen finns företrädd.

(_På Lärobokens webbplats www.undersammahimmel.se finns fler resurser som kan vara användbara när man studerar religion på internet.)

::: #65 ::::::::::::::::::::::::::::::

#102

#65

::: #66 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Männi skan och moral en

bl ock #2

=== _Bi l dbeskr i vni ng =====
_Teckni ng. _En männi skas huvud med
en i nskri ven kompassros.

=====

::: #67 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Andreas var glad för si tt jobb som
sälj are på ett tel emarketi ngföretag.
_Han var #21 år och detta var hans
första fasta anstäl lni ng efter
gymnasi et. _Det nystartade företaget
gi ck bra och fler sälj are behövdes.
_Andreas ordnade så att hans vän
_Mi cke fi ck jobb på företaget och
därefter tipsade han si n vän
_Susanne som också bl ev anstäl l d.
_Så småni ngom bl ev _Mi cke och
_Susanne föräl skade i varann och
bl ev ett par. _Andreas kände si g
extra nöj d eftersom han på något

#67

#103

sätt var orsaken till att _Micke och _Susanne hade lärt känna varandra. _Efter en tid bjöd chefen heta säljteamet på en kryssning till _Helsingfors. _Dessvärre kunde inte _Susanne följa med, så _Andreas och _Micke delade hytt. _Efter den mättande middagsbuffén var _Andreas trött och gick tillbaka till hytten där han somnade direkt. _Vid frukosten nästa morgon berättade _Micke att han hade gått till baren efter middagen för att dansa. _Han hade träffat en tjej i baren som han fick väldigt bra kontakt med, och de hade sedan tillbringat natten i hennes hytt. _Micke menade att det är sånt som bara händer och han tänkte inte berätta något för _Susanne om detta. _Nu ville han att _Andreas också skulle lova att hålla tyst om saken.

_Vad är moral?

_De flesta människor anser att moraliska ställningstaganden spelar en viktig roll i livet. _Men vad menar man med det? _Är ett moraliskt liv samma sak som att aldrig bryta mot lagen? _Eller är det att alltid följa de regler som man fått genom sin uppfostran? _Ordet _moral kommer från latinska "mores" och betyder ungefär sedvänja eller seder och bruk.

_Det ord som man ofta använder när man undersöker hur vår moral ser ut och hur vi resonerar kring moralfrågor är ordet _etiken ord med grekiskt ursprung men med samma betydelse som ordet moral. _I det här avsnittet om människan och moralen ska vi ge oss in i frågorna kring vad det finns för olika sätt att tänka kring vad som är rätt och orätt handlande, vad som är vår plikt som människor och vad som

menas med en god männi ska eller ett gott samhälle.

_I dag finns det -- i vår del av världen åtminstone -- jämförelsevis stor frihet för varje individ att själv fatta beslut i moralfrågor.

_Förr avgjorde auktoriteter i samhället i högre grad vad som var ett moraliskt riktigt beteende. _En gång i tiden var det straffbart att inte gå i kyrkan på söndagarna och det var hårda straff för sexuella relationer utanför äktenskapet. _I dagens _Sverige är det här frågor som inte regleras av lagar. _Men med en ökad individuell frihet följer ett ökat ansvar för hur den egna moralen utformas. _Det var kanske på ett sätt enklare förr när de som var ansvariga för vår uppfostran, föräldrar och nära släktingar, prästen och läraren hade större makt att styra över moralen. _I en individualistisk kultur är det individen som i ökad utsträckning måste ta ansvar för sin egen moral.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Monument i _Tanzania som påminner
om att under kolonialtiden hölls
slavauktioner på denna plats.
(_Zanzibar, _Tanzania)

_Bildbeskrivning
_Svart-vitt foto. _Monumentet
består av en fyrkantig grusfylld
"grop" med stänkanter. _I gropen
står fem stenstoder. _Stodernas
överdel är realistiskt skulpterade
som huvud och överkropp hos fem
individuella män och kvinnor.
_Fyra av dem är sammanlänkade med
en lång kedja som sitter kring
deras halsar och som är fäst i
kanten på monumentet med en
metallring. _Deras ansikten
uttrycker lidande.

=====

_Man brukar skilja mellan en
_grupporienterad kultur och en
_individuorienterad. _När gruppen,
mina närmaste och auktoriteter i den
kulturella miljön där jag lever, har
#69 #107

en stor betydelse för vad som är rätt att göra och vad som är ett gott liv för mig, och dessutom gör det svårt att fatta beslut som går i en annan riktning, så kan det för individen medföra känslor av såväl trygghet och enkelhet. _Valen blir färre och ansvaret ligger mera på gruppen än på mig själv. _Samtidigt kan detta betyda att jag har en begränsad frihet att själv utforma mitt liv och kan tvingas att leva med en känsla av instängdhet. _När däremot min tillhörighet till en grupp spelar mindre roll och jag istället är fri att välja livsriktning, livsstil och etiska värderingar så kan det skapa en stark självkänsla och stora möjligheter att forma mitt liv efter egna värderingar. _Men med

::: #70 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

en individorienterad livssituation ökar samtidigt mitt eget ansvar för mina beslut och jag kan känna en brist på social och kulturell trygghet och hemhörighet.

=== _Bildbeskrivning =====

_Fem foton.

#1. _Ett jättelikt svinstall där grisarna står i trånga bås.

#2. _En liten pojke bär en stor korg fylld med ved på sin rygg.

#3. _En ultraljudsbild som visar ett foster i mammans mage.

#4. _Förstasidan på tre amerikanska dagstidningar (_The Wall Street Journal, _The Seattle Times och _The News Tribune). _Alla rubrikerna handlar om att amerikanska soldater har skjutit ihjäl terroristledaren _Osama bin Laden.

#5. _Ett extremt påkostat sovrum där huvudändan på den breda sängen är försedd med tronhimmel.

=====

::: #71 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Alltså: _Ökad individuell frihet medför ökat individuellt ansvar.

_Ibland hör vi människor säga att "hur man väljer i moralfrågor, det

är subjektivt, det är upp till en själv" och att det därför inte är något som behöver diskuteras. "Jag gör väl som jag vill" eller "det där handlar ju bara om värderingar" är andra formuleringar som tycks stänga dörren till ett fortsatt samtal.

Men bara värderingar... vad är det som är bara i frågor som:

é om alla människor har lika värde?

é om det är rätt eller orätt med dödsstraff?

é om skatterna bör öka för högi nkomsttagarna?

é om det är rätt att äta kött från djur som plågats i djurindustrin?

é om abort bör förbjudas i de fall där moderns liv inte är i fara?

é om det skall vara kriminellt att köpa eller sälja sexuell kärlek?

é om det är rätt att kunna ta patent på en djurart som avlats fram på konstgjord väg?

Om vi funderar på saken, så finner vi att det som "bara" är värderingar ofta är uppfattningar som utgör själva grunden för hur individens och samhällets liv skall utformas.

_Något tillspetsat kan vi också säga att all samhällssyn och uppfattningar om vad som är politiskt rätt, ytterst handlar om värderingar om vad som är gott/ont och rätt/orätt i etisk bemärkelse.

_Det är därför lätt att inse att en väl fungerande demokrati måste byggas på moraliskt medvetna individer. _Att öka medvetenheten om vilka moraliska val som står oss till buds och hur man kan resonera kring moralfrågor och frågor om värden, i individens liv och i samhällets, är en viktig uppgift för etiken.

_Värdefilosofi

_Att ta ställning i en viss moralisk fråga och fälla ett moraliskt omdöme är att göra en värdering.

_Värderingar gör vi även inom andra områden: _När vi uttrycker att ett musikstycke är vackert och när vi anser att en viss maträtt smakar gott gör vi värderingar.

::: #72 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Gemensamt för sådana omdömen är att de värderar något. _De tar ställning till om något är rätt eller orätt, vackert eller ful t, smakligt eller smakar illa. _Teorier om värden, vad värdepåståenden egentligen innebär, är en särskild del av det man studerar inom värdefilosofi.

_Man kan till exempel mena att värderingar inte uttrycker något som är sant eller falskt. _När jag säger att något är rätt så visar jag mina känslor och vill kanske dessutom att du ska tycka som jag. _Andra kan mena att värderingar som "_Du handlade rätt" går att översätta till något som är sant eller falskt, till exempel att "jag gillar din handling" eller att "vi svenskar gillar din handling" eller något annat som kopplar värderingen till något faktiskt, något som teoretiskt sett kunde undersökas.

_Moraliskt värdefullt

_Värderingar om vad som är vackert eller smakar gott lämnar vi nu. _Vi ska endast sysselsätta oss med _moraliska värderingar.

_En moralisk värdering kan handla om

é hur vi _-bör handla i en moraliskt laddad situation

é vad vi vill räkna som _-gott i livet; och vad vi betraktar som _ondska

é vilka _-karaktärsegenskaper hos människan som är värdefulla; att ha och vilka egenskaper som vi ser som _dåliga

é vad som kännetecknar ett _-gott och rättvist samhälle.

_Alla människor tar ställning i moraliska frågor, ibland genom att ha åsikter om vad som är rätt och fel och dessutom att ge skäl, argumentera för dessa åsikter. _Ibland tar vi ställning utan att motivera för oss själva eller andra varför vi gör det -- ställningstagandet visas

enbart genom att vi handlar på det ena eller andra sättet. _Både genom att ta ställning i frågor som diskuteras och genom att leva på ett visst sätt gör vi moraliska val.

::: #73 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Människans värde

=== _Bildtext/beskrivning =====
#13 afghanska flyktingar hungerstrej kade utanför _Migrationsverkets lokaler i _Boden #2013.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Fem yngre män står utanför en tegelbyggnad. _Några av dem har tejpät för sina munnar i protest. _De har även fäst en skylt på ett räcke med texten: "_Vi är också människor".

=====

_Intressanta och viktiga etiska resonemang förs kring det som kallas _människovärdet eller människovärdegheten. ___FN:s deklaration om de mänskliga fri- och rättigheterna fastslår dessa och numera även i

svenska lagboken eftersom "Sverige har skrivit under "Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna". Människan ges en särställning och tillskrivs en rad friheter och rättigheter som inte får kränkas. En fråga som kan ställas är då förstås: Vad är det som gör att människan tillskrivs ett sådant unikt värde bland alla andra varelser? Från sekulärt (inte religiöst troendes) håll hävdas att vår särställning och vårt värde inte behöver kopplas till religiösa övertygelser utan kan härledas ur vår etiska förmåga att känna samvetsqual och att med vårt förnuft kan inse vad som är rätt eller fel. Svaret från religiöst håll kan till exempel vara att människan har en särställning i skapelsen, given av Gud. (Om synen på människovärdet, läs mer i kapitlet om de olika livsåskådningarna.)

_Hur vet vi att vi har handlat rätt?

__-__Jag är på väg över fjället med min bästa vän. _Vi har varit ute på skidor sedan tidigt i mornen. _Kylan har börjat ge sig men blåsten har tilltagit. _För en stund sedan började snön falla. _Vi tvingas erkänna för oss själva: _Det är snöstorm -- snön piskar våra ansikten och vi börjar bli osäkra på åt vilket håll fjällstationen ligger. _Vi ser nästan ingenting i blåsten, men har hittills kunnat lita på ett skidspår som lett oss österut. _Min kamrat är inte alls fjällvan. _Jag tänker med stigande panik på att jag borde ha tänkt på spadar och extra-proviant. _I en brant, där spåret helt har snöat igen och vinden driver snön rakt mot oss, händer det som inte får hända. _Min kamrat kör omkull och rullar ett stycke nerför fjällbranten. _Jag är snabbt nere vid henne. _Vi ropar genom blåsten till varandra. _Hon kväver tyst och

verkar vara på gränsen till medvetslöshet. _Jag undersöker benet som ser konstigt ut och ser genast att det är ett benbrott. _Nu gäller det att fatta ett snabbt beslut: _Hur långt kan det vara till stugan? _I vilken riktning ligger den? _Kan jag lämna henne här ute på fjället, i snöstorm och med mörkret över oss om någon timme? _Jag får i henne lite varm dryck och talar lugnande till henne, samtidigt som jag nästan inte kan andas på grund av panik-känslorna. _Mobiltelefonerna saknar täckning. ;

_ - _Vad bör jag göra? ;

_ - - - _Du måste åka, säger hon uppgivet. ;

_ - - - _Aldrig! säger jag. _Jag lämnar dig aldrig här! säger jag rakt ut i den tjutande vinden och känner ett stort kaos växa inom mig. _Tanken att det kanske finns hopp om jag åker iväg för att leta efter fjällstationen och tanken att man aldrig, under några förhållanden får lämna en ;

::: #75 ::::::::::::::::::::::::::::::
_svårt skadad kompis utan möjlig-
heter till skydd ute i snöstormen på
fjället, utkämpar en strid i mitt
medvetande samtidigt som minuterna
tickar i väg och skymningen närmar
sig... i

_Varje människa som försätts i en
situation som liknar den här, vill
försöka göra sitt bästa för att
rädda sig och sin vän. _Men vad bör
jag göra för att uppnå detta? _Vad
har jag i övrigt för plikter i en
sådan här situation? _Om jag ger mig
av för att försöka skaffa hjälp är
det möjligt att jag kan klara det i
tid. _Det är också möjligt att jag
inte hinner fram till stugan till-
räckligt snabbt. _Och om jag hinner
dit, så kanske det inte går att
finna min kamrat ute i mörkret på
natten.

_Om jag stannar och pysslar om
henne, försöker gräva lite och skapa
skydd, säger uppmuntrande saker och
hoppas att det kommer en räddnings-
patrull när det ljusnar i morgon...

eller i övermorgon... så kan det kanske också bli räddningen. _Men jag riskerar kanske själv att dö då, i högre grad än om jag försöker ta mig ner från fjället.

_Visst har vi plikter mot andra människor, plikter som inte står i lagboken. _Vi skall hålla löften som vi gett. _Vi bör inte ljuga för varandra. _Vi ska hjälpa den som är i nöd. _Men var går gränsen för vad jag måste? _Vad har jag för moralisk plikt i den här situationen med snöstormen? _Plikten att försöka rädda henne, är väl det svar som ligger närmast till hands. _Men om jag inte är säker på hur det skall gå till?

_Om jag endast tänker på att konsekvenserna ska bli så bra som möjligt, exempelvis att vi båda ska överleva med så lite skador som möjligt, så gäller beslutet hur denna konsekvens säkrast ska uppnås. _Om det är mindre sannolikt att det uppnås genom att jag stannar, så ger jag mig av. _Om inte hjälpen hinner fram så skulle det annars bli två

som dör i stället för en...

_Om jag däremot tänker på vad som är min plikt i den här situationen, kanske beslutet är svårare. _Då kan inte enbart

::: #76 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

konsekvenserna avgöra handlingen utan också vad jag anser vara min plikt måste spela roll för beslutet. _Jag inser att det är mindre sannolikt att jag själv överlever om jag stannar kvar, men jag anser att plikten att inte överge en vän i det här tillståndet är starkare än plikten att rädda så många som möjligt, i det här fallet åtminstone mitt eget liv...

_Det bästa kanske vore att strunta i konsekvenser och plikter och bara fråga vad jag känner på mig är rätt.

_Att jag känner mig så rådvill och tänker på principer och regler kanske bevisar att jag inte har tillräcklig kärlek till min nästa, att jag inte spontant följer kärleksbudet och älskar min nästa som mig själv... _Men ändå, vad skulle jag då göra?

_Handl i ngsanal ys

_I en situation där det handlar om att fatta ett riktigt beslut så kan man urskilja såväl faktiska överväganden som moraliska. _I den situation som beskrivs här så handlar det om hur mycket jag vet om var vi befinner oss, hur man klarar en snöstorm på fjället, vilken utrustning man ska använda. _Det handlar om att bedöma avstånd och väderförhållanden. _En svårighet i det här fallet är också att bedöma medicinska fakta. _Det finns alltid fakta och insikter om sakförhållanden som påverkar vilka beslut vi tar i moraliskt komplicerade situationer. _Men om vi renodlar de moraliska komponenterna i en situation som kräver analys så kan vi urskilja olika sätt att resonera moraliskt -- olika _-handlingsetiska modeller; (etiska resonemangsmodeller).

_Konsekvensetik

_Om jag anser att en handling är rätt om den leder till de bästa konsekvenserna, till exempel så mycket lycka som möjligt (eller så lite lidande som möjligt), så har jag använt mig av en _konsekvens-etisk modell; när jag resonerar.

_Det som gör en handling moraliskt rätt är att den har konsekvenser som jag anser vara bättre än andra

::: #77 ::

handlingsalternativ. _Jag tänker till exempel att om åtminstone en av oss överlever efter olyckan på fjället så är det bättre än att båda dör, och om sannolikheten för att båda skall klara sig är störst om jag ger mig av, talar detta kanske för att jag bör ge mig av och hoppas på det bästa.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Vad jag konsumerar, hur jag färdas och använder min tid...
även de mest vardagliga hand-

I ngarna är resultat av val och beslut, medvetna eller omedvetna. _Sällan handlar det om rätt eller fel, ont eller gott, utan om att väga samman många synpunkter och välja det som känns mest rätt eller minst fel.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Olika sorters frukter i en affär. _På två lådor står det "_Apelsiner: #15 kronor kilo" och "_Satsumas: #25 kronor kilo".

=====

_För den som vill försöka följa en konsekvensetisk modell är det viktigt att fundera över följande:

_Vilka företeelser är det som vi skall betrakta som goda konsekvenser? _Det måste vara sådant som har egenvärde och som det är rimligt att vi eftersträvar. _Är det lustkänslor (eller frånvaron av olust)? _Är det lycka? _Eller nytta?

_Man kan också undra om det är ett slags företeelser som skall eftersträvas eller om det kanske är -flera olika. _Är vänskap, kärlek,
#77 #123

trygghet eller frihet värden som skall uppnås? _Var och en som vill använda den konsekvensetiska resonemangsmodellen måste bestämma sig för vilka värden som skall uppnås och -- om det är flera olika -- rangordna dem så att man vet om man till exempel skall prioritera vänskapen eller frånvaron av lidande högst, om nu dessa skulle komma i konflikt med varandra.

_Om vi antar att du fastnar för tanken att det är lycka som bör

::: #78 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

eftersträvas, är det kortsiktig eller långsiktig lycka som är ideallet? _Är det största möjliga lycka på lång sikt åt största möjliga antal som är ideallet (som vissa moral filosofer hävdar)?

_En annan fråga att ställa sig är den här: _Ska konsekvenserna vara de bästa för mig, för andra än mig själv eller för alla? _För de här tre alternativen används de här begreppen:

@_Egoism -- konsekvenserna avser mig själv

@_Al trui sm -- konsekvenserna avser alla andra men inte mig själv

@_Universa l i sm -- konsekvenserna avser alla.

_P l i k t e t i k

=== _B i l d b e s k r i v n i n g =====

_Foto. _Brandsoldater klädda i skyddskläder och hjälmar släpar fram en slang till en brandplats.

_Framför dem flammor stora röda lågor omgivna av tjock grå rök.

=====

_Om jag anser att en handling är rätt om den tillhör det slags handlingar som det är min plikt att utföra, som att alltid försöka rädda liv eller att aldrig överge någon i nöd, så har jag använt en _-plikt-etisk modell i min analys. _Det som gör handlingen moraliskt rätt är att det är min plikt att utföra den istället för andra handlingar i situationen i fråga. _Jag frågar inte efter vad handlingen har för effekter när jag väljer den. _Den kan ha bra effekter men det är inte

den egenskapen som gör den moraliskt rätt. _Om min plikt att stanna vid kamraten och ge stöd och tröst -- med risk att jag själv inte klarar mig -- är överordnad plikten att rädda mitt eget liv, -- så får detta vara avgörande för mitt beslut.

_För den som vill försöka följa en pliktetisk modell är det viktigt att fundera över följande: _Om två plikter kolliderar, vilken skall jag då följa? _Om jag anser att det är min plikt att inte döda och samtidigt ser som en plikt att försvara mig och mina närmaste om vi angrips, hur skall jag prioritera? _Pliktkollisioner är vanliga

::: #79 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och som pliktetiker måste jag vara beredd att rangordna mina plikter.

_Om din livspartner får ett fint arbete i en annan stad och din mor är ensamstående, gammal och sjuklig, så kanske konflikten mellan plikten att backa upp din livskamrat genom att flytta med är lika stark som plikten att inte överge en gammal förälder i behov av stöd.

_En plikteter måste också fundera över varifrån plikten kommer, vad den har för grund, vem eller vad hon skall lyda, och varför. _Vad som är vår plikt kan ges olika motiveringar. _Det kan vara till exempel:
é för att _Gud säger så
é för att mitt förnuft eller mitt samvete säger så
é för att min känsla eller intuition säger så.

_Avsiktsetik

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Silhuetterna av fem personer avtecknar sig mot en solnedgång. _Fyra av personerna på bilden håller varandra i händerna.

=====

_Om jag bortser från alla överväganden om plikter och konsekvenser och istället menar att det är min attityd, min inställning till medmänskorna som skall vara avgörande för handlingens moraliska kvalitet, så använder jag mig av en

_avsi ktseti sk model l i för att avgöra vilken handling som är rätt.

_Det som gör handlingen moraliskt rätt är att den utförs med ett gott sinne lag -- att den som utför handlingen älskar sin nästa och vill henne gott. _Plikter eller konsekvenser är inte sådant som ger handlingen dess moraliska värde.

_Värdet kommer från den handl andes moti v. _Hur det än går i snöstormen med min kamrat och mig själv, är det viktiga att det jag gör sker med min kamrats bästa för ögonen.

_För den som vill försöka följa en avsi ktseti sk model l är det

::: #80 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

viktigt att fundera över följande:

_Vilka avsikter är det som är

_goda?; _Ofta menar man kanske den kärleksfulla omtanken. _En

formulering finns i det så kallade

_kärleksbudet att älska sin nästa som sig själv. _Eller ska din

hållning i stället vara att du tar

avstånd från den onda avsikten utan

att därför ta ställning till hur den

goda skall ses? _I _Bergspredikan i

_Matteusevangeliet säger _Jesus:
-- _Ni har hört att det blev sagt:
_Du skall inte bryta ett äktenskap.
_Men jag säger er: den som ser på en
kvinna med åtrå har redan i sitt
hjärta brutit hennes äktenskap."

_Ethiska modeller för hur vi ska
resonera -- måste man välja en enda?

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En helikopter flyger över
ett bergslandskap med branta
snöklädda toppar.

=====

_Tycker du att analysen av de olika
sätten att tänka gör att du ser
tydligare vad som är rätt att göra i
nödsituationen på fjället? _Det
slutliga beslutet måste ändå fattas
genom att man väger samman allt
detta. _Svåra moraliska beslut måste
tas utan att man vet säkert vilka
konsekvenser de kan få. _Det är bara
du själv som kan rangordna de
plikter som kommer i konflikt med
varandra. _Och vilken handling som
dina goda avsikter leder till är

till sist ändå ett val mellan olika alternativ, _I praktiken kanske vi använder alla de här tre modellerna när vi tänker över moraliska handlingar. _Ibland tänker vi i plikt-termer, ibland tänker vi på effekterna av handlingarna och då och då, särskilt när de andra modellerna inte verkar ge något entydigt svar, tar vi till ett avsiktsetiskt resonemang.

_Situationsetik

_Några menar att det är omöjligt att försöka tänka enligt en viss modell när det gäller våra moraliska val.

_Varje situation är helt unik, den liknar inte helt någon tidigare situation som vi har

::: #81 :::::::::::::::::::::::::::::::
upplevt, och därför måste vi försöka följa vår intuition när vi avgör vad som krävs av oss i varje ögonblick.

_Man brukar kalla den här typen av hållning för _situationsetik.

=== _Textruta =====
@@_Handlingsanalytiska modeller;
@_Pliktetik: _Man handlar utifrån
plikter och regler, ex från
_Gud, samhälle, familj och så
vidare. (_Se sid. #78 f.)
@_Konsekvensetik: _Man handlar
utifrån den bedömda konsekvensen
av ett visst agerande eller val.
(_Se sid. #76 ff.)
@_Avsiktsetik: _Man handlar
utifrån "ett gott uppsåt" och
menar att själva avsikten med
handlandet är det centrala. (_Se
sid. #79 f.)
@_Situationsetik: _Man handlar
utifrån varje enskild situation
och bedömer från gång till gång
vilket mönster man behöver väga
in. _Ingen fast modell. (_Se
sid. #80 ff.)
@_Dygdetik
@_Dygdetik: _Inte själva
handlingen, utan människans
karaktär och moraliska egen-
skaper står i centrum. (_Dygd-
etik behandlas på sid. #86 ff.)

_Den som vill följa en situationistisk etik kan fundera över bland annat följande: _Är det ändå inte tillräckligt mycket som är lika i olika situationer, så att man ändå kan handla i enlighet med en viss resonemangsmodell? _Om man är plikt-etiker och anser att det alltid är orätt att stjäla, så går det att tillämpa denna plikt i de flesta situationer. _Där den inte går att tillämpa finns det någon annan plikt som är starkare, som den att alltid rädda liv. _Stöld av mat i en katastrofsituation kan rädda livet på någon som hotas av svält döden när ingen annan lösning på problemet tycks finnas.

::: #82 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Den skulle då motiveras med att plikten att rädda liv är viktigare än plikten att icke stjäla. _Eller ska vi helt och hållet lita på en moralisk intuition i situationen -- inte analysera utan agera utifrån det infall som vi får, istället för att tänka enligt någon viss modell?

_Handlingsanalytiska teorier

_Om man ser tillbaka på hur vissa filosofer har resonerat i moralfrågor kan man känna igen de sätt att resonera som vi nu beskriver.

_Nedan följer några exempel på etiska teorier om rätt och orätt handlande.

_Epikuréer

_En uppfattning som framfördes av en grekisk filosof, _Epikuros (#341--#270 f. v. t.), var att du ska handla så att du på långsikt undviker olycka -- eller maximerar lusten -- i ditt eget liv. _Om en handling ska vara rätt så ska den alltså säkrare än andra handlingsalternativ leda till att jag på långsikt mår bättre i något avseende.

_De anser dessutom att det är lustkänslan som är den mest grundläggande goda konsekvensen -- det som allt annat syftar till. _En sådan uppfattning kallas för

_hedonism (av grekiskans _hedone = Lust). _Epikuréerna var alltså konsekvensetiker av hedonistisk typ.

_Filosofen _Immanuel _Kant

_Upplysningsfilosofen _Kant (#1724--#1804) framförde en tanke som har kommit att kallas för "det kategoriska imperativet".

"_Kategorisk" betyder att något alltid ska gälla, "imperativ" betyder att det är en uppmaning.

_Vad är det för uppmaning som alltid ska gälla? _Jo, att alltid handla så att din handling ska vara den som du önskar att alla andra skulle utföra om de befann sig i samma valsituation som du själv. _Du ska alltså inte göra några undantag för dig själv. _Alla har lika stort värde som du själv och ska, i det här avseendet, behandlas som lika. _Det här är en pliktetisk uppfattning som har haft stor betydelse för dem som inte vill tänka sig att det är

::: #83 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

konsekvenser som är det som väger

tyngst. _Här har i stället plikt-
känslan större tyngd. _Varken
konsekvenser eller andra känslor ska
avgöra frågan. _Du får inte heller
använda andra människor enbart som
medel för att uppnå något för egen
del. _Viljan att göra din plikt är
det viktigaste.

_Utilitarism

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En människas hand räcker
fram en vit klöverblomma till en
apas hand (som sträcker sig ut
genom ett burgaller).

=====

_Under senaste århundradena har
också en annan etisk teori fått
många anhängare, utilitarismen (av
latinets utilitas = nytta). _Kända
föreläsare från #1800-talet är
_Jeremy Bentham (#1748--#1832) och
_John Stuart Mill (#1806--#1873)
och under vår tid till exempel
_Peter Singer (#1946-) och
_Torbjörn Tännsjö (#1946-). _Det
finns olika varianter av den här

teori n men gemensamt för dem är att de anser att det är konsekvenserna av etiska beslut som väger tyngst och att de är universalister (goda konsekvenser ska omfatta alla).

_Några saker som skiljer dem åt är att några anser att det enda som har egenvärde som goda konsekvenser är lusten (hedonism), medan andra anser att även andra egenvärden bör räknas. _Singer, en australiensisk filosof som studeras mycket av de som är intresserade av djurens rättigheter, anser att de goda konsekvenserna bör omfatta även andra arter än människan och att den goda konsekvensen inte är lust utan maximal önskeuppfyllelse. _Det är vad vi själva

::: #84 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
föredrar som är det goda, inte bara lusten, som kan vara vad vi vill se som vår önskan. _Allas intressen, även djurens, ska räknas. _Singers uppfattning kallas därför för preferensutilitarism (av eng. _prefer = föredra).

_Var går gränsen för vårt moraliska ansvar?

_Var går egentligen gränsen för mitt moraliska ansvar? _Hur långt sträcker sig våra plikter? _Art mitt handlande spelar roll för mig själv, för människorna i min omgivning och i det samhälle där jag lever är lätt att förstå. _Men måste jag ta ställning mot orättvisor i _Kina, djurtransporter i _Grekland, kärnkraften i _Litauen och miljöförstörelsen vid _Sydpolen? _Orkar jag allt detta?

_Frågorna är befogade. _Med en ökad insikt om min frihet att själv bestämma över mitt liv och min moral, följer (automatiskt?) en ökad känsla av moraliskt ansvar. _Svaret är till att börja med: _Visst finns det en grans för hur mycket jag kan göra. _Mina moraliska beslut berör mina närmaste på det mest påtagliga sättet. _Men engagemang i frågor som ligger längre bort kan ta sig andra former.

_Min syn på moral påverkar mina

närmaste på ett mycket konkret sätt.
_Jag gör moraliska val som har konsekvenser för dem jag lever med: beslut om livsstil, droger, relationer, medicin-etiska frågor och synen på förhållandet könen. _Om jag anser att det är omoraliskt att fängsla människor på grund av deras tro eller deras politiska åsikt, kan jag delta i en aktion som _Amnesty gör. _Jag kan skriva ett brev och vädja för en politisk fånge. _När det gäller miljöfrågor kan jag ekonomiskt stödja en miljöorganisation som jag har förtroende för. _När det gäller att hjälpa hemlösa och fattiga kan jag bidra ekonomiskt eller med min tid i det arbete

::: #85 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

som _Stadsmi ssi onen utför.

_En del människor tycks inte ha några problem med ett samvete som pressar dem. _De kanske nöjer sig med att ge lite pengar i en insamlingsbörssa någon gång, men har ingen känsla av att vara moraliskt oansvariga. _Andra människor mår illa av att ständigt känna dåligt

samvete för så mycket. _Det finns alltid ett lidande som är för stort och en plikt som vill uppfyllas.

_Ditt sinne kan alltid bli än mer kärleksfullt.

_Det är svårt att ge något allmängiltigt råd för att klara den etiska balansen i livet. _Kanske kunde man säga att man skall göra gott efter sin förmåga men man måste också leva ett mänskligt liv, annars kan man inte vara glad. _Man skall göra gott och försöka behålla glädjen. _Det gäller att skapa balans mellan sina moraliska åtaganden och sitt mänskliga behov av vila och rekreation. _En människa som inte känner sig själv och inte vet hur mycket hon orkar, som inte lärt sig att acceptera sig själv och älska sig själv, har kanske svårt att älska andra. _Om man är glad så kan man göra mer för andra. _En alltför tung skuldbörda skapar antagligen till sist oförmåga att överhuvud orka med att engagera sig.

=== _Bildbeskrivning =====
_Fotomontage. _En pojke står på månen med en gul och blå fotboll under armen. _Han är klädd i bak- och framvänd keps, t-shirt och shorts och har gymnastikskor på fötterna. _På den svarta himlen över honom avtecknar sig jorden tydligt med sina kontinenter, hav och molnsystem.

=====
::: #86 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vad är en god människa? _Dygdetiska perspektiv

_Vi hör ibland talas om människor som gjort så mycket gott att man talar om goda människor eller helgonlika personer. _Inom religiösa traditioner så talas också om helgon (av ordet _helig) även om ordet där får en särskild innebörd (se exempel sid. #187). _Personer som ofta ges det här omdömet är till exempel _Moder _Theresa, _Nelson _Mandela och -- i svenskt sammanhang -- _Raoul _Wallenberg och _Dag

_Hammar skjöld (läs mer om dessa och andra personer på vår hemsida!).

_Egenskaper som personer som dessa och många andra är bärare av är till exempel självpoffring, osjälviskhet, mod och klokhet.

=== _Bildbeskrivning =====

_En rödklädd kvinna sitter i fönstret till en husvagn eller husbil. _På en bänk framför henne står staplar med frigolitädor med matportioner och ett fat med färsk frukt.

_Under fönstret står det: "_All
_American _Red _Cross _Disaster
_Assistance _Is _Free".

=====

_Dygder -- ej medfödda goda
karaktärsegenskaper

_I stället för att fundera över vilka handlingar som är rätta, som vi gjorde i avsnittet om olika handlingssanalyser, kan man i stället koncentrera den etiska uppmärksamheten på vilka _-egenskaper hos en

männi ska; som är mest värdefull a ur
eti sk synvi nkel. _Goda egenskaper
som har en tendens att få personen
att handla moraliskt

::: #87 :::::::::::::::::::::::::::::::

medvetet i olika val situationer har
av tradi tion kallats _dygder. _De
är ju på ett sätt mera grundläggande
än själva handlingarna. _En upp-
fostran i enlighet med bestämda
dygder har oftast setts som en
väsentlig del av en ung männi skas
utbildning.

_En männi ska som tillägnat sig
goda karaktärsegenskaper kan man
förmoda också har en beredskap att
handla eti skt rätt i moraliskt
laddade situationer. _Man kan också
vända på det och säga att om man
handlar eti skt genomtänkt i olika
situationer så bygger detta upp en
moraliskt god karaktär. _Även om
sambandet mellan karaktär och hand-
ling inte är något absolut -- vi
männi skor kan handla överraskande!
-- så är det inte orimligt att anta
att det finns ett samband.

_Under den greki ska anti ken,

århundradena före vår tid, så utvecklades tänkandet kring dygdetiken starkt. _Filosofer som _Sokrates, _Platon och _Aristoteles ses ofta som de stora inspiratörerna. _Särskilt _Aristoteles har systematiskt diskuterat vilka egenskaper som är goda och viktiga för att utveckla en god människa och ett gott samhälle. _Fyra ständigt återkommande dygder är _-måttfullhet, klokhet, rätttrådighet; och _mod. _I den katolska kyrkans tradition kallas dessa för _huvuddygder (eller kardinaldygder) och utöver dessa fyra tillkommer i den kristna tron de tre _teologala dygderna: tro, hopp och kärlek. (_Teologala betyder att de har med gudstron att göra).

_Vilka egenskaper ses som motsatsen till dygder?

_Som en motbild till dessa sju dygder ställdes i kristen tradition de sju huvudsynderna (även kallade "dödssynderna" eftersom de ansågs

särskilt allvarliga då de dödade det andliga livet i människan). _Listan över dessa kan växla men består vanligtvis av följande sju:

_högmod, frosseri avund, ilska, väl lust, girighet; och _liknöjdhet.

_Det som kännetecknar huvudsynderna är att de tar sin utgångspunkt i något gott: självförtroende, förmåga att uppskatta mat och dryck, krav på rättvisa i fördelning av livets goda, sexualiteten som en värdefull del) av det mänskliga livet, förmågan att spara och planera och den goda egenskapen att kunna koppla av och

::: #88 ::

vilja, så kunde man beskriva huvudsyndernas ursprung. _Men det som är gott kan förvrängas och förstärkas så att det blir skadligt för henne själv och hennes omgivning. _Som den värsta av dessa sju negativa läggningar betraktas högmodet eftersom detta till sitt väsen bygger på förakt för andra människor och förbi seende av alla människors lika värde.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Hieronymus _Boschs målning _De
sju dödssynderna.

_Bildbeskrivning

_Målning som består av en stor
central cirkel som är omgiven av
fyra mindre cirklar. _Den stora
cirkelns mitt föreställer pupillen
i ett öga omgivet av iris. _Mitt i
pupillen står den nyligen kors-
fäste _Jesus upp ur sin grav.

_Runt ögats iris är cirkeln upp-
delad i sju sektioner där var och
en av sektionerna visar en av de
sju dödssynderna. #1. _Högmod
(storhetsvansinne, fåfänga): _En
kvinna provar sin nya hatt framför
en spegel som hålls upp åt henne
av en demon. #2. _Girighet: _En
domare tar mutor. #3. _Vällust
(otukt eller begär): _Flera par
umgås intimt i ett tält. _Runt dem
står bord med mat och vin. _På
marken ligger en harpa och en
flöjt. #4. _Avund: _En försmådd
friare som håller i en gåva (en

fågel) tittar avundsjukt på när flickan han ville fria till talar med en annan friare. _Flickans föräldrar tittar misstänksamt på honom. #5. _Frosseri: _Två män äter och dricker hejdlöst i ett kök medan en kvinna plockar fram nya fat med mat åt dem. #6. _Vrede (i vissa fall hämnd): _Två berusade män slåss med varandra utanför ett värdshus. _Den ene bär en möbel på huvudet. _Den andre har dragit ett svärd. _En kvinna ställer sig hindrande i vägen för honom. #7. _Lättja (likgiltighet): _En man sitter och dåsar vid brasan med en kudde bakom huvudet. _En kvinna som håller en bok räcker fram ett radband till honom. _De fyra mindre cirklarna föreställer: #1. _Dödsstunden: _En man ligger på sin dödsbädd. _Präster ger honom sista smörjelsen. _En hängriande benrangel sfigur tittar fram från bakom ett draperi. #2. _Yttersta domen: _Jesus sitter till doms tillsammans med helgon och

apostlar när änglar blåser i långa trumpeter så att de döda vaknar och krävar sig upp ur sina gravar. #3. _Himmelriket. _De saliga tas emot vid himmelrikets port av aposteln _Petrus. _Därinne sitter _Jesus på en tron omgiven av änglar. _Fler änglar spelar på harpa och cittera. #4. _Helvetet: _De fördömda plågas på alla upptänkliga sätt av hemska demoner i ett ödsligt landskap under en brunröd himmel.

=====

_Finns det onda människor?

_Om vissa människor har kommit att betraktas som goda och till och med som helgon, så har andra kommit att betraktas som onda. _Kandidater till det omdömet är _Adolf _Hitler och _Josef _Stalin, två politiska ledare under #1900-talet, eller från #2000-talet _Anders _Behring _Brevik. _Historien ger oss många exempel på massmördare, seriemördare och människor som blivit kända som

förtryckare, beredda att plåga och skada andra för att nå sina mer eller mindre genomtänkta mål.

::: #89 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Är egenskapen "ond" samma sak som "dålig", "grym", "egoistisk" eller liknande? _När en person ses som ond, betyder det då att man utgår ifrån en religion som räknar med en ond makt som på något sätt styr över vissa personers karaktärer? _Finns det kanske bara onda handlingar men inga onda människor?

_Uppfattningen att det finns onda människor har i historien fått stora konsekvenser för vissa grupper av personer. _Det finns många exempel på hur människor blivit syndabockar och oskyldigt beskyllts för att ha orsakat sjukdomsepidemier och naturkatastrofer. _De har beskyllts för att vara onda i sig. _Häxförföljelsen under #1600-talet är ett exempel på en sådan demonisering av människan.

_En analys av frågan som är vanlig inom kristendomen behandlas på sid.

#176 - det finns inga i sig onda människor men jag kan utveckla en karaktär som förstör det goda, det andliga livet i mig. _De sju "huvudsynderna" är egentligen en beskrivning av karaktärsdrag som dödar det goda: värst är högmodet. _Analys av de sju "synderna" visar att de alla utgår från ett för människan gott och naturligt behov, ett behov som förvrängs som t. ex. frosseriet, som är en förvrängning av det naturliga i att glädja sig åt god mat och dryck.

_Är vi onda eller goda av naturen?

_Men hur ska människan ses? _Är människan god från födseln, men kan utveckla dåliga sidor genom sin uppväxtmiljö och sin uppfostran?

_Eller är vi tvärtom födda med egoistisk och ondsint karaktär och får i bästa fall en fernissa av civilisation och godhet genom uppfostran och socialisation? _Är båda dessa synsätt förenklade modeller av vår natur? _Vi kanske

"av naturen" varken är födda "goda" eller "onda" utan utvecklar olika sidor av vår karaktär beroende på uppväxt, uppfostran och omgivningens påverkan. _Hur mycket är förutbestämt av gener och hur mycket kan ett barn

::: #90 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
genom uppfostran påverkas i sitt sätt att vara?

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett stort antal röntgenbilder av människans hjärna visad från sidan, uppi från och underifrån. _En hand som håller i en penna pekar ut en detalj på en av bilderna.

=====

_En annan fråga att fundera över är den här: _Är vi samma personer genom hela livet? _I ett känt fall från _England så mördar två barn, #10 år gamla, en tvååring. _När de vid #18 års ålder lämnar ungdomsfängelset blir de hotade och förföljda för sitt brott och måste skyddas med ny identitet och byte av #150

den åldern betraktas vi som barn och det är i en mening föräldrarna som är ansvariga. _Männskor som betraktas som psykiskt sjuka kan heller inte straffas, bara anses skyldiga till att ha gjort ett brott utan att sägas vara ansvariga.

_Svårigheten att bedöma när någon är ansvarig för sina handlingar visas av att domstolar ibland är oeniga om huruvida de som döms för ett brott ska dömas till straff eller till psykisk vård.

=== _Bildbeskrivning =====

_Serieteckning. _En kvinna vänder sig till en man som sitter med armarna i kors.

_Kvinnan: ... för vi lever ju i ett patriarkat.

_Mannen: _Javisstfan! _Så varför lyssnar jag på dig egentligen?

=====

_Feministisk etik

_På senare år har det uppmärksammats att de traditionella etiska

teorierna i stor utsträckning har varit dominerade av manliga perspektiv. _Det hävdas att etiken har utgått från manliga normer som om dessa är allmänmänskliga, och att etiken har gynnat sådant som är typiskt manligt. _På så sätt har flera viktiga och relevanta perspektiv utelämnats eller hamnat i skymundan. _Feministerna _Carol Gilligan och _Alison Jaggar har varit förgrundsgestalter inom feministisk etik och har bland annat lyft fram dessa brister hos traditionell etik:

::: #92 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

é den prioriterar i första hand ämnen och intressen som har betraktats som typiskt "manliga", som män väljer att forska om, t. ex. rättvisefrågor, lagar och regler, samhällsstrukturer

é den avfärdar problemområden som betraktas som typiskt "kvinliga", t. ex. problem inom den privata sfären, relationer, familjeförhållanden, barnomsorg

é den bygger på en uppfattning att

kvinna är lika moraliskt
mogna och utvecklade som män
é den övervärderar kulturellt
maskulina drag som självständighet,
intellekt, vilja, förnuft,
krig och död
é den undervärderar mer "feminina"
drag såsom ömsesidighet, sam-
hörighet, känsla, förtroende, fred
och liv
é den prioriterar "manligt"
moraliskt resonerande (t. ex.
regler och rättigheter) på be-
kostnad av relationer och ansvar.

=== _Bildbeskrivning =====
_En upptejpad tyglapp med texten:
_Feminism is the radical notion
that women are people.

=====

_Inom feministisk etik vill man
sträva efter en etisk grund som inte
bara utgår från ena halvan av
befolkningen. _Feministisk etik
uppfattas av många som en etisk
teori, men den är inte lika hand-
lingsriktad som till exempel
pliktetyiska eller konsekvensetyiska

teori er. _Femi ni sti sk eti k kan också beskri vas som ett perspekti v, och utgör en del av en mer övergri pande femi ni sti sk teori som

::: #93 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

har vuxit fram sedan #1970-talet.

_I nom den femi ni sti ska eti ken vi ll man fokusera frågestäl l ni ngar och fenomen som rör genus, kön och rel ati onen mel l an kvi nnor och män.

_Men man vi ll inte bara beskri va och anal ysera oli ka fenomen, utan man vi ll också utveckl a strategi er för att förändra oj äm l i kheter och orätt- vi sor mel l an könen. _Femi ni sti sk eti k är al l tså både deskri pti v (beskri vande) och normati v (värderande).

_Femi ni sti sk eti k berör många oli ka områden där kön och makt har en stor betydel se för kvi nnors möj l i gheter och rätti gheter. _Det kan ti ll exempel handl a om frågor som rör soci al rättvi sa, gl obal i seri ng, rel i gi on, fami l je- rel ati oner, våld, sexual i tet med mera. _Ett område som fått stor uppmärksamhet är omsorgseti k. _I nom

omsorgsetiken menar man att moralen har sin utgångspunkt i omsorg och personliga relationer. _Moraliska skyldigheter utgår alltid från personliga relationer till andra människor. _Att vara moralisk är att vara omsorgsfull. _Det är inte bara goda handlingar som är betydelsefulla, utan framförallt goda relationer. _Handlingar måste därför bedömas utifrån hur de påverkar relationer. _Enligt omsorgsetiken är det naturligt att vi har vissa plikter mot närstående som vi inte har mot andra. _Det är alltså tillåtet att prioritera familj och vänner när man fattar etiska beslut.

_En styrka med omsorgsetiken är att den förklarar varför vi prioriterar vissa relationer och att den speglar hur vi faktiskt resonerar. _Kritiker har dock påpekat att omsorgsetiken har tydliga svagheter och begränsningar. _En svaghet är att den inte kan motivera varför vi bör ta ansvar för människor som vi inte står i direkt relation till, t. ex. fattiga människor i andra delar

av världen. _Omsorgsetiken ger inte heller argument för att ta ansvar för framtida generationer eller för djur (förutom de egna husdjuren).

_Andra feministiska etiker har utmanat omsorgsetiken genom att utforma en feministisk rättviseetik.

_De menar att kvinnors erfarenheter kan bidra till ett fördjupat perspektiv på rättvisa, och hävdar att rättvisa är mer centralt än omsorg.

::: #94 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vad är rättvisa?

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Rocky.

_Bildbeskrivning

_Seriestrip om fyra rutor från serien "_Rocky".

#1. _Rocky går på trottoaren och funderar för sig själv. _En brevbärare som drar en postvagn skyndar förbi honom. _Rocky:
"_Jaha, tillbaka till arbetsplatsen då... _Det är viktigt att vi alla i samhället arbetar

och hjälps åt att betala skatt så vi har råd med vägar och skolor och vård åt de svaga, ja så är det."

#2. _Rocky tittar på en städbil som sopar gatan: "_Städmyran håller rent så vi kommer fram och inte blir sjuka, polismyran håller oss i schack och skyddar mot rovdjuren..."

#3. _Han tittar på en dagisfröken som vallar två barn: "_Dagisfrökenmyran håller koll på ynglen och lär dom bete sig som folk, ambulansmyran plåstrar om oss... _Alla drar sitt strå till stacken..."

#4. _Han går förbi ett kafé där en kille sitter och skriver på en laptop. _Rocky tittar skeptiskt på honom: "_Och bloggkommentar-myran... _Ja, naturen är full av mysterier!"

=====

_Att leva i ett samhälle är att "hålla samman". _Vi har hittills mest berört individens moraliska ställningstaganden. _Men alla

männi skor är beroende av andra.
_ - _ Ingen männi ska är en ö, i som det heter. _ Alla lever i ett nät av relationer som innebär både trygghet och ansvar. _ Moraliska ställnings-taganden om hur männi skorna bör förhålla sig till varandra på det här större planet, samhällsnivån, kallas ibland för _ . soci al eti k.
_ Moral kan ses som en fråga för indi vi duel la val , men också som en fråga om hur relationerna mellan männi skor i fami ljen, i grupper av olika slag och i samhället som helhet. _ Vissa anser att rättvi san ska utvi dgas till att omfatta även relationerna mellan männi skan och andra dj urarter.

_ Det finns i vår tid en ökad medvetenhet om behovet av en global rättvi sa, det vill säga att alla männi skor är gemensamt ansvariga för att planetens omvårdnad och dess resurser är allas ansvar och att det är de välbeställda och gynnade männi skornas ansvar att se till de mi ndre välbeställda männi skornas si tuati on.

_Gör det något om jag tar med mig lite virke från byggarbetsplatsen?

_Det märks kanske inte om en person gör det. _Men om många personer plockar virke till sina privata byggen så drabbar det alla. _Om det står "_Beträd ej gräsmattan!" på skylten så kan det väl ändå inte spela någon roll om _jag gör det.

_Det märks inte. _Nej, men om varje person resonerar som jag, så kommer den nyanlagda gräsmattan att vara lervälling inom några dagar.

_Om vi skall leva samman måste vi bestämma oss för vissa

::: #95 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

regler. _Det gäller inte bara i trafiken, där det skulle leda till massor av döda och skadade om en viss grupp människor inte brydde sig om regeln att hålla till höger vid möten. _På samma sätt måste det i ett fungerande samhälle finnas en _värdegrund, ett minimum av värderingar om vilka vi kan vara överens. _Denna grund skall vara så stabil att samhällshuset står fast, även när det stormar. _Ett instru-

ment för att skapa denna grund är
vårt politiska system, _ demokratin,
med en metod för hur vi skall avgöra
frågor, _majoritetsbeslut, i och ett
antal _mänskliga fri- och rättig-
heter; som skall garantera personens
värdighet och okränkbarhet. _Den
moraliska diskussion som förs om dessa
samhällsfrågor tar därför ofta
formen av _politiska debatter; om
olika frågor.

_Olika rättviseprinciper

=== _Textruta =====

_Rättvisa -- tre principer:

_Likhetsprincipen

_Behovsprincipen

_Meritprincipen

=====

_Politiska ideologier bygger på en
grund av värderingar och moralupp-
fattningar. _Många politiska diskus-
sioner handlar i grund och botten om
vilka värden som är viktigast. _Till
exempel:

é _Är frihet viktigare än trygghet?

é _Är jämlikhet viktigare än själv-

#95

#161

förverkligande?

_Ett av de vanligaste orden i politiska diskussioner är _rättvisa. _Alla är överens om att samhället skall vara rättvist. _Vad är det man är överens om? _Fundera över följande "rättvisor" (se vidare om _William _Frankenas analys på lärobokens webbsida):

é _Rättvisa är när alla får lika stor del av möjligheter och tillgångar till något. _Det som finns skall vara fördelat lika. _Detta kallas för _likhetsprincipen.

é _Rättvisa är när alla får del av möjligheter och tillgångar till något i förhållande till hur stora behov de har. _Detta kallas för _behovsprincipen.

::: #96 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

é _Rättvisa är när alla får del av möjligheter och tillgångar i förhållande till i vilken utsträckning de har en viss egenskap, till exempel begåvning. _Detta kallas för _meritprincipen.

_I vilka situationer tycker du att vi bör använda likhetsprincipen?

_När det gäller naturen och våra nationalparker är det väl enkelt att tillämpa denna regel. _Kanske vi skall sätta gränser för turister från andra länder? _Skall bara svenska medborgare få njuta allemansrätten (rätten att vistas i naturen på eget ansvar)? _Ett sådant förslag presenterades, utan att få så många förespråkare, av en miljöjurist för några år sedan.

_Skall vi använda likhetsprincipen när det gäller sjukvården, genom att alla får tillgång till vård motsvarande samma belopp varje år?

_Nej, de flesta tycker nog att den som är frisk och inte utnyttjar sjukvården under ett visst år kan låta dem som är sjuka få disponera ett större belopp detta år. _Då gäller alltså behovsprincipen istället.

_Men låt oss göra det hela lite mera komplicerat: _Skall den som har råd kunna köpa en bättre vård än den som ges till dem som inte har råd med en sådan avgift? _Skall det vara möjligt att bli bättre vårdad i

förhållande till hur viktig man betraktas av samhälle eller näringsliv? _Skall en hög chef på ert företag ha förtur jämfört med vanliga anställda? _Om jag har råd att köpa en bättre bil än de flesta andra, varför skulle jag inte ha råd att köpa en snabbare och bättre vård? _Är det inte individens rätt att själv bestämma vad pengarna skall gå till?

_Denna typ av moralfrågor löser man inte med att kräva _mera rättvisa. _Det handlar om _vilket slags; rättvisa det är som man avser.

_Djur och moral

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Hundvalpar som är instängda i en trång bur.

=====

_Ett annat slags etiska frågor handlar om människans relation till andra arter. _Vad har vi för moraliska skyldigheter gentemot djuren? _Handlar moral bara om de

mänskliga relationerna? _Är männi-
skans värde radikalt annorlunda och
högre än djurens? _Många har menat
att människans överlägsenhet intel-
lektuellt och språkligt ger henne
rätt att "förfoga" över

::: #97 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

djuren. _Men redan på #1700-talet
ifrågasatte filosofen _Jeremy
_Bentham den uppfattningen och
menade att frågan inte är om djuren
kan tänka, den fråga som är
moraliskt viktig är istället om de
kan lida! _Om olika aspekter av
djurrättsfrågor, liksom andra frågor
om etikens tillämpning inom olika
områden, se avsnittet _Etik i
praktiken, sid, #499 ff!

_Etik och politik

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Riksdagens plenisal när
den är fullsatt. _Även åskådar-
läktaren är välbesatt.

=====

_Att ta ställning i politiska frågor
ställer oss inför val på samma sätt

#97

#165

som ställningstaganden i nom etiken.
_Dessutom kan man säga att politiska ideologier och politiska ställningstaganden i grund och botten bygger på etiska överväganden. _Politik är ett ord som kan definieras på olika sätt. _Här nöjer vi oss med att säga att politik har att göra med hur staten (inklusive kommunen och landstinget) skall styras och hur människornas samverkan i samhället skall vara utformad. _Detta är inte platsen att analysera politiska åskådningar och partier, men låt oss kort ange några hållpunkter för politiska grundhållningar med utgångspunkt i etiska inslag i människosynen.

é _Ett viktigt ställningstagande är detta: _Är det . individuens fri- och rättigheter som är kärnan i min samhällssyn? _Det gemensamma är nog viktigt, men i centrum står ändå de friheter och rättigheter som tillkommer individerna. _En sådan viktig rättighet är också egendomsrätten som är grundläggande. _Privata lösningar är,

med det här synsättet, att föredra framför

::: #98 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

kollektiva, som inom skola och vårdsektor. _Detta är grundläggande tankar i en _liberal politisk grundsyn. _Individens förnuft och förmåga att ta ansvar är garanten för stabilitet och trygghet.

é _Ett annat ställningstagande är att man börjar med _det gemensamma bästa. _Det är vad vi har att förvalta tillsammans som är centrum. _Våra egna behov och intressen skall nog ha sitt, men vi är alla ansvariga för helheten. _Skola och vård skall vara ett gemensamt ansvar -- även om det kan finnas privata lösningar så är de gemensamma lösningarna centrala. _Det här är grundtankar i en _socialistisk politisk grundsyn. _Det arbetande folket är den yttersta garantin för stabilitet och trygghet.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Flera personer som bildar
en cirkel har lagt sina händer
ovanpå varandra.

=====

é _En tredje variant är att betrakta
det historiskt framväxta samhället
som bärare av generationers tanke-
möda och arbete, därför får man
inte kasta bort släktets samlade
erfarenheter genom radikala
reformer. _All förändring måste ta
hänsyn till det som skapar
stabilitet och trygghet, nämligen
folkets gemensamma historia med
institutioner som vuxit fram under
århundraden, till exempel styres-
sätt, religion, ordningsskapande
organ som

::: #99 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

familj och skola. _Det här är
grundtankar som betonas i en
_konservativ politisk grundsyn.
é _De tre synsätten har vuxit fram
under #1800-talet men kan fort-
farande ses som grundsyn i olika
politiska ideologier. _De "gröna"
partierna står dock för ett

synsätt som etablerats under den senare delen av #1900-talet. _All politisk planering måste enligt detta ske i samklang med insikter inom ekologi och globalt tänkande. _Helheten är viktigare än delarna. _Människan har ansvar för hela naturen, inte bara för människan som art. _Det är naturen och människans förhållande till naturen som är centrum i denna _-ekologiskt-politiska grundsyn. _De olika betoningarna inom politiska ideologier medför också olika betoningar i människosynen. _Olika sidor i det mänskliga ges extra tyngd i olika synsätt -- i liberalismen betonas individens förnuft och okränkbarhet, i socialismen hennes sociala och socialistiska sida, inom konservatismen hennes beroende av ursprung och uppfostran i en viss kultur och tradition och inom den ekologiska rörelsen hennes egenskap att vara en art bland andra djurarter med särskilt ansvar för helheten.

_En annan politisk rörelse med

betydel se för männi skosyn och etik är _ . femi ni smen. _Den poli ti ska kampen för jämstä lldhet mel l an könen växte sig al l t starkare under #1900-talet och är under den första delen av #2000-talet en vi ktig poli ti sk kraft som genomströmmar al l a de äldre poli ti ska i deol ogi erna. _Kvi nnors utsatthet och bri sten på jämstä lldhet är i ett gl obal t perspektiv en vi ktig dri v-kraft i befri el serörel ser vär l den över. _Den är en del av kampen för al l a männi skors l i ka värde.

_Om tol erans och moral

_Al l t som i nte regl eras i lag är i nte moral i skt till åtet. _Otrohet, l ögner, svek och okänsl i ghet är företeel ser vi normal t ogi l l ar och tar avstånd i frå n. _Det är i nte förbjudet att vi sa l i kgi l ti ghet i nför männi skors l i dande, men det stri der mot en humani sti sk, mänskli g moral .

::: #100 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====

_Fem foton.

#1. _En man bär en regnbågsfärgad hatt över en regnbågsfärgad peruk. _Han har hjärtformade solglasögon och läppstift och en regnbågsfärgad fluga över två halsband i rosa och vitt.

#2. _En kvinna sitter och tigger i ett gathörn. _Många människor går förbi henne.

#3. _Studentfirande i en stor sal. _I förgrunden står en tjej som bär vitt slöja under studentmössan. _Hon håller i en stor svensk flagga.

#4. _Ett torg i _Kina. _En man som sitter i en rullstol håller upp ett stort handskrivet plakat. _Han bär även ett mindre plakat som huvudbonad. _En polis-konstapel står bredvid honom och tecknar åt honom att han skall ge sig i väg. _I bakgrunden står en cykel som är fullastad med flyttlådor. _Bredvid cykeln

ligger en kudde.

#5. _Ett robotvapen ligger under ett jätteporträtt av _Irans högste ledare _Ali _Khamenei. _Khamenei har hel skägg och glasögon och bär svart turban. _I förgrunden passerar en kvinna med svart slöja.

=====

::: #101 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Till det mänskliga hör också att låta andra människor ha sin tro och livsstil utan att skapa hinder för dem. _Bara när en människa genom utövande av sin tro eller livsstil blir ett hinder för andra människors trofrihet uppstår en konflikt.

_Bonniers svenska ordbok definierar "tolerans" på följande sätt: _-"att tåla sådant som man egentligen ogillar, fördragsamhet".

_Begreppet beskriver uppenbarligen relationen till grupper av olika religiös, etnisk och kulturell identitet _-ur den starkares, ur majoritetens synvinkel.

(_Hur skulle det uppfattas om företrädare

för en minoritetsreligiön i
_Sverige, till exempel muslimer,
uttalade att de är beredda att
_. tolerera de kristna i _Sverige?)

_Begreppet tolerans är alltså
problematiskt. _Att visa tolerans är
ett minimum, det är det minsta som
krävs av medborgaren för att vi ska
kunna existera tillsammans i sam-
hället med olika livsåskådningar.
_Därutöver krävs både förmåga till
inlevelse och nyfikenhet på hur
andra tror och tänker.

_Att visa tolerans i praktiken
betyder att jag, även när jag inte
håller med den andre, ändå är beredd
att medverka till att han eller hon
fritt får uttrycka sin tro och leva
efter sina värderingar. _Samtidigt
måste ett samhälle ha vissa ramar
som alla godkänner, vissa spel-
regler. _Det måste sättas en gräns
för vad som kan tolereras i en viss
given historisk situation. _Var den
gränsen ska gå bör varje medborgare
i _Sverige skapa sig en välgrundad
uppfattning om. _En _-aktiv
tolerans; ställer helt andra krav på

i ndi vi den än en passiv hållning där man går med på att andra får "tro som dom vill bara dom inte stör oss". _Man kunde uttrycka det så att en lagstiftning som skyddar religiösa och kulturella minoriteter är ett stabilare skydd för mångfalden i det mångkulturella samhället än att endast förlita sig på en tolerant attityd.

_Om jag i första hand ser på det som skiljer den grupp jag själv tillhör från andra grupper betonar jag skillnad. _Den egna gruppen stärks inbördes samtidigt som de andra riskerar att stängas

::: #102 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

ute. _Jag betraktar mig i första hand som tillhörande en viss nation eller kultur med en särskild historia, eller som troende med en viss religiös identitet. _Först därefter ser jag till vad som förenar oss människor. _Med ett sådant synsätt ökar risken för motsättningar och intolerans -- människovärdet och respekten för i ndi vi den underordnas den nationella

eller religiösa tillhörigheten.

_Ekonomiskt och politiskt blir

_Sverige alltmer indraget i den europeiska och internationella utvecklingen. _Det betyder också att världen tar steg efter steg in i

_Sverige. _Vissa ser detta växande mångfaldssamhälle som något i grunden problematiskt, som något som hotar en kulturell homogenitet. _Men mångfalden och närheten till de andra kan på många sätt betraktas som en möjlighet och en fördel, inte som ett hinder eller en nackdel.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En liten röd stuga med vita knutar som är omgiven av en grön trädgård med träd och blommor. _En öppen grind leder in till trädgården.

=====

_Det kommer att krävas en ny sorts moralisk värdegrund i _Sverige. _Om man liknar det svenska samhället vid ett hus så var den gamla värdegrunden till för att bära upp ett hus med bara en lägenhet: den

kristna protestantiska lägenheten.

_Det ombyggda hus som nu börjar resa sig har många lägenheter -- många familjer skall leva där, visserligen i olika lägenheter men med många gemensamma utrymmen. _Några av de grundstenar som nu läggs till detta nya hus måste vara _-respekt för varandras tro, religionsfrihet, mänsklighet;

::: #103 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_och samhörighet; _Detta måste bli en del av den moraliska medmänskliga känslighet som utvecklas av såväl "gamla" som "nya" svenskar.

_Angår min moral bara mig?

_En återkommande fråga i avsnitten om etik tycks vara den här: _De brännande frågorna inom etiken berör såväl mig själv och mina närmaste som samhället i stort. _På vilket sätt skall jag skilja mellan etiska frågor som skall överlämnas till var och en att avgöra, och frågor som skall föras fram till riksdagsbeslut och för alla bindande lagstiftning?

#176

#103

_Hur mycket måste vi vara överens om i den gemensamma samhällsliga livsvärlden och hur mycket kan överlämnas till individens egen livsvärld?

_Även i detta ställningstagande handlar det om din egen moraliska ståndpunkt. _Hur tar du ställning i den frågan?

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Kan vi lita på vårt samvete?

_Bildbeskrivning

_Foto. _En öppen hand där handflatan och fingrarna är fullklottrade med formler. _I bakgrunden skymtar en vit sida som även den är fylld med formler.

=====

#178

#103

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym tre av elva

_Innehåll till volym tre

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Religiöser och sekulär livssyn (#104)	#179
_Religiösa livsåskådningar (#106)	#181
_Religiösernas svar på livsfrågorna (#107)	#182
_Religiösernas funktioner (#110)	#187
_Globalisering och privatisering (#111)	#191
_Judar, kristna och muslimer (#114)	#197
_Likheter (#116)	#198
_Skillnader (#124)	#215
_Religiös dialog (#127)	#220
_Judar (#128)	#222
_Judar i Sverige (#129) ..	#223
_Judisk identitet -- att tillhöra ett folk (#131)	#225
_Historien om Gud och folket (#132)	#228

_Judi sk tro -- att göra	
_Guds vilja (#138)	#241
_Halacha -- samlingen av	
Levnadsregler (#140)	#245
_Viktiga högtider (#143)	#253
_Olika judiska inriktningar	
(#146)	#258
_Samtal med _Jonathan	
_Körösi, jude (#149)	#265

::: #104 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Religiöser och sekulär livssyn

block #3

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Silhuetterna av höga och mycket smala grantoppar avtecknar sig mot solnedgången under en vit halvmåne.

=====

::: #105 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ett antal livsåskådningar har vuxit fram under lång tid och som omfattas av många människor. _Dit hör de s.k. världsreligionerna där en stor majoritet av människorna i världen, statistiskt sett, hör hemma. _Livsåskådningar som inte innehåller någon tro på en gud eller gudar kallas sekulära. _Ordet sekulär betyder ungefär "världslig" (ofta motsatsord till "andlig") men i vårt sammanhang alltså "utan gudstro".

#105

#179

_Av befolknin gen i världen på ca sju miljarder så tillhör statistiskt sett ca sex miljarder olika religiösa livsåskådningar, medan ca en miljard klassas som inte tillhöriga någon religion och är alltså "odefinierade" varav en del får antas se sig själva som sekulära.
_- (_Källa _Pew _Forum) ;

::: #106 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Religiösa livsåskådningar

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett altare med ett
porträtt av _Moder _Teresa.
_Altaret är smyckat med stora
buketter med vita blommor. _Fram-
för altaret brinner breda ljus som
pryds med bilder av _Moder
_Teresa. _En flicka tänder ett
sådant ljus.

=====

::: #107 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_. _Religare är ett latinskt ord som
betyder "(åter)föribunden med" eller
kanske "knuten till", "i förbund
med" eller liknande. _Möjligen kan
denna betydelse ha med ordet
"religion" att göra, även om det
inte är möjligt att veta säkert.
_Att tillhöra en religion kan då ses
som att vara knuten till någon typ
av tro. _Denna tro kopplar mig då
till något gudomligt -- en verklig-

#107

#181

het utöver den som mi na si nnen kan beskri va. _Något som ger meni ng åt mi tt li v.

_Meni ngen _-i mi tt li v; koppl as med andra ord till en meni ng _-med mi tt li v som hel het, ; och kanske till _-meni ngen med alla männi skors li v, ; kanske till och med till _-meni ngen med allt li v; .

_Rel i gi onernas svar på li vsfrågorna

_I föregående avsnitt funderade vi
_Över vilka li vsfrågorna är och vi konstaterade att de är gemensamma för alla männi skor, även om det finns många olika sätt som de formul eras på. _Vilka är de vanli ga svar som vi finner i de religi ösa li vsåskådni ngarna?

::: #108 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vi ska nu se närmare på de svar som vi finner i de religi ösa li vsåskådni ngarna men då måste vi först fråga oss vad en religi on är. _Det finns många sätt att defi ni era vad en religi on är, men vi ska i det

följande nöja oss med att lyfta fram några viktiga sidor av vad de flesta brukar mena med en religiös livsåskådning.

_Vi kan till att börja med tänka oss en definition av vad religioner är som tar fasta på vad det är som en religiös människa tror på. _Man kan kalla en sådan definition för en _innehållsriktad definition (se sid. #33 ff i _Block #1). _Med tanke på att det finns hundratal s religioner så är det svårt att fastställa precis vad de har gemensamt, men vi kan försöka förstå vad de flesta större religioner, ofta kallade _världsreligioner, har gemensamt.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Källa: _Pew _Research _Center
#2012

_Bildbeskrivning
_Cirkeldiagram. _Religioner i
världen #2010. _Procent av den
globala populationen.

é _Judar: #0, 2%
é _Kristna: #31.5%
é _Muslimer: #23.2%
é _Ingen religion: #16, 3%
é _Hinduer: #15, 0%
é _Buddhister: #7, 1%
é _Traditionella religioner*:
#5, 9%
é _Övriga religioner**: #0, 8%

* _Inhemsk traditionella religioner i _Afrika, _Kina, _Amerika och _Australien.

** _Bahai er, jainister, sikher, shintoi ster, daoister, wiccaner, zoroastri er med flera.

=====

_A. _Det finns en verklighet som jag inte omedelbart kan uppfatta med mina sinnen.

_Vilken är den yttersta mening med mitt liv? _I religionerna

::: #109 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
finns föreställningen om en gudomlig verklighet som inre går att direkt uppfatta via sinnen. _Det kan handla om en personlig gud, flera
#184 #109

gudar eller en mer personlig, gudomlig verklighet, som jag genom riter, böner eller genom församlingssgemenskapen kan uppleva en relation till. _Betoningen av denna gudsrelation kan vara olika stark och ha mycket varierande utformning, även inom varje religion. _Till exempel så har buddhisterna, i sin ursprungliga utformning, ett närmast _agnostiskt (att anse att något är ovetbart) förhållningssätt till föreställningen om det gudomliga.

_Genom relationen till det gudomliga så får också livsfrågor om varifrån vi kommer, vad som händer efter döden och frågor kring vad som gör livet värt att leva, sin mening.

_I vissa religioner finns tron att denna gudomliga verklighet faktiskt också kan uppfattas med våra sinnen, i alla fall i vissa sammanhang och på vissa platser. _I till exempel kristendomen finns tron att en viss person, _Jesus av _Nasaret som levde i början av vår tidräkning, är _Guds tecken, _Gud själv i en viss mening. _Hans person och hans

gärningarna var något som upplevdes av människor i hans omgivning. _Tanken på _uppenbarelser förekommer alltså i vissa religioner. _Visiöner (något som är tillgängligt för synsinnnet) och _auditioner (något som är tillgängligt för hörselsinnnet) visar för vissa personer den gudomliga verkligheten på olika sätt.

_B. _Heliga skrifter och berättelser

_De världsreligioner som vi tar upp i den här läroboken har alla skrifter som betraktas som heliga. _De innehåller texter som tillmäts stor tyngd av de troende. _Det kan handla om förklaringar om hur världen kommit till och varför livet ter sig som det gör, etiska bud och regler men också om samlingar av berättelser av olika slag som anses grundläggande för tron i fråga. _Även om texterna har stor betydelse för den som vill leva i enlighet med dem, så tolkas de ofta olika och tillmäts olika grad av betydelse i den troende människans liv.

badar i ett varmt rött ljus.

=====

_A. _Social funktion

_Människans behov av tillhörighet och gemenskap tillfredsställs genom de relationer som skapas mellan människorna inom ramen för religionens olika uttrycksformer: gudstjänstfirande, undervisning, fester och också med gemensamma symboler som yttre tecken på identitet. _Vi organiserar oss i olika traditionella mönster även inom religionerna, precis som i arbetslivet och i samhället i övrigt. _Hur dessa mönster ser ut beror på tid, plats och kultur. _Vissa kyrkor har biskopar, präster, diakoner och så vidare. _Andra har "äldsteråd" som styr. _I en viss buddhistisk tradition finns det "lamor" (lärare) med stort inflytande. _Gemensamt är dock att religionerna, precis som andra samhällsorganisationer, har en social struktur som skapar något slags ordning och förutsägbarhet.

_B. _Moralisk funkti on

_Till de väsentliga frågorna i livet hör att fundera _Över vad som är rätt och orätt, vad som är gott och ont och vad som är min plikt som människa. _Även här finner vi olika svar i religionerna. _Mest kända i vår del av världen är kanske "_Tio Guds bud". _Men i alla religioner finner vi uppförandekoder som ger råd och anvisningar om hur vi bör leva och vad som är moraliskt rätt. _Många ser dessa råd som ett ideal, något som man bör sträva efter men som inte alltid är lätt att leva upp till. _Andra tillämpar reglerna mera strikt efter bokstaven. _Det finns stora överensstämmelser mellan religionerna när det gäller moraliska föreskrifter, men vissa är specifika för den enskilda religionen. _Exempel på det senare är matreglerna inom judendom och islam.

_C. _Rituel I funktion

_Behovet av gemensamma och i nvanda sätt att genomföra olika ritualer, kan stärka känslan av ordning och struktur i tillvaron. _Att kunna läsa böner tillsammans, att gå i processioner eller genomföra ritualer kring de stora händelserna i livet: hur barn ges namn eller döps, vigselns och begravningens riter och traditioner hör dit. _Vi kan också tänka på hur tiden struktureras i en viss kultur och därmed ger oss känsla av trygghet och hemhörighet. _Vi känner oss hemma i den judisk-kristna veckan med sju dagar, där en dag är röd dag och vilodag (numera egentligen två!), i firandet av årets högtider som i _Sverige alla mer eller mindre följer i nvanda mönster vid jul, nyår, påsk eller midsommar.

_Globalisering och privatisering

_Något som påverkat religionsutövningen i vår tid är den ökade rörligheten i världen. _Det handlar i hög grad om hur _kommunikationen globaliserats; med internet och sociala medier. _Det finns också, särskilt i vissa delar av världen, en _ökad migration; som gör att människor med olika ursprung och därmed olika kulturer

::: #112 :::::::::::::::::::::::::::::::

och traditioner delar samma geografiska plats. _Så har _Sverige blivit alltmer ett _polykulturellt samhälle; -- ett samhälle med många kulturer och en mångfald i livssyner och religiösa uttryckssätt. _Människor med olika tro lever sida vid sida och detta bidrar till att den egna identitetens livssyn och kultur möter den andres mera påtagligt och i vardagslivet. _Vad detta kan komma att innebära för den framtida religionsutövningen i _Sverige behandlas på annan plats i boken, men en

tendens som kan nämnas här är att människor i högre grad än tidigare söker sig fram på egna vägar när det gäller livssyn och livsstil. Inom forskningen talas om en .privatisering av den religiösa identiteten. Religionens sociala och organiserande roll får allt mindre betydelse och individens frihet och sökande efter en egen livsväg allt större.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Svensk kvinnlig tulltjänsteman som bär slöja. _Hon står vid en gränskontroll. _Hon bär ett identitetskort i en rem runt halsen. _På framsidan av hennes jacka sitter ett svenskt riksvapen under texten "_Passkontrollant".

=====

- _Madagaskar, större del en av
- _Centralafrika, samt
- _Filippinerna och _Papua _Nya
- _Guinea.
- é _Både katolicism och stamreligioner: _Stor områden i de inre delarna av norra
- _Sydamerika.
- é _Främst ortodox: _Länderna i östra och sydöstra _Europa och
- _Ryssland.
- é _Både ortodox och stamreligioner: _Ett område nära
- _Uralbergen i den europeiska delen av _Ryssland och större delen av _Sibirien, delar av
- _Östafrika (_Etiopien och mindre områden i _Eritrea).

_Islam.

- é _Sunni: _Hela norra _Afrika och större delen av _Östafrika,
- _Turkiet, större delen av
- _Mellanöstern, större delen av
- _Centralasien och _Pakistan,
- _Indonesien och _Malaysia.
- é _Både sunnimuslimer och stamreligioner: _Indonesien.

é _Shi a: _Iran, södra _Irak och västra delarna av _Afghani stan och _Paki stan.

_Övri ga.

é _Judendom: _Israel med staden _Jerusal em, samt städerna _London, _Paris och _Moskva i _Europa och städerna _San _Franci sco, _Los _Angel es, _Toronto, _Chi cago, _Washi ngton, _Boston, _New _York, _Mi ami och (i _Sydameri ka) _Buenos ai res. (_Förutom de si stnämnda orterna är städerna _Medi na och _Mecca i _Saudi arabi en och _Karbal a i _Irak utmärkta på samma sätt på kartan! ?)

é _Buddhi sm: _Mongol i et, östra _Ki na med _Ti bet, _Indoki na, västra _Mal aysi a, _Japan och ön _Sakhal i n norr om _Japan (hör till _Ryssl and).

é _Hi ndui sm: _Indi en.

é _Både buddi sm och stam-
rel i gi oner: norra _Indoki na

é _Ki nesi ska rel i gi oner:

é _Shi nto: _Ett stort antal

platser i _Japan och på ön
_Sakhalin.
é _Stamreligiöner: _Nordöstra
_Nordamerika, norra _Sydamerika,
_Sibirien, södra _Afrika, norra
_Indokina, områden i _Indonesien
och _Australien.

=====

::: #114 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Judar, kristna och muslimer

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _I förgrunden: _Symbolerna
för tre religioner: månskärnan,
korset och davi dsstjärnan. _I
bakgrunden (suddigt) två människor
som går mot ett vägkrön.

=====

::: #115 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns en stor mångfald av reli-
gioner i världen. _Några av dem har
kommit att kallas världsreligioner
på grund av det stora inflytande som
de har haft och fortfarande har på
människor och samhällen.

_En vanlig uppdelning av världs-
religionerna är att kalla de tre
världsreligioner som har sitt
ursprung i _Mellanöstern, och som
har många drag gemensamma, för
"abrahamiska". _De bär på en
gemensam tradition av berättelser
där vissa personer, bland dessa

_Abraham (i islam _Abraham) har en liknande roll. _En annan grupp världsreligioner brukar kallas "indiska" på grund av sitt ursprung på den indiska kontinenten och för att de har många gemensamma trosföreställningar.

_I det här avsnittet ska de abrahamitiska religionerna, judendom, kristendom och islam behandlas. _Inledningsvis tittar vi på likheterna mellan dessa tre religioner.

::: #116 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Likheter

_Människor tror och lever på många olika sätt inom var och en av de tre religioner som vi ska undersöka här.

_Judar har utformat sin livssyn under tusentals år och över hela världen och det har lett till att det finns en stor mångfald i judiskt liv. _Kristna har under två tusen år utvecklats många sätt att leva och organisera sig på och ett uttryck för det är den stora mångfald av

kyrkostraditioner som finns, även i Sverige. Inom den yngsta av de tre religionerna, islam, finns det shia- och sunnimuslimer och inom dessa inriktningar en rad olika sätt att se på hur den egna tron ska levas.

Ändå ska vi här försöka lyfta fram likheter mellan de tre världsreligioner som har sina rötter i det vi idag kallar Mellanöstern. Efter det ska vi också se på några tydliga skillnader. Men samtidigt får vi inte glömma att mångfalden inom religionerna också är stor.

Berättelsen om Abraham/Ibrahim och hans familj

Den judiska Bibeln ingår också i den kristna Bibeln och kallas därför "Gamla Testamentet". På så sätt kan berättelserna i den judiska Bibeln sägas vara ett gemensamt arv i de båda religionerna. För judar och kristna är alltså den viktiga berättelsen om Abraham och hans liv ett gemensamt arv. Dessutom berättas liknande saker med vissa

variationer i muslimernas heliga skrift, "Koranen", där huvudpersonen fått namnet "Ibrahim", i stora drag går den så här:

Abraham och Sara heter i Bibeln berättelsens början Abram och Sarai. Det sker ett namnbyte efter Abrahams och Saras övergång till en monoteistisk tro. Abraham lever i staden Ur i dåtidens Mesopotamien (nutidens Irak). Det kan vara nästan #2000 år före vår tidräkning (f. v. t.). En orsak till att Abraham, i hög ålder, bryter upp från Ur i flodlandet Kallan med sin hustru Sara och hela sin klan och vandrar till Kanaanens land vid Medelhavets kust, är att han blivit en övertygad monoteist och tagit avstånd från månggudatron (polyteismen) och att Gud i en uppenbarelse uppmanat honom att bryta upp och gett honom löfte om att han ska bli upphovet till något stort.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Abrahams väg

_Bildbeskrivning
_Karta över _Mellanöstern.
_Abrahams vandringar.
_Från staden _Ur i nuvarande södra
_Irak vandrade _Abraham och hans
folk i nordvästlig riktning förbi
staden _Babylon och vidare längs
floden _Eufrat upp till norra
_Syrien. _Därefter vek de av
söderut och fortsatte utmed
_Medelhavets kust fram till
_Egypten.
_Från _Egypten vandrar de vid en
senare tidpunkt österut till
_Hebron på den nuvarande
pal estinska _Västbanken.

=====
_Efter en del äventyr i _Egypten
så bosätter de sig i _Betel och
sedan i _Hebron, där _Abraham bygger
ett altare åt _Gud. _Hans hustru är
gammal och hoppet om att få barn i
enlighet med _Guds löften verkar

inte infrias, så han tar på hustruns uppmaning ännu en hustru, _Hagar. _Hon får en son, _Ismael, och trots motsättningar mellan henne och _Sara så lever de alla tillsammans. _När _Ismael är #13 år och _Abraham #99 år får de budet från _Gud att tecknet på deras förbund är omskärelsen av män. _Slutligen får det gamla paret _Abraham och _Sara genom ett gudomligt ingripande ett eget barn, _Isak. _Men med denna son kommer _Abraham att få utstå sin svåraste prövning. _Gud uppmanar honom att offra _Isak och därmed visa sin absoluta trofasthet till _Gud. _I sista ögonblicket ingriper _Gud själv och räddar _Isak. _Abraham hade visat sin tro och det fick vara nog. _Isak ses som stamfar för judendom och kristendom.

_I den islamska traditionen är det den förstfödde, _Ismael, som hotas att offras. _Enligt islam befallde _Gud också _Abraham att ta med _Hagar och _Ismael till _Kaban, helgedomen i _Mecka, där han sedan lämnade henne och _Ismael. _Ismael #202

ses som stamfar för araberna.

_Abraham får också ett antal barn med en tredje hustru, _Ketura.

_Med sin hustru _Rebecka får _Isak sönerna _Jakob och _Esau. _Jakob får sedan namnet "_Israel" -- namnet betyder ungefär "den som kämpat med _Gud" -- efter att han haft en upplevelse av att ha kämpat med en man en hel natt och sedan blivit väl signad av honom med detta namn.

_Jakobs tolv söner ses av judarna

::: #118 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

som ursprunget till de tolv "stammar" som är det israelitiska folkets ursprung. _Det fanns också en dotter, _Dina, och sönerna har olika mödrar -- månggifte var socialt accepterat. _Hela klanen flyttar sedan till _Egypten där de stannar i #400 år, kanske från ca #1800--#1600 f. v. t. och fram till #1400--#1200 f. v. t. . _Därefter kommer utvandringen från _Egypten under ledning av _Mose och erövringen av _Kanaans land efter att folket i #40 år vandrat i öknen och där också fått motta de budord

som spelat så stor roll i det
judiska folkets historia.

_Berättelserna om _Abraham och
hans söner är alltså en första
gemensam utgångspunkt för de tre
religionerna.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Mose räddar sitt folk från för-
följarna, som drunknar i _Röda
havet. _Spansk bibelillustration
från #900-talet.

_Bildbeskrivning
_Medeltida illustration.
_Förföljarna drunknar bland
fiskarna i havet när _Moses pekar
mot dem med en lång stav. _Bakom
_Moses bevittnar hans följeslagare
storögt händelsen.

=====

=== _Textruta =====
@@_Kvinnornas roll i
_I berättelsen om _Abraham och hans släkt spelar kvinnorna en viktig roll. _Berättelsernas mödrar och hustrur skildras många gånger med stark lyskraft och inte bara som bifigurer till de färgstarka männen. _Den handlingskraftiga _Eva i skapelseberättelsen, patriarkernas hustrur, den från ett annat land invandrade _Rut, som har fått en egen bok uppkallad efter sig. _Ester, som också gett namn åt en bok i den judiska bibeln, spelar en mycket aktiv roll i en berättelse om hur det judiska folket hotas av massmord, men överlistar fienden och tar en gruvlig hämnd.

=====

får dottern _Dina och de tolv
sönerna _Ruben, _Simon, _Levi,
_Juda, _Dan, _Naftali, _Gad,
_Asker, _Isaskar, _Sebulon,
_Josef och _Benjamin.

#3. _Från de ovan nämnda tretton
syskonen härstammar _Moses och
hans två syskon: brodern _Aron
och systemen _Miriam. _Med sin
hustru _Sippora får _Moses
sönerna _Gershom och _Elieser.

#4. _Från någon av dessa söner
härstammar _David som med sin
hustru _Batseba får sonen
_Salomo.

#5. _Från _Salomo härstammar
_Josef som tillsammans med sin
hustru _Maria får sonen _Jesus
(_Isa).

_Den muslimska delen av
stamtavl an:

#1. _Abraham och _Hagars son
_Ismael får sönerna _Nevajot,
_Kedar, _Abdeel, _Mivsam,
_Mishma, _Duma, _Massa, _Hadad,
_Teona, _Jetur, _Nafish, _Kedma,
_Manhalt.

#2. _Från dess söner härstammar
_Abd al _Muttalib som får
sönerna _Abdul lah och _Abu
_Talib.

#3. _Abdul lah och hans hustru
_Amina får sonen _Mohammed. _Abu
_Talib får sonen _Ali.

#4. _Mohammed och hans hustru
_Kadija får dottern _Fatima.

#5. _Mohammeds kusin _Ali gifter
sig med hans dotter _Fatima och
får sönerna _Husseini och
_Hassan.

=====
::: #120 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Monoteismen

_Det finns bara en gud (monoteism).

_Det finns olika namn på denna gud.

_Troende judar uttalar aldrig guds-
namnet med det är bokstaverat __JHWH

i den i den judiska _Bibeln som är
skrivet på hebreiska. _På svenska

säger vi "_Gud" eller "_Herren".

_Muslimer i _Sverige säger också

"_Gud" men använder gärna det
arabiska ordet för _Gud, "_Allah".

_Även arabi ska kristna säger
" _Al l ah" .

_Världen är skapad

_Gud har skapat all t, och en gång kommer världen att upphöra. _Det betyder att _Gud inte bara har skapat det andliga utan också all t materiellt i hela universum. _En gång ska all t som finns upphöra. _Världen, åtminstone som vi känner den, kommer att gå under. _Men fram till dess fortgår skapelsen hela tiden och människan intar en särställning i skapelsen som fri och moraliskt ansvarig för sina handlingar.

_Människan

_Människan är inte helt god och inte helt ond utan hon har ett fritt vägval. _Hon är enastående i skapelsen, fri och ansvarig, men springer ofta ifrån sitt ansvar och förnekar sitt beroende av _Gud. _När en människa dör, "går ur tiden",

l ever hon vi dare tidl öst. _Ingen vet av egen erfarenhet vad som händer efter döden även om de troende kan uppleva en stark visshet. _Den förhärskande synen är att hur vi levt vårt jordeliv får konsekvenser för det tidlösa livet efter den kroppsliga döden. _Vid världens slut kommer en "dom", ett uppenbarande för oss själva vilka vi är och hur vi har levat. _Av de tre religionerna är judendomen jämförelsevis mest försiktig med att säga något vad som sker efter döden.

::: #121 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Andliga varelser

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Illustration från "_Skapelstens under och existensens märkligheter" av _Zakariya-ibn _Muhammed al -_Qazwini . #1300-tal .

_Bildbeskrivning

_Boksida från en handskrift med färglagda bilder av olika sorters växter med inflikad arabisk

skrift.

=====

_Förutom människan och _Gud så finns det andliga varelser utan kropp som ses som _Guds budbärare, nämligen änglarna. _Viktigast av dessa är ärkeänglarna, bland andra _Gabriel -- i islamsk tradition heter ängeln _Jibril.

::: #122 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Personer

_Förutom _Abraham och hans släkt finns en rad personer som förekommer i alla tre religionernas skrifter och som spelar en viktig roll inom respektive religion, t. ex _Mose, i islam _Musa.

_Uppenbarelser

_Gud uppenbarar sig för människorna genom att tala genom profeterna och genom att ingripa i historiens skeende. _I de heliga skrifterna, den judiska _Bibeln, de kristna skrifterna och _Koranen finns dessa

uppenbarelsen och skildringar och
upplevelser av hur Gud har handlat
i historien.

=== Bildbeskrivning =====
_Foto. _Tre personer håller fram
exemplar av _Bibeln, _Koranen och
_Tora.

=====

_Kunskap om _Gud

_Människorna får kunskap om _Gud på
olika vägar. _Något förenklat kan vi
säga att _Gud berättar om sig själv
på tre sätt:

@@_Genom sin skapelse: _Naturen
och universum kan inte bero på en
blind slump, det måste finnas en
plan med allt. _Det måste finnas en
orsak till att världen finns. _Så
talar _Gud till oss genom

::: #123 :::::::::::::::::::::::::::::::
vårt förnuft (som också är en del av
skapelsen). _Vi skulle inte veta
något om gott och ont om inte _Gud
talade till oss genom vårt samvete.

@@_Genom en särskild

uppenbarelsen: _Gud uppenbarar, det vill säga visar för människorna på ett övernaturligt sätt, vem _Gud är. _För judarna sker detta genom _Läran, budorden som _Mose tar emot under vandringen i _Sinai efter flykten från _Egypten. _För kristna är _Kristus-personen _Guds särskilda sätt att närma sig människan. _I islam nås människan av _Gud genom _Koranen, _Guds tilltal till mänskligheten som förmedlades av _Jibril till profeten _Muhammed.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Gud uppenbarar sig genom _Toran i judendomen, genom _Jesus i kristendomen och genom _Koranen i islam. _Glasfönster i _Stora synagogan i _Jerusalem, julkrubba utanför _Födelsekyrkan i _Bettehem och ett urval av koraner i ett bokstånd i _Jerusalem.

_Bildbeskrivning

_Tre fotografier.

#1. _Glasfönstret föreställer

_Moses som håller upp

I agtavl orna.

#2. _Julkrubban föreställer hur de
vise männen uppvaktar
_Jesusbarnet i stallet.

#3. _Omslagen till ett antal
utgåvor av _Koranen.

=====

::: #124 ::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Genom männi skornas egna per-
sonliga erfarenheter; _Många männi-
skor är med om händelser som de
tolkar utifrån sin tro, eller som
till och med påverkar dem att börja
tro. _Att höra röster eller se syner
är mycket sällsynta företeelser,
kanske svåra att tolka för utom-
stående och lätta att förväxla med
vissa psykiska sjukdomstillstånd.
_Vanligare är att männi skor i bön,
andakt och meditation, kanske också
i drömmar, upplever att de har
kontakt med det gudomliga och tolkar
detta som ett slags personliga
uppenbarelser.

_Ski I I nader

=== _Bi I dtext/beskri vni ng =====
_Den spanske konstnären
_Velazquez' kända bild av _Kri stus
på korset. _Ca #1630.

_Bi I dbeskri vni ng
_Mål ni ng. _Jesus avtecknar sig
mot en helt svart bakgrund. _Hans
fötter och handflator är fast-
spikade vid korset. _Han är helt
naken så när som på ett l ändkl äde
kring höfterna. _På huvudet bär
han en krona tvinnad av törne med
långa taggar. _På vänster sida har
han ett blödande sticksår. _Hans
huvud omges av en glori a.

=====

_Trots alla likheter mellan de tre
religi onerna finns det en hel del
ski I I nader mellan dem, något som
kommer att framgå av de följande
kapi tlen. _Men en sak bör noteras
redan nu. _Kri stendomen anser att
_Gud har förkroppsl igats i _Jesus
från _Nasaret. _Därför kallas

anhängarna av dessa tre religioner tror på samma _Gud, så råder det alltså oenighet om tolkningen av den bild av _Gud som vi människor gör oss genom de olika skrifterna. _De kristna vill beskriva sin _Gud som _en _Gud men som har tre olika sätt att uppenbara sig för mänskorna:

- é _Som _Fadern, skaparen av allt
- é _Som _Sonen, _Kristus, frälsaren och räddaren av mänskan, han som återställer helheten eftersom mänskan fallit, brutit förbundet med _Gud genom att gå sina egna vägar
- é _Som _Anden, den livgivande kraft som ständigt på nytt ger liv åt naturen, inspiration och tro åt mänskorna och som alltid varit en "aktör" i _Guds skapelse.

==== _Bildtext/beskrivning =====
_Mosaiken i _Ravenna (#500-talet)
visar _Kristi dop. _Han omges av
de #12 apostlarna (de närmaste
bland lärjungarna).

_Bildbeskrivning
_I en cirkel mitt i mosaiken
håller _Johannes döparen sin hand
över _Jesus huvud. _Johannes
döparen är klädd i ett skinn och
han bär en kräkla (herdestav) över
axeln. _Jesus är helt naken och
står utvadad till midjan i
vattnet. _En duva flyger över
_Jesus huvud. _Mitt emot _Jesus
sitter en äldre man med långt
grått hår och skägg. _Mannen bär
en kvist över ena axeln.
_Runt cirkeln är de tolv
apostlarna avbildade. _De är alla
klädda i vitt och har sina huvuden
omgivna av glorian.

=====

::: #126 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Karta över _Jerusalem under kortågstiden (#1170).

_Bildbeskrivning
_Mitt på kartans överdel återges _Jerusalem som en muromgärdad cirkel. _Inom (och runt) cirkeln visas olika heliga byggnader och platser.

_Under kartan jagar tungt rustade korsriddare med fällda lansar sina flyende fiender.

=====

_Denna syn på _Gud, den s. k. "treenighetsläran" (_Gud är _en men uppenbarar sig på _tre sätt), ses av judar och muslimer som grundläggande orsak till den oenighet som finns mellan de tre religionerna när det gäller själva tron. _Av historiska skäl har det funnits många orsaker till att anhängare av de tre religionerna ofta

::: #127 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

hamnat i konflikt med varandra. _När

#127

#219

politiska processer dragit in
religionen i händelseförloppet och
staters maktpolitik har motiverat
sitt handlande med religiösa argu-
ment har motsättningarna mellan
anhängare av de tre religionerna
djupnat. _Genom historien har många
sådana konflikter funnits.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Klipptomen i _Jerusalem
sedd genom ett taggtrådsstängsel.
_Domen har en stor förgylld kupol
som skiner i solen.

=====

_Religiösa dialog

_För en ökad dialog och samverkan
mellan judar, kristna och muslimer
finns många aktörer i vår tid och
även i _Sverige. _Ledare inom de
olika religiösa församlingarna
träffas regelbundet och diskuterar
frågor som behöver belysas. _Detta
sker i _Sverige både på nationell
och lokal nivå. "_Abrahams barn", en
pedagogisk rörelse för att förbättra
#220 #127

skolundervisningen i svenska skolor, har under många år använt sig av de gemensamma berättelserna i _Bibeln och _Koranen för att ge eleverna en chans att bättre förstå att det finns gemensamma rötter för judar, kristna och muslimer, även om mycket kan tyckas skilja dem åt. (_Läs mer om "_Abrahams barn" på Lärobokens webbsida.)

::: #128 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Judar

=== _Bildbeskrivning =====
 _Foto. _Ett dukat bord med tända
 ljus. _Någon lyfter just en hand-
 duk från två konstfärdig flätade
 stora vita bröd. _Bredvid bröden
 står en vinfaska och ett vinglas.

=====

::: #129 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Judarna i världen är inte så många
 om vi jämför med antalet kristna och
 muslimer. _Det handlar om uppskatt-
 ningsvis #15 miljoner, varav ca
 #20 #000 i _Sverige (varav ca
 #12 #000 i _Stockholm, _Göteborg och
 _Malmö/_Lund). _Kristna är i världen
 flera än #2,2 miljarder och
 muslimerna är nästan lika många.
 _Den judiska religionen har ändå en
 mycket stor betydelse och räknas som
 världsreligion tillsammans med
 kristendom, islam, hinduism,
 buddhism och sikhim. _Berättelserna
 #222

och budorden i _Toran, den första och viktigaste delen i den judiska _Bibeln, har blivit allmänt kända långt utanför den judiska gemenskapen eftersom den judiska _Bibeln också är en del av den kristna _Bibeln. I _Koranen figurerar många av de personer som tidigare presenterats i den judiska _Bibeln, även kallad _Tanak.

_Judar i _Sverige

_Från och med #1780-talet fick judarna formell rätt att vistas i _Sverige, till en början i _Stockholm, _Göteborg och _Norrköping. I praktiken hade den judiska församlingen börjat formas i _Stockholm redan på #1770-talet. _Antalet judar i _Sverige var mycket litet fram till mitten av #1900-talet. _Under #1930-talet hade några tusen judar kunnat fly till _Sverige, men vid #1930-talets slut och fram till #1943 stoppades judar som försökte fly till vårt land.

_Vid krigsslutet

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Chanukkafirande, _Stortorget i
_Malmö. _Ljusfesten firas under
åtta dagar under förväntetid.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En stor utomhusmani-
festation under kvällen. _Många
människor har samlats på torget.
_I förgrunden står en hög åtta-
armad ljusstake där fyra av ljusen
är tända.

=====
::: #131 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Judisk identitet -- att tillhöra
ett folk

_Liksom i andra religioner så finns
det en stor mångfald olika sätt som
judar praktiserar sin religion på.
_Och precis som i andra religioner
så finns det många judar som ser sig
själva som agnostiker, till och med
som ateister, och ändå beskriver de
sig som judar. _Graden av trosvis-
het när det gäller tron på _Gud
varierar här, liksom bland till

exempel kristna och muslimer. _En jude kan följa traditionens regler och ta del i den judiska kulturen utan att vara troende. _Alla religioner har ju ett mer eller mindre stort mått av seder och bruk, kulturellt betingade vanor och traditioner, som man kan hålla fast vid och gilla, samtidigt som man tvivlar när det gäller själva trosäran.

_Men när det gäller den judiska identiteten så betonas tillhörigheten till det judiska folket, alltså den etniska grunden, starkare än i många andra religioner. _Om du är född av en judisk mor så har du en judisk identitet, det är den traditionella uppfattning som fortfarande omfattas av en stor del av judarna. _Det nyfödda barnet tas emot med en namngivningsceremoni, _brit. _Till judisk identitet hör också att män är omskurna. _Gossebarnet omskärs enligt föreskrifterna på den åttonde levnadsdagen och det kallas i judisk tradition för _brit mila, som är en namngivnings-

ceremoni för gossebarnet.

_En person som inte är född i n i den judiska gemenskapen kan
_konvertera, det vill säga byta från en tidigare religiös tillhörighet till den judiska. _Konvertiten måste då lära sig grunderna i den judiska religionen, kunna läsa och recitera ur den hebreiska Bibeln och, om det är en man, genomgå omskärelsen. _En konvertit doppar sig dessutom i en särskild sorts bassäng som ett tecken på sin nya tillhörighet, _mikvebadet.

_För den judiska tron är tanken på att _Gud har knutit ett särskilt förbund med det judiska folket central. _Guds förbund har steg för steg tydliggjorts genom historien. _Det finns också en förväntan

::: #132 :::::::::::::::::::::::::::::::
att det i framtiden ska komma en befriare, en "_Messias" (ordet betyder egentligen "den smorde", ett annat ord för "kungen") som uppträder när det slutliga fredsriket är här. _En sådan messiansk tanke kan vara mer eller mindre uttalad

och tolkas mer eller mindre som att man väntar på en person eller kanske på en messiansk tid.

_Historien om _Gud och folket

_För judar spelar historien en mycket viktig roll. _Den judiska tideräkningen börjar med skapelsen vilket innebär att år #2014 enligt vår kristna tideräkning innehåller ett judiskt nyår i oktober som markerar början på år #5774. _I judendomens heliga skrifter berättas om världens skapelse, människornas första tid, om de första generationerna och om den händerika tid då _Gud slöt förbund med sin lilla kringvandrande folkgrupp, _hebréerna, som så småningom skulle få en viktig roll i historien.

_Allt detta skildras i de fem _Moseböckerna som innehåller den skriftliga läran, _Toran. _Den utgör den första och viktigaste delen av den judiska _Bibeln, _Tanak. _Den börjar med skapelsen av världen och höjdpunkten i

skapel sen med de första männi skorna, _Adam och _Eva. _De beskrivs som ett par som visserligen vill leva efter _Guds vilja, men som ändå bryter sitt löfte till _Gud att inte äta av frukten på "kunskapens träd på gott och ont". _Männi skans historia med _Gud blir också fortsättningsvis en historia om löften och löftesbrott, trohet och trolöshet. _Kampen inom männi skan mellan att vilja vara trogen sina löften och det som hon innerst inne vet är rätt eller att ge efter för impulser och känslor och handla mot sitt samvete, går som en röd tråd genom den judiska _Bibeln.

_Förbunden med _Gud

_Guds förbund med _Adam och _Eva och de första generationerna männi skor var det första förbundet, den första gudsrelationen

::: #133 :::::::::::::::::::::::::::::::

mellan _Gud och männi ska. _Det andra förbundet skildras i berättelsen om _Noa. _Gud är på väg att ge upp

hoppet om sin skapelse eftersom människans ondska och löftesbrott ökar. _Jorden dränks i en "syndaflod", men _Noa räddar några exemplar av djuren och människorna i ett skepp, "_Arken". _Berättelsen slutar med att _Gud ingår ett nytt förbund med människorna. _De skall få hållas, även om ondskan fortsätter sin karriär genom världen. _Som ett tecken på förbundet, _Noa-förbundet, sätter _Gud regnbågen i skyn för att människorna ska komma ihåg löftet.

=== _Bildbeskrivning =====
_Teckning. _De fyra förbunden med _Gud.

#1. _Adam och _Eva i _Paradiset.

#2. _Noa står på _Arkens däck. _En duva återvänder till honom med en olivkvist i näbben. _I bakgrunden spänner en regnbåge sitt valv över himlen.

#3. _Moses håller upp sina lagtavlor.

#4. _Abraham betraktar stjärnhimlen.

_Ännu ett förbund sluts mellan
_Gud och människan, denna gång med
_Abraham och med hans folk,
hebréerna. (_Om _Abrahamberättelsen,
se sid. aaff) _Vi är då framme i
historisk tid, nästan #2000 år
f. v. t. _Detta förbund förnyas vid
hebréernas uttåg från _Egypten efter
ca #400 år som slavfolk där, senast
ca #1200 f. v. t. _Gud räddar sitt
folk från förföljarna. _Han låter
_Mose, ledaren, på berget _Si on
motta _Toran, den judiska läran
uttryckt i #613 bud och sammanfattad
på lagtavlor med de tio budorden.
_Detta är det slutliga och avgörande
förbundet som _Gud sluter med sitt
folk.

_Mose hade tidigare lärt känna
_Guds namn när han vallade får i
öknen. _Herrens ängel uppenbarade
sig för honom i en eldslåga som slog
upp ur en buske. _När _Mose frågar
efter gudens namn svarar rösten:
"_Jag är den jag är" (eller "_Jag
är" som i det hebreiska språket
tecknas med konsonanterna j h w h.
_Detta namn på _Gud, som i vissa
#133

muren.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En ung solbränd man klädd i shorts och t-shirt står med ansiktet vänt mot muren. _På huvudet bär han en liten vit kippa (en liten kalott).

_Bredvid honom sitter en ortodox klädd man på en plaststol. _Han är klädd i mörk kostym och bär en svart bredbrättad hatt på huvudet. _Även han är vänd mot muren.

=====

_Efter att ha levt i fyrtio år i Sinai öken erövrar hebréerna det område som kallas _Kanaans land och som beboddes av flera olika folk. _Josua är den som leder erövringen. _Efter honom berättas om flera stora ledare, som i "_Domarboken" kallas "domare". _En kvinna, _Debora, är en av de första ledargestalterna. _En sång av henne, som bevarats i _Bibeln, anses vara den äldsta texten i den judiska _Bibeln.

_På #1000-talet f. v. t. inträder ett slags gulddålder i

_Juda. _Det nordliga riket går under i krig med assyrierna på #700-talet f. v. t. _Sydriket, _Judea, består ända till #586 f. v. t. då babilonierna, en ny stormakt i området, krossar riket och förstör templet. _Ordet _jude kommer från namnet på landet, _Judea, eller _Juda rike, med _Jerusalem som huvudstad.

_Det ledande befolkningsskiktet förs bort i fångenskap till _Babilonien, en fångenskap som varar till år #539 f. v. t. då perserna besegrar babilonierna och ger sydrikets fångna människor rätten att återvända. _Man återuppbygger templet och börjar samlas sina heliga skrifter. _Det är under denna fångenskap som det religiösa livet blomstrar och början till sammanställning av den muntliga traditionen sätts igång, som senare blir rabbinernas kommentarer till _Toran, _Efter ytterligare kommentarer och tillägg blir detta det stora verket _Talmud, som är grunden till de religiösa föreskrifter som används

#135 #235

än i dag.

_När hel lenerna under _Alexander den store erövrar området på #300-talet f. v. t. inleds en period med nya prövningar. _Under romarrikets överhöghet från och med _.#63 f. v. t. fortsätter problemen. _År #70 bränns templet och stora delar av

_Jerusalem läggs öde. _Kort därefter fördrivs invånarna i _Juda, judarna, från området. _Judarna inleder den långa period av sin historia så de saknar ett hemland och därför måste leva i förskingringen, i exil.

_Denna period -- eller kanske detta tillstånd -- kallas för _diasporan, det grekiska ordet för förskingring.

::: #136 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Medeltiden och fram till modern tid

_Under hela medeltiden och under den nya tiden fram till #1800-talet, behandlas judarna i _Europa ofta hårt och med förakt av de kristna.

_Undantag finns på vissa platser och under vissa tider. _Så till exempel fanns det perioder under muslimsk

överhöghet i södra _Spanien då judarna hade en relativt bra situation. _Judehatet motiverades på olika sätt under olika tider, men vanligast var anklagelsen att judarna var _Jesu mördare och att förbundet mellan människorna och _Gud genom _Kristushändelsen hade gjort judarnas förbund med _Gud inaktuellt och passerat.

_Den moderna antisemitismen, _judehatet, med rötter i teorier om starka och svaga raser, nådde en kulmen under #1930- och #40-talen med _Förintelsen under nazismen. _Antisemitiska strömningar finns i vår egen tid på olika håll i _Europa. _Även i _Sverige finns antisemitiska grupper som försöker vinna anhängare.

_ _Sionismen kallas den idérörelse för att judarna skulle få en egen stat i det heliga landet som växte i styrka under #1900-talet. _Den fick på grund av förföljelserna och försöket från nazistiskt håll att utrota hela den judiska befolkningen så pass stort stöd bland nationerna

#136 #237

att ___FN #1947 fattade beslutet att avgränsa ett område i _Pal estina där den judiska staten kunde bildas.

#1948 utbröt kriget mellan den nya judiska staten och de omgivande arabiska staterna.

_I srael

_Det omstridda området _Pal estina hamnade under brittisk överhöghet när _Turki et förlorade det vid första världskriget slut #1918.

_Motsättningarna mellan den arabiska befolkningen och genom invandring allt mer växande judisk befolkning ökande under #1930-talet och under det andra världskrigets tid på #1940-talet. _Det judiska folket som levt i en _di asporasi tuation hade av _Engl and lovats en hemland i _Pal estina.

_När ___FN beslutade om ett hemland för judarna #1947 och föreslog en delning av området i en judisk och en arabisk del, sade de judiska företrädarna ja, de arabiska nej. _I samma ögonblick som den nya staten

#238

#136

_Israel utropades började kriget mellan de arabiska staterna i området och den nya staten. _Den arabiska befolkningen

::: #137 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

i landet, palestinierna, flydde i stor utsträckning från kriget och många har sedan bott i palestinska läger i till exempel _Jordanien och _Libanon. _Araber som stannade kvar i _Israel utgör nu ca #1 miljon av landets ca #6 miljoner medborgare.

_Spänningen och kriget i området från och med #1948 och senast i ett krig mellan palestinierna i _Gaza och _Israel #2009, har avlösts av perioder av fredsförhandlingar.

_Sedan #1979 finns ett fredsavtal mellan _Egypten och _Israel. _Fred mellan _Jordanien och _Israel slöts #1994. _Men fortfarande råder stora motsättningar mellan de två befolkningarna. _Det palestinska styret på _Västbanken har stora svårigheter att bemästra en situation med talrika israeliska bosättningar inne på palestinskt område. _Gazaremsan styrs av _Hammas,

den radikala grenen av den palestinska rörelsen för en egen suverän stat. _Framtiden i området är på många sätt osäker för såväl den judiska befolkningen som den palestinska.

_Det som händer i _Mellanöstern skapar spänningar på många håll i världen, även i _Sverige. _Ofta ökar trycket mot de judar som bor här, oavsett vad de själva anser om den israeliska statens sätt att agera gentemot palestinerna. _Att _Israel spelar en viktig roll i judarnas historia är en sak, att den israeliska statens aktuella politik är omstridd även bland judar i diasporan, en annan sak.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_När den judiska minoriteten i _Malmö utsatts för kränkningar, genomfördes s. k. kippavandring där människor i _Malmö demonstrerade sitt stöd för judiska församlingen.

(_. shabbat eller _. shabbes). _Enligt
_. _Toran, ett ord som betyder
" _Läran" och också är beteckningen
på de fem första böckerna i den
judiska _Bibeln, _Moseböckerna, så
skapade _Gud världen på sex dagar
och på den sjunde dagen vilade han.
_Därför ska också mänskorna (och
till och med husdjuren) vila på den
sjunde dagen.

_En troende jude betonar starkt
att _Gud är en. _Judendomen är
monoteistisk. _Historien är
historien om _Guds handlande med
mänskorna. _Gud har slutit ett
förbund med ett folk, israeliterna
(som senare i historien fick namnet
"judarna"), inte för att de är ett
bättre eller större folk än andra,
utan för att detta folk har en
särskild roll i _Guds historia med
mänskorna. _Efter tiden i _Egypten
(se sid. #118) vandrade folket,
under ledning av _Mose, deras
ledare, i fyrtio år i _Sinai och
mottog då föreskrifter för hur de
ska leva, egentligen #613 bud,
_. mitzvot (ental: mitzva) samman-
#242

fattade i _De tio budorden.

_Reglerna finns nedskrivna i

_Moseböckerna, _Toran, men måste

::: #139 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

tolkas och diskuteras, något som

också långt senare har lett till de

skrifter som går under namnet

_Talmud där denna muntliga tradi-

tion blivit skrift. _Denna särskilda

regelsamling, _halacha, anses

viktig att försöka leva efter, inte

i första hand för att buden är för-

nuftiga eller för att de gör männi-

skor lyckliga, utan för att de är

tecken på det särskilda förbundet

med _Gud.

_Den judiska _Bibeln kallas för

_Tanak. _Ordet är bildat av de tre

bokstäverna _T, _N och _K utifrån:

_Toran -- _Läran (_De fem

_Moseböckerna)

_Nevi'im -- _Profeterna och

_Ketuvim -- _Skrifterna

_Texterna i _Profeterna och

_Skrifterna har sammanställts lite

annorlunda än man kom att göra i de

kristna biblarna, men innehållet är

detsamma. _Toran innehåller de

#139

#243

Levnadsregler som judar ska leva efter (där så är möjligt). _De traditioner där _Torans regler utvecklats finns alltså samlade i _Talmud-den "muntliga _Toran". _Dessa kommentarer och utläggningar skrevs ner först under århundradena efter det att romarriket krossat _Juda rike år #70 och de flesta judarna levde i diasporan (utspridda, borta från hemlandet).

=== _Bilddtext/beskrivning =====
_Esters bok. _Handskrivet och illustrerad bokrulle från #1600-talet. _Esters bok som ingår i den judiska _Bibeln, läses under _Purim-festen, en årligt återkommande fest.

_Bildbeskrivning
_En delvis utrullad bokrulle.
_Över- och nederdelen av texten är försedd med färglagda illustrationer som föreställer byggnader, människor och blomstermotiv.
_Blomstermotiv och bilder av pelare skiljer dessutom de olika

på åttonde dagen, hur begravningar ska gå till m m.

@_Tiden -- historien: regler som avgränsar sabbatsfirandet som sker varje vecka från och med fredag kväll till och med lördag kväll och firandet av årligen återkommande fester.

@_Platser: regler som anger vad som gäller för _Templet (som förstördes år #70), för synagogan (det judiska gudstjänstrummet och träffpunkten för de judiska församlingarna), hemmet och begravningsplatsen.

_Kashrut

_Vi kan som ett exempel se på några av de tankar som styr vad som är tillåten mat.

_. _Kashrut är hebreiska och betyder lämplighet och betecknar de många matlagarna. _Mat delas in i

@_Kosher, tillåten mat, till exempel nötkött och fågel om djuret har slaktats på rätt sätt, fisk med både fjäll och fenor.

::: #141 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

@_Trefa, oti l l åten mat såsom
svi nkört, bl odmat el l er ål .

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Att hi tta l i vsmedel som uppfyl l er
kosher-regl erna är vi ktigt för den
som vi l l l eva enl igt _Toran. _l
_Sverige är detta i nte l ätt.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _Två ortodoxa j udi ska män
studerar utbudet i en l i vsmedel s-
di sk. _De har l ånga hel skägg och
kortkl i ppt hår och är kl ädda i
svart. _Den ene bär en bredbrättad
svart hatt, den andre ki ppa.

=====

_Dj ur del as dessutom i n i __. tahor,
rena och _-tame, j orena. _Al l a dj ur
som sj äl vdött el l er sl aktats på fel
sätt är trefa. __. _Koshersl akt i nne-
bär att dj uret dödas genom ett hal s-
sni tt så att dj uret hel t töms på
bl od.

_Koshersl akt är i pri nci p för-
bj uden i _Sverige. _Det betyder att
judar som vi l l l eva efter den här

regeln måste importera kött som är rätt slaktat. _Det kan också vara svårt att hitta produkter som är helt fria från grisfett.

_Mjölkmat och köttmat får inte blandas. _I _Toran kan man läsa på tre ställen: "_Du skall inte koka killingen i dess moders mjölk" (#2 _Mos #23: #19, #34: #26 och #5 _Mos #14: #21). _Den regel som utgår från denna formulering (där även fågel räknas som köttmat) har i rabbinisk tradition fått innebörden att mjölk och mjölkprodukter alltid måste hållas skilda från kött och köttprodukter. _Därför använder man olika kärl för att tillaga och servera maträtter -- en uppsättning för mjölkmat och en uppsättning för köttmat. _Om man äter en köttmiddag kan man inte dricka mjölk till, inte heller göra en gräddsås till köttet och inte heller dricka kaffe med mjölk direkt efter måltiden.

_Det säger sig självt att alla dessa matregler inte är lätta att leva upp till i ett land som

_Sverige där dessa regler inte är

kända i det allmänna medvetandet.

_De judar som fullt ut vill följa dessa regler

::: #142 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

måste planera sina inköp och matvanor på ett sätt som de flesta i vårt land inte behöver göra. (_När det gäller muslimernas delvis liknande föreskrifter, se sid. #234.)

_Det har ibland framförts att kosherslakt borde tillåtas även i _Sverige, som i det här fallet avviker från de flesta andra länder.

_Men hittills har förbudet mot _skäkning, att alltså djuret slaktas genom att halspulsådern skärs av så att djuret töms på allt blod, förblivit förbjudet.

_Religiönsfrihetslagen och djurskyddslagen tycks här komma i konflikt och den ståndpunkt som hittills gällt är att skäkningen är mera plågsam för djuret än det gängse slaktsättet i _Sverige, något som av andra har ifrågasatts.

_Omskärelse

_En judisk pojke ska på åttonde dagen bli omskuren, förhuden på penis opereras bort. _Denna föreskrift går tillbaka ända till _Abrahams förbund med _Gud och spelar en stor roll för den judiska identiteten. _Det bör understrykas att omskärelse av kvinnor inte har någon som helst hemhörighet i någon av de tre abrahamitiska religionerna.

_Genomförandet av detta "förbunds-tecken" som högtidligt hålls vid namngivningsceremonin med _brit mila-högtiden, i godtas av svensk sjukvårdstradition med religionsfrihetslagen som motivering. _Då och då har röster höjts att detta är ett kroppsligt ingrepp som inte är medicinskt motiverat och man har då åberopat barnkonventionen som motstånd till religionsfrihetslagen. _Här, liksom i fråga om kosherslakt, finner vi alltså att olika rättighetslagstiftningar

döden går inte att veta något om.
_Judar är försiktiga med att
spekulera om livet efter döden, men
utgår ifrån tanken att _Gud tar hand
om oss när vi dör. _Vi blir "samlade
till våra fäder" som det heter i den
judiska _Bibeln.

_Bildförbudet

_Det är förbjudet att avbilda _Gud,
en föreställning som judarna delar
med muslimer och en del kristna
grupper.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Vid vissa tillfällen används
läderremmar med vilka man fäster
kapslar som innehåller viktiga
böneord på armen och i pannan.
_Det kallas att lägga tefillin.
_Jämför med texten i _Toran:
" _Hör, _Israel! _Herren är vår
_Gud. _Herren är en. _Du skall
älska _Herren, din _Gud, av hela
ditt hjärta, med hela din själ och
med all din kraft. _Dessa ord som
jag idag ger dig skall du lägga

på hjärtat. _Du skall inpränta dem i dina barn och tala om dem när du sitter i ditt hus och när du är ute och går, när du lägger dig och när du stiger upp. _Du skall binda dem som ett tecken kring din arm, och de skall vara ett kännemärke på din panna." (#5 _Mos #6: #4--#8. övers. _Bibel #2000)

_Bildbeskrivning

_Foto. _En man bär en bönekapsel i en rem över pannan och en annan kapsel i remmar runt vänster överarm. _Han lindar en läderrem kring vänster underarm och långfinger. _Mannen bär kippa på hjässan och en ljus sjal med mörka ränder över axlarna.

=====

_Viktiga högtider

_Vi har tidigare nämnt ceremonin vid namngivningen av de nyfödda, _brit, en högtid där gossebarnet också omskärs. _En andra viktig högtid är när barnet vid tolv eller tretton år

#143 #253

kal las fram att läsa ur _Tora-
rullen. _Barnet blir då en _Budets
son, _Bar _Mi tzva, eller en _Budets
dotter, _Bat _Mi tzva (i ortodox
judendom tillämpas inte _Bat
_Mi tzva). _Liksom i andra religiösa
så omges de så kallade

::: #144 ::::::::::::::::::::::::::::::

_övergångsriter (se sid. #421 ff)
i livet med religiösa ritualer.

_En mycket central ställning har
sabbatsfirandet. _Varje vecka från
fredagens kväll inleds veckovilan
som firas med besök i synagogan och
en sabbatsmåltid i hemmet. _Firandet
av sabbaten är ett av de tio bud-
orden och har alltså en mycket stark
ställning i den judiska traditionen.
_Under sabbaten råder arbetsförbud
och det finns en hel del regler som
inramar helgen.

_Det finns också en rad årligen
återkommande högtider. _Dessa har
alla kopplingar till textställen i
_Tanak och knyts också till
historiska händelser i det judiska
folkets historia. _Året indelas i
månader som har #29 eller #30 dagar.

_Judarna räknar åren efter månårets principer. _Månåret (de tolv varv som månen går runt jorden) är kortare än det år som vi vanligtvis räknar med, _solåret (det varv som _Jorden går runt solen) och därför måste man skjuta in skottmånader för att högtiderna ska infalla under samma årstider varje år.

_Året inleds i september med _Nyårsfesten, _- _Rosh _Hashana; .
_Detta firande inleder tio dagar av botgöring och nystart som kulminerar i nästa viktiga högtid:

_ - _Jom _Kippur; , _Försoningsdagen.
_Dagen är en fastedag och den tillbringas till stor del i synagogan. _Försoning och förlåtelse människor emellan och bön till _Gud om förlåtelse för de löften till _Gud man inte klarar att leva upp till.

_Under hösten äger också _ _Sukkot rum, Lövhuddohögtiden, när man erinrar sig den fyrtioåriga vandringen genom öknen och det är påbjudet att man bygger lövhyddor utomhus dit man förlägger firandet.

_Denna högtid leder fram till:
_Torafesten, _Simchat _Tora, en fest när man bär runt _Torarullarna och under denna glädjefest avslutas den genomläsning av _Moseböckerna som skett under året och man börjar från början med _Första _Mosebok ännu en gång. _Denna glädjefest präglas av såväl dans som utdelning av godis påsar till barnen.

_Chanukka är en högtid som pågår i åtta dagar där man tänds ytterligare ett ljus för varje dag och firar att templet i _Jerusalem återerövrades av judarna år #165 f. v. t. efter att det varit i händerna på de hellenska ockupanterna. _Festdagarna inträffar i december.

::: #145 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Under våren är de två fester som är viktiga i den judiska festkalendern. _Först är det _Purimfesten. _Ordet "pur" betyder lott. _Man läser berättelsen om _Ester (en av böckerna i _Bibeln) och firar att judarna lyckades undkomma en plan som fanns att döda

de judar som var fångna i _Persien.
_Det är en glädjefest som firas med
maskerad och dramatiseringar.

_Pesach, den judiska påsken
firas till minne av befrielsen ur
_Egypten. _Då äter man en den så
kallade sedermåltiden, en måltid med
många symboler och läsning ur
"påskhaggadan", den bok läses under
måltiden och som förklarar varför
påsken firas.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Bilder från delar av firandet av
_Sukkot (vänster), _Simchat _Tora
(övre höger) och _Channuka (nedre
höger).

_Bildbeskrivning
_Tre foton.

_Sukkot: _En samling av män i
olika åldrar som håller i gröna
kvi star. _De är klädda i kippa och
bär ljusa sjalar över axlarna
(_Två av männen har dessutom täckt
sin hjässa med sjalen).

_Simchat _Tora: _En pojke bär en
stor _Torarulle. _Han är klädd i

fanns många texter och det diskuterades vilka som skulle ingå i Tanak -- så kompletteras Bibeln samtidigt med den muntliga traditionen, den muntliga Toran. Dessa skrifter blir sedan utgångspunkten för den fortsatta tolkningen av lärans olika aspekter, en diskussion som fortgår idag.

Det är därför inte konstigt att judar utformat sitt sätt att leva och handla på olika sätt på olika platser och under olika tider. Man brukar i vår tid beskriva den mångfald som finns som att troende judar utvecklats tre olika inriktningar: . reformjudendom (eller liberal judendom), . ortodox judendom och . konservativ judendom (i Europa samlas den konservativa rörelsen under beteckningen Masorti Europe).

. Reformjudendomen uppkom i Europa som ett försök att anpassa den judiska religionen till vad man såg som fördelar i det moderna samhället. Halacha sågs mera som rådgivande än som bindande. Under

#1800-talet ökade religiösa friheten och i takt med att man kunde dela de friheter och rättigheter som stärktes för individerna kom många judar att vilja utveckla en modern judendom som bröt med en tidigare livsstil.

_Rörelsen är stark, särskilt i __USA, men har även i _Sverige präglats hur många judar ser på sin tro. _Jämställdhet mellan män och kvinnor betonas, man sitter till exempel tillsammans i synagogans :::#147 ::::: gudstjänster. _Man har en friare tolkning av levnadsreglerna och församlingen kan ledas av kvinnliga rabbiner. _I _Stockholm finns en rörelse för en tydligare liberal tradition i _Progressiv judendom, som leds av en kvinnlig rabbin. _I _Göteborg ges _egalitära gudstjänster med konservativ gudstjänstordningen gång i månaden i en sal i _Församlingshuset. _Föreningen för egalitär judendom i _Göteborg arrangerar och genomför dessa gudstjänster. _I den egalitära

i nri ktningen har män och kvi nnor
samma uppgi fter i gudstjänsten.

=== _Bildtext/beskri vni ng =====
_Inom reformi nri ktad judi sk tradi -
ti on har kvi nnor börjat att få en
mer aktiv roll i gudstjänstli vet.
_På bilden ses _Alina _Teriger,
som ordinerades till rabbin i
_Tyskland år #2010.

_Bildbeskri vni ng
_Foto. _En kvinna står vid en
stor bokrulle som ligger på ett
bord. _Hon bär en lång svart- och
vi trandig sjal över svarta kläder.
_Hon är barhuvad.

=====
_. _Ortodox judendom är som namnet
antyder renlärig och vill hålla fast
vid de religiösa föreskrifterna.
_Man betonar det judiska livets
särart men ortodoxin kan utformas på
många olika sätt. _Män och kvinnor
sitter åtskilda i synagogan. _Det
finns en modern ortodoxi som före-
språkar deltagande i det omgivande
samhället, samtidigt som man strikt
#147 #261

upprätthåller sitt judiska levnads-
sätt. Inom de olika så kallade
chassidiska rörelserna, och andra
riktningar inom de så kallade
"ultraortodoxa", vill man mera dra
sig undan det moderna samhället och
upprätthålla den judiska gemenskapen
genom att bo i områden med lika-
sinnade, klä sig på ett tradi-
tionellt sätt och på andra sätt ännu
starkare betona sin religiösa sär-
art. De ortodoxa i Sverige är få.
Under senare år har en chassidisk
rörelse, Chabad-rörelsen, fått ett
antal anhängare i

::: #148 ::::::::::::::::::::::::::::::

Sverige (i Stockholm och
Göteborg). Det finns två synagogor
i Stockholm präglade av modern
ortodox tradition. Malmös synagoga
beskriver sig som ortodox.

Konservativ judendom kan ses
som ett försök att hålla fast vid
det specifikt judiska samtidigt som
man anpassar tron till det moderna
livet. Man håller fast vid levnads-
reglerna men accepterar att de måste
tolkas utifrån den tid och den plats

där man befinner sig. _Tolkningen av jämlikhet i gudstjänstliv och församlingsliv som likhet i uppgifter, betonas mera än i den ortodoxa traditionen. _Kvinnor och män kan sitta tillsammans under gudstjänsten. _De stora församlingarna i _Stockholm och _Göteborg beskrivs som enhetsförsamlingar vilka innefattar både ortodoxa och mer liberala riktningar.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Stora synagogan i _Stockholm.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Församlingen sitter i bänkar på ömse sidor av mittgången på samma sätt som i en katolsk eller protestantisk kyrka. _Rabbinen sitter framför och nedanför _Arken.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Schneur _Kesselman, rabbin i
_Malmö och engagerad fotbollsförälder.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En man med hel skägg,
kippa, vitt skjorta och svarta
byxor spelar fotboll med en pojke
i förd fotbollskläder.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Väl signalse av sabbatsljusen
sabbatsafton -- midsommarafton.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En kvinna står vid ett
långt bord i en sommargrön trädgård.
_På bordet, som är täckt med
en vit duk, står en liten midsommarstång
prydd med en israelisk flagga.
_Bredvid midsommarstången
står två ljus i glas. _Kvinnan,
som är klädd i en vit blus
dekorerad med blomsterbroderier,
håller händerna för ansiktet.

_Samtal med _Jonathan _Körösi , j ude

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Foto. _En l eende ki l l e med mörkt kort hår och gl asögon. _Han är kl ädd i en rutmönstrad skj orta.

=====

_Jonathan _Körösi är #22 år och läser på _Handel shögskol an i _Stockhol m. _Han är aktiv i _Stockhol ms judi ska församl i ng. _Vi träffas i en paus mel l an avsl ut-ningstentorna i början av juni .

@@_Berätta om di n församl i ng i _Stockhol m! ;

_Stockhol ms _Judi ska församl i ng är unik då det är en av mycket få för-saml i ngar i vär l den som kan kal l a sig enhetsförsaml i ng. _Det i nnebär att de oli ka religi ösa i nrikt-ni ngarna ortodoxa, konservati va och li berala ti l l hör samma församl i ng.

_Även judar som i nte anser att religi onen är vi ktig, utan hel l re i denti fi erar sig med judi sk kul tur eller tradi ti on är medl emmar i

_Stockholms församling.

@@_Hur påverkar din religiösa hemvist ditt vardagsliv?

_Här i _Sverige definierar jag mig som judisk svensk, men när jag till exempel är i _Israel betraktar jag mig som svensk jude.

_Mitt liv skiljer sig inte nämnvärt från mina icke-judiska vänner.

_Däremot har min judiska uppväxt påverkat mina värderingar. _Det gäller framförallt synen på utbildning och hur jag ser på mina medmänniskor. _För oss judar är kunskap mycket viktigt, eftersom det är något som ingen kan ta ifrån en människa. _En annan del av min grundsyn är insikten att alla är beroende av sina medmänniskor. _Den människa jag möter idag kan vara den som jag är beroende av i morgon. _De båda delarna är vanliga i den judiska gruppen och något som ingår i många judiska barns uppfostran.

_Jag är uppvuxen med att min familj varje fredagskväll firar _Shabbat, vilodagen. _Under de

större judiska helgerna går jag och min familj till synagogan med efterföljande släktmiddagar. _För mig är de judiska traditionerna och :: #150 :: helgdagarna något jag förknippar med glädje, sammanhållning och god judisk mat.

@_Tillhör du en viss inriktning inom judendomen?;

_Jag är uppvuxen i ett hem med både liberal och konservativ inriktning. _Jag har på senare år velat lära mig mer om fler inriktningar, för att i vuxen ålder kunna göra ett aktivt val i hur jag vill leva som jude. _Det innebär att jag har valt det jag upplever passar mig bäst. _Till vardags äter jag exempelvis kött som inte är kosherslaktat, men under den judiska påsken, _Pesach, håller jag strikt på de judiska matreglerna.

@_Hur förhåller sig tro till tradition, enligt din mening?;

_För mig är min judiska identitet i första hand en fråga om att jag lever med de judiska traditionerna.

_Jag betraktar mig själv som agnostiker, men har trots det lätt att förstå de som är mer troende.

_Därför reagerar jag på den bristande förståelsen för den som har en tro i vårt sekulariserade samhälle, särskilt bland de många uttalade ateisterna.

@@_Två judiska traditioner och övertygelser har stött på motstånd i det sekulariserade svenska samhället, kosherslakt är förbjuden i _Sverige (liksom i _Schweiz och _Norge) och omskärelse av pojkar, något som är tillåtet, ifrågasätts ändå från visst läkarhåll. _Hur ser du på detta?;

_Omskärelse och kosherslakt är mycket centrala delar inom judendomen. _I _Sverige, tillsammans med endast _Norge och _Schweiz, finns en lag från #1937 som förbjuder judar från att kosherslakta. _Lagen kom till under _Nazi tyskland där _Europas länder följde nazisternas krav på förbud mot judiska seder. _För mig finns det ingen logik i detta förbud och att _Sverige som #268

ett av få länder fortfarande har kvar förbudet. _Man kokar kräftor och humrar i levande, jakt där man skjuter djur från långt avstånd är högst tillåtet men ändå ifrågasätts judisk slakt. _Just med tanke på djuren är det förbjudet enligt judendomen att jaga, man får bara döda det djuret man skall äta, den som utför slakten har en mångårig utbildning och det skall vara tam-boskap som har fått leva under drägliga förhållanden. _Att skaktning skulle vara mer plågsamt än annan slakt kan därför starkt ifrågasättas.

_Om man skulle förbjuda omskärelse i Sverige ser jag ingen framtid här för oss judar. _Omskärelse av män är tecknet på förbundet med Gud.

_Föräldrar har ansvaret till barnet fylt arton och präglar självklart barnet på många olika sätt. _För oss handlar det inte bara om en särskild uppfostran utan är också en fråga om vår identitet och tradition. _Det känns hemskt att behöva försvara det sätt jag önskar uppfostra mitt barn

på.

@@_Under senare tid har anti-semi tiska stämningar skapat en ökande otrygghet inom den judiska befolkningen. _Hur märks detta?;

_Vi judar i _Sverige lever under ständigt hot från grupper och individer som vill oss illa, bara för att vi är judar. _Ofta

::: #151 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

kopplas även vi judar i hop med _Israels politik och tvingas stå till svars för något vi inte kan påverka. _Det är något jag tycker är konstigt och väldigt sorgligt, då många av mina judiska vänner framförallt i _Malmö lever under dagligt hot.

_Dessvärre måste därför de judiska föisamlingarna ha hög säkerhet vid samtliga judiska institutioner, såsom skolor, synagogor och ålderdomshem. _Under hela min skolgång i den judiska skolan var det självklart att polisen stod utanför och vaktade när jag kom på morgonen. _För mina icke-judiska vänner är polisen förknippad med att något har

#270

#151

hämt, medan för mig förknippas
poliserna med min vardagstrygghet.
_Jag är dock hoppfull inför fram-
tiden och tror att kunskap, för-
ståelse och tolerans till alla sina
medmänniskor kommer att vara lös-
ningen för ett tryggt _Sverige, för
alla.

#272

#151

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
rel i gi onskunskap för gymnasi e-
skol an

_Överförd från första upplagan
utgi ven av _Sanoma _Utbi l dni ng __AB,
_Stockhol m, #2013 med
__I SBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Speci al pedagogi ska skol myndi gheten
#2021

_Vol ym fyra av el va

_Innehåll till volym fyra

_Siffran inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Kristna (#152)	#273
_Vem är kristen? (#153) . . .	#273
_Kristen kultur och tradition i _Sverige (#154)	#276
_Förhållandet judendom -- kristendom (#157)	#280
_Helig skrift: _Nya _Testamentets olika böcker (#160)	#288
_Bibelsyner (#165)	#297
_Trosläran (#169)	#306
_Sakramenten -- kyrkans heliga handlingar (#177)	#321
_Kyrkoåret -- årligen återkommande högtider (#180)	#326
_Andra högtider (#181)	#327
_Kristendomens historiska utveckling i _Europa (#182)	#330

_Sveriges utveckling som
kristen nation (#194) . . . #356

::: #152 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Kri stna

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _En sandstrand vid havet.
_Någon har ritat en stiliserad
(förenklad) fisk i sanden.

=====

::: #153 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vem är kristen?

_Kri stendomen är den till antalet största världsreligionen med mer än två miljarder anhängare. _Men vem är kristen? _Är alla kristna överens om svaret på den frågan? _Liksom all statistik som berör andelen troende inom en viss religion, så är det stora svårigheter att hitta ett sätt att räkna som är entydigt. _Inte alla religioner har ett formellt medlemskap som gör att det går att hitta fungerande medlemsregister i väl avgränsade församlingar. _Det blir snarast en uppskattning på

#153

#273

basis och olika faktorer som gör att man fastnar för ett tal. _När det till exempel gäller antalet kristna så kan man inte på ett enkelt sätt veta hur många som skulle ange "kristen" som en självklar del av sin självbild. _I _Sverige skulle en del av dem som formellt är medlemmar i kyrkan ändå inte betrakta sig som troende kristna utan mera se sitt medlemskap som en del av en kulturell samhörighet. _Däri skiljer sig inte kristendomen från andra religioner som till exempel judendom och islam.

_Vissa betonar mera den personliga övertygelsen och ett tydligt religiös praktiserande som ett viktigt kriterium på vem som är kristen. _Andra skulle alltså mera betona den etniska eller

::: #154 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

kulturella tillhörigheten som avgörande för vem som kan räknas som kristen.

_Ett svar skulle kunna vara att säga att kristna är de som vill kalla sig kristna. _Ett annat svar

skulle vara att de som är döpta i
_Faderns, _Sonens och _Den _Helige
_Andes namn är kristna. _Ett tredje
svar är att endast de som har döpts
såsom troende, alltså i mer vuxen
ålder, är kristna i en mera snäv
mening.

_Trots de olika synsätten i dop-
frågan så råder det ingen stor
oenighet i synen på vem som är
kristen. _Kyrkor kan också skilja
sig åt i synen på hur dopet tradi-
tionellt ska genomföras. _De flesta
accepterar dock att det finns olika
kyrkor och samfund och att alla,
trots olikheter i troslära och
traditioner, ändå hör till den
kristna gemenskapen.

_Precis som i judendomen så finns
det bland kristna många som vill
hålla fast vid den religiösa tradi-
tionen och kulturen utan att därför
ha en personlig tro på _Gud --
åtminstone så som bilden av _Gud
framträder i trosläran. _Om man
firar jul och påsk på traditionell
vis -- viktiga kristna högtider då
man högtidligt håller _Jesu födelse

respektive _Jesu lidande, död och uppståndelse -- betyder det inte att man omfattar tron på att _Jesus är _Guds son eller att han uppstod från de döda. _Men båda dessa tankar är dock grundläggande i den kristna tron

_Kristen kultur och tradition i _Sverige

_Om ett lands historia i stor utsträckning har präglats av en viss religion, som fallet är med _Sverige, så kommer detta att präglade historien på många sätt, politiskt, socialt och kulturellt. _Även om _Sverige idag är ett samhälle som till övervägande del präglats av sekulariseringen, finns många tecken på ett kristet arv.

_Två typiskt svenska symboler, _Tre kronor och den svenska flaggan, är båda djupt förankrade i kristen tradition. _Albrecht av

::: #155 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Mecklenburg förde på #1300-talet hit vapenskölden med tre gyllene

kronor från _Köln i _Tyskland.
_Kronorna står för _Heliga tre
konungar, alltså de tre vise männen,
som kom med gåvor till _Jesusbarnet
i _Betlehem. _Kvarlevorna från de
tre vise männen vördas som relikier i
domkyrkan i _Köln. _Det svenska
ishockeylaget bär i så fall namn
efter de tre vise männen! _Sveriges
flagga bär kristendomens symbol.

_Självlärt spelar den kristna
sedvänjan stor roll i kalender och
helgdagar -- jul, påsk, pingst,
allhelgona med flera. _Vi kan också
hitta kristna traditioner i andra
mer överraskande sammanhang. _Den
goda bulle med mandelmassa och
vispgrädd som svenskar äter under
fastan, semlan, har ett namn som
antyder att den hänger i hop med den
kristna traditionen. _Den kallas
fettisdagsbulle för att den
ursprungligen äts tisdagen innan
fastan började. _Dagen därpå,
_Askonsdagen, börjar nämligen fastan
som sedan varar i #40 dagar fram
till påsk. _Askonsdagen har sitt
namn av att prästen denna dag strör

aska i form av ett kors i håret eller i pannan och uttalar orden: "Kom ihåg att du är stoft och stoft skall du åter bli". I katolska länder har man karneval (enligt vissa är ordet från medeltidslatin och har innebörden att avstå från köttmat) som en fest som före en lång period av enkelt leverne och fasta.

Att man i dagens Sverige äter semlan varje tisdag under fastan och dessutom ofta börjar redan efter nyår, visar hur denna mattradition och lösgjort sig från sitt kristna ursprung. Men exemplen visar ändå hur djupt rotad den kristna traditionen är i Sverige, trots att vi brukar beskriva Sverige som ett starkt sekulariserat, avkristnat land.

=== Bildbeskrivning =====
_Foto. _En mörkhårig kille har målat en svensk flagga i ansiktet.
=====

_Korset som symbol

_För de flesta kristna är korset den mest självklara symbolen i kristenheten. _Den har sitt ursprung i att _Jesus avrättades genom att spikas fast på ett kors, alltså ett slags tortyr- och avrättningsmetod som användes av den romerska ockupationsmakten i de områden som styrdes från _Rom. _Att använda ett avrättningsredskap som symbol för en religiös inriktning är förstås inte så förutsägbart. _Under de första århundradena var det bilden av den gode herden eller en stiliserad bild av en fisk som de kristna använde sig av som _Kristusmonogram. _Även de två första bokstäverna i namnet _Kristus grekiskans chi -- rho användes. _Men när korsen blev allt vanligare som symbol så kom de att utformas olika i olika kristna traditioner.

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Si l huetterna av ett kors och en
människa som står bredvid korset.

=====

::: #157 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Förhål l andet j udendom -- kri stendom

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Tre teckningar/symboler.

#1. _En herde bär ett lamm över
axlarna.

#2. _En stiliserad fisk.

#3. _Ett stort "_P" som är
inskrivet i ett litet "x".

=====

_Den _Jesus som vi lär känna genom
de kristna skrifterna i _Bi bel n,
_Nya _Testamentet ("_Det nya för-
bundet"), är en judisk lärare som
snabbt skaffar sig anhängare i en
historiskt sett komplicerad situa-
tion. _Landet _Judea, med _Jerusal em
som centrum, var ockuperat av det
mäktiga romarriket och förhål l nings-
sätten till ockupationsmakten var
många, som det lätt blir i en sådan
situation. _Vi ssa av invånarna såg

samarbete med makten som nödvändigt om än inte önskvärt. _Andra kunde få en maktposition just genom samarbetet med romarna. _En del väntade på det rätta ögonblicket att försöka befria det judiska folket från den nya överhögheten. _Att i en situation som denna framträda med ambitionen att radikalt förändra människorna inställning till vad som är rätt och orätt, vilken auktoritet som är värd att följa och vilken auktoritet som man inte bör följa, var förstås farligt.

_Jesus -- rabbin och oppositionell

_Vi vet inte mycket om _Jesu barn och ungdomsår. _Bortsett från de kända ställena i _Lukas och _Matteus evangelier som handlar om _Jesu födelse, har vi egentligen inget att gå på förrän _Jesus framträder i #30-årsåldern. _Sedan händer allt som kristendomens källor berättar om på något eller några år. _Enligt evangelierna, det enda som vi har att hålla oss till i det här samman-
#157 #281

hanget, skaffade sig _Jesus snabbt en grupp anhängare som följde honom nära bland en växande grupp lärjungar och intresserade åhörare som nog bör ha växlat i storlek och grad av entusiasm. _Hans förkunnelse var radikal och han utförde handlingar som väckte förvåning och bland en del irritation och upprördhet.

_Enligt de fyra texterna

::: #158 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

om _Jesus liv och verk, evangelierna (grekiskans "glatt budskap" eller "goda nyheter") så hotade _Jesus sjuka, uppväckte döda, predikade i synagogor och ute i det fria. _Reaktionerna var blandade -- stor entusiasm och engagemang hos vissa och rädsla och ilska hos andra.

_Hans budskap stämde inte med vad skriftlärdarna och renläriga ville lära ut och liksom _Jesus vänner blev allt fler så blev också fienderna flera.

_Situasjonen blir alltmer tillspetsad och den kulminerar vid påsktid, kanske år #30. _Jesus var då troligtvis #33--#35 år eftersom han föddes någon gång mellan år sex

och fyra f. v. t. _Det som händer är att han grips och förs till förhör inför den judiska religiösa myndigheten och sedan inför den romerska ståthållaren _Pontius _Pilatus som dömer honom till döden. _Efter att ha torterats korsfästs han tillsammans med två förbrytare och dör efter ett antal timmars plåga på korset. _Lärjungar lägger kroppen i en tillfällig grav i väntan på att sabbaten ska ta slut, då det råder arbetsförbud på sabbaten och att balsamera en död kropp räknas som arbete. _När några kvinnor kommer till graven för att ta hand om kroppen så är den borta.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Marc _Chagals målning " _Den vita korsfästelsen" (#1938).

_Bildbeskrivning
_Målningens centrum utgörs av _Jesus på korset. _En bred vit ljusstråle från himlen lyser upp honom. _Runt om honom rör sig traditionellt klädda judiska

_I ndi en - - nådde budskapet om _Jesus ut också långt utanför den judiska kretsen.

_Apostlamötet i _Jerusalem år #49

_De första kristna var alla judar, _Jesus själv var jude, och en av de första stora diskussionerna bland _Jesu efterföljare efter _Jesu död och uppståndelse, var hur man skulle se på frågan om icke - - judar kunde bli medlemmar i den kristna gruppen. _De såg på sig själva som en judisk gruppering som hade sett det judiska _Messias - - löftet förverkligas. _Därför kallade de _Jesus för "_Kristus", den grekiska översättningen av ordet "_Den smorde" med vilket man avsåg "_Messias" - - konungen. _De flesta judarna avvisade den nya grupperingen och ansåg att _Jesus varit en omstridd rabbin som till sist avrättats som orosstiftare av den romerska myndigheten. _Frågan om den kristna missionen skulle riktas även utanför den judiska kretsen var föremål för #159 #285

en lång diskussion bland apostlarna (de närmaste av Jesus lärjungar) och avgjordes på ett apostlarnöte i Jerusalem år #49. Då beslutades att alla, även icke-judar, skulle kunna bli medlemmar i den kristna gruppen. Därmed hade kristendomen blivit en egen religion och inte bara en Messiasstroende grupp bland judarna.

::: #160 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Paulus -- förföljare av de kristna och kristenmissionär

_Paulus var en lärd jude som i sin ungdom deltog i förföljandet av de kristna, men som efter en omvändelse blev en av de trogna och började resa runt för att missionera i Romarriket. Under sina missionsresor organiserade han församlingar och de brev som finns bevarade i Nya testamentet av hans eller hans medarbetares penna, har betytt mycket för synen på hur kristendomen kom att utvecklas, både hur kyrkan skulle organiseras och

hur tron skulle utformas. _Breven av
_Paulus är de äldsta av skrifterna i
_Nya testamentet och tycks härröra
från #50-talet.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Tessaloniki vid huvudvägen mellan
_Rom och _Mindre _Asien med hamn i
_Medelhavet var en av de
viktigaste handelsstäderna under
romartiden, precis som _Korint.
_Båda städerna förknippas med
_Paulus missionsresor och brev.
_På andra sidan viken skymtar
berget _Olympos känt som de
grekiska gudarnas hem.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Utsikt över
_Tessaloniki. _Bebyggelsen utgörs
av tätt byggda hus med platta tak.
_Staden ligger vid ett spegel-
blankt hav där ett stort fartyg
passerar. _På andra sidan vattnet
höjer sig snöklädda bergstoppar
över diset.

=====

_Hel i g skri ft: _Nya _Testamentets
ol i ka böcker

_För de första kristna var den
judiska _Bibeln den heliga skrift
man åberopade, liksom _Jesus hade
gjort. _När människorna i den unga
kyrkan såg allt fler av dem som varit
med i kretsen kring _Jesus dö --
många av dem som _martyrer (offrar
sitt liv) för sin tro -- började de
känna behov av att skriva ner
viktiga omständigheter kring "_Jesus
-- händelsen". _De började samla
texter till ett

::: #161 :::::::::::::::::::::::::::::::

särskilt kristet tillägg till den
judiska _Bibeln. _Denna del kom så
småningom att få namnet _Nya testa-
mentet, vilket betyder "det nya
förbundet", och den judiska bibeln
kom att kallas _Gamla testamentet.

_Det gamla förbundet mellan _Gud och
det judiska folket bestod, men nu
fanns också ett förbund med _Gud som
omfattade alla människor. _Genom

_Kristushändelsen i historien så kan

#288

#161

alla människor bli _Guds barn och medlemmar av _Gudsfolket.

_Vilka är de kristna skrifterna?

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En liten pocketupplaga av bibeln sticker upp ur bakfickan på någons jeans.

=====

_Bibeln innehåller alltså två delar -- en del som innefattar de judiska skrifterna och en del som innefattar de skrifter som handlar om _Jesus och apostlarnas liv. _Fyra böcker inleder den kristna skriftsamlingen, de så kallade _evangelierna. _Ordet evangelium betyder, som vi tidigare sett, "goda nyheter" eller "det glada budskapet". _Detta är de mest centrala skrifterna, fyra skildringar av _Jesu liv och gärning som enligt den kristna traditionen har författats av _Matteus, _Markus, _Lukas och _Johannes och deras medarbetare. _Lukas har skrivit en fortsättning på sitt evangelium som skildrar apostlarnas liv och därför

#161 #289

heter _Apostlagärningarna. _Han är dessutom den ende av författarna som inte är jude.

_Evangelierna skrivs troligtvis från sent sextioal och till och med #90-talet. _I slutet av _Nya testamentet finns en bok, _Uppenbarelseboken, som åtminstone tidigare ansågs vara skriven av evangelisten _Johannes. _Den innehåller visioner om världens slut och _Kristi återkomst. _Boken är svårtolkad och innehåller många suggestiva skildringar av visioner om världens slut och har varit föremål för många olika tolkningar bland de kristna.

_Nya _Testamentet innehåller dessutom, som tidigare nämdes en hel rad brev av _Paulus. _I dessa lägger han ut texten om hur händelserna kring _Jesus ska förstås i ljuset av den judiska tron. _Han ger också många råd och anvisningar om hur de kristna

::: #162 :::::::::::::::::::::::::::::::

församlingarna han skriver till i områdena kring _Medelhavet skall leva och organisera sig. _Breven

riktar sig exempelvis till församlingar i _Rom, _Korint och _Tessaloni ki .

_Andra brev, som i kyrkans historia har tillskrivits bland annat _Petrus och _Jakob, riktar sig mera allmänt till de kristna församlingarna.

_Det tog lång tid för de första kristna församlingarna att fastställa vilka skrifter som skulle ingå i den kristna skriftsamlingen.

_De som tycktes stämma med vad apostlarna vittnat om togs med, men många skrifter som man inte fann belägg för på annat håll hamnade vid sidan. _Först i början av #400-talet hade kyrkan fastställt vilka skrifter som skulle vara med i kyrkans "antologi" -- den samling böcker som skulle ligga till grund för läsningarna i gudstjänsterna och undervisningen i den kristna tron.

_Språket i _Nya _Testamentet är grekiska, ett språk som skrevs och också talades i stora delar av _Medelhavsområdet under _Romarrikets tid.

_De fyra evangelierna

_De fyra evangelieböckerna beskriver händelserna på ett liknande sätt, men med lite olika betoningar och infallsvinklar. _Markusevangeliet är kortast och det kanske mest lättlästa av dem. _I _Matteusevangeliet möter vi mera den religiöst medvetna skildringen av _Jesus liv och gärning, hela tiden med kopplingar till de judiska skrifterna. _Där finns den berömda samlingen av etiska riktlinjer som _Jesus predikade samlade till en enda lång systematisk framställning, kallad _Bergspredikan. (_Han, liksom _Lukas, har en hel del stoff som saknas hos _Markustexten, ett stoff som de fått från annat håll som inte är känt och som ibland kallas för _Q -- källan.) _Lukasevangeliet innehåller en hel del stoff som inte finns på annat håll, ofta längre berättelser som till exempel _Den förlorade sonen och _Den barmhärtige samariern.

_Dessa första tre evangelier
kallas ofta för "synoptiska" (synops
betyder samma syn) eftersom de
skildrar Jesushändelsen med ungefär
samma händelser och samma stoff.

_Gemensamt för dem är också att

_Jesus undervisar med talrika

_liknelser. _Han liknar till

exempel himmelriket vid ett

senapskorn:

::: #163 :::::::::::::::::::::::::::::::

_"Himmelriket är som ett
senapskorn som en man sår i sin
åker. _Det är det minsta av alla
frön, men när det har växt upp är
det större än alla örter och blir
till ett träd, så att himlens
fåglar kommer och bygger bo bland
grenarna." i _Matteus #13: #31

(_. _Bibel #2000)

_Johannes är den mera filosofiskt
och teologiskt reflekterande
evangelisten. _Bibelforskningen har
tidigare ofta menat att han är en av
apostlarna, en ståndpunkt som numera
har ifrågasatts. _Eftersom han
skrivit sitt evangelium sent,

troligtvis på #90-talet, måste han ha i så fall ha varit en ung anhängare av Jesus, kanske i vad vi skulle kalla "gymnasieåldern".

=== _Bildtext/beskrivning =====
_I mitten ses Guds Lamm som symboliserar Kristus. Runt om syns symbolerna för de fyra evangelisterna: _Matteus -- den bevingade människan eller ängeln, _Markus -- lejonet, _Lukas -- oxen och _Johannes -- örnen, _Frankrike, #800-talet.

_Bildbeskrivning
_Rund målning med en central cirkel i mitten i vilken Guds Lamm återfinns. Han står på en bok med röda pärmar. Runt cirkeln är de fyra symbolerna för evangelisterna tecknade. De håller i varsin bok med röda pärmar. Alla figurerna omgärdas av ett ljussken kring huvudet.

=====

_Det nya förbundet

_I kristen tradition är relationen mellan det gamla och det nya förbundet mycket viktig. _Allt som berättas om _Jesus i evangelierna ses mot bakgrund av händelser och texter i _Gamla testamentet.

::: #164 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hans liv och gärningar ses i ljuset av _Gamla testamentets berättelser och profetior.

_Jesus instiftar det nya förbundet genom de ord som han uttalar vid nattvarden, den sista måltiden med apostlarna innan han grips, torteras och avrättas.

_"_Sedan tog han ett bröd, tackade _Gud, bröt det och gav åt dem och sade: '_Detta är min kropp som blir offrad för er. _Gör detta till minne av mig.' _Efter måltiden tog han på samma sätt bägaren och sade: "_Denna bägare är det nya förbundet genom mitt blod, som blir utgjutet för er.'" (_Lukasevangeliet #164 #295

kap. i #22: #19--#20)

_Men förhållandet mellan de båda förbunden har också varit en källa till oenighet och konflikt. _Eftersom en dominerande tradition inom kristenheten under medeltiden och långt in i vår tid har sett det judiska förbundet som något överspelat, som något som ersatts av det nya förbundet, har förhållandet mellan kristna och judar ofta varit mycket spänt. _När _Europa från och med medeltiden dominerades av kristendomen, kom detta förhållande att medföra att judarna behandlades mycket illa och trängdes tillbaka. _Den moderna _antisemitismen har också haft anhängare bland kristna och då har denna så kallade _ersättningssteologi spelat en negativ roll. _Numera står det klart för de flesta kristna att det vore underligt, även utifrån kristen grundsyn, att _Gud så att säga tog tillbaka sina löften och krav i förhållande till sitt eget valda folk, judarna.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett fat, en bägare och två
tända ljus står på ett bord.
_Någons händer bryter ett bröd
över fatet.

=====
::: #165 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Bibel syner

=== _Bildtext/beskrivning =====
#1947 upptäcktes de s.k. _"Döda --
havsrullarna"; delar av den
judiska _Bibeln och andra texter.
_Forskningen kring, och rekon-
struktionen av dessa betyder
mycket för _Bibelforskningen. _På
bilden ses israeliska forskare som
arbetar med ett textfragment med
arameisk text.

_Bildbeskrivning

_Två kvinnor studerar ett litet
mörknat fragment med handskrivnen
text. _En av kvinnorna håller
fragmentet i en glasmonter med
hjälp av en pincett och en spatel.

=====
#165 #297

_I ett tidigare avsnitt beskrev vi hur judendomen, kristendomen och islam hade olika syn på var den särskilda gudsuppenbarelse bestod, alltså det sätt varpå _Gud på ett särskilt sätt meddelar sig med mänskorna. _För judarna uppenbaras det gudomliga genom _Toran, den gudomliga skrivna och muntliga lagen. _För muslimerna är _Koranen själva uppenbarelse av _Guds väsen och vilja. _I kristendomen är det en person, _Jesus _Kristus, som är _Guds övernaturliga sätt att meddela sig med mänskorna.

_Kristus är huvudgestalten i den kristna delen av _Bibeln, i _Nya testamentet. _Bibeln som helhet vördas som helig och gudomlig, som _Guds ord, eftersom den bär på _Gudsuppenbarelsens innehåll. _På vilket sätt är _Bibeln _Guds ord? _Finns det en entydigt givna innebörd? _Måste inte texten översättas in i vår egen tid och då kunna tolkas på olika sätt? _På vilket sätt kan den vara intressant även för icke troende?

_Entydig bibel syn

_Det finns olika sätt att läsa
_Bibeln på. _Troende kristna läser
_Bibeln som en källa till kunskap,
som inspiration, som bön och som
meditation. _Böckerna som ingår där
är _Guds ord, menar kristna. _Men
innebörden av detta uttryck är inte
så klar. _Ser man varje formulering
som direkt inspirerad av _Gud så blir
varje ord och varje mening viktig
för trosinnehållet. _Man kunde kalla
detta en _-entydig _Bibelsyn. ; _Ofta
används ordet fundamentalist om
kristna med en bokstavstrogen
bibelsyn. _Ordet "fundamentalist"
används numera på ett vagt sätt men
kan sägas beskriva en hel grupp av
delvis olika bibelsyner som har det
gemensamt att de anser att bibel-
texterna är direkt inspirerade av
_Gud och därför, i någon mening,
ofelbara. _I bland används också
ordet _bostavstrogen om ett sådant
synsätt. _Själv skulle en sådan

Läsare snarast beskriva sin bibelsyn som kristen eller bibeltrogen. _Den som inte är troende på ett visst sätt kan inte förstå _Bibeln rätt, skulle en sådan läsare mena. _Den kristna tron är starkt kopplad till tron på _Bibeln som ett direkt och ordagrant tilltal av _Gud. _Dess sanning är absolut och kanske just _-entydig, i om man har förstått texten rätt.

_Historisk -- kritisk _Bibelsyn

_En kristen läsare kan också betona _Bibeln som _Kyrkans skriftsamling, som en "läsebok" sammanställd av den unga _Kyrkan, där skrifterna skrivits och valts ut för att vittna om _Jesus liv och verk. _Bibeln _ är inte själv och som helhet _Guds-uppenbarelse. _Bibeln _ innehåller däremot _Guds uppenbarade sanning. _Budskapet framkommer genom profetböcker och berättelser i _Gamla testamentet, och genom _Jesus _Kristus i _Nya testamentet. _Händelserna skildras av människor

uti från sin tids världsbild och kunskaper, vilket färgar texterna. _Man kan därför inte läsa och fullt ut förstå _Bibeln annat än i sitt kristna sammanhang. _När man kallar _Bibeln för _Guds ord, betyder det därför inte att alla formuleringar och inslag i texterna är direkt-inspiarerade av _Gud. _Bibeln innehåller däremot som helhet _Guds budskap till mänskorna och de mest centrala delarna är evangelierna som handlar om den person som i en mening är _Gud själv, _Jesus _Kristus. _Bibeln måste ständigt läsas

::: #167 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
på nytt i ljuset av den kristna tron och därför förändras och _utvecklas hela tiden förståelsen av _Bibeln. _En sådan bibel syn brukar ibland kallas _historisk -- _kritisk. _Den kristna tron är inte lika starkt kopplad till ett särskilt sätt att tro på _Bibeln, vilket är fallet när gäller den mera entydiga läsararten.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Världens skapelse skildrad i den
illustrerade _Souvignybibeln som
skrevs i klostret i _Cluny på
#1100-talet.

_Bildbeskrivning
_Illustrerad handskrift. _En
serie bilder föreställer hur _Gud
skapar himmel och jord, med
regnbåge och himlakroppar. _Han
skapar fiskarna i havet, fåglarna
på himlen och markens många djur.
_Till sist skapar han _Adam och
_Eva (_Eva dras ut ur sidan på
_Adam). _Sista bilden återger hur
ormen övertalar _Adam och _Eva att
smaka på den förbjudna frukten
från kunskapens träd.

=====

_Existentiell inspiration genom
läsning av _Bibeln

_En del _Bibelläsare har i frågasatt
den historiska, faktiska
::: #168 :::::::::::::::::::::::
bakgrunden till centrala avsnitt i
#302 #168

_Bibeln. _Man har ifrågasatt om det är historiskt sant att _Jesus botade sjuka, uppväckte döda och själv uppstod. _Det viktiga är inte vad som är fakta i _Bibeln, menar de. _I stället läser de _Bibeln som berättelser vars budskap är en sanning om människan på ett djupare plan. _Det sanna kristna budskapet är dolt i legender och myter som måste tolkas. _Att _Jesus uppstod kanske i så fall kan innebära en sanning om människans helighet och att hon har ett värde som inte kan förklaras med naturlagarna. _Att _Jesus botar sjuka och uppväcker döda kan tolkas så att tron på _Gud står för det livgivande och det som skapar förnyelse i människans eget liv. _Allt detta oavsett vad som faktiskt hände i _Jerusalem omkring år #30.

_Bi bel n som l i t t e r a t u r o c h k ä l l a
t i l l a r k e o l o g i s k f o r s k n i n g

=== _Bi l d t e x t / b e s k r i v n i n g =====

_Kung _Hi ski a s t u n n e l ? _K o l #14-
d a t e r i n g a v t ä t n i n g s m a t e r i a l e t i
d e n #500 m e t e r l å n g a t u n n e l n u n d e r
_T e m p e l b e r g e t i _J e r u s a l e m t y d e r
p å a l t d e n b y g g d e s p å #700- t a l e t
f . v . t . _T u n n e l n h a r l å n g e
f ö r k n i p p a t s m e d d e n r ä t t r å d i g e
k u n g _H i s k i a f r å n _G a m l a
_T e s t a m e n t e t s h i s t o r i s k a b ö c k e r .
_M e n a t t g r ä v a u t _T e m p e l b e r g e t
h a r v a r i t k o n t r o v e r s i e l l t a v f l e r a
s k å l - - d e l s f ö r a t t d e m u s l i m s k a
h e l g e d o m a r n a p å b e r g e t k a n s k a d a s ,
d e l s f ö r a t t h i s t o r i a o f t a a n v ä n d s
f ö r a t t å b e r o p a r ä t t t i l l
o m t v i s t a d e o m r å d e n .

_B i l d b e s k r i v n i n g

_F o t o . _E n k v i n n a s t å r i n n e i e n
s m a l o c h h ö g t u n n e l . _B e l y s n i n g e n
u t g ö r s a v e n s l a d d l a m p a s o m ä r
u p p h ä n g d i t a k e t .

=====

_Oavsett om man är troende kristen eller inte så kan man förstås läsa _Bibeln med intresse och då som källa till inspiration, som studiet av vilken god litteratur som helst. _En icke -- troende läsare kan läsa _Bibeln som en kunskapskälla om vår kulturs grunder, som en samling av berättelser som haft ett avgörande inflytande på hela världslitteraturen. _Rikedomen på skrifter av olika slag, poesi, berättelser, historia, vishetsord, evangelier m m, är en outsläpplig källa där varje generation upptäcker nya sätt att förstå och fascineras. _En historiker och arkeolog kan läsa _Bibeln i avsikt att bättre förstå _Melanösterns historia och kultur. _En språkverare

::: #169 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
kan i _Bibeln finna en guldgruva för sin forskning -- i semitiska språk (_Gamla testamentet är skrivet på hebreiska), i grekiskan som världsspråk i romarriket (_Nya testamentet är skrivet på grekiska) och i

intressera sig för det helt avgörande inflytande som _Gustaf _Vasas svenska _Bibel hade på det svenska språket under #1500-talet.

_Trosäran

_I centrum för kristendomen finns uppfattningen att _Gud är _en, men möter människorna på tre sätt.

_Kristna talar om _treenigheten.

_Gud är _Fader, _Son och _Ande.

_Fadern

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Treenigheten. _Frescomålning av
_Masaccio. (#1400-tal, _Florens).

_Bildbeskrivning

_Målning. _Jesus på korset är omgiven av ett högt valv. _Bakom, och över honom, tornar _Fadern upp sig i gestalt av en äldre man med stor pondus. _Anden återges som en vit duva som flyger ovanför _Jesus huvud.

_Vid korsets fot står en kvinna

och en man.

_En man och en mörkklädd kvinna
ber knästående på var sin sida om
portvalvet.

=====

_Hela universum är en skapelse av
_Gud -- allt i världen, både
kroppsliga fenomen och andliga, är
skapade genom en viljeakt av _Gud.
_Skapelsen pågår hela tiden, även
idag, eftersom _Gud är en handlande
_Gud, en aktiv _Gud som agerar i
historien. _Om inte _Gud upprätthöll
allt i varje ögonblick så skulle
hela universum brista, allt falla
samman. _Så kan man beskriva
_. _Fadern, den första av de tre
personerna i den kristna
gudsuppfattningen, där _Gud beskrivs
som _Fader, _Son och _Ande.

_Varje människa är en ny person i
_Guds skapelse. _Enbart _Gud skapar
i ordets stränga mening. _Människan
är medskapare. _Föräldrar tar emot
barn som _Guds skapelse; de "får"
barn, "blir med" barn, som det
heter. _Andra religioner och filoso-
fier i _Melanöstern under biblisk

tid lärde ut att det andliga hör till den gudomliga delen av livet, medan den materiella, kroppsliga, delen är ond och ett hot mot

::: #170 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

andligheten. _Bibeln däremot under- visar om skapelsens enhet. _Det finns inte heller någon helt självständig ond makt, som är utanför _Guds räckvidd. _En kristen tradi- tion talar om det onda som en ursprungligen god andlig makt, en ängel, som avföll från _Gud och gjorde uppror.

_Människan är skapad till "_Guds avbild", till att vara "lika _Gud" står det i skapelseberättelsen.

_Detta har av kristna tolkats så att människan är medskapare, fri, ansvarig för sina handlingar och står i ett särskilt förhållande till _Gud.

_I skapelsen finns en ordning som människan kan upptäcka med sitt förnuft. _När hon studerar naturen, materien och medvetandet ökar hennes insikt om hur stort mysteriet människan och universum är. _Genom

sin skapelse visar Gud något om sig själv. Genom människans samvete kan hon märka att det finns en moralisk röst, en stämma som talar till henne. Dessa tecken på Gud, naturen och samvetet, är Gud Faders första sätt att meddela sig med mänskligheten. I många berättelser i Bibeln och i skildringen av de första människorna och av Noa -- händelsen är detta ett viktigt tema.

Gud meddelar sig, för det andra, genom sitt förbund med det judiska folket. Den judiska Bibeln, Gamla testamentet, har alltid behandlats som helig skrift av de kristna. Där finns till exempel Tio Guds bud, som ju gäller som grund för etisk vägledning även bland kristna.

Sonen

Jesus från Nasaret är den andra delen i det kristna gudsbegreppet. En man som föds under den romerska ockupationen av Mellanöstern framträder i #30-årsåldern som en

omstridd lärare som samlar stora skaror av anhängare. _Det budskap han kommer med, att _Gudsriket är nära och att alla måste omvända sig, stötte på motstånd från olika grupper i det judiska samhället. _Hans aktiva tid verkar ha varit kort, högst några år. _Ändå är dessa _Jesu

::: #171 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

verksamhetsår en vändpunkt i många människors liv, inte bara för dem som levde då, utan också sedan dess över hela världen. _Om denna tid berättar de fyra evangelierna i _Nya testamentet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Födelsekyrkan i _Betlehem.

_Kyrkan är byggd över den plats som traditionellt pekas ut som det ställe där _Jesus föddes.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Männskor trängs kring ett litet altare. _Tre av kvinnorna har håret övertäckt.

=====

_Jesus vi sade vem han var genom att undervisa, ofta i berättelser eller liknelser. _Han var den _Messias, som judarna väntade skulle komma, men hans budskap avvek från det som judarna förväntade sig.

_Gudsriket tog inte konkret form som en politisk och samhällslig verklighet för det judiska folket. _Det var "inom" mänskorna. _Dessutom kritiserade _Jesus vissa _Tora -- lärda för vad han såg som hyckleri. _Han retade upp _Sanhedrin, _Högsta rådet, genom att förlåta synder och uppträda med vad de uppfattade som högmodiga anspråk på gudomligt uppdrag.

_Han botade sjuka och uppväckte döda, berättar evangelierna. _Även detta tolkas av kristna som tecken på vari budskapet bestod: det finns verklig förlåtelse och upprättelse och döden får inte det sista ordet i livet.

_Till sist grips han och torteras och avrättas på ett för tiden vanligt och mycket grymt sätt, han spikas fast på en påle med

uppståndelsen och brukar kallas för
_Kyrkans födelse. _De kristna fick
inspiration från _Gud, genom det man
i kristen tradition kallar _Anden,
_Gud i osynlig, livgivande gestalt.
_Anden ses som den tredje delen i
gudsbegreppet och är människans
följeslagare och inspiratör i alla
tider när det gäller hennes guds-
relation och samhörigheten med andra
människor. _Det var _Anden som
verkade genom profeterna i den
judiska historien. _Det är _Anden
som verkar idag i världen, genom
kyrkorna och samfundet och genom den
enski l da troende.

_Kristus som både _Gud och människa

_Genom att låta sig födas som
människa i _Jesus _Kristus uppen-
barar _Gud, på ett sätt som saknar
motsvarighet i andra religioner, vem
_Gud är och vilket budskap _Gud har
till människorna. _De kristnas tro
på _Kristus som både gudomlig och
mänsklig, har alltid stött på mot-
stånd. _Hur är det möjligt att påstå
#314 #173

något sådant? _När den kristna tros läran omnämner _Jesus som "_Guds son" så betonar detta att _Jesus är av samma "väsen" som _Fadern, på samma sätt som barnen i vilken familj som helst är "av samma väsen" som föräldrarna. _Barn tillverkas inte, är inga företeelser som "skapas" av föräldrarna. _De "kommer till" eller "blir till" genom kärlekens och sexualitetens kraft. _De är på ett sätt en fortsättning av sina föräldrar och av samma väsen som de.

_Kyrkans försök att tolka och begripa den tradition som överlämnats från apostlarna har förorsakat debatt och oenighet. _En del har menat att det strider mot förnuftet att tro på _Jesus som både _Gud och människa. _I stället har man velat betona den ena eller den andra sidan i _Kristuspersonen:

____JESUS VAR EN VANLIG MÄNNISKA; ,
____MEN EN INTRESSANT LÄRARE; ,
____ELLER VIKTIG PROFET; .

(trosövertygel se) om _Kri sti natur?
_Detta är ju en viktig del av
kristendomen, att i dess centrum
finns ett mysterium, något som inte
går att begripa med förnuftet. _Men
om människan är _Guds avbild, och om
_Jesus är _Gud, kanske vår mänskliga
natur kan hjälpa oss att förstå hur
de kristna menar. _Människan är ju
både kropp och själ, och vem kan
säga hur de två delarna hänger i hop?
_Är inte personen en enhet av de
två? _Går de att skilja åt? _Det är
omöjligt menar man. _Men vad betyder
det?

_En svensk teolog, _Anders _Piltz,
skriver om människan att hon är en
själ i en kropp, ungefär som orden
är en innebörd i luftens vibra-
tioner. _På samma sätt kanske man
kunde säga att det kristna svaret om
_Kristi natur handlar om att han på
något sätt är _Guds innebörd i
mänsklig, kroppslig, gestalt. _Han
föddes av en jordisk kvinna, _Maria,
men har _Gud själv som fader. (_Se
gärna formuleringarna i den nicenska
trosbekännelsen.)

_Kri stus är centrum i den kri stna männi skans liv, ja, i hela uni ver- sum. _Hans liv och verk, död och uppståndel se befri ar männi skan till en ny rel ati on, både till _Gud och medmänni skor. _Detta är kärnan i kri stendomen. _Genom tron på _Kri stus, genom att vara trogen honom, genom att hålla fast vid hans löften, ger sig männi skan ut på trons väg.

::: #175 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Männi skan försonad med _Gud

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Fotomontage. _En "flygfarkost" som (på olika sidor) är försedd med vingar med jetmotorer, rymd- raketer och stora propellrar utgör en "plattform" för ett stort antal disparata företeelser som: en ballong med en "smiley", en ortodox kyrka, ett stort väggur, ett kyrktorn omgivet av kajor, en hjort, samt ett stort antal olika växter.

=====

_Det som är utmärkande för männi-
skan, det som är det "mänskliga" i
människan är det som skiljer henne
från andra varelser i skapelsen.

_Hon är fri och skapande, men också
benägen att vända sin skapare
ryggen. _Gud ville inte ha några
robotar som alltid handlar på ett
förprogrammerat sätt. _Människan
skulle vara fri och skapande, men i
sin frihet ansvarig inför sin
skapare. _De kristna menar att
människorna redan i början av sin
tillkomst valde att vända sin
skapare ryggen och därmed slippa
sitt ansvar inför _Gud och själv bli
herre över vad som är ont och vad
som är gott. _Detta kallas i kristen
tradition för _-den ursprungliga
synden, syndafallet; eller (i
svensk tradition) _arvsynden. _Vi
ärver inte synden, men vi ärver
följderna av den ursprungliga
synden, en tendens att synda, det
vill säga vilja gå våra egna vägar
och strunta i att vi är skapade av
_Gud. _Vi vill handla som om vi vore
suveräna och oberoende.

_Enligt de kristna så är resultatet av detta splittring, ångest, brustenhets och död. _Kristus är _Guds svar på denna situation. _Vi befrias genom honom. _Genom att följa _Kristus försonas vi med _Gud trots vår egoistiska tendens. _Vi kan förbli fria och samtidigt genom tron återställa en förtroendefull relation till _Gud. _Detta är en viktig innebörd i det nya förbundet med _Gud.

_Människan är enligt kristendomen inte alltid genom god. _Även om alla uppväxtvillkor vore perfekta, om samhället vore ett mönstersamhälle med alltid genom mänskliga villkor, om familjerna hade de bästa förutsättningar och skolan vore den bästa tänkbara, så skulle människorna ändå då och då visa prov på grymhet, egoism, förakt, arrogans och girighet.

_Men det är inte heller så att människan är fylld av ondska. _Det vanligaste kristna synsättet är att

utvecklats i ljuset av den kristna tron. _Det har skapats olika sätt att fira gudstjänst, olika sätt att organisera sig och praktisera tron på. _Vi kommer längre fram att möta de olika kyrkor som blivit resultatet av att kristna velat gå skilda vägar på grund av oenigheter av olika slag. _I två kyrkotraditioner, den katolska och de olika ortodoxa kyrkorna är man dock enig om vissa centrala inslag i tron. _Även idag räknar de katolska och ortodoxa kyrkorna med sju _sakrament, det vill säga heliga handlingar som står i centrum för kyrkans verksamhet. _De utgör _synliga tecken på en osynlig verklighet; där _Gud verkar i och genom kyrkan:

@_Dopet, varigenom människan blir upptagen i kyrkan och därmed får tillgång till _Guds rike. _Den synliga symbolen här är vatten, som är symbolen för renhet och förnyelse.

::: #178 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

@_Konfirmationen, varigenom människan mottar den helige _Andes

#322

#178

kraft. _Här sker det en symbolisk överförande av _Helig _Ande genom handpåläggning och genom att konfirmanden smörjs med helig olja, så kallad krisma (en symbol för att bli utkorad).

@_Nattvarden, eller de heliga mysterierna, varigenom den kristne får gemenskap med _Kristus genom att mottaga det till _Kristi blod och _Kristi kropp förvandlade vinet och brödet. _Bröd och vin är det synliga tecknet på gemenskapen med _Kristus. _Mässan firas regelbundet i alla kyrkor, i katolska kyrkor varje dag, och högmässan, veckans huvudgudstjänst, hålls på söndagarna.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En kvinna biktar sig för en präst. _En vägg med ett gallertförsatt fönster skiljer dem åt (fotot är taget så att man ser dem båda på var sin sida av väggen).

=====
@_Boten, varigenom människan med bikt (bekännelse av synder) och avlösning (prästen förmedlar _Guds

förlåtelse) blir upprättad och försonad med Gud. Boten är det som åläggs den biktande att göra för att ställa till rätta och sona det hon gjort genom sin synd.

@_De sjukas smörjelse, vari genom svårt sjuka och människor i livsfara erhåller andlig och kroppslig hjälp. Symbolen är att bli smord med helig olja under bön.

@_Prästvigningen, vari genom en människa vigs till tjänst åt kyrkan, som biskop, präst eller diakon.

_Genom vigningen blir

::: #179 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

personen avskild till tjänst i kyrkan, i vissa fall som när det gäller biskopar och katolska präster så med för detta också att man avstår från att ha familj och att leva i celibat.

@_Äktenskapet, vari genom det kristna paret blir "ett" och lovar varandra livslång trohet. Paret vigs samman och ringarna välsignas av prästen.

_Sakramenten spelar en helt avgörande för dessa kyrkor. _Utformningen av dessa, hur det går till att döpas, konfirmeras och så vidare (vid vilken ålder, ordalydelse, ritual) kan variera, men innebörden är i princip densamma. _De kyrkor som går under namnet protestantiska, till exempel evangeliska -- lutherska eller baptistkyrkor, har bara behållit två av sakramenten, dopet och nattvarden, då enbart dessa två anses bygga på textställen i _Bibels evangelier.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En man och en kvinna lägger sina händer ovanpå varandra på ett stort krucifix. _Krucifixet ligger i sin tur på en silverinbunden bibel. _En präst som står bredvid paret håller i några papper.

=====

_Kyrkoåret -- årligen återkommande
högtider

=== _Bildbeskrivning =====

_Teckning. _Kyrkoåret återgivet
som en cirkel med infogade
teckningar.

é _Advent: _Josef (_Jesus far)
rider på en åsna.

é _Jul: _Jesus föds.

é _Jungfru _Marie bebådel sedag.

é _Fastetiden: _Jesus rider in i
_Jerusalem på en åsna. _Männi-
skor lägger palmkvistar framför
honom.

é _Stilla veckan med _Lång-
fredagen: _Jesus korsfästelse.

é _Påsk: _Jesus har uppstått från
de döda. _Stenen är bortvält
från graven.

é _Pingst: _En vit duva.

é _Kristi himmelsfärd: _En vit-
klädd _Jesus sträcker händerna
mot himlen.

é _Midsommar, _Johannes _Döparen.

é _Trefaldighetstiden (_Jesus

religiösa har ritualer och traditioner som markerar viktiga vändpunkter i livet, så också kristendomen.

_Dopet är det första steget in i tron. _Barndopet är det vanligaste, men vissa kyrkor ser dopet som ett steg som kräver personlig avgörelse. _Det kallas då _-troendedop. i _Dopet kan utföras på olika sätt. _Genom att vattnet gjuts över huvudet eller genom att hela kroppen nedsänks i vatten. _Dopet är ett sakrament i alla olika kyrkor och utförs på olika sätt och har inte exakt samma innebörd. _I vissa kyrkor ses det som ett sakrament som ges åt människor utan hennes personliga avgörande. _I andra är det mera en handling som uttrycker människans medvetna vilja att ta steget in i församlingssamfundet.

_När barnen går till sin första nattvard, så kallas _Första kommunionen, så firas detta med en familjehögtid i katolska kyrkan.

_Det sker då i lågstadiet.

_Många kyrkor har konfirmeringen som

en viktig familjehögtid, då personen i tonåren har studerat

::: #182 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

tron lite närmare och tar ytterligare ett steg in i trons värld.

_För ortodoxa sker konfirmeringen redan i samband med dop och kommunion redan i spädbarnsåldern.

_I protestantiska kyrkor som

_Svenska kyrkan är det inget sakrament men innebär ändå en viktig ritual för den kristna människans mognad och sker vanligtvis i #15-årsåldern.

_Att ingå äktenskap är ännu ett exempel på det som ofta kallas en _passagerit, i en övergång i livet till ett nytt sätt att leva, familjelivet. _Äktenskapet är ett sakrament i katolska och ortodoxa kyrkorna, inte i de protestantiska.

_Äktenskapet mellan man och kvinna som ett sakrament medför att äktenskapet mellan man och kvinna har en starkare ställning i de kyrkorna än i till exempel _Svenska kyrkan, där såväl omgifte med annan partner och samkönade äktenskap tillåts.

#182

#329

_När en anhörig dör så planeras i kristen tradition en begravningsgudstjänst (tidigare ofta kallad jordfästning), som är den kristna formen av begravning. _Denna sker oftast i kyrkorummet och den döda begravs sedan i en kista i en grav -- så kallad jordbegravning -- eller kremeras. _Vid kremering, som är vanlig i till exempel _Sverige men ovanlig i katolska och ortodoxt präglade länder, sker sedan en urnnedsättning, en ceremoni då kärlet med askan från den döda placeras i graven eller i en urnlund. _I vissa fall medger _Länsstyrelsen att askan strös i naturen på en angiven plats.

_Kristendomens historiska utveckling i _Europa

_Den första tiden

_Kristna församlingar organiseras bland troende, judar och icke-judar, över hela romarriket under det första århundradet. _Enligt en

kristen tradition kom en av apostlarna, _Tomas, ända till södra delen av den indiska halvön.

_Nätverket av församlingar, företrädesvis i de större städerna vid _Medelhavets kust, bands samman

::: #183 :::::::::::::::::::::::::::::::

av apostlarna och andra organisationer och missionärer som rörde sig över detta stora område. _Den som fick den största betydelsen i detta missionsarbete var _Paulus.

_Historien om hur den unge juden som var med och ledde förföljelserna av de kristna och hur han blev omvänd till tron på _Kristus som _Messias, berättas i _Apostlagärningarna. _Han företog långa resor kring _Medelhavets kuster och de flesta av de brev som ingår i _Nya testamentet är skrivna av honom eller några i hans krets. _Paulus liksom _Petrus, ledaren för apostlarna, slutade sina dagar i _Rom. _De blev båda avrättade under förföljelserna som utbröt under kejsar _Nero. _Simon _Petrus, som sågs som ledaren för apostlarna, och som hade fått sitt

till namn "_Petrus" av "_Jesus eftersom det grekiska ordet "petros" betyder klippa, hade haft ansvaret för den stora församlingen i "_Rom.

"Efterträdarna till honom kom under det andra århundradet att av stora delar av den framväxande kyrkan betraktas som ledare för kyrkan som helhet. "Han kom att kallas "-påve. i "Apostlarnas efterträdare kallades biskopar, efter ordet ". episkopos -- tillsyningsman. "Biskoparna blev ansvariga för de stora stadsförsamlingarna och det blev de som försvarade apostlarnas berättelser mot angrepp från konkurrerande trosinriktningar. "De samlade evangelierna och andra skrifter som vittnade om "Jesu liv och gärningar. "De försökte skapa en enhet i den mångfald som fanns i den unga kyrkan som redan hade församlingar i "Syrien, "Egypten, "Det heliga landet, "Nordafrika och södra "Europa.

==== _Bildtext/beskrivning =====
_Aposteln _Petrus med nyckeln.
_Jesus säger till _Petrus i
_Matteusevangeliet: _-_Och jag
säger dig att du är _Petrus,
_Klippan, och på den klippan skall
jag bygga min kyrka, och döds-
rikets portar skall aldrig få makt
över den. _Jag skall ge dig
nycklarna till himmelriket. _Allt
du binder på jorden skall vara
bundet i himlen, och allt du löser
på jorden skall vara löst i
himlen. _Sedan förbjöd han
lärlingarna att tala om för någon
att han var _Messias. ;

_Bildbeskrivning
_Staty som föreställer _Petrus.
_Han håller en stor nyckel i höger
hand.

=====

_Förföljelser under de första
århundradena

_De kristna var under vissa perioder
svårt förföljda i romarriket. _Grym-
heterna finns skildrade i många
samtidigt skildringar. _Biskop
_Dionysius i _Alexandria berättar i
_Eusebius kyrkohistoria:

_-"_Först grep de en gammal man
vid namn _Metras och befälde
honom att uttala gudlösa ord, och
då han inte lydde, slog de honom
med käppar, stack honom i ansiktet
och ögonen med vassa rör och förde
honom till förstaden och stenade
honom. _Sedan förde de en troende
kvinna, _Kvinta, till ett guda-
tempel och sökte tvinga henne att
tillbedja guden. _Då hon vände sig
bort och yttrade sin avsky, band
de henne vid fötterna och släpade
henne genom hela staden över den
skrovliga stenläggningen, så att
hon stötte emot de stora stenarna.
_Tillika gisslade de henne, förde

henne till samma ställe som den
förrre och stenade henne." j
(_. gissla = piska, _. stena =
avrätta genom att man slår i hjäl
personen med stenar.)

_Under kejsar _Konstantin tillåts de
kristna att utöva sin tro. _År #380
påbjuds kristendomen som stats-
religion i romarriket. _En ny tid
med nya faror böljade. _Kyrkan
skulle själv under hela sin historia
som majoritetens och statens
påbjudna religion på flera sätt
komma att bidra till förtryck och
förföljelser. _Inom kyrkan har det
alltid funnits kristna som har
bekämpat denna maktpolitiska roll,
men kyrkan har ändå velat hålla fast
vid sin maktposition på många
ställen in i vår egen tid,

_Europa under medeltiden

_Europas kristnande sker under
perioden fram till #1000-talet.

_Romarriket delas på #300-talet i
två delar, _Västom och _Östom.

_Huvudstaden i väst var _Rom och i
#184

#335

öst _Konstanti nopel. _Kri stenheten kom också att utvecklas på lite olika sätt i _Västeuropa och området i östra _Medelhavet. _I väster blir kyrkan den enda enande faktor som består efter det att _Rom besegras år #476 när de olika germanska folken erövrar olika delar av det gamla _Romarriket. _Med centrum i _Rom och med biskopen av

::: #185 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Rom, påven, som högsta kyrkol edare, organiserar _-katolska kyrkan; (_-katolsk = öppen för alla, allmänlig) allt större delar av _Europa i lokala biskopsdömen -- stift -- och sprider det kristna budskapet. _Med kristendomen kom också det latinska språket och en typ av rättsskipning som byggde på rättsprinciper från romarriket, så kallad "romersk rätt" som kom att spridas över hela _Europa. _Norden inlemmas på #1000--#1100-talen i den europeiska katolska kultursfären.

_Kyrkan i väst fick mycket stor världslig makt. _Redan tidigt fanns det klosterrörelser inom kyrkan som #336

betonade fattigdomen, kyskheten och lydnaden (de s. k. evangeliska löften). _Klostren spelade stor roll för den kristna kulturens utveckling. _Den store inspiratören i denna utveckling var _Benediktus av Nursia, den italienske grundaren av benediktinorden. _Rörelsen utgick från det berömda klostret _Monte _Cassino i södra _Italien. _Där skapades en klosterregel som har kommit att användas i klostren ända in i vår egen tid. _Inom den benediktinska klosterrörelsen utvecklades i sångstil som kallas gregoriansk sång, som förblivit den katolska kyrkans specialitet under århundradena, men även spelat stor roll för sångtraditionen inom _Svenska kyrkan. (_Lyssna på gregoriansk sång på lärobokens hemsida.)

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Monte _Cassino i _Italien --
restaurerat efter svåra bombningar
under _Andra världskriget.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En mycket vacker
kl ostergård som är omgi ven av
arkader (pel argångar). _Kl ostret
är byggt uppe på ett berg och har
en storartad utsikt över
omgi vni ngarna.

=====

::: #186 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Kri stendomen erövrar _Europa

_I öst var kyrkan spli ttrad, del s
geografi skt, del s l äromässi gt.

_Kyrkorna där, de _-ortodoxa
kyrkorna; var inte som i väst
överordnade den pol i ti ska makten
utan de hade snarare smäl t samman
med den pol i ti ska makten i nom de
områden där de verkade. _De var
dessutom i nbördes spli ttrade
beroende på l ärostri der under de
kyrkomöten som sammankal l ades, där
al l a bi skopar del tog och där vi kti ga
frågor dryftades.

_Spli ttringen mel l an den västli ga,
_ katolska, och de östli ga,

_ ortodoxa kyrkorna ökade fram ti l l

#338

#186

#1000-talet då . schismen (splittringen) var ett faktum. Konkurrens om missionen i östra Europa och tvister om hur trosbekännelsen skulle formuleras bidrog till att situationen förvärrades. Påven, biskopen i Rom, godkändes inte som ledare för kristenheten inom den ortodoxa traditionen. Det blev katolska kyrkan med centrum i Rom som kom att präglade Västeuropa, de ortodoxa kyrkorna blev dominerande i öst. Först på #1960-talet upphävdes den ömsesidiga brytningen och idag verkar de båda delarna av kristenheten för ett närmande mellan väst och öst inom det som kallas -ekumenisk, i processen där olika delar av kristenheten genom dialog närmar sig varandra och samverkar på olika sätt. Det ekumeniska arbetet sker också inom ramen för Kyrkornas Världsråd, där protestantiska kyrkor spelar en framträdande roll.

_Tiggjarordnarna i den katolska kyrkan

_Under #1100 -- och #1200 -- talen skapas de s.k. _tiggjarordnarna: domini kaner och franciskaner. _De grundas av starka personligheter inom kyrkan, som båda på olika sätt bidragit till den katolska kyrkans utveckling.

_Sankt _Domenikus (död #1221) var en spanjor som med hjälp av predikan och tålmodig undervisning försökte hålla kyrkans lära levande. _Han deltog i kampen mot olika villoläror i sin samtid och hans orden fick snabbt många anhängare över hela _Europa. _Domenikanerna har gjort stora insatser inom universitetet och bildningen. _Den som brukar kallas _Sveriges första författare, _Petrus

::: #187 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

de _Dacia, var en tid prior (föreståndare) för dominkloster i _Sverige.

_Sankt _Franciskus (död #1226) var #340 #187

en italiensk överklassing i
_Assisi som blev omvänd och levde
resten av sitt liv i fattigdom och
enkelhet. _Han är känd för att ha
levt i ett slags samhörighet med
naturen och djuren. _Han är ett
flitigt citerat helgon inom den
moderna kristna miljörelsen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Husdjuren följer med till
kyrkan _Sankta _Rita i _Paris på
_Franciskus dag i oktober. _Djur-
välsignelse finns framför allt i
katolska församlingar, men
förekommer även hos anglikaner --
sällsynt bland lutheraner.

_Franciskus avbildas ofta
tillsammans med djur.

_Bildbeskrivning

_Foto och målning.

_Fotot: _En präst stänker vigg-
vatten på en pudel som hålls upp
av sin matte.

_Målningen: _Den helige

_Franciskus står bredvid en

villande åsna. _Han håller upp en

fick många anhängare.

_Maktkamp mellan kyrka och världsliga härskare

_I den långa dragkampen om makten i olika delar av _Europa, kom den katolska kyrkan i konflikt med lokala makthavare, men framförallt med den tysk -- romerske kejsaren.

_Stora delar av centrala _Europa med alla småriken var delar av det _Tysk -- romerska riket, en politisk skapelse av påven tillsammans med _Pippin den lille och hans son _Karl den store. _År #800 kröntes _Karl av påven och därmed återuppstår det romerska imperiets västra del, nu under kyrkans beskydd. _Östrom, som aldrig hade gått under kom att kallas _Bysans eller det _Bysantinska riket och levde kvar ända till #1453 då turkarna och islam slutgiltigt besegrar det kristna _Konstantinopel. _Trots allt levde den ortodoxa traditionen vidare, nu också med nya centra i _Kiev och _Moskva. _De ortodoxa

#188

#343

nati onskyrkorna höll fast vid samma sakrament och i stort sett samma tro som den katolska kyrkan, men med sin egen gudstjänstordning och sin eget sätt att organisera kyrkorna under . patriarker (ledare för biskoparna i en viss provins) och . metropoliter (ledare för kyrkan i större städer).

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Karl den store kröns av påve _Leo
_III på juldagen år #800
(_Illustrerad handskrift från
#1300-talet).

_Bildbeskrivning
_Illustration. _Kungen faller på
knä med knäppta händer inför påven
som sätter kronan på hans huvud.
_Runt påven står flera kardinaler,
biskopar och präster.

=====

_Kyrkan i all t värre kris

_Spänni ngen mel l an den kyrkl i ga enheten, symboliserad av påvens överhöghet, och den pol i ti ska makten, personi fierad av den tysk -- romerske kej saren, förorsakade många stri der mel l an kyrka och stat under medel ti den. _Styrkebal ansen upphörde på #1300-tal et när kyrkan hamnade i en dj up kris. _Det uppstod en stri d om påvemakten och under denna stri d, som försvagade kyrkan, utbröt pesten. _Engl and och _Frankrike var i ndragna i en hundraårig kraftmätni ng.

_I _I tal ien bröt ett nytt tänkande i genom i de mäktiga handel sstäderna. _Det uppstod så småni ngom en ny pol i ti sk kul tur där kyrkans rol l mi nskade och den världsl i ga makten blev all t vi ktigare. _Kyrkan sj äl v drogs med i denna process. _Fl era av påvarna under den så kall ade _renässansen spel ade med i det pol i ti ska spel et och korrumperades

av världsligt maktbegär. Inom kyrkan fanns flera rörelser, inspirerade av tiggardordnar och andra, som verkade för reformer av kyrkan. Även klosterrörelserna urartade på en del ställen och många varnade för det kyrkliga förfallet.

Reformationen

Under 1500-talet sker en splittning inom den katolska kyrkan. Alla de upplösningstendenser som vi nämnde i föregående avsnitt slog nu igenom med full kraft. Kyrkans auktoritet minskade genom missbruk och maktkamp och när den politiska spänningen, mellan småstaterna och kejsarmakten i det tysk-romerska riket ökade blev läget explosivt.

Eftersom kejsaren var lierad med påven, blev kritik av påven automatiskt ett ifrågasättande av kejsarens makt över rikets delar.

Den mest välkända av reformatorerna är Martin Luther (död 1546) som har spelat en mycket stor roll i Europas historia. En grupp

kyrkor bär hans namn och kallas för lutherska, och dit hör till exempel Svenska kyrkan. När Luther och andra reformatorer tog itu med vad de såg som missbruk och felaktigheter i kyrkan, anade de kanske inte hur det hela skulle sluta. Luther var en katolsk munk, oerhört språkbegåvad och känslig, och när han satte in hela sin kraft på att bekämpa företeelser som till exempel :::#190 ::::::::::::::::::::::::::::::: handelen med avlat, blev styrkan i kritiken explosiv. Avlat var en form av "rabatt" på den botgöring som man fick i samband med bikten. Istället för att fullgöra sin bot fick man den efterskänkt genom så kallad avlat. Luther reagerade häftigt när avlatsbruket urartade genom att det såldes brev som påstods ge automatisk botgöring genom att de köptes.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Många av porträtten på _Martin
_Luther är målade av _Lucas
_Cranach (#1472--#1553), tysk
konstnär och god vän till _Luther.
_På bildens altartavla har
konstnären avbildat sig själv vid
_Jesu kors, stående mellan _Martin
_Luther och _Johannes _Döparen.
(_Stadtkirche _St _Peter und
_Paul, _Weimar, _Tyskland)

_Bildbeskrivning
_Målningens centrum utgörs av
_Kristus på korset. _Nedanfö
korset står ett vitt lamm. _Till
vänster om korset nedkämpar en man
klädd i röd mantel en benrangel
sman och en demon med hjälp av en
ljusstråle. _Till höger om korset
står konstnären själv med knäppta
händer mellan _Johannes döparen
och _Martin _Luther. _En tunn
blodstråle från ett sår i _Jesu
högra sida träffar konstnärens
hjässa.

_Bakgrunden utgörs av ett landskap
med klippor och skogar. _Där

ligger ett härläger med många
tält. _En ängel flyger över
himlen. _En halvnaken man förföljs
av ett spjutbevärnat skellett
o. s. v. .

=====

_Motsättningar uppstod där andra
och mera avgörande frågor drogs in i
debatten och snart var det omöjligt
att finna någon väg till försoning
mellan parterna. _När sedan de
politiska krafterna -- framförallt
de lokala makteliternas ansträngning
att försvaga kejsarmakten för att
uppnå ökad egen makt -- slog till
med full kraft var en splittring av
den katolska kyrkan ett faktum.

::: #191 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Under tiden från reformationen
och fram till vår tid har denna
motsättning mellan katoliker och
protestanter påverkat kristendomens
situation i _Europa. _Norra och
nordvästra _Europa har präglats
under tre hundra år av protestantisk
kristendom. _Uttrycket "protestant"
kommer från en riksdag i _Tyskland

#191

#349

#1529 då de som var anhängare av reformationen protesterade mot ett katolskt majoritetsbeslut att inte tillåta reformationsidéerna att spridas.

_Från och med #1700-talet växte den moderna förnuftstron fram och kritiken av den kristna livsåskådningen växte i _Europa. #1800-talets olika vetenskapliga genombrott inom naturvetenskapen innebar nya tvivel på till exempel den kristna skapelsetesynen. _Bibeln utsattes för kritisk granskning. _Kyrkornas makt över människans liv minskade vart efter och den kristna religionen som del av statens maktutövning försvagades över hela _Europa. _Mångfalden av kristna samfund är stor genom att de protestantiska kyrkorna blivit allt fler genom talrika splittringar.

_Gemensamt för reformationens kyrkor

_Gemensamt för de olika protestantiska kyrkorna som uppkom som en följd av reformationen är ursprung-
#350

troendedopet, det vill säga ett dop sker efter personens eget ställningstagande.

é _Människan blir rättfärdig inför _Gudenbart genom tro. _Katolska och ortodoxa kyrkornas tro att de goda gärningarna och barmhärtighetshandlingarna skulle ge rättfärdighet inför _Gud förkastas. _Goda gärningar ses av protestanterna som något vi bör göra mot varandra, men kan aldrig räknas som en merit för oss inför _Gud, som ser vår egoism och vår synd.

é _Alla människor är kallade till ett allmänt prästadöme. _Det finns inget skäl att ha en särskild grupp av präst- och biskopsvigda. _Det finns kyrkor som behåller präster och biskopar, men vinningen av dessa ses inte som ett sakrament. _Prästernas ställning blir däri genom inte lika markerad som i de katolska och ortodoxa traditionerna.

é _Gudstjänstens texter skall läsas eller sjungas på folkspråket.

_Predikningar hade tidigare också

skett på folkspråk, men nu skulle mässans olika delar kunna läsas eller sjungas på det lokala folkspråket.

_Religionen dras in i politiska konflikter och krig

_Reformationen skapade en helt ny situation i _Europa, både religiöst och politiskt. _Kyrkosplittningen skulle ha oöverblickbara och tragiska effekter på _Europas moderna historia. _Den skulle bidra till att förvärpa kontinentens maktkamp och kasta bränsle på de hatets brasor som flammade och orsakade hätska religiösa strider i _Frankrike på #1500-talet, det s. k. hugenottkriget ("hugenott" är det franska namnet på reformerta kristna). _Den skulle ge

::: #193 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

motiveringen till de tusen och åter tusen unga män som tvingades ut i _Europa för att slåss i det som kallas #30-åriga kriget mellan #1618 och #1648, en uppgörelse om makt-

#193

#353

positioner mellan europeiska stater som hade ett förödande inflytande på alla inblandade. _Englands inbördeskrig under #1600-talet och britternas kolonisering av _Irland och konflikterna som följde på denna med dess fortsättning i _Nordirland-konflikten ända in i våra dagar, har haft denna religiösa splittring som förvärrande faktor.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Sveriges kung _Gustav ___II _Adolf stupade i slaget vid _Lützen #1632 under #30-åriga kriget. (_Målning från _Kungliga biblioteket. _Konstnär okänd.)

_Bildbeskrivning
_Batalj scen. _Kavallerister (beridna soldater) utkämpar en strid med värjor och pistoler. _På marken ligger många stupade och sårade. _Gustav ___II _Adolf deltar i striden.

=====

_Katolsk förnyelse

_Reformationen satte fingret på en rad frågor som hade försumrats eller varit oklara inom kyrkan. _Den våldsamma kritiken mot påvemakten och olika bruk inom kyrkan som levererades av _Luther och andra, startade en reformation inom katolska kyrkan som dels försökte försvara kyrkan mot det som man uppfattade som en felaktig eller överdriven kritik, dels skapa en förnyelse

::: #194 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
inom kyrkan för att komma ur krisen. _En ny kyrklig orden skapades, _-_Societas _Jesui, _Jesu _Sällskap, som skulle spela en mycket central roll i denna _motreformation. _Jesu _Sällskap startades av en spansk adelsman, _Ignatius av _Loyola. _För jesuiterna, som de i dagligt tal kallas, blev kampen mot reformationen och förnyelsen av katolska kyrkan, bland annat med missionsarbete, en huvuduppgift. _I sin

missionsmetodik, som utgick från kunskaper om och inlevelse i den kultur där de verkade, kom de i konflikt även med katolska myndigheter som inte gillade deras sätt att arbeta. _När jesuiterna stödde indianerna i _Paraguay mot spanska erövrare och kyrkliga maktutövare, bidrog det till och med till att jesuiterna under en period från #1773 och fram till #1814 förbjöds av påven att utöva sin verksamhet.

_Andra ordnar har också spelat stor roll i kyrkans utveckling och internationella spridning. _Dominikanerna och _Franciskanerna etablerade sig till exempel i _Sverige redan på #1200-talet.

_Sveriges utveckling som kristen nation

_Sverige blir ett katolskt land

_Kristendomen, i den katolska kyrkans gestalt, kom till _Sverige under vikingatiden. _I " _Ansgars liv" skildrar _Rimbert hur hans vän, #356 #194

munken _Ansgar, kommer till _Sverige första gången år #829 för att missionera. _Han skulle återvända en gång mot slutet av sitt liv utan att kunna konstatera någon varaktig framgång för sitt verk. _Det skulle dröja ända till #1000-talet innan kristendomen genom den romersk-katolska kyrkan (vanligtvis kallad "katolska kyrkan") på allvar började få fotfäste i landet. _Under flera hundra år varade brytningstiden mellan den gamla tron och den nya.

_Redan på #1000-talet skapas ett biskopssäte i _Skara, landets äldsta, och följs snart av biskopar i _Sigtuna, _Linköping, _Västerås och _Strängnäs. _Uppsala får en ledande roll som ärkestift #1164.

::: #195 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Från och med #1100-talet är stora delar av vårt land infogat i en europeisk, kristen civilisation. _De första biskopskyrkorna byggs. _De kallas katedraler efter namnet på den stol, _cathedra, som finns i koret (området kring altaret) i en katolsk biskopskyrka, _Överallt på

I landsbygden i Svealand och
Götaland växer sockenkyrkorna fram.
Namnet socken kommer av ordet
"söka". Socknen var ett område där
människorna sökte sig till en
gemensam kyrka. Många av dem
byggdes av sten och används fort-
farande som gudstjänstrum. I de
första landskapslagarna som skrivs
ner vid den här tiden, är kristen-
domen en hörnpelare.

Ättesamhällets blodshämnd för-
bjöds. Det gamla slavsamhället,
träldomen, avskaffades på
#1300-talet. Det nya rättssystemet
och den katolska kyrkans kultur
bidrog här till. Även kvinnans
ställning förbättras, om än lång-
samt. Hennes ställning som gift
kvinna blir starkare genom att det
monogama äktenskapet ses som ett
sakrament, en helig handling byggd
på kontrakt mellan fria individer.

=== Biltext/beskrivning =====
Helgonens ansvarsområden speglar
de vardagliga problem som
mänsklor brottades med. St: a

#1300-talet. _De kloster som byggs från #1100-talet och under följande århundraden blir centra för kultur och bildning. _Munk- och nunneordnarna var "mångnationella företag" genom att deras kloster fanns i många länder och medlemmarna ofta vandrade och red mellan dem. _Universitetet i _Uppsala grundas #1477 efter mönster i från _Europa där universiteten varit en del av den katolska bildningsskulturen sedan #1100-talet.

_Den nya tidens _Sverige

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Syster _Anna, _Birgittasyster vid _Vadstena kloster, vattnar i klosterträdgården. _Reformationen på #1500-talet innebär att alla kloster i _Sverige stängdes och de katolska ordnarna förbjöds. _Först på #1900-talet har kloster åter öppnats på många håll. _Birgittasystrar finns idag i _Sverige i _Vadstena, _Djursholm och _Falun.

_Bildbeskrivning

_Foto. _System _Anna vattnar
ringblommor med en trädgårdssläng.
_Hon bär en vit krage och ett
långt svart dok som hålls på plats
av korslagda vita band över
hjässan. _Hon skyddar sina kläder
med ett enkelt förkläde.

=====

_Under #1500-talet splittas den
romersk-katolska kyrkan (i fort-
sättningen används enbart ordet
"katolska kyrkan") i _Europa. _Stora
delar av de nordligare delarna blir
protestantiska kristna länder.

_Detta går i stort sett hand i hand
med att staterna i _Norden blir mer
själständiga och administrativt
sammanhängande områden. _I _Sverige
sker detta under #1500-talet. _Under
_Gustaf _Vasas och hans söners
regentskap förvandlas _Sverige till
ett lutherskt land. _Namnet
lutherskt kommer från _Martin
_Luther, den tyske inspiratören av
de nya kyrkorna i till exempel
_Sverige.

först i slutet av #1700-talet som judar fick bosätta sig i _Sverige och som katolska präster fick tillåtelse att läsa mässan för de utlänningar som vistades i _Sverige.

_Under #1800-talet växer en mångfald inom religionen fram, genom att andra kristna kyrkor tillåts.

_Darwins utvecklingslära ställer delar av den kristna världsbilden inför en ny situation genom att den gav argument åt dem som ifrågasatte skapel sel äran i _Bibeln. _Statskyrkans ställning försvagas.

_Industrialiseringen skapar under #1800-talet och det tidiga #1900-talet ett helt nytt samhälle.

_Starka politiska krafter som liberalism och socialism och arbetarrörelsen spelade stor roll för demokratis genombrott och ifrågasatte även kyrkan och religionens verklighetsbild. _Till demokratis genombrott bidrog också den starka frikyrko- och nykterhetsrörelsen.

_Människorna har under #1900-talet blivit allt mera självständiga och

väl informerade, sägs det. _De har fått bättre materiella förutsättningar än någonsin att skapa ett samhälle där lidande, smärta och förnedring inte skulle behöva vara samma plågoris som tidigare i historien. _Har det blivit så? _På många ställen i världen, inte minst i _Västeuropa och __USA har välståndet ökat mycket snabbt. _Dessvärre vet vi att det samtidigt under #1900-talet har skett utbrott av ondska och intolerans som varit mera omfattande än någonsin

::: #198 :::::::::::::::::::::::::::::::
tidigare. _Krigen har förts med alltmer tekniskt avancerad kapacitet att döda.

_En biskop i _Svenska kyrkan har uttryckt sig ungefär så här:
_Svensken idag är "utfall att-kristen. _Kyrkans skall vara uppvärmd och det skall lysa i prästgården, annars känns det inte bra. _Det är inte så viktigt att gå i kyrkan men man skall vara medlem i den utfall att..". _Ja, utfall att vadå? _Steget att helt klippa av

banden med kyrkan är uppenbarligen för stort för många även om ett ökande antal utträden ur _Svenska kyrkan har skett under senare år.

_Vissa kristna betonar alltså den kulturella och historiska hemhörigheten i kristenheten och fäster mindre vikt vid den inre övertygelsen. _Andra, framförallt inom väckelsekristna församlingar, de så kallade fria samfunden (till exempel _Pingstkyrkorna), betonar starkt den inre övertygelsens vikt för en kristen identitet.

_Religiönsfriheten växer fram

#1783 tilläts judar och katoliker att bosätta sig i landet och fira gudstjänster. #1858 upphörde förbudet att hålla andakter utan närvarande präst från _Svenska kyrkan (det s. k. konventikelplakatet -- förbudet att hålla sådana andakter, s. k. konventiklar -- upphävdes och ersattes med mildare bestämmelser som gällde under #1860-talet). #1951 fick _Sverige religiönsfrihet. _Det #198 #365

blev vars och ens rätt att gå ur statskyrkan och gå in i vilket samfund man ville. _Man kunde också ställa sig utanför varje samfunds- bildning.

_Från och med år #2000 är _Svenska kyrkan likställd med andra samfund.

_Vi kan inte längre tala om någon statskyrka. _Dock måste fortfarande, enligt grundlagen, regenten i

_Sverige tillhöra _Svenska kyrkan och kyrkan måste hålla fast vid sin evangeliska-lutherska identitet.

::: #199 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Fri kyrkor

=== _Bildtext/beskrivning =====
" _Nykterhetsgudstjänst", _S:t
_Johannis kyrka, _Kungsgatan #30,
_Uppsala #1938

_Bildbeskrivning

_Svart-vitt foto. _En präst står i en lövsmyckad predikstol. _Till vänster om honom hänger en banderoll med en bild som föreställer
_Moder _Svea med riksvapnet

#366

#199

(skölden med tre kronor) en svensk flagga och ett lejon vid sin sida.
_Kyrkan är fullsatt.

=====
_Fri kyrka var tidigare en benämning på kyrkor och församlingar som stod utanför den svenska statskyrkan. _Eftersom det inte finns någon statskyrka längre så är benämningen fri kyrka inte lika relevant idag även om den fortfarande används. _Fri kyrkorna växte fram under _väckelserörelserna under #1800-talet. _Vissa grupper hade svårt att acceptera _Svenska kyrkans domnanta ställning inom kristendomen och bildade egna samfund, och man fick även inspiration från utländska rörelser. _Exempel vis bildades _Svenska _Baptistsamfundet i mitten av #1800-talet av människor som menade att dopet ska ske när man är vuxen och själv kan ta ställning till den kristna tron. _Några andra samfund som växte fram i _Sverige under #1800- och #1900-talen var _Missionsförbundet, _Helgelseförbundet, _Frälsningsarmén och #199

_Pingströrelsen. Under en lång period fanns ett ganska stort antal frikyrkosamfund, men mot slutet av #1900-talet började flera rörelser gå samman och bildade nya gemensamma samfund.

_Frikyrkorna i _Sverige har omkring #250 #000 medlemmar och har många olika grenar, varav flera är en del av stora världsvida gemenskaper. _Det finns flera benämningar på denna inriktning av kristna kyrkor och samfund: evangeliska rörelser, karismatiska

::: #200 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

rörelser, väckelserörelser eller pentekostala (pingst) rörelser.

_Dessa rörelser växer mycket snabbt och man räknar med att antalet

bekännare i världen uppgår till cirka #500 miljoner. _Bland de

största frikyrkosamfunden i _Sverige idag kan nämnas _Ekumeniska kyrkan (en sammanslagning av före detta

_Svenska _Missionskyrkan, _Metodistkyrkan och _Svenska _Baptistsamfundet), _Evangeliska _Frikyrkan (en sammanslagning mellan fyra tidigare

samfund), _P i n g s t -- _F r i a försam-
l i n g a r i s a m v e r k a n, _S v e n s k a
_A l l i a n s m i s s i o n e n. _Ä v e n försam-
l i n g a r s o m s t i f t e l s e n _L i v e t s _O r d
k a n r ä k n a s h i t t i l l s a m m a n s m e d f ö r-
s a m l i n g a r i n o m d e n s . k .
_T r o s r ö r e l s e n .

=== _B i l d b e s k r i v n i n g =====
_F o t o. _E t t d o p i e n f r i k y r k o-
f ö r s a m l i n g. _P a s t o r n d ö p e r e n
v u x e n k v i n n a g e n o m a t t d e b å d a
s t å r m e d v a t t e n u p p t i l l m i d j a n i
e n b a s s ä n g i k y r k o r u m m e t. _D e ä r
b å d a k l ä d d a i v i t t. _E n t a l r i k
f ö r s a m l i n g b e v i t t n a r h ä n d e l s e n .

=====

_D e n t y d l i g a s t e s k i l l n a d e n m e l l a n
f r i k y r k o r n a o c h d e ö v r i g a k y r k o-
f a m i l j e r n a m ä r k s i s t i l e n o c h
u t t r y c k s s ä t t e n i g u d s t j ä n s t l i v e t .
_M e d a n _S v e n s k a k y r k a n o c h d e
k a t o l s k a o c h o r t o d o x a k y r k o r n a o f t a
h a r e n f a s t g u d s t j ä n s t o r d n i n g
(l i t u r g i), h a r f r i k y r k o r n a i m å n g a
f a l l e n n å g o t f r i a r e u t f o r m n i n g a v
g u d s t j ä n s t e r n a o c h e n s t ö r r e
b e t o n i n g p å m o d e r n m u s i k o c h l o v-

=== _Textruta =====
@@_Kristna samfund i _Sverige;
_Statistiken grundar sig på s. k.
betjänade medlemmar i samfund som
sökt och fått bidrag av _Nämnden
för statligt stöd till
trossamfund. _Då räknas medlem
eller registrerad deltagare i
verksamhet som organiseras av
trossamfund eller församling.
_Svenska kyrkan (#31 dec. #2012),
#6 #446 #729
_Ortodoxa kyrkor*, #130 #763
_Pingströrelsen, #111 #120
_Svenska _Missionskyrkan§**,
#108 #713
_Romersk katolska kyrkan,
#100 #522
_Evangeliska _Frikyrkan, #48 #461
_Evangeliska
fosterlandsstiftelsen, #44 #486
_Svenska _Baptistsamfundet**,
#27 #372
_Svenska _Alliansmissionen,
#21 #375
_Frälsningsarmén, #14 #187
_Metodistkyrkan**, #5 #436
_Ungerska protestantiska kyrkan,
#201 #371

#5 #412
_Estniska evangeliska kyrkan, #4 #719
_Sjundedags _Adventistsamfundet
#3 #712
_Anglikanska kyrkan, #3 #516
__ELM _Bibeltrogna _Vänner,
#2 #840
_Lettiska evangeliska kyrkan, #1 #916

:::

* uppdelat på #15 samfund. _De
fyra största: _Serbisk ortodoxa
(#27 #855), _Syrisk-ortodoxa
ärkestiftet (#26 #094), _Syrisk
_Ortodoxa patriarkatets
stäl i företrädarskap (#24 #302),
_Grekisk ortodoxa (#17 #500).

** _Samarbetar sedan #2011 och
sedan i maj #2013 har de till-
sammans antagit namnet
_Ekumeniska kyrkan. _Genom
sammanslagningen blir de över
#140 #000 medlemmar.

=====

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
rel i gi onskunskap för gymnasi e-
skol an

_Överförd från första upplagan
utgi ven av _Sanoma _Utbi l dni ng __AB,
_Stockhol m, #2013 med
__I SBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Speci al pedagogi ska skol myndi gheten
#2021

_Vol ym fem av el va

_Innehåll till volym fem

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Kyrkorna i dag (#202)	#373
_Frågor som kristna diskuterar i dag (#208)	#385
_Samtal med _Greta _Fälth, kristen (#212)	#394
_Samtal med _Olavi _Blomfjord, kristen (#215)	#400
_Muslimer (#219)	#408
_Vem är muslim? (#220)	#410
_Islam och de andra abrahamitiska religionerna (#221)	#412
_Hur det hela började (#224)	#419
_Koranen (#229)	#427
_Sharia (#232)	#433
_Muslimsk etik (#234)	#436
_De fem pelarna (#237)	#443
_Muslimska högtider (#241)	#450
_Sufismen -- islams mystik	

(#242)	#453
_Efter _Muhammed (#244) . . .	#455
_Islam idag (#248)	#463
_Samtal med _Larvina _Kücükgöl , muslim (#251)	#469

_Kyrkorna i dag

_Av jordens ca sju miljarder människor är ungefär två miljarder kristna enligt ett formellt sätt att räkna. _Så här fördelar sig dessa kristna på olika kyrkotraditioner:

_Katoliker ca #1,2 miljarder

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I den katolska och de ortodoxa kyrkorna förekommer rökelse -- incensering -- under gudstjänsten.

_Rökelsen markerar helighet och tillbedjan, symbol för de böner som stiger upp till _Gud.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En präst svänger ett rökelsekar under gudstjänsten.

=====

_Den katolska kyrkan (_Romersk-katolska kyrkan) är en och samma kyrka över hela världen, trots många kulturella olikheter som formar den

vandlade brödet från mässan förvaras och där en röd lampa brinner) och #14 korsvägstavlor som beskriver _Jesu lidande och död. _Dessutom återfinns biktstolar för i ndi vi duel i bikt även om bikten numera ofta sker i ett vanligt rum där präst och biktande sitter vid varandra som i ett samtal. _Bibeln och kyrkans tradition såsom den formuleras på kyrkomöten och av biskoparna tillsammans, är två sidor av samma sak. _Bibeln kan inte förstås utanför kyrkans tradition och teologi.

_Ortodoxa ca #300 miljoner

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Det ortodoxa kyrkorummet med ikonostasen -- bildväggen.

_Uspenski j katedralen i
_Helsingfors.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Ortodox kyrka under gudstjänsten. _Där finns inga kyrkbänkar så församlingen står upp på var sida om en mittgång

täckt med en röd matta. _Mel l an dem och al taret står i konostasen -- en slags hög skärm täckt av ikoner som del ar kyrkorummet. _En port mitt i i konostasen leder in till al taret. _En präst står nedanför den trappa som leder upp till denna port. _Framför i konostasen står två socklar som är täckta med tända ljus. _En stor kristallkrona lyser upp rummet.

=====
_Den _Ortodoxa kyrkan är en kyrkogemenskap av systerkyrkor inom en region eller en stat. _Majoriteten av de ortodoxa kristna finns i _Östeuropa och _Ryssland, i _Grekland, _Mel lanöstern och nordöstra och östra _Afrika. _Varje lokal kyrka, som samlas runt en biskop är självständig. _Kyrkorna inom en region eller stat behöver dock ha en primus, en förstebiskop, vars uppdrag är att sammanfatta biskopsgemenskapen och kontinuerligt sammankalla den till biskopsmöten, där gemensamma ärenden avhandlas. _Denne primus kan inom en större

stad eller region kallas för
metropolit

::: #204 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

eller ärkebiskop. _Det biskopliga
överhuvudet för en hel nation bär
ofta titeln patriark. _Kyrkorummet
präglas av bilden i form av ikoner
och fresker (väggmålningar).
_Rökelse används flitigt i guds-
tjänsten. _Församlingen följer ofta
gudstjänsten stående, och därför är
förekomsten av kyrkbänkar sparsam
eller obefintlig. _En vägg med
ikoner (bilder av helgon, _Jesus,
_Maria och andra bibliska personer
eller händelser) förenar altaret med
resten av kyrkorummet. _Häri genom
förmedlas mötet mellan himmel och
jord, mellan _Gud och människan. _En
stor del av gudstjänsten sjungs och
reciteras. _Man lägger stor vikt vid
att i ritual och språk hålla fast
vid den ursprungliga kyrkans guds-
tjänsttradition. _Kyrkans huvudguds-
tjänst kallas liturgi, och samman-
fattar i sig hela skapelsens fräls-
ning och förening med sitt framtida
tillstånd i himmelriket och evig-

heten. I kyrkans böner finns även kyrkans viktigaste teologi (troslära). Prästerna är vanligen gifta, dock hämtas biskopar ur klosterväsendet. Klostren har spelat en viktig roll för fromhetslivet i de ortodoxa kyrkorna. Dessa är inte organiserade i ordnar som i katolska kyrkan.

@@ Österns ortodoxa kyrkor: Till den här gruppen kan man räkna dem som sedan kyrkomötet i Kalcedon #451 har en lite annorlunda formulering när man förklarar hur Kristus är både Gud och människa än den som använts av majoriteten av kristna. Kyrkor i denna tradition är den koptisk-ortodoxa (i Egypten), den syrisk-ortodoxa (med uppskattningssvis ca #50 #000 medlemmar i Sverige, den största ortodoxa kyrkan i vårt land), den armenisk-ortodoxa kyrkan den etiopisk-ortodoxa kyrkan, den eritreansk-ortodoxa kyrkan och den ortodoxa kyrkan i Indien.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En ung kvinna tänder ett
ljus på en sockel där många smala
tända ljus är nedstuckna i grus.
_Ljusen lyser upp stora målningar
som föreställer heliga människor
och änglar.

=====

_Protestantiska kyrkor, ca #815
miljoner

@@_Evangelisk-lutherska kyrkor: _De
lutherska kyrkorna kan vara
utformade som biskopskyrkor eller
inte. _Det finns ganska
::: #205 ::::::::::::::::::::::::::::
stora olikheter mellan kyrkorna när
det gäller liturgi och kyrko-
struktur. _Gemensamt är att man
påverkats av den lutherska teologi
i någon form. _I Svenska kyrkan har
man ett kyrkorum och en liturgi
(gudstjänstordning) som på många
sätt påminner om den katolska
kyrkans. _Synen på kyrka och sam-
hälle har påverkats av _Luthers
s. k. tvåregementslära: _Man måste
#205 #379

hålla isär det världsliga och det andliga. _Det spelar ingen roll om kyrkan underställer sig staten i det organisatoriska och världsliga, så länge hon själv ansvarar för evangeliet, att det kristna budskapet kan predikas. _Det finns många olika strömningar inom _Svenska kyrkan, _väckelsekristna såväl som katolskt inspirerade, s. k. _högkyrkliga.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Gudstjänsten förbereds i _Kungsbacka kyrka. (_Svenska kyrkan).

_Bildbeskrivning
_Foto. _Ett ljusst kyrkorum med vita väggar. _De sommarklädda gudstjänstbesökarna sitter i kyrkbänkar som är målade i vitt och blått. _Till vänster om altaret står en upphöjd predikstol. _En förgylld ljuskrona hänger i taket.

=====
@@_Andra reformatoriska kyrkor: _De reformert präglade kyrkorna är

vi ttnesbörd och bön och predi kan är den vanl i ga formen. _Församl i ngarna kan vara organi serade så att de är helt sj äl vständi ga (_ . kongrega-tionalism i exempel vi s pi ngst-kyrkorna) eller har mera vanl i g kyrkostruktur (till exempel _Skotska presbyterianska statskyrkan). _I den _-reformerta kyrkotradi ti onen; betonas ofta vars och ens personl i ga tro och omvändel se. _Förutom den för protestanter gemensamma tron på rättfärdi ggörel se i nför _Gud endast genom tron, så har vi ssa kristna i denna tradi ti on också omfattat den s. k. _ . predesti nati onsl äran ("predesti nerad" = förutbestämd) på _Calvi ns sätt: _Alla männi skor är förutbestämda till sal ighet eller förtappel se. _Tecken på denna utval dhet kan märkas redan under jordel i vet. _Tanken är i nte ny i kri stendomens hi stori a, den fi nns hos kyrkofadern _Augusti nus och hos _Luther. _I den calvi nska tradi-ti onen har den spel at en starkare roll än i andra tradi ti oner.

_Bl and de reformatori ska kyrkorna

ingår också den _Angl i kanska kyrkan i _Storbri tanni en och i del ar av världen som varit i nlemmade i det bri tti ska imperi et. _Reformati onens statskyrka i _Engl and fick namnet _Angl i kanska kyrkan. _Det är en bi skopskyrka med l i turgi och kyrko- rum i stort sett av katol sk karak- tär. _Trosi nnehål let har däremot påverkats av såväl _Luther som _Cal vi n. _Kyrkan har fått stor spridni ng i världen på grund av det bri tti ska imperi ets utbredni ng under #1600- - #1800- tal en. _Metodi st- kyrkan är en utbrytning ur _Angl i - kanska kyrkan under #1700- tal et. _Fräl sni ngsarmén kommer på #1800- tal et ur den metodi sti ska tradi ti onen. _I _Angl i kanska kyrkan fi nns, ännu mera än i _Svenska kyrkan, en spänni ng i nom kyrkan mel lan reformert "lågkyrkl i g" tradi ti on och

::: #207 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
katol sk "högkyrkl i g" tradi ti on.
_Högkyrkl i ga angl i kaner kal lar sig för "angl okatol i ker".

====_Bilddeskrivning=====

_Släktträd över de kristna kyrkorna. _Årtal anger när de olika grenarna/kyrkorna "skiljer ut sig".

é _År #431, _Kyrkomötet i _Efesus: österns assyriska kyrka.

é _År #451, _Kyrkomötet i _Kalcedon: _Den _Koptiska-, _Etiopiska- och de _Syrisk-ortodoxa kyrkorna.

é _År #1050: _De ortodoxa kyrkorna och den katolska kyrkan skiljs åt.

é #1500-talet, reformationen.

_Följande protestantiska kyrkor uppstår: _Anglikaner (som i sin tur förgrenar sig till _Metodister och _Frälsningsarmén), lutherska kyrkor, reformerta kyrkor, baptistiska kyrkor (de sistnämnda förgrenar sig i sin tur till _Pingstvännerna).

=====

_Frågor som kristna diskuterar idag

_Etiken kring livets början och slut

_Många kristna brottas med etiska frågor kring livets början och slut.

_Abortfrågan och frågan om fostrets etiska status är känslig och föremål för diskussion i och mellan

kyrkorna. _När ska det spirande människolivet erhålla människovärdighet och därmed skydd mot att aborteras? _Vilka etiska problem reser kring fosterdiagnostikens möjligheter att veta alltmer om fostrets egenskaper?

_Vid livets slut kan den etiska frågan om jag har rätt att själv bestämma när jag vill dö resas av den gamla och sjuka människan.

_Debatten om .eutanasia (en god död) har i vissa delar av världen lett till att personen har laglig rätt till assisterat självmord. _I

_Sverige är fortfarande eutanasia förbjuden och många kristna

debattörer har varnat för att ändra lagstiftningen. _En förbättrad sjukvård i livets slutskede med mer effektiv smärt- och ångestbehandling (_palliativ vård) är ett bättre alternativ än eutanasi, menar man. _De som önskar att eutanasi blev tillåten har som ett viktigt argument att man måste själv ha rätten att bestämma över sitt liv och sin död. _Dessutom har man pekat på risken för en utdraget lidande under döendet.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Händerna hos en äldre person som ligger i en säng. _En yngre person håller den äldre i handen.

=== _Bildbeskrivning =====
_Affisch med teckning. _En ung kvinna står med armarna i kors. _Ovanför henne står det: "_Rätt till fri abort".

_Rättvisfrågor

_Många kristna har engagerat sig i globala rättvisfrågor. _Kyrkans roll under

::: #209 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
tidigare skeden har starkare betonat omvändelsen till kristendomen av muslimer eller hinduer, medan den samtida missionen mera siktar in sig på rättvisa -- och fattighedsfrågor av olika slag. _Att bistånd och fattighedsbekämpning är viktiga inslag i en kristen syn på globala frågor är nog inte omstritt. _Däremot är frågan om det finns rättfärdiga krig mera problematisk. _Där har kristna hamnat på olika sidor i samband med politiska processer där det diskuteras kring nödvändigheten att gå in i konflikter i världen med vapen och våldsanvändning.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett fackeltåg under en stor banderoll där det står: "_Geben barnen amnesti". _På ett plakat

#209

#387

står det: "_En invandrare får du inte kränka eller förtrycka, #2, _Mos #22 #21".

=====

_Genus

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Margit _Sahlin vid installationen som kyrkoherde i _Engelbrekts kyrka #1970. _Hon var en av de första kvinnorna i _Sverige som prästvigdes #1960.

_Bildbeskrivning

_Svart-vitt foto. _Margit _Sahlin går förbi några parkerade bilar. _En kvinnlig kollega följer efter henne. _Båda håller en bok i händerna och är klädda i långa ljusa klädedräkter.

=====

_På vilket sätt spelar könstillhörighet roll i kyrkornas liv och tro? _En fråga som skapat mycket diskussion i _Sverige sedan #1950-talet är kvinnoprästfrågan. _I _Svenska kyrkan är prästämbetet #388

#209

öppet för kvinnor och allt större del av kyrkans präster -- och numera också biskopar -- är kvinnor. I många andra protestantiska kyrkotraditioner pågår diskussionen. Katolska och ortodoxa kyrkorna håller fast vid att präster och biskopar ska vara män, men att kvinnor kan ha många andra viktiga poster i kyrkans styrning.

::: #210 :::::::::::::::::::::::::::::::

Även när det gäller synen på äktenskapet så har Svenska kyrkan en annan inställning än de katolska och ortodoxa kyrkornas officiella syn. Äktenskapet är inte sakrament i de protestantiska kyrkorna, får därmed en annan roll än i de andra kyrkorna som ju inte tillåter samkönade äktenskap.

Oenigheten går tillbaka på hur man valt att läsa Bibeln och på vad som blivit tradition inom kyrkorna på annat sätt.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett brudpar som består av
två brudar klädda i vitt kysser
varandra framför altaret.

===== _Sexualitet

_Diskussionen om samkönade äktenskap
tangerar frågan om hur homo-
sexualitet betraktas bland kristna.

_Det vanliga synsättet är att
homosexuella respekteras fullt ut
med att äktenskap inte kan ingås
mellan människor av samma kön.

_Dessutom försöker kristna att
skilja mellan personer och hand-
lingar. _Man kan vara emot homo-
sexuella handlingar men acceptera
den homosexuella personen. _För
vissa kristna är detta en svår eller
omöjlig balansgång och kyrkorna
tvingas i allt högre grad att
bearbeta ställningstaganden i dessa
frågor.

_Ekumeni k -- kyrkorna i samverkan

_En sak som många kristna har sett som svår och upprörande är splittningen bland kristna kyrkor.

_Varför kan de kristna inte vara en enda kyrka och följa _Jesus ord om att "ni alla ska vara ett". _Olika typer av samfund har försökt att närma sig varandra och under andra hälften av #1900-talet har stora steg tagits av protestantiska och ortodoxa kyrkor som skapat _Kyrkornas _Världsråd. _Katolska kyrkan har också närmat sig såväl protestantiska som ortodoxa kyrkor.

::: #211 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_I samarbetsorganet _Sveriges kristna råd, som i _Sverige verkar för en ökad samverkan mellan kristna, delar man exempelvis in de kristna kyrkorna i kategorierna romersk-katolska kyrkan, ortodoxa och österländska kyrkor, lutherska kyrkor samt frikyrkor.

_I nterrel i gi ös di al og

_Kri stna l edare har ti l l sammans med företrädare för andra världsreligioner känt ett allt större behov av att förbättra relationerna mellan religionerna. _Det pågår ett s. k. _di al ogarbete i stora delar av världen som syftar till att öka förståelsen mellan troende i olika religioner och även mellan religiöst troende och företrädare för sekulära livsåskådningar.

_Efter ett påvligt initiativ #1986 samlas kyrkol edare och l edare för alla religioner årligen till fredsbön i _Assisi i _I talien. _Närmandet mellan världsreligionerna brukar med en sammanfattande term kallas _i nterrel i gi ös di al ogj , eller religiönsdi al og. _Genom att l edare för olika religiösa samfund träffas och utbyter tankar, både globalt och lokalt, så hoppas man att förståelsen mellan människor med olika livsåskådningar ska öka och det därmed ska bli bättre förutsätt-

#392

#211

ningar att politiska konflikter inte förstärks genom att religionen dras in.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Företrädare för världsreligionerna samlade till fredsbön i Assisi år #2011. _Påven _Johannes _Paulus ___I startade denna tradition i #1986 på den plats där _St _Franciskus levde och verkade. #2011 var för första gången även en representant för sekulär humanism, den franska filosofen _Julia _Kristeva, inbjuden att delta i fredsmantationen.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En klöstergård som är kantad av arkader. _Påven sitter på ett podium tillsammans med ett antal ledare för olika kyrkor och andliga riktningar. _Även den stora publiken framför podiet är mycket "blandad" med många olika sorters huvudbonader.

=====

_Samtal med _Greta _Fälth, kristen

_Greta _Fälth är #20 år och bor i
_Upplands _Väsby. _Hon läste
samhälsvetenskapliga programmet på
_Rudbecksgymnasiet i _Solentuna och
jobbar för närvarande som elev-
assistent åt en elev med behov av
särskilt stöd. _Greta är uppväxt i
en kristen familj som är medlemmar
_Solentuna _Pingstförsamling, en
frikyrka med omkring #600 medlemmar.
_Greta har tillhört pingstförsam-
lingen hela sitt liv och har trott
på _Gud så länge hon kan minnas. _Vi
möts en varm eftermiddag i april.
_Snötäcket har äntligen smält bort
efter en extra långdragen vinter,
och eftermiddagssolen skiner in
genom fönstren. _Vi samtalar om
_Gretas kristna tro och vad den
betyder för henne.

_Att vara kristen för mig innebär
att jag tror på _Gud att jag följer
honom i mitt liv och att jag har med
honom i mitt liv, försöker följa

hans väg och hans vilja, förklarar
_Greta.

_Greta menar att det inte alltid
är så lätt att veta vad som är _Guds
vilja. _Ett sätt för _Greta att ta
reda på det är att läsa _Bibeln och
försöka förstå vad som står där.

_Ett annat sätt är att be till _Gud
när man är osäker på hur man ska
fatta ett visst beslut. _Ibland
upplever _Greta att hon får svar,
ibland inte. _Men hur menar hon
egentligen att _Gud kan svara henne?
_Jag vill gärna veta mer.

-- _Ofta kan det vara att jag
börjar tänka på en speciell bi-
vers, och när jag slår upp _Bi-
beln och läser det bibelstället så för-
står jag vad _Gud vill, berättar
_Greta. _Men ibland kan det vara så
att jag bara känner i mitt hjärta
vad som är rätt väg. _När jag skulle
söka skola så hade jag några att
välja mellan, men då bad jag över
det, och så kände jag vad som var
rätt för mig, jag bara visste inom
mig vad jag skulle välja.

_De gånger _Greta inte känner att

hon får något konkret svar menar hon att hon gör det som känns rätt. _Men det betyder inte att hon enbart litar på sitt förnuft eller sina känslor. _Enligt _Greta finns _Gud med också där.

::: #213 :::::::::::::::::::::::::::::::

-- _När jag inte känner att jag får något direkt svar från _Gud, så måste jag helt enkelt lita på min magkänsla. _Men jag litar på att _Gud är med mig och att han hjälper mig även i de situationerna.

@@_Vad är kärnan i det kristna budskapet enligt dig?

-- _Att det finns en _Gud som älskar alla oavsett vad, och att han skickade sin son _Jesus till jorden, att _Jesus dog för våra synder så att vi kan bli förlåtna och få evigt liv. _Om jag gör något fel så kan jag be till _Gud och få förlåtelse, då glömmer han det och så kan jag gå vidare. _Det är det som är så häftigt, att _Gud visar den här kärleken till alla människor, att alla kan få ta emot förlåtelse och

bli upprättade, säger _Greta entusiastiskt.

@@_Har det någon gång varit svårt för dig att vara kristen?;

-- _Ja då, det har hänt. _När jag gick i gymnasiet var jag med i en kristen skolgrupp där man visade öppet att man är kristen, och vi försökte prata med andra elever om den kristna tron. _En del blev nyfiken men andra blev arga och provocerade. _Och på en del religionslektioner kunde det vara lite jobbigt att förklara varför jag tänkte annorlunda än de flesta andra i vissa etiska och moraliska frågor. _Det kunde kännas ganska ensamt att vara den enda eleven bland trettio elever som i alla fall öppet säger att man är kristen.

@@_Hur blev du kristen?;

-- _Jag har ju trott på _Gud i hela mitt liv och följt med mina föräldrar till kyrkan så länge jag kan minnas. _Men det var inte förrän jag var omkring #15 år som jag tog eget beslut och gick till kyrkan på eget initiativ.

#213

#397

_Greta berättar att det hängde samman med att hon började gymnasiet. _Hon hade levt i en väldigt trygg miljö innan, och tillbringat hela grundskolan i en kristen skola. _För första gången upplevde hon att hennes tro blev ifrågasatt, när klasskompisar frågade "_Varför är du kristen?"

-- _Jag insåg att jag aldrig riktigt hade tänkt efter själv, men nu fick jag chans att fundera på vad jag själv tror och var jag står.

_Jag märkte hur mycket jag behövde

_Gud själv, istället för att leva utifrån mina föräldrars eller

kompisars tro. _Jag blev mer

engagerad "i hjärtat", det blev mer

personligt för mig. _Då valde jag

också att döpa mig för att visa att

jag vill följa _Gud i hela mitt liv.

@@_Har du tviplat på din tro någon gång?;

-- _Ja, det har jag gjort. _När

_Gud inte svarar på det jag ber om,

eller när det blir extra svårt i

livet, då har jag tviplat. _I sådana

situationer har jag bett att mina

vänner ska stötta mig och be för mig, och det har hjälpt mig att komma ur tvivlen. _Men rent förnuftsmässigt har jag för det mesta känt mig ganska trygg och säker.

_Jag har inte känt att jag måste ha svar på alla svåra frågor, och det har nog hjälpt mig ganska mycket.

::: #214 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

@_Hur ser ditt kyrkliga engagemang ut?

-- _Jag har gått i kyrkan ända sedan jag var liten. _Det viktigaste för mig har nog varit att jag alltid har haft många kompisar i kyrkan, och de har gett mig otroligt mycket.

_Jag har alltid upplevt en sådan stark gemenskap i kyrkan, att man känner sig välkommen och får vara sig själv. _Det har känts som ett andra hem för mig, nästan som en andra familj.

_Greta är enda barnet i sin familj och hon tror att vännerna i kyrkan därför har varit extra betydelsefulla för henne, då hon har fått en så mycket större gemenskap. _Även om vännerna fortfarande är viktiga så

är det annat som driver _Greta att vara aktiv i kyrkan idag.

-- _Jag har valt att vara ganska mycket engagerad i min kyrka, och det jag brinner mest för just nu är barnverksamheten, berättar _Greta.

_Jag är söndagsskollärare och tycker det är givande att få lära barnen om _Bibeln, samtidigt som de får lära mig mycket om _Gud. _Jag sitter också med i församlingens styrelse som ungdomsrepresentant. _Det känns viktigt för mig att få vara med och bidra med mina förmågor på olika sätt.

@_Tack _Greta för att du ville vara med och svara på mina frågor! ;

-- _Tack själv!

::: #215 ::

_Samtal med _Olavi _Blomfjord, kristen

_Det är med en stor respekt jag möter polisiinspektör _Olavi _Blomfjord. _Han har ju trots allt gripit den man som gjort sig skyldig till _Sveriges värsta massmord och #400 #215

har dessutom varit med vid flera andra dramatiska ingripanden. _Men det är en mycket ödmjuk person jag möter på ett café i _Sol l entuna en eftermiddag i maj.

-- _Det handlar inte om att jag har varit någon hjälte, säger _Olavi. _Jag vill bara vara ett redskap för _Gud.

_Olavi _Bl omfjord är född och uppväxt i _Dalarna. _Hans föräldrar till hörde _Svenska kyrkan och _Olavi barndöptes, vilket var tradition i hans släkt. _Han gick i söndags-skolan under barnåren och konfirmerades i #14-årsåldern.

@@_Vad betydde konfirmationen för dig?

-- _Jag fick djupare kunskaper om den kristna tron. _Jag lärde mig _Fader vår-bönen, och den sitter i fortfarande. _Jag fick också det ärofyllda uppdraget att bära krucifixet under processionen i kyrkan, vilket kändes högtidligt. _Men efter konfirmationen slutade jag att gå på gudstjänster mer än vid enstaka tillfällen.

@@_När började du gå i kyrkan mer regelbundet igen?;

-- _När jag var i #30-årsåldern började jag fundera mer över livets mening, och fick ett större teologiskt intresse. _Det växte fram en förnyad förståelse för _Gud och den kristna tron, och då började jag besöka högmässan på söndagarna regelbundet.

@@_Vad har gudstjänstlivet och gemenskapen i _Svenska kyrkan betytt för dig?;

-- _Jag har uppskattat liturgin, att höra predikan och att sjunga de kristna psalmerna. _Jag tycker om att ta nattvarden varje söndag, och jag tycker om symboliken som finns i kyrkorna. _Även om gudstjänstbesökarna är i olika åldrar så känner man ändå en väldigt stark gemenskap eftersom vi är systrar och bröder i tron.

@@_När bestämde du dig för att bli polis?;

-- _Jag hade funderat lite på polisyrket

::: #216 ::::::::::::::::::::::::::::::
redan under gymnasieskolan eftersom
en kompis pratade om det. _När jag
var #22 år sökte jag till _Polis-
högskolan. _Av de #4 #500 som sökte
så var det bara #150 personer som
blev antagna, och jag var en av dem.

_Olavi blev färdig polis #1985 och
började jobba på uttryckningen i
_Falun. _Han gjorde avbrott för
studier under några år och vidare-
utbildade sig till idrottslärare men
fortsatte med polisyrket. _Numera är
han polisinspektör och jobbar med
att utbilda studenter som går
_Polishögskolans distansprogram.
_Olavi ansvarar för utbildning i
självskydd med kommunikation och
konflikthantering samt vapen-
hantering och taktik.

@@_Vad har din kristna tro haft
för betydelse i ditt arbete som
polis?

-- _Det har alltid varit en styrka
att jag har kunnat be till _Gud i
situationer då det har kunnat bli
riktigt farligt. _Jag har bett om
kraft och beskydd inför uppgifterna.

_En del tänker att kristna är svaga människor som behöver en snuttefil, men _För mig är tron en kraftkälla när jag har genomfört farliga uppdrag. _Och jag har ju trots allt varit med och genomfört ett av de farligaste uppdragen i svensk kriminalhistoria, när vi grep _Mattias _Flink.

@@_Berätta om denna händelse!

-- _På natten mot den #11 juni #1994 höll vi på att upprätta en anmälan från en kvinna mot en viss _Mattias _Flink som hade betett sig hotfullt mot henne under kvällen.

_Då fick vi plötsligt larm om att fem människor blivit ihjälskjutna vid _Stadsparken. _Jag hämtade ett automatvapen, en k-pist _M#45, och på väg ner i bilgaraget bad jag om _Guds beskydd. _Efter bönen kände jag en stor frid, och det frigjorde mentala resurser som gjorde att jag kunde fokusera helt på uppgiften.

_På vägen fick vi veta att två ytterligare personer hade blivit dödade och vi misstänkte att gärningsmannen kunde vara _Mattias #404

#216

_Flink.

-- _Vi åkte ut och placerade bilen vid en lämplig observationsplats, och efter bara några minuter så fick vi syn på _Mattias _Flink som kom gående med ett automatvapen i hand. _Han försvann ur synhåll under några minuter, och då kände jag en stark oro igen. _Då kände jag en röst inom mig som sa: "_Var inte rädd!", och så upplevde jag väldigt starkt att vi hade en ängel ovanför bilen, och rädslan försvann.

-- _Plötsligt dyker _Mattias _Flink upp igen och jag tar sikte mot honom i bröstet där träffytan är som störst. _När han syns i hel figur ropar jag "_Stanna! _Polis!". _Han svänger blixtnabbt upp sin __AK#5: a mot oss. _När han gör det så skjuter jag två skott mot honom. _Samtidigt avlossar han en skottsallva som träffar polisbilen bara några decimeter från mitt huvud. _Ett av mina skott träffar _Mattias _Flink i höften vilket gör att han faller till marken omedelbart. _Min kollega och jag tar oss försiktigt fram och

rättelse när det gäller mänskliga handlingar, inte minst i relation till _Mattias _Flink. _Han menar att vi måste respektera det svenska rättssystemet som säger att när någon har avtjänat ett straff så har denne funnit nåd inför lagen.

-- _Mattias _Flink har genomfört det värsta massmordet i svensk historia, men när han har suttit av straffet så har han fullgjort sin bot. _Om vi ändå fortsätter att kalla honom "_Sveriges värste massmördare" så permanentar vi hela tiden hans identitet med den gärning som han redan har fullgjort botgöring för. _Vi som allmänhet fortsätter att straffa honom. _Är det verkligen rätt att göra så med dessa ord i bakhuvudet: "förlåt oss våra skulder, liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss"?

frågar _Olavi _Blomfjörd.
::: #218 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Musl i mer

_Av de tre religioner som vi jämförde i avsnittet "_Judar, kristna, muslimer", är islam den yngsta religionen. _Enligt det islamska synsättet är det den ursprungliga religionen, den religion som fullbordar den kunskap om _Gud som är möjlig att nå, en kunskap som börjat med de viktiga personer som berättas om i de judiska skrifterna.

_I avsnittet om de abrahamitiska religionerna såg vi att det finns en hel del föreställningar som är gemensamma för judar, kristna och muslimer. _Vi såg också att det fanns en hel del skillnader, inte minst i sättet att praktisera tron på. _När det gäller trons innehåll så kunde vi konstatera att religionerna skilde sig åt framför allt när det gäller synen på _Jesus. _För muslimerna är han en viktig profet, _Isa, och hans mor _Maryam

har en roll även i muslimernas heliga skrift, _Koranen (ordet betyder läsning). Där omnämns också en rad viktiga gestalter i judarnas _Bibel till exempel _Ibrahim (_Abraham), _Musa (_Moses) och _Yusuf (_Josef).

_Muslimerna ser sig som anhängare av den religion som fullbordar kunskapen om _Gud, även om vi enligt muslimer aldrig kan få en fullständig kunskap om _Gud. "_Gud är större", som bönen formulerar det, det vill säga större än allt som vi kan föreställa oss. _Islam är ett arabiskt ord som betyder "självöverlämnande" och dessutom "fred" eller "frid". _Muslim är den som ställer in sig

::: #220 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

under _Gud, lever i fred med andra, sig själv och _Gud och förlitar sig på innehållet i _Koranen. _Boken är en samling _Gudsord som förmedlats av profeten _Muhammed som fick ta emot det slutgiltiga budskapet från _Gud. _Han kallas därför "_Guds sändebud".

_Vem är muslim?

_Den som föds in i en familj där åtminstone fadern är muslim ses som muslim enligt traditionen. _Liksom i andra religioner föds barnen -- om föräldrarna praktiserar sin religion -- in i ett religiöst sammanhang.

_Om familjen inte praktiserar sin religion mer än att man följer vissa kulturella traditioner så tänker man antagligen ändå på sin egen identitet som muslimsk, _På samma sätt skulle många judar och kristna tala om sig själva som tillhörande en judisk eller kristen kultur även om de inte aktivt utövade sin tro annat än vid större årshögtider och familjehögtider som vigsel, begravningar och liknande.

_Liksom förhållandet är bland kristna och judar, så finns det bland muslimerna strikt praktiserande och troende och sedan hela skalan över till personer som inte alls praktiserar den religion som de tillhör rent kulturellt.

_En person som söker sig till islam och vill konvertera, studerar Koranen och sätter sig in i vad den religiösa praktiken kräver. _Vid konversionen uttalar konvertiten den muslimska trosbekännelsen inför vittnen och som lyder "_Det finns ingen gud utom _Gud och _Muhammed är _Guds sändebud".

_Statistiskt

_Liksom med andra religioner är statistiken över antalet anhängare av islam osäker. _Det brukar uppskattas att islam som den näst största av världsreligionerna har ungefär #1,6 miljarder bekännare.

::: #221 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_I Sverige brukar antalet uppges till omkring #400 #000. _Man får då komma ihåg att man i totalciffrorna räknar alla som kan bedömas själva betrakta sig som muslimer. (_Jämför resonemanget kring statistiken för kristna, sid. #153 f.) _Cirka _En miljard muslimer bor i _Asien. _Muslimska araber är ca #250

mi l j oner.

_Musl imernas vanl i gaste symbol för sin tro är månskäran, halvmånen som ofta pryder kupolen på moskén, böne- och samlingsplats för den muslimska församlingen. _Symboler och arabisk skönskrift utgör utsmyckningen i moskén. _I enlighet med den arabiska traditionen är avbildningar av _Gud, eller profeter och andra människor i det religiösa sammanhanget, inte tillåtna.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Taket på en kupol pryds av en förgylld månskära.

=====

_Islam och de andra abrahamitiska religionerna

_Människosyn och gudsbild

_Islam lär, liksom judendomen och kristendomen, att allt har skapats av _Gud. _Gud är en. _Monoteismen är en viktig grundtanke i islam.

_Världen skapades och skall en gång
#412 #221

onda makten (jämför judarnas och kristnas syn på Satan och Djävulen). Gud beskrivs ofta som allsmäktig, allvetande och barmhärtig.

Historiska förutsättningar i området

Den judiska statsbildningen slås sönder av Romarriket under det första århundradet av vår tideräkning (se sid. #135). Under kommande århundraden tar judar sin tillflykt i andra delar av Mellanöstern och södra Europa. Romarriket antar under #300-talet kristendomen som statsreligion men splittras under #300- och #400-talen i ett Västrom som går under från trycket av de germanska folken och ett Östrom med den nya huvudstaden i Konstantinopel. Kristendomen sprids och utvecklas åt två håll: den utbredds över västra Europa med den katolska kyrkan som drivkraft. Den behåller sitt centrum i Rom, där efterträdaren till Petrus,

bi skopen i _Rom, ses som enande ledare av kristenheten. _Östrom, med _Konstantinopel som centrum, består ända fram till #1453, men är under perioder försvagat av inre och yttre konflikter. _Under namnet _Bysans eller _Bysantinska riket förblir det en kristen samhällsbyggnad med inflytande på hela västra _Asien.

_Islam formeras

_Islam uppkommer och utvecklas på #600-talet i denna region och i den arabiska civilisationen som efter _Muhammed expanderar snabbt i hela _Mellanöstern, bland annat på grund av att perserriket försvagats genom sitt krig med det bysantinska riket. _Islam förs också med som en viktig beståndsdel i den arabiska kulturens spridning i hela norra _Afrika och på den spanska halvön. _Norrut stöter man dock på ett hinder genom att _Bysans visar sig ligga som ett stopp för expansionen norrut ända fram till #1453 då _Konstantinopel faller och staden blir centrum i det #222 #415

musl i mska osmanska

::: #223 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

ri ket. _Därefter sprids i slam upp i
_Europa över hela _Bal kan och når på
#1600-talet som längst upp till
nuvarande _Österrike.

=== _Bi l dbeskrivning =====

_Karta över _Medelhavsområdet och
_Mel lanöstern.

é _I slams spridning vid _Muhammeds
död #632: _Västra och syd-
östligaste delarna av _Arabi ska
halvön (nuvarande _Saudi arabien
och _Jemen, samt östligaste
delen av förenade _Arabemiraten
och _Oman).

é _Erövrade områden #632--#750:
_Södra och centrala delarna av
den _Iberiska halvön (_Portugal
och _Spanien), hela _Nordafrika,
_Mel lanöstern (utom nuvarande
_Turki et), södra _Kaukasus,
_Centralasien, samt västra
_Indien.

=====

_Judarna levde i förskingring, i
diaspora, sedan deras rike gått

under i kampen mot romarna. _På många platser i _Mellanöstern, till exempel i _Egypten, och i södra _Europa, till exempel _Andalusien på den södra delen av spanska halvön, kommer judar, kristna och muslimer att från tid till annan skapa en mångreligiös situation som var ömsesidigt värdefull, även om samexistensen hela tiden hotades av intolerans, särskilt från de kristna eller från muslimer. _Den bräckliga samexistensen bryts av de kristna korstågen på #1100--#1200-talen, den kristna återerövringen av muslimska områden i _Spanien och i och med att det spanska katolska kungaparet _Ferdinand och _Isabella #1492 beslutar att förbjuda judendom och senare även islam i sitt rike.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Illustration i "_Boken om spel, schack och bräde". _En muslim och en kristen spelar schack.
#1200-tal, _Andalusien (_Spanien).

framställning av likheter och skillnader trosmässigt mellan de tre religionerna, se sid. #116 ff!

_Hur det hela började

_Profeten _Muhammed (#570--#632) levde i nuvarande _Saudi arabien. _Han uppfostrades av sin farfar _Abd al -_Mottalib och sedan av sin farbror, _Abu _Talib, blev karavanledare och gick i tjänst hos en kvinnlig köpmansänka, _Khadija, som sedan blev hans första fru. _Hon var #15 år äldre och blev ett viktigt stöd för _Muhammed i hans tidiga verksamhet som religiös ledare. _Han började sin profetiska verksamhet i _Mecka, där han predikade tron på en enda _Gud och människornas omvändelse inför domen på den yttersta dagen. _Enligt islams tradition mottog _Muhammed uppenbarelser. _Han fick kunskap om _Guds ord genom att ängeln _Jibril (_Gabriel) uppenbarade innehållet i _Koranen. _De tidiga budskapen hade missförståtts och förvrängts i

#224 #419

judarnas _Torah och i de kristnas
_Nya _Testamentet. _Koranen är given
till mänskorna på arabiska och
skall därför studeras på detta språk
i första hand. _Den är ofelbar och
måste vördas som _Guds ofelbara
budskap till mänskorna, giltigt
för alla tider.

::: #225 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Koranens tillkomst

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Sidor ur ett _Koranmanuskript
från #800-talet. (_Iran)

_Bildbeskrivning

_Bokuppslag med sidor som är
täckta av en vackert flödande
skrift.

=====

_Koranens innehåll har ordnats i
#114 kapitel, _suror. I _Koranen
återfinns många av gestalterna från
judarnas och de kristnas skrifter:
till exempel _Adam, _Noa, _Abraham,
_Mose, _David, _Salomo, _Jesus och
_Maria. _Men framställningen i
#420

_Koranen är inte sammanhängande kronologisk. _Kapitlen är ordnade efter längd, med de längsta först och de kortare mot slutet, utom den allra första som är bland de kortaste. _Surorna innehåller till exempel framställningar om skapelsen och historien, om yttersta domen och paradiset, om att man skall be och hur skatt skall betalas, hur det går till att skiljas och om hur arvet skall fördelas. _Islam berör livets alla olika aspekter. _Så här lyder den första suran i _Koranen, _Al - _Fati hah, en bön som upprepas ofta i islamskt böneliv:

#1. "___I GUDS, DEN NÅDERIKES, DEN BARMHÄRTIGES NAMN; !

#2. _Lov och pris tillkommer _Gud, världarnas _Herre,

#3. den _Nåderike, den _Barmhärtige,

#4. som allsmäktig råder över _Domens dag!

#5. _Dig tillber vi; _Dig anropar vi om hjälp.

#6. _Led oss på den raka vägen --

#7. den väg de vandrat som _Du har väl signat med _Dina gåvor; inte

den som drabbats av å_Di nù vrede
och inte de som har gått vilse!"
(_Koranens budskap, sura #1)

=== _Textruta =====
(_När vi citerar _Koranen i svensk
översättning sker det i den form
som _Muhammed _Knut _Bernström
givit texten i "_Koranens budskap"
_Proprius förlag #1998)

=====
::: #226 ::::::::::::::::::::::

_Muhammed dikterade sina uppen-
barade suror för andra som skrev ner
dem. _Det sägs att _Muhammed själv
inte var skriv- eller läskunnig.
_Han fick uppenbarelser under många
år (mellan #610 och #632) och dessa
sammanställdes till en bok,
_Koranen.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Pilgrimsområdet runt _Mecka
anknyter till berättelserna om
islams tillkomst från _Ibrahims
till _Muhammeds tid. _De saudiska
myndigheterna ansvarar för de

många pi I gri mernas säkerhet.

_Bi I dbeskri vni ng

_Foto. _En uniformerad säkerhetsvakt sitter vid en vägg med skärmar som visar vad som försiggår på många olika platser i _Mecka.

=====

_Muhammeds fortsatta verksamhet

_Muhammed stötte på hårt motstånd i _Mecka. _Den gamla månggudatron bland araberna var stark. _Till sist gav sig _Muhammed och hans anhängare av till _Medina, där han byggde upp sin _umma, sin gemenskap av muslimer. _Denna samhällsbyggande karaktär som nog är starkare i islam än i judisk eller kristen tro, märks redan i detta skede av islams utveckling. _Detta sker år #622 enligt den kristna tideräkningen. _Detta blir startåret för den muslimska tideräkningen. _Från den här tiden är islam en trosmässig och politisk verklighet. _I sura #1: #142 #226 #423

kan vi läsa om hur Gud ger instruktioner till Muhammed om att vid bönen vända sig mot Mecka istället för att -- som man tidigare gjort -- be mot Jerusalem. -- "Vänd alltså :: #227 ::
--nu ditt ansikte mot den heliga Moskén; ja, var ni än befinner er, vänd era ansikten mot denna; à Moskéù."

Muslimerna fick allt större anslutning genom predikan, allianser och erövring. År #630 erövrar Mecka.

Tideräkningen i islam

=== Bilddtext/beskrivning =====
År #622 är startpunkten för den islamska tideräkningen. Då flyttade Muhammed och hans anhängare från Mecka till Medina.

Bilddbeskrivning
Teckning. Muhammed och hans följeslagare rider genom öknen på dromedarer.

_Musl i msk ti deräkning utgår från måånåret (inte sol året som till exempel kristendomen använder). _Det betyder att islamsk ti deräkning "går fortare". _Månåret är kortare än sol året. _På #100 sol år går det #103 månår. _År #2013 enligt kristen ti deräkning blir år #1434 efter _hijra (efter att _Muhammed flyttat sin verksamhet från _Mecka till _Medi na). _Formeln för att översätta kristen ti deräkning till muslimsk är: kristen år = (musl i mskt år x #33/#34) + #622.

_Erövringen av _Mecka blev ett viktigt stadium i utvecklingen. _På denna plats anser muslimerna att _Abraham byggde världens första helgedom, _Kaban. _Denna plats blir nu i och med islams utveckling ett geografiskt centrum för hela islam. _Och så har det förblivit i vår tid. _Varje dag vänder sig alla praktiserande muslimer fem gånger mot denna plats i sin tidebön.

_År #632 dör _Muhammed och begravs i _Medi na. _Medi na är, vid

ning eller recitation och recitationen av _Koranen är en viktig del av de troendes praktik. _Enligt islam så är _Koranen, så som vi känner den, en kopia av _Urkoranen, den himmelska _Koranen som finns hos _Gud. _Dess språk är arabiska, det språk som även den jordiska _Koranen är skriven på. _Egentligen kan inte boken översättas till andra språk med mindre än att många betydelser och nyanser går förlorade. _Därför har det högt värde för muslimer att kunna läsa _Koranen på original-språket.

_Det är från denna ursprungliga _Koran som alla profeter fått del genom gudomlig inspiration. _Men en slutlig uppenbarelse ges åt profeten _Muhammed, genom att ängeln _Jibril (_Gabriel) "läser in" _Koranen i _Muhammeds medvetande. _Detta sker under många år, mellan år #610 och profeten _Muhammeds död år #632. _Han har enligt muslimsk uppfattning inte "författat" _Koranen eftersom han enligt traditionen inte var skriv- och läskunnig, utan personer

#428 #229

i hans omgivning har skrivit ner surornas uppenbarade text och de har getts en slutlig version

::: #230 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

under den tredje kalifen _Uthman (den tredje av de ledare som tog över efter _Muhammeds död) på #650-talet.

_En konst som utvecklats ur _Koranläsningen är _recitationen, den musikaliska högläsningen. _Den tillför ännu en nyanserande dimension till ordens innebörd. _På islamiqden (www.islamiqden.com) kan du bland annat lyssna till olika recitatörer.

_Det arabiska språket har fått sin klassiska utformning genom _Koranen. _I den arabiska traditionen avbildar man inte _Gud och människor i konsten utan all konstnärlig kraft läggs på vacker arkitektur, mönster, proportioner och kalligrafi (skönskrift). _Den konst man finner i en moské är vacker kalligrafi med _Korancitat och namn på profeter. _I andra kulturer där islam haft ett starkt inflytande är inte det

arabi ska bildförbudet i lika strängt gällande. I till exempel den turkiska och persiska kulturen återfinns bildillustrationer, inte bara kalligrafi.

Innehållet i Koranen

Bokens suror innehåller inte någon kronologisk berättelse utan är ordnade efter storlek -- längst i början och de kortare i slutet. Den första suran är undantaget (Al-Fatihah, se ovan sid. #225).

Ofta anges om profeten Muhammed fått suran -- eller delar av den -- under sin tid i Mecka eller tiden i Medina. De inleds oftast med orden "I Guds, den Nåderikes, den Barmhärtiges namn!" Surorna kan vara utformade på olika sätt och har ett varierande innehåll. Se bokens hemsida för KoranstälLEN att studera!

I den tredje suran, Al-Imran, från Medina-tiden kommenterar Koranen själv sin text:

"#7. Det är Han som har

uppenbarat för dig denna skrift,
där det finns fast och klart
formulerade budskap -- de utgör
dess kärna -- och andra som är
framställda i bilder. _Men de
vilkas hjärtan färit vilse går
efter sådant som framställts i
bild, är de som försöker så split
och förvirring genom (godtycklig)
tolkning av dess innersta mening
-- dess innersta mening känner
ingen utom _Gud. _De vilkas
kunskap är fast och djupt rotad
säger: '_Vi tror på denna
(_Skrift); allt är från vår
_Herre' ". ;

::: #231 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_När det gäller _Bibels texter så
lär islamsk tradition att de
skrivits av olika personer även om
de kan sägas vara inspirerade av
_Gud i olika grad och på olika sätt.
_Men när det gäller _Koranen är
tanken att denna är _Guds egen text
och en diskussion om olika inne-
börder och tolkningar utgår då helt
från analys av texten själv och
från vad vi vet om den tid under

_Muhammed. _Musliska lärde har kategoriserat och satt samman dessa samlingar som ofta finns att tillgå i moskéerna. _Samlingen av skildringar från _Muhammeds liv kompletterar _Koranen och grundar därigenom många av de traditioner som praktiseras inom islam.

_Sharia

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Koranskola i utkanten av
_Jalalabad, _Afganistan #2013.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Lektionen under bar himmel hålls framför ett envåningshus med lerväggar och platttak. _Elever och lärare sitter med korslagda ben på mattor som är utlagda på marken. _Sina skor har de tagit av sig och ställt på marken bakom sig. _Flickor och pojkar sitter i var sin grupp med var sin lärare. _Nästan alla flickorna bär slöja.

_Med _shari a menas det rättssystem som bygger på i slam. _Under hi stori ens gång har det utvecklats olika _rättsskolor inom i slam. _Det kan al ltså finnas olika svar på vissa av frågorna beroende på vilken av rättsskolorna man tillfrågar. _I slam, liksom alla religioner, :::#233 ::: utvecklats hela tiden genom spänningen mellan olika tolkningar och synsätt bland dess anhängare. _Rättstraditionerna använder olika källor till shari a: é _Grunden är de regler som finns i _Koranen. é _Dessutom finns det framställningar av _Muhammeds liv, som kompletterar _Koranen med regler som härleds från hur _Muhammed gjorde. _Dessa traditioner kallas som vi har sett för _sunna. (---) é _Om man skall avgöra frågor som inte har någon tydlig regel i vare sig _Koranen eller i sunna, så får man undersöka om det finns någon gemensam syn på frågan bland dem som är rättslärda. _En sådan

gemensam överenskommelse om hur en sak skall bedömas kallas för en _ i djma, (samsyn eller konsensus).

_ Dessutom kan man sluta sig till hur en fråga skall avgöras genom att försöka hitta liknande fall i de andra källorna. _ Det kallas att göra ett _ analogi slut, det vill säga man jämför ett fall med ett annat och drar slutsatser av likheter mellan fallen, på arabiska _ qiyas. _ Om man till exempel i _ Koranen får rådet att inte dricka vin, så kan man från det dra slutsatsen att man nog inte heller ska dricka whisky (även om whisky av naturliga skäl inte nämns i _ Koranen).

_ Ofta betyder detta att man ser till traditionen, hur det har varit, vad som är accepterat, på arabiska _ taqlid.

é _ Med _ i djti had menas en nytolkning som visserligen utgår från islams allmänna principer men som innebär en utveckling och en förändrad syn i en viss fråga, ett slags motsats till _ taqlid allt-

så. _Det är så en modernisering och anpassning till det nuvarande samhället motiveras.

_De två begreppet _taqlid och _idjtihad beskrivs ofta som två olika attityder till hur islam ska förhålla sig till alla de förändringar som skett av samhällets utveckling när det t.ex. gäller synen på brott och straff, jämlikhet mellan könen och teknikutveckling.

_I ena fallet tenderar man att slå vakt kring det som varit tradition,

::: #234 ::

andra fallet har man en beredskap att se till syftet med en traditionell regel och förändra den religiösa praktiken i modernistisk riktning.

_Muslimsk etik

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Frysdisk i en livsmedelsaffär med skylten "kött/halal".

_En beslöjad kvinna lutar sig över disken.

=====

_På många sätt överensstämmer moral - reglerna med de man finner i de andra världsreligionerna. _Koranen förespråkar ett pliktmedvetande som vi finner på många ställen i religionernas värld: mildhet och ödmjukhet, strävan att göra det goda, omtanke om föräldrar, att utveckla goda dygder som klokhet, mod och måttfullhet.

_En skillnad när det gäller levnadsregler är att medan judar och kristna inte har något alkohol - förbud, så får muslimer rådet att låta bli berusningsmedel -- en regel som de delar med buddhisterna.

_Andra regler kring livsmedel är att man ska undvika blodmat och fläsk - kött. _Sådan mat är _haram, otillåten. _För att kött skall vara _halal, tillåtet, skall djuret ha slaktats genom skaktning, det vill säga djuret måste dödas genom ett snitt i halspulsådern så att djurets blod töms ut i dödsögonblicket.

_Islam och judendom har här samma syn, att djur som slaktats genom att det först dödas och sedan töms på

blod inte kan accepteras som tillåten mat.

_På familjerättens område så är muslimska män förpliktigade att försörja familjen och har enligt sharia rätt att gifta sig med upp till fyra hustrur. _Men stället i _Koranen som medger detta påpekar att villkoret för att gifta sig med mer än en kvinna är att kvinnorna behandlas rättvis och likvärdigt.

_Kvinnor har inte samma försörjningsförpliktelse, enligt traditionen, men ärver också bara hälften :: #235 :: av vad hennes bröder ärver efter sina föräldrar. _Traditionen säger också att kvinnan har huvudansvaret för de små barnen och har därför inte plikten att vara närvarande i moskén vid fredagsbönen, vilket mannen har.

_Den etiska grundsynen när det gäller genus och sexualitet är föremål för stor diskussion bland muslimer. _I länder som _Sverige möter den traditionella islamska värdebasen en annan värdebas, bland #438

annat när det gäller synen på jämställdhet.

_Enligt traditionell islam så är homosexualitet inte förenligt med ett fromt liv. _Även otrohet och annan sexualitet utanför äktenskapet anses orätt. _Även här finns det spänningar mellan ett traditionellt muslimskt sätt att leva och det svenska majoritetssamhället, en spänning som också berör andra världsreligioner i _Sverige, till exempel många kristna.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Muslimska kvinnor i olika åldrar ber tillsammans. _De står upp med sänkt huvud och håller händerna för bröstet. _Alla utom en bär slöja. _En liten flicka står bland dem.

=====

_Koranen föreskriver stränga straff för vissa allvarliga brott som anses hota samhällets harmoni och respekten för varandra. _Dit hör stöld, rån, mord och sexuell otrohet. _I några länder där sharia

blivit basen för landets lagstiftning, till exempel i Saudi arabien och i Iran, kan sådana brott medföra kroppsstraff och dödsstraff.

Det bör betonas att den tolkning som görs i de länderna inte är vanlig bland muslimer, inte heller i länder där majoriteten är

::: #236 :::::::::::::::::::::::::::::::

muslimer. I en överväldigande majoritet av världens muslimska länder är sharia inte landets lagstiftning -- utom i civilrättsliga frågor -- utan en regelsamling för den som vill vara from.

När det gäller synen på våld och krig har det rätt stor oklarhet om vad som är tillåtet och vad som inte är det. Det bör i detta sammanhang understrykas att begreppet jihad har grundbetydelsen strävan. Det handlar i första hand om att sträva efter att bekämpa det onda och själviska inom det egna jaget. I andra hand handlar det om att försvara den muslimska samhällsordningen och gemenskapen, umman, mot det onda vilket kan utgöras av

angrepp mot umman med våld. _I sådana fall är våld tillåtet, men inte på annat sätt än att det innebär ett rimligt försvar. à---ù

_Di skussionen om slöjan

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Musliska kvinnor i _London. _Den ena bär slöja, den andra hijab, som täcker större delen av ansiktet (vänster) och en journalist på _Al _Jazeera, i _Doha, -_Qatar, klädd som många män i arabvärlden.

_Bildbeskrivning

_Två foton.

_Några musliska kvinnor på en gata i _London. _I förgrunden står två kvinnor. _Den ena av dem bär slöja och slitna jeansjacka. _Den andra bär hijab som täcker hjässa och ansiktet så att endast en smal springa för ögonen lämnas.

_Två män tittar på en skärm. _Den ene är västerländskt klädd i kavaj och skjorta utan slips. _Den andra

bär vi t skjorta och traditionell
huvudduk som hålls på plats av ett
brett band kring hjässan.

=====
_En fråga som varit livligt
debatterad bland muslimer, men också
i samhället som helhet handlar om
klädsel. _Frågan handlar om huruvida
det går att veta hur man ska vara
klädd för att uppfylla kravet på
anständig klädsel, ett krav som man
möter i _Koranens sura #24, vers
#30--#31:

" #30. _- _Säg till de troende
männen att de bör sänka blicken
och lägga band på sin sinnlighet;
det leder till större renhet i
deras liv. _Gud är underrättad om
vad de gör. ;

::: #237 ::::::::::::::::::::::::::::::

#31. _- _Och säg till de troende
kvinnorna att de bör sänka blicken
och lägga band på sin sinnlighet
och inte bör visa mera av sina
behag än vad som anständigtvis
kan vara synligt; låt dem därför
fästa slöjan så att den täcker

barmen. i "

_Koranstället säger också att restriktionerna inte gäller inom familjen eller bland närstående kvinnliga vänner. Olika tolknings-traditioner i olika kulturer har sett på olika sätt på kravet på klädsel.

_De fem pelarna

_Ett vanligt sätt att sammanfatta islam, är att ange "de fem pelarna".

_Dessa pelare reser sig på den grund som läggs av tron och brukar beskrivas med de sex trosartiklarna så här:

_Tron på _Gud (som är en enda)

_Tron på _Hans änglar (som är _Guds hjälpare)

_Tron på _Hans böcker (_Koranen, _Tora, _Evangelierna)

_Tron på _Hans budbärare (alla profeterna)

_Tron på livet efter döden och _Yttersta _Domen

_Tron på _Guds absoluta kunskap och visdom (som innebär att _Gud också

vet hur framtiden kommer att bli)

_På denna grund av trosövertygelse reser sig sedan i slams "hus" som byggs upp av fem pelare.

_Första pelaren: _Trosbekännelsen

_Trosbekännelsen är kort och innehåller två av de viktigaste tros-satserna: "_Det finns ingen gud utom _Gud och _Muhammed är _Guds sändebud". _Den skarpt formulerade mono-teismen anses vara oförenlig med till exempel den kristna gudsbildens treenighetstanke.

::: #238 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Guds individualitet, hans enhet, är mycket starkt betonad i islam.

_Muhammed är den profet som förmedlat _Guds klara budskap till mänskorna. _Tidigare profetiska budskap har inte denna fullständiga insikt om _Gud.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Undervisning om islams pelare i en muslimsk skola i _Stockholm.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En lärare arbetar med att skissa upp islams fem pelare på svarta tavlan. _Han skriver in pelarnas namn på både svenska och arabiska.

=====

_Andra pelaren: _Bönen

_Liksom i judendom och kristendom, utvecklas tidigt en bönetradition där det anges när på dygnet man skall be och också vilka böner som skall ingå. _I islam är denna tidebön mycket starkt förankrad. _Medan man i kristenheten möter tidebönerna i kloster och i ordenslivet, men mera sällan hos enskilda kristna, så håller enskilda praktiserande muslimer ofta på de fem bönetiderna. _Fem gånger varje dag skall muslimen förrätta bön, vänd mot _Mecka. _Till bönen hör vissa texter och vissa rörelser som utförs strikt.

::: #239 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Bönen bör helst förrättas kollektivt men kan också förrättas

#239

#445

enski t. _På fredagen är middagsgästerna kollektiv och då samlas man i moskéer för bön och predikan. _Bönelidaren och församlingens ledare, imam, spelar en viktig roll både som lärare och rådgivare i frågor som har med tro och vardagsliv att göra. _Kvinnorna är inte förpliktade att delta i moskén, men gör det ofta ändå.

_Bönelidaren och församlingens ledare, imam, spelar en viktig roll både som lärare och rådgivare i frågor som har med tro och vardagsliv att göra. _Inom shiitisk islam (se sid. #245) används ordet imam för den främste ledaren inom denna gren av islam.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto taget uppi från. _En muslim ber stående på knä med täckt huvud och öppna händer. _Under sig har han en mycket vacker bönematta som bär en bild av en moské.

=====

_Tredj e pel aren: _Fastan

_Att avstå från l i v s medel , hel t eller dev i s, under vi s s ti d, är ett vanligt fenomen i r e l i g i o n e n s v ä r l d.

_Det finns naturligtvis andra skäl än de religiösa, att avstå från mat och dryck. _Grundtanken är dock ofta densamma: _Att rena kroppen och att rena själen ses som två sidor av samma process.

_Musl imerna fastar en månad per år. _Under fastemånaden, _Ramadan, far man inta mat och dryck nattetid, men när solen är uppe måste man avstå helt från mat, dryck, rökning och sexuell t umgänge. _Barn upp till puberteten är undantagna från fastan. _Om ens hälsa skulle ta skada av att fasta på grund av ålder, sjukdom, graviditet eller annat så kan man skjuta upp fastan tills man (om möjligt) blir bättre.

_Fastan är ett sätt att skärpa insikten om värdet av l i v e t s goda och samtidigt öva sig i själövervinnelse och beredskap att uppoffra

sig för _Gud.

_Om man bryter fastan kan man "ta igen" detta med dubbla antalet bottdagar som utökar fasteperioden.

::: #240 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Fjärde pelaren: _Fattigskatten

_Varje muslim skall visa sin solidaritet med de fattiga genom att ge minst #2,5 procent av sin inkomst till välgörande ändamål. _Detta är plikt för alla som haft förmögenhet under minst ett år. _I _Koranen betonas på många ställen att välgörenhet till förmån för dem som är sämre lottade är en viktig religiös plikt.

_Femte pelaren: _Valfärden

_Varje muslim, som har möjlighet, skall minst en gång i livet göra en resa till _Mecka. _Denna valfärd, _hadj, gör muslimen till en _hadj i (män) eller _hadja (kvinnor), en som har gjort valfärden. _En sådan resa görs under valfärds månaden i

anslutning till _Ramadan och i och kring _Mecka utförs en serie ritualer med symbolisk innebörd.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Valfärden till _Mecka är en av de fem pelarna i islam. _Under valfärden gäller särskilda regler för bl a klädsel. _Bilden från _Kung _Abdulazizs internationella flygplats i _Saudi _Arabien.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En modern flygterminal.
_Ett stort antal män som är likadant klädda går alla i samma riktning. _De är likadant klädda i fotsida vita dräkter och har bara fötter i sandaler.

=====

_Musl i mska högti der

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Vi kti ga pl atser under _Hadj -
val l färden

#1. _Stora _Moskéområdet i _Mecka.

(_Ett mycket stort byggnads-
komplex som omfattar flera
kupol er och många höga mi na-
reter. _I områdets östra del
ligger en stor gård omgi ven av
arkader).

#2. _Kaban (uppförd av _I brahi m
och _I smai l). (_Kaban är en
kubformad byggnad som står mi tt
på den ovan nämnda gården).

#3. _Zamzankäl l an (där _Hajar fick
vatten till _I smai l). (_Ligger i
ena hörnet på gården).

#4. _Safa och _Marwah (kul l arna
där _Hajar sprang i förtvi vl an,
när _I smai l höll på att törsta
i hjäl). (_Kul l arna är numera
inbyggda i ett långt galleri
inom moskéområdet).

#5. _Arafat-dalen (här höll pro-

feten _Muhammed sitt avskedstal
sin sista dag i livet). (_Dal en
nedanför berget _Arafat öster om
_Mecka).

#6. _Mi na-stenpel are (här
frestades _I brahim av _Satan).
(_Tre stenpel are som står mellan
_Arafat-dal en och _Mecka).

=====
_Li ksom för judar och kristna så är
det en återkommande händelse varje
vecka som är viktig för framför allt
muslimska män: _fredagsbönen i
moskén. _Då är männen förpliktade
att del ta. _Då hål s också en
predi kan som ska ta upp viktiga
frågor i tron och aktuella frågor
för församlingen.

_Årl igen återkommande högti der

_ _Hi j ra-dagen högti dli ghål l er
nyåret. _ _Ramadan är fastemånaden
då de troende avhål l er sig från mat,
dryck, tobak och sexuella
akti vi teter under dygnets ljusa
ti mmar. _Månaden avslutas med festen
_- _Ei d al -_Fi tri; så man samlas i

moskén och i hemmen för att äta gott och ge varandra gåvor. Under Ramadan infaller Laylat al-qadr, då man firar Muhammeds första uppenbarelse av innehållet i Koranen.

::: #242 ::::::::::::::::::::::::::::::

- Eid al-Adha, eller offerhelgen, infaller i slutet av valfartsmånaden då man firar händelsen då Ibrahim skulle offra Ismael, men Gud ingriper och istället offras ett djur.

Vid sidan av dessa regelbundet återkommande högtider så högtidligt hålls viktiga händelser inom familjerna i samband med äktenskap och omskärelse av pojkar.

=== Bilbeskrivning =====

Foto. Vuxna och barn sitter vid ett långt bord där många olika maträtter är framdukade. De flesta av de vuxna kvinnorna bär slöja. En av männen bär en vit kalott.

=====

_Sufi smen -- i slams mysti k

_I nom alla religi oner finns det del s den starkt utåtriktade akti vi teten som kan resul tera i ri tualer, sång, musi k, processio ner, predi kan och så vi dare. _Men det finns också en inåtriktad rörelse, ett sökande efter _Gud i den inre verkl ighet som alla männi skor bär på. _Det gäller också i slam, där det genom alla århundraden varit den _sufiska rörelsen som betonat denna inre väckel se, den inre kraft som finns i medi tation och inre still het. _Det är inte så mycket en gren av i slam som en aspekt av i slam. _Den finns inom såväl sunni som shia och kännetecknas av att den som vill lära sig följer en mästare. _Man betonar vikten av att lära av en person, inte bara studera text. _Sufier är organi serade i ordnar som utgj ort viktiga soci ala nätverk i många musli mska samhäl len.

::: #243 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Natten med fullmåne före starten
av fastemånaden _Ramadan.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Ökenlandskap i
skymningen. _I förgrunden står en
ensam stenbyggnad med små fönster
och platta tak med krenelering.
_Högt på himlen skiner en vit
fullmåne.

=====

::: #244 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns många berömda personer
inom rörelsen. _En känd poet som
också översatts till svenska är
_Jalal al-din _Rumi, en persisk poet
från #1200-talet. _Han har inspi-
rerat många till inre meditation
över livets under, inte bara
muslimer. _Han öppnar också vägen
för gemenskap med andra religioner:
_-"_Kärlekens religion står vid
sidan om varje trosbekännelse, _Ty
de som älskar _Gud har ingen

konfession än "Gud al Lena!" ;
_Jalal al -din _Rumi :
_- _Vassflöjtens sång; övers. _Ashk
_Dahlén (#2001)

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Sufiska dervischer som i sin medi-
tation rör sig i virvelrörelser
för att nå en andlig gemenskap med
det gudomliga. _Al _Ghuri
_Medrese, _Kairo, _Egypten. .

_Bildbeskrivning
_Foto. _Upptredande med dansande
dervischer. _Dervischerna är män
som bär turban och en slags långa
kjolar som står ut åt sidorna när
de virvlar runt i sin vilda dans.

=====

_Efter _Muhammed

_När profeten _Muhammed gick ur
tiden så var frågan vem som skulle
kunna ta över ledarskapet av
muslimerna. _Islam hade redan under
_Muhammeds ledning utvecklats till
en såväl religiös som politisk sam-
#244 #455

hällsbildning, umman, de troendes gemenskap. När en svärfar till Muhammed, Abu Bakr, väljs till kalif, ställföreträdare, så är en mindre grupp inte nöjd eftersom de anser att det borde vara Ali, kusinen och svärsonen, som axlar manteln efter profeten. Men Abubakrs tid som kalif blir kort, två år. De

::: #245 ::::::::::::::::::::::::::::::
arabiska klanerna är nu enade genom en religiös identitet och en valförsamling utser Umar som den andre kalifen. Under hans tid sprids islam genom arabernas segertåg norrut i Syrien och österut mot Persien.

=== Bildtext/beskrivning =====
Slaget vid Karbala, skildrat i målning av Al-Musavi. Målningen från sekelskiftet #1800--#1900. (Brooklyn Museum, New York)

Bildbeskrivning
Målning som omfattar ett myller av gestalter och scener.

_Målningens centrum utgörs av en beriden krigare (_Husseins halvbroder _Abbas) som dödar en motståndare genom att genomborra honom med sin kroksabel.

_Till vänster skildras delidanden som _Husein och hans följeslagare utsätts för före och under slaget.

_Till höger skildras hur _Husein och hans anhängare tas emot i himlen medan deras motståndare plågas av hemska demoner i helvetet.

=====

_Umars efterträdare _Uthman väljs till kalif #644 efter att _Umar mördats. _Hans ättlingar grundar sedan det som kommit att kallas den umayyadiska kalifatet, som får sitt säte i _Damaskus (i nuvarande _Syrien). _Under kalifen _Uthman får _Koranen sin slutliga form i en version som påbjuds som den korrekta. _Han mördas år #656 och efterträds så av _Ali, något som hela tiden förespråkats av "shiat _Ali", _Alis parti. _Det blir dock strider mellan anhängarna av _Ali

och dem som misstänker att _Ali var inblandad i mordet på _Uthman. _Efter ett antal militära drabbningar mördas _Ali år #661 och maktens centrum blir umayyadernas _Damaskus. _Det skulle komma att krävas ännu fler offer i kampen om kalifatets ledning. _Alis sons _Hussein stupar år #680 i slaget vid _Karbela (i nuvarande _Irak) och blir därför en av de viktigaste martyrerna i den minoritet inom islam som fortfarande kallas _shia eller _shiiter. _Dessa utgör ca #10--#15 procent av muslimerna idag och är uppdelade i en rad olika grenar. _Störst av dessa är den shiainriktningen som

::: #246 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

idag dominerar i _Iran. _De räknar med att det funnits tolv imamer (inom shia betyder imam ledare för hela gruppen, inte bara böneledare) från och med _Ali. _Den siste imamen lever fördold sedan #800-talet och skall en dag återvända för att upprätta ett rättfärdigt samhälle med fred och harmoni.

_De som tillhör den majoritet av muslimer som från början godtagit de första kaliferna är också idag i majoritet bland muslimerna, #85--#90 procent av dem, och kallas sunniter eller sunni-muslimer.

_Dessa har haft den dominerande rollen i islam under de s.k. kalifat, muslimska välden, som funnits. _Dess mest framträdande centra var

_Damaskus #661--#750 (umayyadiska kalifatet)

_Bagdad #750--#1258 (abbasidiska kalifatet)

_Istanbul #1500-tal -- till och med _Första världskriget (osmanska kalifatet).

_Men det fanns även viktiga centra vid sidan av dessa välden. _I

_Cordoba i _Andalusien, södra

_Spanien, uppstod under medeltiden ett livligt utbyte av idéer inom filosofi och vetenskap, där judar och kristna, vid sidan av muslimska tänkare spelade en framträdande roll.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Fasad vid _Umayyadmoskén i
_Damaskus i _Syrien. #700-tal.

_Bildbeskrivning
_Fasaden är dekorerad med valv,
pelare och målningar som före-
ställer gröna växter och blad.

=====

_Kolonialismen och islamsk väckelse

_I _Asien spreds islam allt längre
österut under medeltiden. _I norra
_Indien skapas ett rike som består i
många hundra år. _Från och med
#1300-talet fanns islam i nuvarande
_Indonesien, där idag faktiskt #1/#5
av världens muslimer bor.

::: #247 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Topkapi -- sultanernas residens
_I _Istanbul. _Sedan turkarna
#1517 erövrat _Egypten gjorde den
turkisk-osmanske sultanen anspråk
på att vara överhuvud över den
islamska världen och från

#1700-talet också på titeln kalif.
_År #1924 avskaffade den nya
turkiska republiken officiellt
kalifatet, och det har därefter
inte återupprättats. (_Källa:
__NE.)

_Bildbeskrivning

_Foto. _Utsikt över ett stort
byggnadskomplex med många tak-
kupoler och minareter som ligger
vid havet. _En låg kvällssol får
byggnadernas ljusa väggar att lysa
med ett varmt rödaktigt ljus.

=====

_Det turkiska väldet under
_Osmanska kalifatet blev för-
härskande i _Mellanöstern fram till
#1900-talet. _Efter det turkiska
väldets sammanbrott efter _Första
världskriget kom stora delar av den
muslimska arabvärlden under kontroll
av de stater som segrade i första
världskriget, _England och
_Frankrike. _När _Mellanösterns och
_Nordafrikas muslimska länder under
de senaste #70 åren rest sig ur
beroende och kolonialism och sökt

själ vständighet och oberoende, har islam blivit en viktig del av sökandet efter en egen identitet i förhållande till den europeiska domnansen under de gångna århundradena. _Vi ser stora motsättningar i länderna i norra _Afrika om hur mycket religionen skall inverka på politiken. _Den "arabiska våren" med stora samhälls- omvandlingar i bland annat _Tunisien, _Libyen och _Egypten handlar till stor del om

::: #248 ::::::::::::::::::::::::::::::

islams roll i kampen för ett nytt och mer demokratiskt samhälle.

_I det gamla _Persien, nutidens _Iran, har sedan mer än #30 år en gren av shiitisk islam varit vid makten. _Där har religionen fått ett helt avgörande inflytande på det politiska livet.

=== _Bildtext/beskrivning =====

"_De tror att _Gud är konservativ, de använder felaktigt _Guds namn för sin egen personliga vinnings skull. _Islam är en fredens

religion. _Islam säger inte bara att det är varje barns rätt att få utbildning, det är deras skyldighet... " _Så återges det tal _Malala _Yousafzai höll inför ___FN:s generalförsamling i juli #2013. _Hösten #2012 skottsbadades hon svårt av extremister i norra _Pakistan. (_Källa ___SVD #12 juli #2013)

_Bildbeskrivning

_Foto. _Malala _Yousafzai talar inför ___FN:s generalförsamling. _Hon är insvept i ett rosa tyg och bär en slöja över hjässa och bakhuvud.

=====

_Islam idag

_När man idag använder ordet _islamis om rörelser inom islam, så menar man oftast tanken att islam skall vara grunden för det politiska livet. _En islamist menar att islam är en bra grund för samhällets uppbyggnad, för dess lagar och kultur.

#248

#463

_Samhället skall genomgå en grundläggande omdaning med islam som ledande samhällsideologi. _Detta kanske med iakttagande av demokratiska metoder som folkomröstningar och folkbildning. _I vissa islamistiska rörelser finns en mera uttalad revolutionär inställning. _Gemensamt är att det handlar mera om en nyskapelse av samhället än om en återgång till äldre ideal.

_Traditionalister anser att muslimer inte drastiskt skall reformera sin religion utan fortsätta att leva i den tradition som förvaltats av de olika rättsskolorna och sufiordnarna från första början.

::: #249 ::::::::::::::::::::::::::::::

_En annan samhällssyn är den som har präglat utformningen av det moderna _Turki et. _En stat skall vara religiöst neutral i förhållande till religionen. _Denna _sekulära syn kritiseras allt skarpare bland muslimerna i bl . a. _Turki et. _En del vill att islam skall ha ett religiöst inflytande men att detta

dock skall tolkas och styras av politiker. Även om politiker lyssnar på de religiösa ledarna så skall samhället styras av dem själva och inte av de religiösa ledarna.

Många länder med stor muslimsk befolkning har ett sekulärt styrelseskick.

För modernisterna skall den moderna staten utformas av politiker, men i islamsk anda.

Man omtolkar Koranens bud så att det går att behålla islamska grundtankar även om besluten fattas av folkförsamlingar där inte de religiösa ledarna bestämmer.

Muslimerna i Europa och i Sverige

I Europa, även i Sverige, finns en ökande muslimsk befolkning.

Sedan #1950-talet har många muslimer kommit som arbetskraftsinvandrare exempelvis till Tyskland och Sverige. England har tagit emot många muslimer från sina gamla imperieländer, som Pakistan och

Indien. Under senare år har många

sökt sig till _Europa för att undgå krig och förföljelse i hemlandet.

_Flyktinginvandringen till _Europa har ökat.

_Islams historia i _Europa är lång. _Starkast har inflytandet blivit på _Balkanhalvön, där andelen muslimer har ökat sedan #1500-talet.

_Under #1990-talets krig i _Balkanområdet drogs religionen in i de etniska och politiska konflikterna bland de forna jugoslaviska staterna _Serbien, _Bosnien, _Kroatien och _Kosovo och fortfarande råder en bräcklig fred i området.

_Även i _Spanien har kultur och konst i söder påverkats starkt av islam. _Muslimerna drevs (liksom judarna) ut därför på #1400-talet när kyrkan och de politiska makt-havarna slutligen avbröt hundratal s år av försök att samexistera. _I städer som _Cordoba och

::: #250 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Toledo rådde under långa tider, med muslimsk överhöghet, en mycket hög grad av frihet och tolerans mellan de tre religionerna.

_I _Sverige fanns det ytterst få muslimer tills för ca #50 år sedan, då invandringen av muslimer började. _Från några hundratal, har andelen muslimer ökat till ca #400 #000. _De muslimer som bor i _Sverige kommer i stor utsträckning från _Turkiet och _Iran. _Även från arabländer och från _Afrika finns en liten muslimsk befolkning. _De flesta praktiserande muslimer i _Sverige tillhör sunnitraditionen. _Moskéerna i _Sverige är mycket få för en så stor befolkning.

_De praktiserande muslimerna i _Sverige tillhör olika riksorganisationer. _De församlingar som finns hör oftast hemma inom någon av dessa. _På högsta nivå finns _Sveriges _Muslimska _Rad som är en samarbetsorganisation.

_De flesta muslimer i _Sverige bor i storstadsområdena. _Har, liksom i _Europa i övrigt, kommer de närmaste årtiondena att visa på vilket sätt vårt samhälle har förmåga att vara tydliga i tillämpningen av den religionsfrihet som är en del av vår

#250 #467

grundl agsfästa fri het. _Vi l ken
utformni ng som i sl am får i en svensk
och europeisk mi l j ö, bestäms, om
rel i gi onsfri heten fungerar, av
musl i merna sj äl va. _Men preci s som
kri stendomens utformni ng har
prägl ats av de samhäl len som den har
utveckl ats i, så kommer en svensk
i slamsk kul tur att avspegl a de växt-
beti ngel ser som fi nns i vårt l and.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Fredagsbönen när det första böne-
utropet ägde rum den #26 april
#2013 i _Fi ttja moské i södra
_Stockhol m.

_Bi l dbeskri vni ng
_Foto. _En stor sal med högt tak
där gol vet är täckt med en röd
matta. _En stor skara män (och en
l i ten poj ke) si tter på gol vet med
korsl agda ben. _Två kvi nnor
skymtar uppe på en l äktare i bak-
grunden. _En stor kristal lkrona i
taket ger l jus.

=====

::: #251 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Samtal med _Larvina _Kücükgöl ,
muslim

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Larvina bär en prickig
slöja som täcker hennes hjässa,
hår hals och axlar.

=====
_Larvina _Kücükgöl , #24 år, utbildad
beteendevetare, jobbar på ett
bostadsprojekt på _Hyresgäst-
föreningen och studerar magister-
programmet i ledarskap vid
_Mälardalens högskola.

_Jag är #24 år och har bott i
_Sverige sedan jag var #11 år och
min familj kommer ursprungligen från
_Kurdistan i nuvarande _Irak. _Vi
flyttade hit för att vi levde under
förtryck i en fascistisk stat. _Jag
är utbildad beteendevetare, studerar
fortfarande på högskolan och har
nyligen gift mig. _Mina intressen är
till exempel att vara i naturen.
_Det gör mig harmonisk.

@@_Hur var det att gå i skolan i

#251

#469

_Sverige?;

_Jag har aldrig gått i muslimsk skola i _Sverige. _Det var svårt att börja som elvaåring i en vanlig klass. _Det fungerade inte så bra, även om undervisningen i svenska som andraspråk var bra, och jag gick igenom en depression. _Genom att gå i en förberedelseklass ett tag på en annan skola så kunde jag sedan flytta tillbaka och då gick det bra.

@@_Hur är det att vara muslim i _Sverige, tycker du? _Hur är ditt vardagliga liv?;

_Att vara muslim är en livsstil. _Jag går till jobbet, försöker vara så rättvis som möjligt i mitt arbete och göra mitt bästa. _Det grundar sig i min religion. _Som troende muslim ska man vara rättvis och inte fuska på något sätt, men jag ska inte säga att jag är perfekt. _Så mitt liv är inte annorlunda på andra sätt än att jag utför mina böner.

@@_Bönetider och klädsel...;

_Jo, det är det som skiljer men i övrigt så är det inte väldigt mycket som skiljer mig från andra icke-

muslimer. _Jag kan i och för sig ha helt andra värderingar och synsätt på saker och ting än vad en vanlig "_Svensson" har. _Och islam är en flexibel religion. _Jag justerar mina bönetider så att jag kan förena det med mitt jobb. _En del går ut och röker och det ses ju inte som något problem!

::: #252 ::::::::::::::::::::::::::::::

@_Tycker du att man kan skilja på kultur och religion inom den tro som du praktiserar?;

_Att inte handhålla på män och klä sig på ett visst sätt, det kommer ju från religionen. _Den har grunden där, men ibland flätas den religiösa kulturen samman med den etniska kulturen. _Alla muslimer förstår inte alltid vad som är det ena och det andra och det tror jag kan bero på att vi inte alla gånger reflekterar över vad vi egentligen gör och inte gör. _Ibland gör vi på ett sätt bara för att våra föräldrar och farföräldrar har gjort så och det behöver inte betyda att det vi

#252

#471

gör har sitt ursprung i religionen.

_Om man ska se någon skillnad måste man ha en del grundläggande kunskaper om religionen och den kultur det handlar om. _Koranen och traditionerna från profeten ger en rad besked om till exempel manligt och kvinnligt i religionen. _Män och kvinnor ska umgås med respekt.

_Männskor som inte kan så mycket om vår religion kan känna sig främmande för vissa sätt att vara och det kan skapa rädsla. _Och rädsla kan skapa en negativ attityd, till och med hat, samtidigt som en hatfull attityd ökar rädslan. _Det är en ond cirkel.

@@_Hur ser du på jämställdheten i Sverige?;

_Tja, om jag skakar hand med dig, tycker du att det är jämställdhet?

_Det finns olika sätt att hälsa på.

_Man är ju van vid sitt eget. _Det har inte med jämställdhet att göra.

_Man och kvinna har olika uppgifter men har samma värde. _Inför _Gud är

vi alla människor. _Kvinnan har vissa skyldigheter och ansvar som

inte mannen har och tvärtom. _Det gör väl inte oss ojämsställda?

_Tvärtom tycker jag. _Vi kompletterar varandra. _När jag läste om feminismen i mina högskolestudier så märkte jag att mycket handlade om att många vill göra om kvinnor med mannen som norm. _Det blir för mig väldigt förvirrande. _Profeten var hemma i familjen, han lagade mat, han sydde egna kläder och så vidare. _Det är inte skamligt för mannen att göra hushållsöromål. _Min pappa är väldigt duktig på att baka. _När min familj gästas en annan familj och vi har med oss nybakad baklava utgår de från att det är mamma som bakat, men det är pappa!

_Min man och jag lagar mat tillsammans. _Och nu är det jag som jobbar, min man studerar, då står jag för inkomsterna. _Men han har, enligt tron, skyldigheter att försörja sin familj.

@@_Tycker du att män lever upp till kravet att klä sig anständigt, ett krav som ställs på både män och kvinnor?;

#252

#473

_Det där är bra att lyfta fram.
_Korta, tajta och genomskinliga
kläder ska vi inte använda. _Inte
heller män. _Men av kulturella skäl
så tenderar man att se mellan
fingrarna med att män inte lever upp
till det ideal som vi troende
kvinnor försöker att leva upp till.
_Men vi sst ser vårt sätt att klä oss
anständigt olika ut i olika länder
och kulturer.

::: #253 :::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Är din religiösa tro och dina
värderingar något som skapar
bekymmer för dig när du lever i ett
land som inte är ett traditionellt
muslimsk samhälle?

_Jag brukar inte tala med männi-
skor så ofta om mina värderingar.
_Jag har inte det behovet. _Jag har
min övertygelse och behöver inga
andra personers godkännande. _När
jag behöver ett avskilt rum för att
be, brukar det alltid lösa sig genom
att människor i min omgivning är
tillmötesgående och jag själv är
flexibel med bönetiderna.

#474

#253

@@_Vi ssa muslimska regler är ju inte förenliga med svensk lag -- till exempel arvsregler eller äktenskapsregeln att en man kan ha upp till fyra hustrur...;

_Jag har aldrig upplevt något i Sverige där jag som muslim haft problem med svensk lagstiftning varken med arv eller något annat.

_När det gäller äktenskapssynen är det en känslig fråga tycker jag.

_Jag är inte teologiskt lärd, men en man kan inte ta sig en fru till hur som helst. _Månggiftet har en funktion i samband med att skydda änkor och föräldralösa som inte kan försörja sig.

_Med vår sociala lagstiftning finns inte det behovet och inte heller den juridiska rättigheten.

@@_Du har arbetat med Svenska muslimerna för fred och rättvisa, __SMFR?;

_Jag var aktiv där förut, nu har jag dessvärre inte tid. _Det är inget nytt det som __SMFR arbetar med. _Organisationen uppstod ur ett projekt -- "_Att främja islamsk

fredskultur" -- som skapades efter #11 september #2001 för att visa på islam som fredskraft. SMFR tror på att vi måste stärka oss som unga ledare bland muslimer. Organisationen arbetar tillsammans med kristna fredsrelsen. SMFR står fast vid sina värderingar och religion men vill arbeta tillsammans med andra för fred. Att bland annat upplysa om islamsk fredskultur på skolorna och på andra ställen är viktigt. Man måste medvetandegöra människor om att en sådan finns.

@@_Tack Larvina för att du tog dig tid att berätta om dig själv och din tro! ;

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym sex av elva

_Innehåll till volym sex

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Indiens religioner (#254) ..	#477
_En mångfald av traditioner (#255)	#478
_Hinduer (#260)	#488
_Världsbild och verklighetsuppfattning (#262)	#491
_Människosyn och livsideal (#264)	#495
_Gudar och gudakult (#270)	#506
_Kasterna (#284)	#538
_Samtal med _Sudhagar	
_Raghupathy, hindu (#287)	#542
_Samtal med familjen	
_Parekh, hindu och jainist (#289)	#547
_Buddhister (#292)	#552
_Siddharta _Gautama (#294)	#555
_De fyra ädla sanningarna (#296)	#558

_I

_0l i ka tradi ti oner (#302) . #569

_l i

::: #254 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_I ndi ens rel i gi oner

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _Fl era oljelampor kastar
ett varmt rött ljus över ett
altare med en stor gudabild i
relief. _Bi lden är till stor del
skymd av uppsatta blommor. _Fl era
personer står kring altaret.

=====

::: #255 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Den som närmar sig den indiska
kontinentens myller av livsstilar
och religiösa praktiker riskerar att
snabbt gripas av förvirring. _Vi som
lever i _Europa har en uppfattning
om kulturerna i jättelandet i
"öster" som ibland alltför enhetliga
och ibland alltför oöverskådliga och
svårbegripliga. _Kritiker av den
västerländska synen på religion och
kultur i "orienten" har ibland talat
om "orientalism" -- ett förenklat
och exotiserande synsätt på religion

#255

#477

och kultur i _Västasien och _Indien.
_Det här avsnittet om _Indiens
religioner vill försöka peka på
såväl det som kan vara överens-
stämmelser mellan de många olika
indiska religiösa rörelserna och det
som kan utgöra viktiga skillnader.

_En mångfald av traditioner

_En första fråga kunde vara: _Vad
menas med indiska religioner? _I
_Indien, ett stort land med ca #1,3
miljarder invånare, möter vi en
majoritet av hinduer, men också
muslimer, kristna, sikher, judar,
buddhister och jainister.

_Muslimer utgör ca tolv procent av
befolkningen, de andra mindre
religionerna endast några få
procent. _Men vilka av _Indiens
religioner är _indiska religioner?

_Gemensamt ursprung

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett högt portvalv. _Överst på porten sitter en stor bild som föreställer guden _Krishna som spelar flöjt. _Han är omgiven av ett pastoralt (idylliskt) grönt landskap och är flankerad av två vita kor.

_Nedanföer är väggen täckt med mindre bilder av olika gudar och djurarter som lejon och elefant.

_En kvinna klädd i sari (den traditionella indiska kvinnodräkten) går in genom en liten dörröppning bland målningarna.

=====

_Några religioner har kommit till Indien under någon del av sin historia, slagit rot där och har nu åtskilliga miljoner anhängare, till exempel islam #12 procent kristendomen ca #2,4 procent. _När Indien blev självständigt från

_Storbritannien #1947, bosatte sig

huvuddelen av muslimer i de delar som blev muslimska stater, _Väst- och _Östpakistan (sedermera _Pakistan och _Bangladesh). _Ända är muslimer fortfarande ca #12 procent av de ca #1,3 miljarder invånarna i _Indien. _Mer än #80 procent är hinduer.

_Om man ser till religionernas ursprung så kan vi konstatera att judar, kristna och muslimer tillhör religioner som har sitt ursprung i _Västasien, närmare bestämt i _Mellanöstern. _Dessa religioner behandlas på andra ställen i boken. _De religioner som uppkommer i den indiska kulturen _-it hinduism, buddhism, jainism; och

::: #257 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_sikhim. _De kallas ofta övergripande för de dharmiska religionerna. _Ordet dharma betyder ungefär lära, levnadsprinciper eller sätt att leva. _De indiska religionerna ger dock delvis olika innebörder av begreppet, som kommer att framgå av kommande avsnitt.

_Dessa fyra brukar betecknas som #480

indiska, även om det finns många
hinduer i andra delar av världen.
_Många söker sig till
_Europa, särskilt till _England.
_Buddhismen uppkom i _Indien. _Idag
är den buddhistiska andelen av
befolkningen mindre än en procent,
men buddhismen har spritts i första
hand _Österut till _Östasien och
norrut till _Tibet. _I länder med
stor befolkning som _Kina och _Japan
har den spelat en stor roll. _I
_Europa och _USA har många känt sig
inspirerade av indiska fromhets-
riktningar och tekniker som till
exempel yogatraditionen -- en för
indiska religioner gemensam metod
att använda meditation genom kropps-
liga övningar -- som tillämpas i
många sammanhang, långt utanför den
här teknikens religiösa och
historiska ramar.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En hindu och en muslim arbetar
med översättningen av _Mahabharata
från sanskrit till persiska. _III.
_Från _Razmnama. #1500-tal. _Upp-
#257 #481

muntrad av _Mogulhärskaren _Akbar ökade kontakterna mellan olika religioner under #1500-tal ets senare häl ft.

_Bildbeskrivning

_Illustration. _Turbanklädda män sitter mot varandra på mattor i ett stort rum medan de fläktas av tjänare med stora kvistar.

_Bredvid sig har de böcker och papper. _De diskuterar livligt med varandra och för anteckningar.

=====

_Kort om historia

_Indien var under en lång period dominerat av islam. _Särskilt i norra delen av kontinenten hade islam en stark ställning under perioden #1200-tal och fram till #1700-tal ets mitt, det s. k. _Moghul - riket. _En växande muslimsk befolkning satte sin prägel på livet. _När det brittiska imperiet från och med #1700-talet successivt fick en allt starkare kontroll över

_Indien så innebar det också att
samhället fick nya förtecken.

_En brittisk kultur kom att läggas
som ytterligare ett lager över de
tidigare hinduiska och muslimska
kulturerna.

_När Indien slutligen blev själv-
ständigt #1947 så blev religions-
frågan den som splittrar kontinenten
i två stater. _Muslimer som önskade
en religiöst präglad stat lägger
grunden till den statsbildning

::: #258 :::::::::::::::::::::::::::::::

som idag heter _Pakistan (först
_Västpakistan och _Östpakistan,
efter #1971 _Pakistan och
_Bangladesh som nu är två själv-
ständiga stater). _Huvuddelen av den
indiska kontinenten kom att byggas
som en sekulär stat -- en stat som
inte uttryckte någon religiös
identitet utan en stat som byggde på
att samhället visserligen fortsatta
vara starkt präglat av religion men
där staten inte tog ställning mellan
dessa.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Indiens och övriga _Asiens
religioner har många gemensamma
drag och symboler som meditation,
tempel och lotusblomman.

_Bildbeskrivning

_Teckning. _En orangeklädd man
med långt vitt hår och skägg
sitter med korslagda ben och
mediterar.

=====

_Men i _Indien dominerar idag
hinduismen som alltså beräknas
utgöra mer än #80 procent av befolk-
ningen. _Ordet hindu betecknade dem
som bor vid och bortom floden _Indus
när perserna beskrev sina grannar
österut. _När vi i vår tid använder
ordet hindu för att ge namn åt en av
världsreligionerna så är det den
engelska kolonialismens namn på den
mångfald av religiösa rörelser som
man mötte under #1700--#1800-talen,
som vi använder. _Även indierna
själva började se på sig själva i
ljuset av denna sammanfattande
rubrik och idag accepterar de flesta
#484 #258

att använda den beteckningen, även om begreppet hinduism rymmer en näst intill oöverblickbar mångfald av religiösa praktiker och trosföreställningar.

_De fyra religionerna har påverkat varandra på olika sätt. _De har förhållit sig till varandras tro, seder och bruk och det är ofta svårt att se klart vad som hör till den ursprungliga läran och vad som tillkommit genom inspiration från andra indiska religioner.

::: #259 ::::::::::::::::::::::::::::::

_I det här avsnittet skall vi se närmare på hinduism och buddhism och avslutningsvis också säga några ord om sikhsen och jainismen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I norra Indien flyter Ganges och bifloden Yamuna, som sedan urminnes tider varit helt avgörande för att befolkningen i området ska kunna försörja sig.

_Här finns också flera av de indiska religionernas heligaste

platser och valfartsorter. _De har alla anknytning till olika berättelser om gudar, odödlighet och religionsgrundare:

@_Varanasi: _Guden _Shivas stad som förbinder den skapade världen med andra världar.

@_Ayodya: _Guden _Rama, en av _Vishnus avatarer, föddes här.

@_Mathura: _Guden _Krishna, en av _Vishnus avatarer, föddes här.

@_Allahabad: _Den stora pilgrimshögtiden _Kumbh mela firas här.

@_Lumbini: _Siddharta _Gautama som blev _Buddha föddes här.

@_Sarnat: _Buddha höll sin första predikan här.

@_Vaisali: _Mahavi ra, jainismens grundare, föddes här.

@_Amritsar: _Sikhismens heliga stad med _Gyllene _Templet.

_Bilddeskrivning

_Karta över södra _Asien med länderna _Pakistan, _Indien och _Nepal.

_Följande städer är utmärkta:

é _Amri tsar (nordväst i gaste
_Indi en nära gränsen till
_Paki stan).

é _Mathura (norra _Indi en).

é _Lumbi ni (_Nepal).

é _Ayodi a, _Sarnat, _Vai shal i
(norr om floden _Ganges i
nordöstra _Indi en).

é _Al l ahabad, _Varanasi (l ängs
_Ganges).

=====

::: #260 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hi nduer

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _Vatten sprutar ur en rad
med munstycken ned i en grund
bassäng. _Kvinnor och män står
utvadade till midjan i vattnet.
_De ber med knäppta händer och
låter sina huvuden överspolas med
vattnet från munstyckena.

=====

::: #261 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Hi ndui smen har rötter långt till -
baka i den flodkultur kring floden
_Indus som blomstrade ungefär #2500
till #1700 före vår tideräkning.
_Efter invandring till området av
bland andra ett _ari skt folk, vars
språk, _sanskrit, de heliga
skrifterna är skrivna på, utveck-
lades sedan den hinduiska kulturen.
_Religiösa historikerna diskuterar
hur mycket av den ursprungliga
_Indus-kulturen som har påverkat

#488

#261

utvecklingen av de religiösa tänkesätt och praktiker som utvecklats under århundradena. Under de följande #1000 åren, ungefär #1500 till #500 f.v.t. formas den vediska hinduismen -- efter namnet på de religiösa skrifterna från den här tiden, _Vedaskrifterna. Äldst är _Rigveda som bland annat innehåller en berömd skapelsehymn. En samling filosofiska analyser av människan och livsfrågorna från slutet av den här perioden, _Upanishaderna, har spelat stor roll för tänkandet inom hinduismen. En senare religiös skrift från tiden för vår egen tideräkning början, _Bhagavadgita, har också blivit en huvudkälla för vissa delar av den moderna hinduismen.

_Alla heliga texter skrevs ursprungligen på sanskrit, som nu är utdött som tal språk, men som fortfarande är religionens språk. Eftersom det finns många språk i Indien har det varit av stor vikt att detta gemensamma religiösa språk bevarats. (_Jämför latins roll i #261

_Europas historia.) _Hinduismen i
_Indien är inte knuten till någon
viss folkgrupp -- det är alltså inte
någon etnisk religion. _Den har
många grundtankar som återfinns
också i de andra indiska
religionerna buddhism, jainism och
till någon del också i sikhim.
::: #262 ::::::::::::::::::::::

_Det som vi kallar hinduism
benämns ofta _-sanatana dharmaj.
_Det är ett sammansatt uttryck och
står för en evig visdom som både
innehåller hur verkligheten är och
vad som är det rätta etiska
förhållningssättet.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Långt uppe i norra _Indien finns
källorna till _Ganges, en flod med
stor betydelse i indiernas tro och
liv

_Bildbeskrivning
_Foto. _Utsikt över en blå flod
som slingrar sig fram mellan kala
bruna stränder och höga kala berg.

_Vi d hori sonten skymtar snökl ädda bergstoppar.

=====

_Världsbild och verklighetsuppfattning

_Trots den mycket stora mångfald av uppfattningar som ryms bland en miljard indi er så kan man urskilja några tankar som oftast återkommer.

_Verkligheten genomsyras av en andlig

::: #263 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

verklighet som finns bortom alla de ting, växter, varelser och människor som utgör verkligheten. _Insikt om denna verklighet kan nås på olika sätt, genom studier, genom meditation, genom att förhålla sig moraliskt till allt och alla och genom hängiven dyrkan av gudomliga gestalter som personifierar denna verklighetens grundläggande andlighet, s. k. _bhakti fromhet.

_Det finns heliga skrifter som på ett djupgående sätt filosofiskt analyserar denna sammansatta

verklighet. _Man brukar förknippa en av de filosofier som spelat stor roll för många hinduers verklighetsuppfattning i begreppet _advaita-vedanta, vi sheten kring tillvarons enhet som förknippas med slutet på _Veda-skrifternas period, och som uttrycks genom texterna i _Upanishaderna. _Där finns en verklighetssyn som kallas _monism och som innebär att verkligheten är en och enhetlig. _Den andliga verklighet som är alltets grund kallas _brahman. _Den mångfald av ting, varelser, människor och gudar som människan möter har en enda grund och allt hänger samman. _Det som vi kallar vårt jag eller vår själ, är en andlig "droppe" i det andliga "havet". _Denna andliga kärna i varje levande varelse kallas _atman.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett tempel som ligger vid foten av höga, brunbrända berg. _I förgrunden mediterar en vitklädd kvinna. _Hon sitter med korslagda

ben på en upphöjd stenlagd gård som hör till templet och håller sina knäppta händer högt över huvudet. I bakgrunden ägnar sig två vitklädda personer åt yoga. På den bruna gräsmattan nedanför templet betar två kor.

=====

I indisk filosofi och religion utgår oftast från en tanke som inte är lika vanlig i Europa och Mellanöstern: Världens och universums utveckling är cyklisk, tidsförloppet är evigt och upprepar gång på gång samma förlopp. Världen har ingen början och inget slut, men den utvecklas hela tiden genom perioder av skapelse och uppbygggnad och därefter förstörelse och undergång. Man kan dela in världens utveckling i perioder och de perioderna varar miljontals år, men dessa ingår i sin tur i ännu längre perioder av utveckling eller nedgång. En kalpa (miljarder år) delas in i olika stadier. Vi lever just nu i en sådan lång nedgångsperiod.

_Allt som finns, gudar, männi skor,
djur och all annan natur är under-
kastade denna upprepning, denna
"naturlag".

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Campning under _Kumbh _Mela
_Janmars #2013. _Vid den stora
hinduiska högtiden i _Allahabad
samlas pilgrimer för att genomföra
rituella bad där floderna _Ganges
och _Yamuna rinner samman. _Med
mer än #100 miljoner pilgrimer är
det världens största religiösa
manifestation.

_Bildbeskrivning
_Utsikt över ett gigantiskt
tältläger i skymningen. _Så många
lampor lyser upp lägret att de
bildar något som påminner om en
"vintergata" vid horisonten.
_Enstaka flaggar vajar över
lägret.

=====

_Männi skosyn och I i vsi deal

_Att allt är materiellt i den värld som vi uppfattar med våra sinnen, är bara ett sken. _Vi måste skaffa oss kunskap om hur verkligheten är beskaffad för att kunna förstå.

_Denna kunskap kan vi nå på olika vägar genom meditation, genom studier eller genom att leva moraliskt, hängivet och kärleksfullt. _Att nå "frälsning" betyder i själva verket att nå insikt om verklighetens innersta väsen. _När vi en gång dör, vår kropp är uttjänt och kan inte

::: #265 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
längre bära vårt jag, så tar sig vår atma en ny kropp och återföds in i tillvaron på nytt. _Detta ständiga kretslopp av återfödelser kallas på sanskrit _samsara.

_Vi kan själva bidra till hur vår återfödelse ska bli genom att vi påverkar samsara med vår moral. _Vi kan under jordelivet göra goda gärningar och vara goda personer och

samlar då på oss en god _ karma, eller vi förorsakar lidande och utvecklar ett liv där vi inte strävar efter det goda och får då dålig karma. _-Karmas lag, den etiska princip som säger att det vi gör i det här livet får konsekvenser för nästa liv, är styrande för hur vårt kommande liv ska bli. _Goda gärningar i detta liv medför att jag återföds till ett liv med högre moralisk nivå -- jag kommer närmare sanningen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En uteservering. _I förgrunden har en ko blivit serverad sallad i en stor korg.

=====

_Varje människas själ och brahman är ett. _Varje människa är innerst inne identisk med varje annan människas själ. _Inte nog med det.

_Denna delaktighet i det gudomliga finns också hos allt annat som

lever. _Hela naturen är på så sätt besjälad. _Man brukar ofta beskriva hinduismen som _-panteistisk, i allt

har gudomlighet. _Vår egen själ har vandrat genom många olika existenser. _Den har haft olika kroppar, innan den nått fram till mitt liv. _Denna återfödelse (ibland används ordet _reinkarnation "åter i n i kroppen"), gör att människans jordiska liv inte blir något helt avslutat i och med döden, som är fallet till exempel i kristendomen. _I stället fortsätter själen att, liksom en människa tar på sig en ny klädnad, ta sig en ny kropp och leva nästa liv. _Det som styr hur jag återföds, om jag kan komma närmare befrielsen i mitt nästa liv, är karmas lag.

_Samsara är något som hinduer i en stor del av de olika religiösa traditionerna, dock inte alla, strävar efter att bli fria från. _Att slippa återfödelse till ett nytt liv, visserligen med dess glädjämnen, men också med säkerhet med lidande och sjukdom och död, är det som menas med att nå befrielse, frälsning, _moksha.

_När de döda kremeras vid flodstränderna i _Varanasi, den heligaste staden vid floden _Ganges, liksom på andra ställen i _Indien, och askan hålls ut i vattnet, så är ett viktigt budskap att det kroppsliga, det materiella är förgängligt, men att personens mål är att uppgå i alltet i den gudomliga verkligheten. _Den stora floden som samlat upp alla små vattenbäckar och sedan rinner ut i den stora oceanen är en bild för hur atman uppgår i brahman.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett färskt fikön som har blivit kluvet så att fruktens innehåll med många små kärnor blottas.

=====
_I _Chandogya-upanishaden undervisas _Shvetaketu av sin fader:
_--- "_Hämta mig en frukt från fikonsträdet där borta."
_--- _Här är den, _Ärevörldige. j
_--- _Klyv den. j

_ - _ Han gjorde så. ;

_ - _ Då sade fadern till honom:

"_ Hämta saltet, som du i går afton lade i vattnet." ;

_ - _ Han trevade efter det, men fann det icke. _ Som försvunnet var det. ;

_ - " _ Smaka nu vattnet på denna sidan. _ Hur smakar det?" ;

_ - - - _ Salt. ;

_ - - - _ Smaka mitt i vattnet. _ Hur smakar det? ;

_ - - - _ Salt. ;

_ - - - _ Smaka på andra sidan. _ Hur smakar det? ;

_ - - - _ Salt. ;

_ - - - _ Ställ bort det och sätt dig här hos mig. ;

_ - _ Han gjorde så och sade:

"_ Saltsmaken är kvar ännu. ;"

_ - _ Då sade fadern till honom: "_ I sanning, min käre, likaså märker du inte här (i denna kropp) det som i sanning är, och dock finns det. ;

_ - _ Och detta oändligt fina, är det som är alltets innersta väsen. _ Det är det verkliga. _ Det är _ Atman, det är du själv, o _ Shvetaketu." ;

(_ Främmande religionsurkunder,

_Hugo _Gebers förlag #1908.

_Översättning av _K. _F.

_Johansson.)

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett snäckskal som är fyllt med grovt salt.

=====

::: #268 :::::::::::::::::::::::

_Vägar till frälsning

=== _Bildbeskrivning =====

_Fyra kvinnor mediterar tillsammans. _De sitter med korslagda ben och slutna ögon i ett rum med varmt röda väggar. _Tre av kvinnorna håller i hop tumme och pekfinger på vänster hand.

=====

_Det är du själv ("tat twam asi" på sanskrit). _Så uttrycks det att atman och brahman hänger samman.

_Det här är ett uttryck för det filosofiska advaita-vedanta-tänkandet som har spelat stor roll i den traditionella hinduismen. _Den filosofiska vägen, att genom

#268

#501

tänkande och filosofiska analyser nå
insikt, kallas i indisk tradition
för _jnana-yoga.

_I senare faser, från var
tidräkning och framåt kommer dock
en annan tradition att utvecklas
parallellt med adavaita-vedanta och
det är den gudakult som skiljer på
jaget och det gudomliga och där
befrielse nås genom hängivenhet till
_Gud, bhakti fromhet eller _bhakti-
yoga.

_Att handla osjälviskt och
moraliskt, att ha pliktuppfyllelse
och göra gott mot alla är en
frälsningsväg som tar fasta på mina
handlingar och min moraliska
karaktär. _Den vägen har kallats
_karma-yoga.

_Några vanliga livsideal

_På många sätt är väl livsideal en
för oss människor ganska lika. _Vi
vill helst leva i fred i trygghet
och frihet och känna att vi har en
meningsfull tillvaro. _Men vissa
nyansskillnader kan man kanske ändå
#502 #268

utskilja. _Att se livet som en utveckling mot allt tryggare

::: #269 :::

materiell situation och helt kontinuerligt när det gäller livsstilen, även när man går in i de äldre livsfaserna, är ett vanligt ideal.

_Man brukar i vår del av världen ofta tala om att det är ungdomens livsstil som går allt längre upp i åldrarna. _Lite annorlunda ser ett livsideal ut för många i _Indien som vill följa ett annat livsschema.

_Ett livsideal för den som har sådana ekonomiska och sociala förhållanden att det är möjligt att leva för det andliga, framställs ofta (åtminstone traditionellt i första hand för män i det högre samhällsskiktet) på följande sätt:

é _Lärjungestadiet, då den unge mannen studerar och utvecklas under ledning av en guru -- en lärare.

é _Husfadersstadiet med familjeliv och sociala plikter.

é _Meditationsstadiet då han tränar sig i andlig befrielse från kraven

i det materiella livet.
é _Eremitstadiet, då han lämnat det
sociala livet bakom sig, han lever
i ensamhet och den andliga utveck-
lingen är allt som betyder något.
_Hur starkt detta ideal fortsätter
att präglavivssynen bland indier
idag råder det delade meningar om.

_Ahimsa och _Mahatma _Gandhi

=== _Bildbeskrivning =====
_Svart-vitt foto. _Mahatma _Gandhi
sitter med korslagda benen och
skriver. _Han är bara klädd i ett
vitt ländkläde och bär runda
stålågade glasögon.

=====

_Eftersom det gudomliga finns i allt
så skadar man det gudomliga när man
skadar andra. _Även genom att skada
och döda djur gör man något som ger
dålig karma. _- _Mahatma _Gandhi s
(#1869--#1948); icke-våldslinj
byggde på ett förhållningssätt som
har präglat alla de indiska
religionerna och kallas _ahimsa,
med innebörden att man inte ska

skada eller döda det som lever.

_Gandhi verkade för frihet och ickevåld i samband med att _Indien frigjordes från det engelska kolonialväldet. _Han var jurist och hade levt och verkat både i _England och i _Sydafrika innan han återvände till _Indien

::: #270 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och tog del i kampen för frigörelse. _Han mördades av en hinduisk nationalist men hans exempel har inspirerat många människor världen över. _Icke våldets-kampen världen över är delvis inspirerad av denna tanke att allt levande hänger samman. _I vår tid talar vi ofta om kampformen som "civil olydnad". _Religiöst sätt verkade _Gandhi för förståelse och fred mellan religionerna.

_De flesta hinduer drar också slutsatsen att en vegetarisk kost är den etiskt riktiga. _Visst finns det hinduer som inte bryr sig om denna regel, men de flesta undviker åtminstone att äta kokött. _Kon betraktas som helig. _Den är symbolen för så mycket gott i livet-

den är fredlig, växtätare, producerar mjölk som föda och gödsel att torka till bränsle. _Den är sinnbilden för det goda.

_Gudar och gudakult

_Hinduismen är inte bara filosofisk, på det sätt som vi framställt den i avsnitten om världsbild och människosyn. _Liksom i alla religioner finns i hinduismen alla möjliga slags rörelser och inriktningar, en del mera inriktade på studier och intellektuella överväganden, andra mer på en folklig och konkret nivå. _Alla religioner har såväl intellektuella som mer åskådliga vägar. _Det kan vi känna igen från studiet av de andra religionerna, som rymmer både filosofi och mystiska ena sidan och vördnad för helgon och ikoniska framställningar (som i kristendomens fall) å den andra. _De olika sätten att utöva tron skiljer sig mellan människor med olika mentalitet och läggning även om samma människor kan

känna sig hemma såväl i filosofin som i den religiösa ritualen.

_Folkliga berättelser spelar en viktig roll vid religiösa festivaler.

_I hinduismen finns det tusentals gudar. _Det finns de som

::: #271 :::::::::::::::::::::::::::::::

dyrkas mer eller mindre bland alla hinduer och det finns de som är lokala och bara dyrkas av få.

_Hinduer uttrycker det ibland så att alla dessa gudar egentligen förkroppsligar en och samma gudomliga kraft som genomströmmar allt, brahman.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En kvinna besöker _Shee

_Neelchala _Seva _Sangha temple, i

_Delhi, _Indien.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En ställning av plåt med flera hylor där det står små tända oljelampor. _Lamporna består av små lerskålar med en veke. _En kvinna ställer in ännu en sådan

I ampa. _Hon är klädd i en mycket vacker ceri seröd sari och går barfota. _Hennes armar pryds av många armband.

=====
_Hinduiska tempel finns överallt i städerna och ute på landsbygden. _De kan vara stora och mäktiga eller små som en kiosk. _Det vanliga, utom vid stora festivaler, är att gudstjänsten är privat. _Man går in i templet, tar av sig skorna, ringer i en liten klocka och utför sedan sin bön och har sitt möte med guden. _Guden avbildas ofta i form av en staty. _Man möter gudens blick och lika mycket som jag ser in i gudens ögon så känner jag att gud ser mig. _Detta ömsesidiga skådande kallas för _darshan och är ett mycket viktigt inslag i _-en puja, gudstjänst ritualen. _Många hinduer har ett litet hemaltare där gudabilden oftast kan vara en statyett eller en bild men ritualen är liknande. _Vanligtvis sägs hinduismen vara _polyteistisk. _Vissst handlar det om en mångfald av gudagestalter.

_Samtidigt betonar hinduerna i bland själva att det egentligen handlar om en enhet i det gudomliga och att mångfalden är ett fenomen som så att säga är till för att tala till människan på det sätt hon kan förstå och uppleva med sinna. _I

_Vedaskrifterna kan en människa ha flera roller i förhållande till sina närmaste: lärare, moder, hustru, nära vän med flera.

_-"_Ekam sat vipra bahudha vadanti" -- _Truth is one; sages call it many names; ("_Rigveda #1: #164: #46)

_I _Rigveda står det att för det som är ett enda ger de vissa olika namn.

::: #272 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Man kan dela in de olika kulterna av gudar på olika sätt. _I en historisk översikt skulle man upptäcka att gudar som stod i centrum för mer än två tusen år sedan nu lämnat plats för andra gudakulter.

_Här ska vi beröra de större gudakulter som är aktuella fortfarande i #272

vår tid.

_I bland betonas en enhet av tre gudar, _trimurti: _Brahma är skaparguden, _Vishnu är upprätthållaren och _Shiva, förstöraren och samtidigt fruktbarhetens gud.

_Brahma är inte längre föremål för någon större kult, men det är däremot de två andra gudarna i trimurti.

_Ett vanligt sätt är att skilja mellan kulter som ansluter sig till olika gudar (eller gudafamiljer).

_Här gör vi en förenklad uppdelning efter det mönstret och följer då tre olika gudakulter: de tre traditionerna är _Vishnuismen,

_Shivaismen och _Shaktismen.

_Vi har tidigare sett att ett mål i livet enligt många hinduer är att nå moksha, befrielse från återfödelsen. _Det bör påpekas att det också kan vara så att hinduer snarare ser återfödelse som en möjlighet att gång på gång få till besina gudar.

_Vi shnui smen

_Det har beräknats att en majoritet av hinduerna känner sig hemma i

_Vi shnui smen även om de också tillber andra gudar. _Vi shnu, som kallas upprätthållaren, kan dyrkas i sin egen gestalt men kan också, vilket är vanligt, dyrkas i någon av sina s. k. _avatarer. _Att gudar kan ha avatarer bygger på en föreställning om att gudar kan ta gestalt som personer och delta i händelseförlopp bland människorna. _Vi shnu är den gud som mest förknippas med att ha många avatarer och bland dessa är två de mest kända: _Krishna och _Rama. _Dessa gudar är båda mycket älskade och omtyckta och de är huvudpersoner i var sin berättelse i skrifttraditionen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Gudabild som föreställer _Vi shnu.

_Han har ljus hud och fyra armar.

_På huvudet bär en hög och

"toppig" förgylld krona. _I två av

det mänskliga. _Hans gemål,
_Lakshmi, är också god till sitt
väsen.

_I _Bhagavadgita, en del av det
stora eposet _Mahabharata, ger han
råd åt krigaren _Arjuna om hur han
skall se på livsfrågorna:

_Ur _Andra sången:

_Herren kvad: j

...

_Vi se män begråta varken livet;

_eller döden. j

_Den stund har aldrig funnits,
då ej jag;

_och du och dessa mänskofurstar
levde, j

_ej heller skall den stunden
nånsin slå. j

_Då själen, kroppens furste,
genomgått;

_dess barndom, ungdom, mandom och
förfall, j

_då drar han hädan i en annan
kropp. j

_Den vise känner ingen sorg
däröver. j

_Den som i sanning skådar

_ -_0sårbar, oförtärbar,
outgrundl i g, i
_ -al l tgenomträngande,
beståndande, i
_ -uråldri g och orubbl i g och
ovanskl i g, i
_ -fördol d, ofattl i g, evi g kal l as
han; i
_ -om du som sådan känner honom,
säg, i
_ -vi sörjer du väl den som al dri g
dör? i
...
_ -_Ty vad som fötts, det måste dö
en dag i
_ -och vad som dött det måste åter
födas: i
_ -sörj i cke denna evi gt gi vna
l ag. i
_ -_Se, ti ngens börj an är i det
fördol da, i
_ -bl ott deras varas mi tt är
uppenbar, i
_ -och deras ändal ykt är åter
dol d. i

fromhet, i
_ - de leva uti mig, och jag i dem. i
_ - Och om en brottsling vänder sig
till mig
_ - och aktar intet mer än mig -- då
varder;
_ - han skuldlös -- han bör räknas
för rättfärdig, i
_ - ty han har träffat ett
rättfärdigt val. i
_ Bhagavadgita. _ Översättning _ Ni no
_ Runeberg.
_ Natur och _ Kultur. _ Stockholm,
#1955

_ Ramayana

=== _ Bildtext/beskrivning =====
_ Vid årliga religiösa fester,
dramatiseras berättelser ur
_ Ramayanaeposet, där _ Rama som
är hjälten enar och räddar landet
från en fientlig erövrare.

_ Bildbeskrivning
_ Foto. _ Skulpturgrupp på plattform
intill ett stort forsande
vattendrag. _ Skulpturerna före-

#275

#517

ställer en man och en kvinna som står i en tvåhjulig vagn som dras av två vita hästar. _En man ligger på knä bakom vagnen. _En annan man står bredvid honom. _Mannen i vagnen pekar på de två andra männen med en befäl lande gest.

=====

_Två stora berättelsetraditioner spelar en stor roll för hinduismen. _Dessa verk är _Ramayana och _Mahabharata (se föregående avsnitt om _Krishna). _Ramayana är knuten till guden _Vishnu och hans gemål _Lakshmi som, enligt berättelsen, vandrade på jorden i gestalt av _Rama respektive _Sita, huvudpersonerna i denna historia som spelat så stor roll för den hinduiska kulturen och religionen. _Stora religiösa fester firas där eposets innehåll dramatiserats. _Huvudorten är _Ayodhya, en plats som ännu idag förknippas med händelserna i verket.

_Etiken i _Ramayana är att kontrastera det goda samhället och det onda. _Idealen ställs mot motbilden.

_Kungens tre hustrur födde fyra söner (alla var _Vishnus inkarnation). ;

_ -_Kaushalya födde _Rama. ;

_ -_Kaikeyi födde _Bharata. ;

_ -_Sumitra födde _Lakshmana och _Satrughna. ;

_ -_Genom att kunna spänna en båge så att den till och med bryter, vinner _Rama _Janakas dotter _Sita som pris. _När _Rama brutit bågen, gifter sig de fyra bröderna med fyra systrar och sedan bor de alla i kungens av _Ayodhya rike. _Rama utses till tronföljare efter _Dasaratha. _Manthara, en ondsint tjänarinna till _Kaikeyi, ville att _Bharata skulle vara tronföljare istället för _Rama. _Till sist lyckas hon övertala _Kaikeyi. ;

_ -_Kungen hade givit _Kaikeyi löftet att få två önskningar uppfyllda efter att hon vårdat och helat honom efter en strid. _Hon önskar nu att _Rama skall leva i skogen i #14 år och att hennes son _Bharata skall vara tronföljare istället. _Dasaratha tvingas därmed, #520

för att uppfylla sitt löfte, att mot sin vilja utse _Bharata till tronföljare istället. _Sita, _Rama och _Lakshman ger sig av till den långa exilen. _Kungen tyr sig till _Ramas mor, _Kaikey förbannas och isoleras. _De når efter en tid _Valmiki's eremitbostad och bygger ett hus där. ;

_Kungen dör av sorg över det som inträffat. _Bharata vill inte bli kung; han uppsöker _Rama för att be honom bli kung, men övertalas av _Rama att göra sin plikt. _Bharata styr i _Ayodhya i väntan på _Ramas återkomst. _Rama drar med sitt följe allt djupare in i skogen. _De bor på olika platser. _En gång vill en rakshasa -- en ond demon -- röva bort _Sita men _Rama och _Lakshmana lyckas döda dem. _Ravana är den onde rakshasan som regerar på _Lanka. _Han syster _Surpanakha blir förälskad i _Rama, _Lakshmana och fylls av hat mot _Sita. _Hon försöker att döda dem men misslyckas. _Rama ger sig in i kamp mot den anfällande armén av #14000 demoner och besegrar #276 #521

dem. _Ravana med sina #20 armar och #10 huvuden blir ursinnig.

_Surpanakha ber honom röva;

::: #277 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_- _Sita från _Rama och göra henne till sin hustru. _Och denna plan sätts i verket. ;

_- _Ravana använder sin list och sin förmåga att förvandla sig för att erövra _Sita. _Men hon låter inte lura sig och måste till sist rövas bort med våld. _En gammal försvarar _Sita men dödas av _Ravana. _Hon förs till _Lanka där hon hålls fången av _Ravana. _Det står klart för _Rama och hans vänner att _Sita rövats bort. _Man börjar söka efter henne och får då hjälp av en hel armé av apor. _Aporna ställer upp för _Rama efter att denne hjälpt apkungen _Sugri va slå ner ett uppror av _Sugri vas bror _Bali. _Aporna har en överbefälhavare, _Hanuman, som kommer att spela ett huvudroll i resten av berättelsens händelseförlopp. ;

_- _Alla världens apor har alltså kallats samman för att leta efter

_Si ta. _En gam, broder till den dödade gamen, kan berätta om var _Si ta finns. _Det rustas nu till den stora kampen om att återerövra _Si ta. _Hanuman, som kan förflytta sig som vinden, flyger över till _Lanka och spionerar. _Han hittar _Si ta, hamnar i strid med demonerna och fälls av ett magiskt _Brahma-spjut. _Hans svans antänds men med brinnande svans (som genom ett under håller sig kall) sätter han dock eld på halva _Lanka. ;

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En man utklädd till apa deltar i processionen i _New _Delhi för att hylla apguden _Hanuman, som spelar stor roll i den hinduiska berättelsen _Ramayana. .

_Bildbeskrivning

_Foto. _En man gapar mot kameran. _Han har svartsminkat ansikte och bär ett slags lång pälsbräm kring hela ansiktet.

=====

_ -_Vi bhi shana, en yngre bror till
_Ravana, lyckas inte _Övertala
_Ravana att ge upp och återlämna
_Sita. _Han flyr då med sina
rakshasas, demoner, över till _Ramas
sida och hjälper till mot _Ravana.
_Detta är ett av exemplen i
berättelsen att det finns ädla
personer bland fienderna, ;

::: #278 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ -liksom det fanns svek och list i
det "goda" lägret. _Rama får havs-
väsendet _Ocean att gå med på att en
bro byggs över till _Lanka. _Det
blir som "en bena i _Oceans bår".
_Apor och björnar anfaller till-
sammans med _Rama och _Lakshmana. ;

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Ganga _Thampi lägger make up
inför sin roll som _Sita i
_Ramayana. _Hon är lärare och
stjärnaktör i _Kalakshetra _School
for the _Arts i _Chennai, _Tamil
_Nadu.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En kvinna sminkar sina

ögon och ögonbryn. _En dekoration
mellan ögonbrynen målas.

=====

_ - _Berättelsen handlar nu om hur
slagen böljar fram och tillbaka och
ibland vinner _Ravana, ibland _Rama.

_Vi ett tillfälle sårar _Rama
_Ravana, men skonar honom och
skickar honom tillbaka till _Lanka.

_Där engagerar _Ravana sin oftast
sovande jätte till broder,
_Kumbhakarna. _Det blir ännu ett
fruktansvärt slag. _Aporna äts upp i
massor av jätten som dock till sist

dödas av _Rama. _Det finns talrika
fantastiska och märkliga kampmedel i
detta krig. _Jambavan, björnarnas
ledare, uppmanar vid ett tillfälle
_Hanuman att hämta fyra helande
växter från _Himalayas berg.

_Hanuman kommer tillbaka med hela
bergstoppar från _Himalaya. i

_ - _Rama skjuter efter ett
avgörande slag i hjäl _Ravana med en
pil som väl signats med vediska
mantras. _Ravana sörjs av hustrurna
med äkta sorg och _Rama visar sig
ödmjuk i segerns stund. _Ravana

begravs genom kremering med _Ramas hedersbetygelser. _När _Sita återförs till _Rama är _Rama reserverad och obenägen att på ett enkelt sätt ta tillbaka sin hustru, som varit i en annan mans boning så länge. _Hon bedyrar sin oskuld men ger i sorgen över sin mans reaktion order om att hennes dödsbål skall göras i ordning. _Brahma talar då till _Rama och _Elden ger _Sita tillbaka. _Hon har visat sig ren och _Rama har visat sig kunna stå emot sina spontana känslor och satt äran och renheten högst. _De återförenas. j

_ - _Gudarna och gudavärlden kommer nu till tals: _Shiva talar och j

::: #279 :::::::::::::::::::::::::::::::

_ - _Ramas far talar från gudarnas boning och förklarar att exilen nu är slut. _Rama ber framgångsrikt fadern ta tillbaka sin förbannelse av _Kai ki ya. _Indra låter _Rama få en önskan uppfylld. _Hans önskan uppfylls; alla apor och björnar som fallit i striden återuppstår och får goda liv! _Alla djuren vill följa med hem till _Ayodhya. j

_Bharata har styrt som vi cekung i väntan på _Ramas återkomst. _Sugri va, apkungen, upptas nu i _Ramas brödraskara. _Vi bhi shana och hans rakshasas följer också med tillbaka i denna lyckliga återkomst till _Ayodhya. _De visa berättar för _Rama och _Si ta att de är _Vi shnu och _Lakshmi. _Hanuman får löfte om evigt liv, åtminstone så länge _Ramayana berättas. _Rama styr i _Ayodhya i mer än #10000 år. i

_Förtal et om _Si tas förlorade renhet genom att ha varit fångad hos _Lankas kungademon upphör inte. _Hon hade berörts av _Ravana. _Trots att elden hade förklarat henne fläckfri var det alltså inte nog. _Rama beslutar då att _Si ta skall bo hos _Val mi ki vid _Ganges. _Hon håller ett stort tal om sin oskuld. _Rama är sorgsen men återupptar sina ålägganden som kung. _Han skapar rättvisa mellan djur och människor och mellan människor av olika kasttillhörighet. _Si ta föder så två söner i _Val mi ki s hem. _Dessa lärs upp i konsten att berätta _Ramayana.

_Det står klart att sönerna är
_Ramas. _Sita och _Valmiki kommer
till _Ayodhya och tar emot folkets
jubel. _Rama lyssnar på de två
pojknas recitation av sagan. i

_Slutet av berättelsen är att
alla huvudaktörerna återgår till
gudavärlden, utom _Hanuman som
fortsätter att finnas på jorden så
länge sagan berättas. _Sita sätter
sig på _Jordens tron och _Jorden
återtar henne. _Rama återgår efter
#11 #000 år till gudarnas värld.

_Alla bröderna återvänder och utgör
tillsammans åter _Vishnu. i

_Referat efter versionen i

_Nivideta/_Coomaraswamy. (#1994)

_Hindus and _Buddhists, _Myths and
_Legends, _London, _Senate _Studio
_Editions.

_Ayodhya

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Demonstration i _Ayodhya.

_Spänningen mellan muslimer och hinduer är fortfarande stor i området.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Demonstration med orangefärgade flaggor och banderoller. _I förgrunden sträcker en skäggprydd man med ett stort vitt tecken målat i pannan ut armarna.

_Bakom honom följer andra män med samma ansiktsmålning och kvinnor klädda i sari och med rödfärgade mittbenor. _Många av dem höjer öppna händer över huvudet.

=====

_Utefter den heliga floden _Ganges och i dess närhet finns många heliga platser för _Indiens religioner, särskilt hinduismen.

_Staden _Ayodhya, förknippas på ett särskilt sätt med _Vishnus avatar _Rama.

_Ayodhyas religiösa I addning som helig plats inom hinduismen, har förstärkts under #1990-talet av konflikten mellan hinduer och muslimer om _Babri _Masjid, en moské från #1400-talet. _Muslimernas helgedom ansågs ligga på den plats där _Ramayanaeposets gudahjälte _Rama föddes och ett hindutempel tidigare stod. _I stället skulle hindutemplet återuppföras på platsen. _Bharatiya _Janata _Party, det hindunationalistiska partiet, var drivande i frågan och i december #1992 förstördes moskén av troende militanta hinduer. _Händelsen ledde till omfattande upplopp och demonstrationer över hela kontinenten. _Hundratal s människor, såväl hinduer som muslimer, fick sätta livet till. _Ayodhya-händelsen har spelat en stor roll för utvecklingen i _Indien under senare tid. _Spänningen mellan muslimer och hinduer är latent. _Andra konflikter med religiös bakgrund som spelat

::: #281 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

stor roll för _Indiens moderna

#530

#281

historia är den konflikt som ledde till mordet på _Indira _Gandhi #1984, då sikhiska livvakter dödade premiärministern i efterspelet till indiska arméns stormning av sikhernas _Gyllene palats i _Amritsar i delstaten _Punjab. _En annan konflikt är den i _Kashmir mellan muslimer och den indiska centralregeringen. _En del muslimer vill att _Kashmir skall anslutas till _Pakistan. _Andra vill ha ett självständigt _Kashmir.

_Även _Rajiv _Gandhi, son och efterträdare till _Indira _Gandhi som premiärminister i _Indien, och bärare av _Kongresspartiets mer sekulariserade inriktning, mördades till en följd av en konflikt. _Det var förmodligen militanta tamiler som i en självmordsattack ville manifesteras sitt missnöje med att _Rajiv _Gandhi, när han var premiärminister (#1984--#1989) motarbetade _Tamilska tigrarna, den revolutionära rörelsen bland tamilernas befolkningsgrupp på _Sri _Lanka. _Tamilerna dominerar sydöstra

_I ndi en (del staten _Tami l _Nadu) och är i huvudsak hi nduer, medan l ankesernas maj ori tet är buddhi sti sk.

_Shi vai smen

_Shi va är både fruktbarhetens och fördärvets gud och avbi l das ofta med många armar och ben, dansande världarna sönder och samman. _Hans gemåler är _Parvati, _Kali och _Durga. _Ganesha är son till _Shi va och _Parvati. _Han känns igen på sitt elefanthuvud och är skyddsgud för skola och studier.

_Den här gudafami l j en är också älskad och många ser _Shi vai smen som sin väg. _Inte minst det faktum att _Shi va ses som fruktbarhetens gud har lett till att många vänder sig till honom för att be om att få barn. _Han representeras ofta av l ingam, en fal lossymbol som gestaltar fruktbarheten och skapandet av nytt l iv. _Denna

::: #282 ::

gestal tni ng av _Shi va har större

#532

#282

betydel se än de avatarer som också förknippas med honom. _Han personifierar många motsatta fenomen: fruktbarhet och skapelse men också förstörelse, han är både asketen och familjefadern, allt på en gång och i olika gestalter. _De kvinnliga gudinnor som förknippas med _Shiva-familjen har också dessa motsägelsefulla drag. _Kali och _Durga är destruktiva, hämnande och skrämmande -- _Parvati den goda modern.

_Ganesha ses ofta i tempel och som ornament på offentliga byggnader som skolor, banker med mera. _Han avbildas med elefanthuvudet. _Hans eget huvud högg _Shiva av i ett vredesutbrott, men _Parvati tvingade _Shiva att genast hitta ett annat huvud åt _Ganesha och det blev ett elefanthuvud! _Ganesha står för framgång och lycka och tillbeds ofta när man står inför något projekt som ska förverkligas.

_Människan och djuren står nära varandra. _Vishnus riddjur är en fågel, _Shivas en tjur, _Rama slåss tillsammans med apor och _Hanuman är

en apgud. _Jämfört med de abrahamiska religionerna så är detta ett framträdande drag i alla indiska religioner.

=== _Bildbeskrivning =====
_Skulptur som föreställer _Shiva som mediterar. _Shiva har blå hud och långt brunt hår. _Han är naken så när som på ett ländkläde. _Han sitter med korslagda ben på en tigerfäll där tigers huvud sitter kvar.

=====

=== _Bildbeskrivning =====
_Skulptur som föreställer _Ganesha. _Han har elefanthuvud och bär en hög krona på huvudet. _Han har fyra armar. _I två av sina händer håller han en klubba och en "spira" omslingrad av en orm. _Statyn pryds av ett lila tyg och blomstergirlander.

beskrev i avsnittet om verklighetsuppfattningen i advaita-vedanta.

_Det råder osäkerhet om hur gammal kulten är. _Vissa vill härleda betoningen av den kvinnliga gudomen ända tillbaka till Induskulturen.

_Andra ser den som en utveckling under medeltiden. _Den skrift som ses som grundläggande är tidigast från #600-talet e. v. t. och heter

_Devi-mahatmya eller _Hyllning till gudinnan. _Här ses den kvinnliga gudomen som grunden till allt.

_Hon är både det som ger liv och det som tar liv.

_Tantrismen, som ofta förknippas med shaktismen, är uppfattningen att den yttersta verkligheten liksom den egna kroppen har en kvinnlig och en manlig

::: #284 ::

si da. _Denna dualism, "tvåhet", måste övervinnas. _För det utvecklas särskilda yoga-tekniker som ses som en viktig frälsningsväg. _Mest känd är _Kundalini-yoga. _Gudinnan

_Kundalini väcks inom kroppen och rör sig upp genom kroppens kraft-

centra (cakra) och upp till hjässan.
_När hon förenas med _Shiva nås
frälsningen genom att min atma blir
ett med brahman redan i detta liv.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Cakra.

_Bildbeskrivning
_Teckning. _En kvinna sitter med
korslagda ben och håller sina
knäppta händer ovanför hjässan.
_Sju cirklar som representerar
olika cakra är infogade i bilden.
_Cakra är uppställda som blommor
med olika färg (och infogade
skrivtecken på sanskrit) bredvid
teckningen.
é rött -- underlivet
é orange -- magen
é gult -- mellangärdet
é grönt -- bröstet
é ljusblått -- halsen
é mörkblått -- huvudet
é lila -- ovanför hjässan

=====

_Kasterna

_Alla samhällen är möjliga att beskriva i termer av samhällsklasser. _Dessa kan vara mer eller mindre tydligt åtskilda genom olika materiella förutsättningar och olika grader av inflytande över samhällets utveckling. _I _Indien har den traditionella klassindelningen tagit formen av ett system av olika samhällsgrupper, oftast ordnade i ett system av över- och underordning, s. k. _jatis. _Klassindelningen av människor tros ha sitt ursprung i den organisation av samhällsformationen som arierna förde med sig vid invandringen till området. _Senare utveckling klassificerar befolkningen i fyra huvuddelar, _varnas, ("färger") var och en med många underavdelningar av jatis. _Ordet "kast" som används om indelningen är ett ord som britterna kom att använda om den indiska klassindelningen. _Kasttillhörigheten är ärftlig. _Om ett äktenskap

sker mellan två personer från olika kaster, vilket inte är så vanligt, är det mannens kast som gäller för familjen. _Vissa jatis har också geografisk hemvist, inte bara social. _En del jatis är starkt knutna till vissa yrken. _Huvudkategorierna inom varnas är:

::: #285 :::::::::::::::::::::::::::::::

- é _._Brahmi ner, prästkasten
- é _._Kshatri yas, krigarkasten
- é _._Vai syas, näringsidkarkasten
- é _._Sudras, tjänarkasten.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Flickor samlar sopor. _Dalit-
rörelsen har betytt mycket för att
förbättra för de lägst stående
grupperna i kastsamhället.
(_Varanasi, _Indien).

_Bildbeskrivning

_Foto. _Tre barn står i ett
torftigt "tält" med jordgolv där
det står olika plastbehållare,
tegelstenar, kläder, plast och
krukor. _Två av barnen (två
flickor) är prydligt klädda i röda

tribal castes. _Männi skor gifter sig och umgås inom sin kast. _I städerna har en viss uppluckring börjat ske.

_Ofta ges en religiös grund för att detta system skall motiveras.

_Karmas lag tolkas så att en människas återfödelse styrs av hur man levt i det tidigare livet. _Om man levt så att man fått god karma, kan man återfödvas i en högre kast.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_En brahmin berättar en namn-ceremoni av en baby i _London.

_Inte bara prästerna, utan även andra med en hög ställning i samhället tillhör ofta brahminkasten.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Föräldrarna och brahminen sitter med korslagda ben på en vit matta. _Framför brahminen står skålar och fat med olika sorters frukt och ett tändljus. _Brahminen är slätrakad och klädd i vitt. _Kvinnan som håller babyn i famnen är klädd i sari.

_Brahminen och mannen knäpper sina

kunskapen om det som förenar dem.

_En solig och blåsig dag i april
så ljuder för första gången i

_Sverige ett böneutrop från en

moské. _Det är _Botkyrka kommun som
fattat beslutet att låta moskén i

_Fittja kalla till bön. _Någon kilo-
meter därför, på en gymnasieskola

i _Hallunda, träffar jag _Sudhagar

_Raghupathy, som är på skolan för
att arbeta med ungdomar med bakgrund

i indisk kultur: hinduer,

buddhister, sikher och zoroastrier.

_Gruppen "dharmiska ungdomar" --
ungdomar med bakgrund i indisk

kultur och religion--är en minoritet

i området som huvudsakligen bebos av
människor som hör till någon av de
abrahamitiska religionerna.

-- _Hinduerna i _Sverige lever
väldigt splittrade rent geografiskt

och etniskt. _Den indiska befolk-

ningen är ingen enhetlig grupp, inte
ens här i _Stockholmsområdet. _De

hinduiska tamilerna har sitt eget

_Ganeshatempel i _Farsta. _Nord-

indiska hinduer, bl. a från _Punjab,

samlas i ett tempel i _Heleneund.

_Hare _Kri shna-rörel sen har si na
egna tempel . _Jag är sj äl v _Kri shna-
ti ll bedj are även om jag inte ti ll hör
just den rörel sen. _Men många är
tradi ti onel la hi nduer utan att vara
så medvetna om de oli ka rörel serna
i nom tradi ti onen. _Ri tual er är
vi kti gare än fi losofi sk hi ndui sm för
de flesta.

@@_Fi nns det fördomar el ler mi ss-
tänksamhet mot hi nduer i _Sveri ge,
tycker du?;

-- _Bl and vanl i ga etni ska svenskar
är bi lden av _I ndi en och hi nduer
ganska i dyl l i sk. _Exoti smen är rätt
utbredd. _Men

::: #288 :::::::::::::::::::::::::::::::
ute i förorterna som har, fi nns det
fördomar mot de dharmi ska mi nori -
teterna. _Det är därför jag är här
ute idag. _Vi har ett fi lmprojekt
här för att arbeta med de här
frågorna. _Dharmi ska ungdomar mobbas
för att de är "månggudadyrkare", för
att de "tror på kor" el ler för att
man har prick i pannan. _Man kan bli
retad för att man är vegetari an. _De
si khi ska ungdomarna kan bli retade

#544

#288

för att de har skägg och turban.

@@_Hur hinne r du med att prakti sera di n egen tro?;

-- _Jag har ett hemal tare, men oftast hål ler jag kontakt med _Gud genom att be när jag går el ler färdas. _Farfar var _Shi va-dyrkare och farmor vad _Vi shnu-dyrkare, under tonåren upptäckte jag _Kri shna-dyrkan _Men från att ha varit ganska strikt _Kri shnadyrkare är jag i dag mera li beral.

@@_Di tt engagemang att föra samman företrädare för oli ka rel i gi oner, kommer den ur di n hi ndui ska grundsyn?;

-- _Ja, den tradi ti onen fi nns i mi n rel i gi on. _Att arbeta för en enhet i mångfal den är förankrat i vi ssa tol kni ngar av den hi ndui ska tradi ti onen som jag sympati serar med. _Jag har en grupp ungdomar som bygger broar mel lan de oli ka rel i gi onerna. _Vi har rest en del och uppl evt massor. _Nyl i gen var vi med gruppen i _New _York. _Judi ska och musl i mska ungdomar bli r kompi sar i den här gruppen, fast de al dri g

#288

#545

ti di gare träffat varandra.

@@_Hur kommer _Sverige att se ut om tio år när det gäller den religiösa mångfalden, tror du?;

-- _Jag tror att det kan bli en sämre situation om vi inte arbetar för en ökad förståelse. _Vi måste skapa gemenskap över kulturella och religiösa gränser, skapa mötesplatser för människor med olika tillhörighet. _Religiönsundervisningen i skolan är viktig. _Den måste vara bra, annars blir den ett problem istället för en tillgång. _I _Sverige har vi ju, till skillnad från de flesta andra länder, en gemensam religiönskunskap i skolan för alla elever och det är unikt. _Lärarna måste vara kunniga och engagerade. _Våra dharmiska ungdomar läser om sin tro i läroböckerna och jag får lov att ta upp många missförstånd. _Undervisningen i religiönskunskap är viktig om fördomarna ska motverkas. _Till exempel så är faktiskt monoteisterna i majoritet bland hinduerna! _Det är viktigt att veta! _Är det bilden som

#546 #288

_Sverige. _Hans föräldrar flyttade till _Sverige från _Indien när han föddes. _Han känner sig som svensk och indier på en gång.

_Innan vi slår oss ner vid köksbordet så föreslår _Devang att jag tar några bilder ute vid den s.k. "_Kärlaksstenen" i södra _Uppsala. _Inskriptionen på en berghäll är från eposet _Mahabharata, är gjord på #1830-talet med sanskrit-tecken och lyder i översättning:

_"_Så länge min ande dväljes i kroppen, du ljuvt leende, så länge ska jag tillhöra dig; denna sanning förkunnar jag." ;

@@_Ni har fortfarande kvar ert lilla husaltare ser jag, inleder jag samtalet när vi återvänt till köket. ;

-- _Jo, i litet format. _Mahavi ra, _Ganesha, _Buddha finns med, säger _Devang. _För oss är det viktigt med inklusi vi sm. _Här startar varje dag.

-- _Varje morgon tänder vi ljus och har en stilla stund innan vi äter frukost och dagen börjar, säger _Sheetal .

-- _Det är vår andliga frukost,
fyller _Devang i. _Att blunda och
koncentrera sig fyra eller fem
minuter är ett bra sätt att starta
dagen på .

@_Sheetal , har din grundsyn
förändrats mycket sedan du flyttade
till _Sverige?;

_Nja, jag gör samma saker nu som
när jag kom hit. _Men man kanske
ifrågasätter mera efter ett tag.
_Man har behov av ro med _Gud, men
det är svårt utan tempel att gå
till. _Därför är vårt husaltare
viktigt.

_Eftersom jag jobbar i äldrevården
så ser jag hur mycket folk bryr sig
om sina

::: #290 :::::::::::::::::::::::::::::::
gamla föräldrar. _Det trodde jag
inte när jag kom hit, jag trodde att
det skulle vara mera individua-
listiskt. _Man bryr sig om de sina,
här som i _Indien. _Och som jag
påpekade redan för #16 år sedan när
vi träffades så tycker jag att
_Sverige är ett väldigt tyst och
stillaland jämfört med _Indien. _Så
#290 #549

känns det fortfarande. _Men fortfarande tycker jag att snön är fascinerande!

-- _Hinduism och indiska religioner är mycket självförverkligande, menar _Devang. _Individen söker sin egen väg till tro och livsstil. _I det här så finns det stora likheter mellan svenskarnas sätt att leva och tro och den indiska grundsynen på livet. _Religion är ett sökande efter en väg.

-- _Många svenskar vågar ta steget att bryta med det invanda och söka sig en ny och egen väg. _Man söker sig själv, tillfogar _Sheetal. _Jag skulle egentligen vilja se en mänsklighetens religion, där det mänskliga hos oss alla är själva grunden. _Man ska respektera alla religioner, det vill vi lära våra tre barn.

@@_Till sist: _Går det att sammanfatta vad religionen betyder för er?;

-- _Religion är en grundsten i samhället som skapar värderingar som vi bygger på, svarar _Sheetal.

-- _Ja, säger _Devang, alla männi -
skor lever ju med de stora frågorna
_Vartifrån kommer jag?, _Vart är jag
på väg? _Religionerna försöker
besvara de här livsfrågorna.

@@_Tack för att ni delat med er av
er livssyn! _Och tack för ännu ett
samtal vid ert köksbord. j

::: #291 :::::::::::::::::::::::::::::::

::: #292 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Buddhi ster

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _Fl era l ånga fl aggspel med
vi mpl ar i ol i ka färg hänger över
en torr och kal sl uttni ng.

=====

::: #293 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_"_På den ti den, då _Buddha l evde,
sökte en kvi nna som hette
_Ki sogotama upp honom, for att få
råd. _Ki sogotamas enda barn hade
just dött och hon var mycket
bedrövad. _Hon hade buri t den l ill a
döda kroppen ti l l hus efter hus för
att hi tta någon som kunde uppväcka
barnet ti l l l ivet. ;

_"_Buddha sade ti l l henne att om
han skul l e kunna hel a barnet så
måste hon skaffa honom några
senapskorn. _Men ti l l fogade han,
kornen måste hon få av männi skor
vars hem al dri g hade hemsökts av
döden. ;

_ -_ Ki sogotama gav sig i väg på sitt desperata sökande. _Återigen gick hon i hus efter hus, men inte ett enda fann hon, som aldrig hade hemsökts av döden. _Hon insåg efter ett tag vad det var som _Buddha hade lärt henne. _Hon begravde sitt barn och återvände till honom för att bli en av lärjungarna." i

_Ur _Dhammapada (översatt förkortad version hämtad ur _Living _Questions. _Stanley _Thornes, #1993, översättning författaren.)

_En av de religioner som har sitt ursprung i _Indien är buddhismen. _Den har en del drag gemensamma med hinduism och indisk filosofi. _Men på ett sätt skiljer den sig från alla de andra religionerna som vi mött. _Den saknar den typ av gudakult som vi möter i hinduismen. _Det har gjort att en del anser att buddhismen inte är en religion i samma mening som till exempel kristendomen eller hinduismen. _De flesta buddhister tycks dock inte ha något emot att kalla buddhismen för

#293 #553

en religion. _Den är inte heller en
filosofi rätt och slätt. _Kanske den
bäst

::: #294 :::::::::::::::::::::::::::::::
kan beskrivas, något som faktiskt
kunde sägas om alla religioner, som
en livsväg: ett sätt att tänka och
leva.

_Liksom är fallet med andra livs-
åskådningar och andra religioner så
uppträder buddhismen i många olika
traditioner och former. _Genom att
den har spritts i stora delar av
_Asien har den färgats av olika
kulturer. _I _Indien lever idag
under en procent buddhister, medan
det i världen som helhet kan finnas
ca #500 miljoner buddhister. _I
_Sverige uppskattas antalet till
ungefär #45 #000, varav de flesta är
invandrare från _Thailand, _Vietnam,
_Sri Lanka och _Kina. _Ett flertal
buddhistiska sammanslutningar i
_Sverige har någon eller några
stadigvarande munkar eller nunnor
eller andra religiösa företrädare.
_Ordenspersoner har ofta rakat huvud
och bär munk- eller nunnedräkt, till
#554 #294

exempel oftast i färgerna brunt, gul t eller vi nrött.

_Si ddhartha _Gautama

_Si ddhartha _Gautama, som enligt traditionella källor levde under #500--#300-tal f. v. t. är grundaren av buddhismen (forskningen är inte överens om dateringen av _Buddhas liv). _Att han kallas _Buddha, "den uppvaknade" eller "den upplyste", beror på att han nådde fram till upplysningen, fick en djup insikt om livets beskaffenhet som beskrivs med just dessa ord. _Enligt buddhismen så har det funnits buddhor före _Si ddhartha _Gautama och i en framtid kommer flera att födas. _Så här brukar det berättas om den buddha som vi känner till något om:

_Modern dag strax efter _Si ddhartas födelse. _Han hade levt skyddad med sin familj i faderns palats i nuvarande _Nepal, i nord _Himalaya. _Han var gift och blev far samtidigt som han vid #29 års ålder bröt upp från sin tillvaro.

#294

#555

_Fyra symbol laddade möten skulle få honom att ta detta steg. _De första tre mötena, som gjorde att han på ett avgörande sätt insåg livets villkor, var att han såg en åldring, en sjuk och en död människa. _Han insåg att livet innebar allt detta för honom också, ja för alla människor.

::: #295 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====
_Teckning. _Siddharta _Gautama mediterar under ett fikonsträd. _Han sitter med korslagda ben och slutna ögon. _Han har rakat huvud och är klädd som en buddhistmunk.

=====

_I sådana "kriser" kan vi som människor reagera på olika sätt. _Vi kan försöka glömma och leva vidare som förut. _Vi kan försöka ta in våra nya insikter och "reformera" vår livssyn. _En del människor reagerar istället med en total omvärdering och försöker börja sitt liv på nytt med en annan inriktning. _Till de senare hörde _Siddharta

_Gautama. _Det fjärde mötet var att han kom i kontakt med en asket, en vis man. _Han bröt upp för att finna ett annat sätt att leva som kanske ledde till en lösning på alla hans :: #296 :: frågor. _Det var ett mycket svårt beslut förstås, eftersom han hade familj -- fru och barn och ett liv i rikedom och bekvämlighet. _Han valde bort allt detta och gick sin väg för att söka sanningen om livet.

_Den väg som _Siddharta började gå, vägen genom renlevnad, askes och hårda prövningar, gav inte de svar som han sökte. _Han lämnade den och nådde istället fram till en djup insikt om livet, när han suttit länge i meditation under ett fikonsträd. _Där blev han _Buddha, den uppvaknade. _Resten av sitt liv ägnade han åt att föra sin insikt vidare. _Han började predika sin lära för några lärjungar i _Varanasi i norra _Indien. _Redan under sin livstid nådde han stora framgångar. _När han dog kremerades han, enligt traditionell gravsed och hans kvar-
#296 #557

I evor del ades ut som re i ker att förvaras i tempel som byggdes över dessa, _ stupas.

_Buddhi smens hel i ga skri fter har sammanstäl lts av hans l ärj ungar några hundra år efter _Buddhas bortgång. _De finns saml ade i __- _De tre korgarna, _Tri pi taka (_Tri pi taka). i _Språket i buddhi smens hel i ga skri fter är del s pali, ett språk som var nära besläktat med det som _Si ddharta tal ade, del s sanskrit det klassiska och hel i ga språket i gamla _Indi en. _Vad var det för insikt som han hade nått? _Vi skall presentera den, genom att betrakta de __-fyra ädl a sannin garna. i

_De fyra ädl a sannin garna

_De fyra ädl a sannin garna -- så kal l as kärnan i _Buddhas l ära -- och de är också innehål let i den första predi kan som han höll i _Sarnath, nära _Varanasi .

_Första sanningen

_Livet för med sig _. dukkha, säger
_Buddha. _Dukkha betyder otillfreds-
ställelse och olika slags lidanden.

_Medvetet och omedvetet upplever vi
ofta otillfredsställelse och lidande
för att ingenting i livet består.

_Att smärta och lidande upphör är ju
bra, men samtidigt vet vi också att
lyckan och lusten upphör. _Vi för-
söker hålla fast vid det som gör oss
lyckliga. _Vi försöker hela tiden få
mer

::: #297 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och bättre av det vi strävar efter.

_Även våra försök att undvika det
som kan skapa lidande på lång sikt
kan göra oss besviktade. _Till exempel
mår vi inte bra av att äta för
mycket. _Men vi mår inte heller bra
av att ständigt tänka på att inte
äta för mycket.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Silhuetten av en människa
som går avtecknar sig mot en ljus

#297

#559

tunnel öppning.

("_Tunnels" väggar och tak består av tätt växande häckar.)

=====

_Andra sanningen

_Den andra delen av diagnosen av människans situation förtydligas av _Buddhas senare undervisning om att orsaken till dukkha är vår missuppfattning att sinnestillstånd kan tillfredsställa vår djupa längtan till en varaktig frihet och lycka.

_I buddhismen är _sinnen en term som inbegriper alla företeelser som uppstår inom oss såsom förnimmelser, tankar, känslor och emotioner.

::: #298 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_I vår okunni ghet ökar våra begär och krav och vi upplever motvilja och hat gentemot det eller dem som vi ogillar.

_Vi lever hela tiden i vår egen livsvärld av krav, behov och jäg-fångenskap (egoism). _Vårt sinne är liksom en hund bunden vid jagets

#560

#298

stolpe. _Sinner springer runt, runt för att förverkliga något slags frihets känsla, men vi blir bara hårdare knutna vid förankringen i jaget för varje varv vi springer, _Kopplet känns allt kortare och påverkar våra upplevelser och handlingar (karma) negativt.

_Tredje sanningen

_Den tredje sanningen i ni eder terapi n, behandlingen av vårt tillstånd. _Den drar en logisk slutsats. _Buddha har genom sitt uppvaknande visat att vi kan befrias från lidande och egoism. _Okunni ghet, begär och hat liknas med en eld, och elden kan släckna allteftersom. _Det är betydelsen av ordet 'nirvana' -- utsläckande. _I stället upplevs vår verkliga natur, varaktig frihet, frid, kärlek och medkänsla som överstiger våra vanliga lyckobegrepp. _Hur detta skall ske behandlas i den fjärde sanningen.

_Fjärde sanningen

_Vägen till befrielse från dukkha är att följa _Buddhas riktlinjer, den åttafaldiga vägen. _Buddhis symbol är ett hjul med åtta ekrar, lärans hjul, som pekar ut för oss den väg som kan leda till jaglöshet, medkänsla och visdom. _Den åttafaldiga vägen kan sammanfattas kort, även om den innebär ett program för livslångt lärande:

é rätt kunskap

é rätt avsikt

é rätt tal

é rätt handling

é rätt levnadssätt/yrke

é rätt ansträngning

é rätt uppmärksamhet

é rätt meditation (eller rätt försjunkande)

::: #299 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En förgylld staty som föreställer den mediterande

_Buddha. _Han bär en hög och

#562

#299

spetsig krona. _ Hans knä ligger
några orangefärgade blommor. _ Ett
stort hjul med åtta breda ekrar
bakom honom är placerat så att
hans huvud befinner sig mitt för
hjulets nav. _ Hjulet är klätt med
blommor i färgerna orange,
ljusblått och lila.

=====

_ Förståelse av våra livsvillkor
och andliga potential leder till
rätt kunskap och motivation för att
kunna börja gå vägen. _ Det påverkar
det du säger och det du gör.
_ Levnadssätt och ansträngning har
med din långsiktiga inriktning att
göra. _ Här kan du lära dig olika
tekniker och etiska regler som
hjälper dig på vägen. _ Avgörande för
framgången på befrielsens väg är
också de sista punkterna, de om
uppmärksamhet och försjunkande.
_ Uppmärksamheten innebär att du
koncentrerar dig på nuet och inte
låter det förflutna eller framtiden
oroa dig. _ Det som har hänt har
hänt. _ Det som skall komma, kommer.
_ Men just nu låter du sinnet bli

hel t uppmärksamt i ögonblicket.
_Inget fångar ditt "jag" så att du
börjar gräva i varför det eller det
hände i går. _Inte heller framtiden
oroar dig. _Du är helt i nuet.

_Det djupaste stadiet, insikts-
fullt försjunkande, är knutet till
det tillstånd som är målet för hela
"terapi n": frid och lycka genom
utslocknandet av "jagets illusion"
och upphörandet av dukkha,

::: #300 :::::::::::::::::::::::::::::::

lidande. _Då har visdom och med-
känsla samt andra positiva egen-
skaper mognat till fullo.

_ _Anatta-läran (sanskrit:
anatman, ej själ) eller "läran om
icke-jaget" innebär att buddhister
inte räknar med en odödlig "själ" så
som till exempel hinduerna gör det
med sin uppfattning om atman. _När
man säger att allt förändras så
menar man verkligen det. _Ingenting
består. _Det vi kallar vårt jag är
det knippe av våra sinnen och vårt
tänkande som hålls samman av
kroppen. _Detta knippe av sennes-
medvetande är det som på något sätt

förs vi dare in i en ny existens
efter att vår kropp dör. _Hur denna
återfödelse sker är beroende av vars
och ens individuella karmiska
process.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En mandala skapas av färgad sand
och tar lång tid att göra. _När
den är klar utplånar man den som
en symbol för att allting är
ändligt.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Tre munkar arbetar med
att skapa en mandala. _Mandalan
utgörs av ett mycket komplicerat,
symmetriskt mönster som använder
sig av växt- och blomstermotiv i
kombination med abstraktioner i
många klara färger.

=====

_Målet är utslöckandet

_Buddha har poängterat att det
egentligen inte går att förstå
nirvana förrän man upplever det. _Vi
#300 #565

och i nya lågor tänds från just denna.

_De tre tillflykterna

_Insikten om att det egna sinnet är beroende av vår vilja att verkligen nå sanningen om verkligheten gör att vi är beroende av ett eget beslut, enhängivenhet och en tydlig inriktning. _I buddhistisk tradition talar man ofta om _de tre tillflykterna; det jag ska försöka att hålla mig till -- (eller kanske snarare inrätta mitt liv så att de ska hålla fast i mig):

_Jag tar min tillflykt till

_Buddha.

_Jag tar min tillflykt till dharma (läran).

_Jag tar min tillflykt till sangha -- gemenskapen av munkar och nunnor (sangha) och övriga som följer _Buddhas väg.

_Att ha tillit till _Buddha betyder också att erkänna den buddha-potential som jag och alla varelser bär inom oss. _Att begrunda och

medi tera över lärarens (_Buddhas) ord i gemenskap med s. k. dharmavänner, är ett grundkoncept för en buddhist att hålla sig till. _Att leva i enlighet med _Buddhas lärometoder innebär också ett moraliskt levnadssätt.

_De etiska principer som följer av läran är att inte döda eller skada, att inte stjäla, att avhålla sig från att ljuga eller ha ett ogenomtänkt sätt att tala om andra. _Man ska undvika ett oansvarigt sexualliv och inte missbruka alkohol och droger. _För munkar och nunnor tillkommer regeln att leva i celibat (utan familj) och inte

::: #302 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

äta under andra halvan av dagen, inte äga annat än det mest nödvändiga och avstå från ett alltför bekvämt leverne.

_Världsbiid

_Det finns inte bara en värld i vårt kosmos. _Det finns många världar eller s. k. existensformer. _Man kan

vi stas i olika världar och återfödas i olika existensformer såsom himlar och helveten. _Karmiska processer styr vår återfödelse. _Vår tillvaro kan fortsätta beroende på vår nivå av medvetande. _Allt förändras, även dessa världar och detta kosmos. _Ingenting består. _Världarna byggs upp och går under i långa tidsperioder, _kalpas. (_Jämför hinduismens världsåldrar på sid. #263 f.)

_Olika traditioner

_Sydbuddhismen: _Theravada

_. _Theravada, "de äldstes lära" är en av de traditionerna som utvecklades och spreds några hundra år efter _Buddha i södra delarna av den asiatiska kontinenten. _Genom att följa läran och lära sig meditationens väg till insikt kan man nå sitt mål och nå frid i sitt inre och fred med sin omvärld. _Idealen beskrivs oftast som att bli en _arhat, en som nått nirvana. _I den #302 #569

här riktningen betonas att _Buddha är läraren -- inte en gudomlig person eller någon som skall dyrkas. _Munkarnas eller nunnornas gemenskap, _sanghan, är en viktig tillflykt för den som praktiserar denna livsväg. _Denna riktning dominerar i länder som _Sri Lanka, _Kambodja, _Thailand och _Burma.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Theravada munkar i _Laos tar emot almosa från lekmän.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En lång rad med buddhistmunkar klädda i brandrött och orange bär stora "tiggarskålar" förbi människor som har tagit med sig almosor till dem.

=====

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym sju av elva

_Innehåll till volym sju

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Olika traditioner (#302)	
(forts.)	#571
_Buddhister i _Sverige	
(#305)	#576
_Samtal med _Trudy	
_Fredriksson, vayrayana-	
buddhist (#306)	#578
_Samtal med _Patrik _Hultin,	
zenbuddhist (#310)	#589
_Jainister (#314)	#598
_Sikher (#318)	#604
_I en sikhisk gurdwara	
(#321)	#609
_Östasiatiska religioner	
(#324)	#614
_Daoismen (#326)	#616
_Konfucianismen (#328)	#619
_Shintoism (#330)	#622
_Sekulära livsåskådningar	
(#332)	#626
_Meningen i livet (#334)	#628
_Religiönskritik (#338)	#635

_I

_Sekulär humanism (#345) .. #648
_Samtal med _Emilia
_Ericson, sekulär humanist
(#351) ..... #660

_Mahayana

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Mahayanatempel i _Sydkorea.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Ett stort altare som är format som ett podium. _Mitt på altaret (och längst fram) står en stor förgylld _Buddhastaty. _På sidorna om _Buddhastatyn, och bakom den, står ett mycket stort antal målade statyer av män och kvinnor i naturlig storlek på en slags sluttande "läktare" som får dem att likna en talrik publik.

_Några av dessa statyer står dessutom nedanför altaret som om de vore besökare.

_Längst fram på altaret står stora ljus och skålar med frukt på en lång bänk. _Under bänken sitter montrar som innehåller långa rader av små statyetter som föreställer människor som mediterar.

_Från taket hänger ett stort antal

avlånga appar med skrift runt en
rislykta.

_En kvinna sitter med korslagda
ben framför altaret.

=====

_Enligt de traditioner som går under
namnet _mahayana, den stora
farkosten, kallas theravadaskolan
för "den lilla farkosten",
_hinayana, eftersom där hävdas att
uppvaknandet är begränsad till dem
som är munkar och nunnor. _I
mahayana betonas att alla kan nå
upplysning om de lever i enlighet
med _Buddhas lära. _Idealen är inte
den som nått upplysning och dragit
sig undan från världen, utan
istället betonas _bodhisattva-
idealerna. _En bodhisattva har nått
uppvaknande men avstår från buddha-
skapet för att istället i världarna
undervisa och hjälpa andra. _Det
gäller att arbeta för att alla skall
nå frid, lycka och visdom.

_Mahayana har sina rötter i den
tidiga buddhismen, men utvecklades
och växte till under första
årtusendet av vår tideräkning. _Det

är den form av buddhism som sprids österut till _Kina, _Korea och _Japan och norrut till _Tibet, _Mongoliet, _Bhutan och _Nepal. _Liksom andra religioner tar buddhismen färg av de kulturer som den sprids i och ser därför ut på olika sätt i olika kulturer.

_Två av de mest omtalade formerna av mahayanabuddhism är den tibetanska -- _Vajrayana -- och den japanska zenbuddhismen.

_Vajrayana

_Den form av mahayanabuddhism som utvecklades framför allt i _Tibet kallas för _vajrayana, "diamantfarkosten", och ses till och med som en tredje väg, eller tradition, inom delar av buddhismen.

_En specialitet inom denna tradition är att de högsta religiösa ledarna ses som återfödda bodhisattvor. _Den nuvarande #14:e _Dalai _Lama, som har fått _Nobel s fredspris och som #1988 invigde stupan i _Fellingsbro i _Väst-

_Ti betanska buddhi ster i exil

_I bergsl andet _Ti bet är buddhi smen den helt dominerande religi onen.

_Ki na kontrollerar l andet sedan #1950, då _Ti bet införl ivades med _Ki na men lovades autonomi med _Dal ai _Lama som formell ledare för ti betanerna. _Efter de orol iga åren #1956--#1959 med aktivt motstånd mot _Ki na, drog sig _Dal ai _Lama med fl ertal et ti betanska ledare till _Dharamsala i norra _Indien.

_Lama betyder lärare och lamor till hörande denna tradition inom buddhi smen finns över hela världen.

_Traditionen har dock sitt centrum i _Ti bet och området söder om _Himalaya. _Dal ai _Lamas kamp för en fredlig lösning av konflikten med _Ki na och de ti betanska buddhi sternas situation under vad man ser som kinesisk ockupation uppmärksammas ofta i massmedia och bland freds- och konfliktforskare världen över.

_Zenbuddhi sm

_Den form av mahayanabuddhi sm som kanske bl i vi t mest känd

::: #305 ::::::::::::::::::::::::::::::
i västerlandet, eftersom många människor i _Europa och i ___USA tillämpar metoder från denna traditions meditationsteknik, är _zenbuddhi smen. _Den formas i _Japan under medeltiden. _Man sitter med benen i kors, med rak kroppshållning, med händerna i knäet och med blicken riktad någon meter framför sig. _Med hjälp av andningsteknik uppnår man en avslappning kroppsligt och medvetandet töms på begrepp och tankar så att man kan nå insikt, satori.

_Buddhi ster i _Sverige

_De äldsta spåren av buddhi smen i _Sverige är arkeologiska fynd, och bland dessa en buddhafigur från #500-talet, hitfraktad av vikingar, som hittades på _Helgö i _Mälaren.

_I dag finns i _Sverige många buddhistiska centra. _I _Jakobsberg (utanför _Stockholm) finns till exempel ett theravadabuddhistiskt centrum med munkar som undervisar om läran och meditationen. _Ett annat exempel är vajrayanatraditionens centra i _Fellingsbro i _Västmanland och i _Stockholm. _Den zenbuddhistiska metoden studeras och praktiseras på flera ställen, till exempel i _Finnåker i _Västmanland. _På en del kristna kursgårdar, som i _Rättvik och hos dominikanssysterna i _Stockholm har zenbuddhismens teknik inspirerat meditationens utövning, men då med kristna förtecken och med anknytning till de stora meditativa mystikerna i kristen tradition till exempel _Mäster _Eckhart, _St. _Theresa av _Avila och _St _Johannes av _Korset.)

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Buddhafigur funnen på #1950-talet på _Helgö i _Mälaren. _Den är tillverkad i _Swatdalen i

trädgård".

_Vi dricker grönt thé och samtal ar om hur den tradi ti on, vaj rayana-buddhi smen, som hon tillhör har utvecklats i _Sverige. _Vid medi ta-tionsgården finns en bönesal och en matsal och i de mindre husen runt templet bor de som deltar i de kurser och retreatar som ordnas.

_Templet är en s. k. _stupa, en helgedom som samtidigt ses som ett fredsmonument. _Det invigdes av en av ledarna för vaj rayana-traditionen i världen, _Dalai _Lama, som år #1988 var närvarande och som vid detta tillfälle sade:

_-"_Andliga bröder och systrar! jag är mycket lycklig att vara här för att inviga denna stupa, som är ett fredsdokument. _Jag vill tacka er alla för att ni har gjort denna händelse möjlig. i

_-_Förr var det mycket vanligt att bygga stupor i _Tibet och dessa representerar vanligtvis olika händelser i _Herren _Buddhas liv.

_En stupa symboliserar _Buddhas upplysta sinne, därför har det sedan #306

#579

I långt tillbaka i tiden blev det tradition att installera heliga mantras, heliga bokstäver osv. inne i stupan för att pacificera katastrofer som annars skulle kunna äga rum i världen. ;

_ - _ Eftersom en stupa representerar Buddhas upplysta sinne är den viktigaste betydelsen som en stupa förmedlar att den påminner oss om vikten av att utveckla föreningen av metod och visdom, eller med andra ord att förena ett gott hjärta med intelligensen inom oss själva.

_ Därför borde uppförandet av denna symboliska stupa innebära en påminnelse till oss alla ;

::: #307 ::::::::::::::::::::::::::::::

_ - att konstruera en sådan inre stupa av gott hjärta och intelligens och jag ber att ljuset som strålar från denna inre stupa skall spridas till alla delar av världen och skänka lycka till många levande varelser. ;

_ - Jag hoppas att de som inte betraktar sig själva som tillhöriga till någon speciell tro eller

religion också skall kunna ta ledigt och komma hit och se på detta tempel." ;

_Talet finns anslaget inne i stupan i _Fellingsbro.

@@_Vad är kärnan i buddhismen? ;

_I den tibetanska buddhismen talar vi om _-nang pe chö ; _Det betyder ungefär "den insikt som kommer av upplevd erfarenhet" eller "den inre vägen". _Vi tror vanligtvis att kunskap är en intellektuell process, men vishet är något mycket djupare. _Det är en erfarenhet av vad livet är. _Där finns också omtanke och kärlek. _Vi håller ihop kunskap och kärlek, vishet och medkänsla.

@@_Ordet sinne är viktigt i buddhismen. _Är kunskapen som det _Sjätte sinnet vid sidan av syn, hörsel, lukt, smak och känsel? ;

_Medvetandet är ett sinne där vi bland annat bearbetar de andra sinnens intrycken. _Men vi talar inte om "själ". _Vi tror inte på en oföränderlig själ. _Allt är föränderligt. _Vi vanliga människor är alltid i en process av ömsesidigt

beroende.

@@_En del skildringar av buddhismen hävdar att inte ens nirvana är något beständigt. ;

_Man kunde säga så. _Det uppvaknade sinnet överskrider alla gränser. _I vilket slags "sfär" man än befinner sig så finns det inget beständigt. _Nirvana är inte passivitet. _Utslöcknandet är de negativa emotionerna som slocknat, elden som förtär har slocknat.

_Kärlek och vishet är både passivt skådande och aktivitet av medkänsla och finns alltid i ett förhållande till andra. _Så länge andra inte mår bra så kan de inte lämnas i sticket.

@@_Man står alltid i relation till någon . . . ;

_Ja, men helst på ett fritt sätt. _Ideal et är att vi har kärleksfulla relationer, då är det frihet. _Men vi har också bundna relationer till ting, djur och människor som vi är fästa vid. _Vi klänger ofta fast vid tingen och varelserna i negativa relationer, vilket även kan bli destruktivt.

@@_I buddhismen är "De fyra ädla sanningarna centrala". _Dukkha-begreppet är svårt att förstå... kan du förklara?;

_Det har att göra med vår upplevelse av otillfredsställelse. _Det leder till rastlöshet, oro, ångslan och något ännu starkare, kanske som rädsla och fysiskt lidande. _Att till varje pris hålla fast vid något och inte inse att allt förändras skapar denna oro. _Allt är inte lidande, det finns också nirvana, frid och frihet. _Vi försöker lära oss att man kan hjälpa sig själv och andra.

@@_Buddhismen är ingen religion, sägs det ibland. _Varför säger man så?;

_Jo, men det beror på vad man menar med ordet religion.

_Religare (latin)

::: #308 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

betyder att binda ihop. _Att ha en helhetsupplevelse av livet, att ha goda relationer. _Vi kan då uppleva en känsla av sammanhang och mening.

_Man får då en större syn. _Mahayana

#308

#583

betyder att man har en större syn.
_Och _Buddha betonade att all insikt
måste vara grundad i den egna
reflexionen. _Man kan inte bara
okritiskt ta över andras åsikter.
_Vi talar om "buddha dharma" --
insikten och utövningen hör samman.
@@_Är vajrayana en tredje väg vid
sidan av mahayana och theravada?
_Vi måste börja med oss själva.
_Det betonar till exempel theravada
i första hand. _Men om man bara
talar om den egna befrielsen så
tycks något saknas, säger man i
mahayana. _Genom att utveckla vår
medkänsla inser vi att vi inte kan
stanna med att själva nå upplysning.
_Vi kan också bidra till andras
upplysning och befrielse från
lidande. _Det delar vi med alla
andra inom mahayanatraditionen.
_Därutöver har vajrayana medita-
tionsmetoder som hjälper oss att när
vi upplever negativa känslor för-
vandla dem till medkänsla och
djupare insikt i deras underliggande
andliga natur.

@@_Vad är viktigast i den

buddhistiska etikerna?

_Att göra gott, att undvika ont, att rena sitt sinne, det är de upplystas lära, så heter det på ett ställe i _Dhammapada, en viktig skrift för oss. _Det inkluderar hela livet. _Man ska inte skada eller döda, det gäller kroppsligt eller genom vad vi säger och tänker. _Både kropp, tal och sinne. _Det gäller att skilja på omtänksamt tal eller tomt prat och förtal.

@@_Det är avsikten som innehåller den etiska tyngden, mera än vad vi gör, har jag förstått rätt? _Jag dödar inte ett djur, men kan äta kött om det är det som erbjuds mig?

_Ja. _Min avsikt bör vara att inte skada och döda. _Vi vill sträva efter det goda livet.

@@_Hur förhåller sig buddhisterna till djurrättsfrågor?

_Ja, allt hänger samman. _Naturen och djuren är en del av vårt sammanhang. _Vi är själva uppbyggda av samma naturelement som allt annat. _Vi vill alltid undvika lidande för oss själva och allt

annat liv. _Männi skor har en enastående förmåga att göra gott och undvika ont. _Vi kan välja att hjälpa djuren, medan de enbart kan följa sin instinkt.

@@_Ökar de etiska kraven när man utvecklar en buddhistisk livssyn?

_Är det högre etiska krav på munkar och nunnor?;

_Det finns inga krav utifrån. _Det är ditt eget ställningstagande om du vill leva på ett ansvarigt sätt.

_Man kan få stöd att utveckla det goda livet genom riktlinjer och stöd för att kunna utveckla en "frihetsdisciplin". _Om vi gör allt direkt utifrån vad vi känner så blir det en bundenhet till känslorna. _Friheten har med vilja och medvetande att göra. _Den kan skapa en djupare lycka. _En glädjefull ansträngning och meditation kan leda dit. _En del använder ordet "föreskrifter",

::: #309 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

men jag tänker på det som riktlinjer för min fria vilja. _Och vi talar i etiken om "karma" som berör våra handlingar, orsak och verkan. _Det

#586

#309

goda är inte en teori utan ett sätt att leva. _För övrigt är etik och medveten närvaro grunden för en buddhist. _Reflexion är början på en process av medveten etik.

@@_Och när kroppen dör så återföds mitt sinne genom karmas lag...men inte alltid till jordeliv utan också till en himmel eller helvete...;

_Det är olika slags existensformer. _Man talar om gudavärldar, högre existensformer men de är inom samsara, existensens kretslopp. _Befrielse är att nå befrielsesfären -- nirvanasfären, upplevelsen av vår verkliga natur.

@@_Kan man återfödvas från nirvanasfären till en annan sfär?;

_Ja, det är bodhisattvai deal et. _Man är framme vid upplysningen, men går tillbaka till existensstadiet, till existensens sfärer. _Man kan verka på olika nivåer. _Det handlar inte om olika platser! _Det är mentala tillstånd eller sfärer.

@@_Vilken roll spelar meditationen i er praktik" ?;

" _Nang pe chö" betyder ju, som vi
#309 #587

ti di gare var inne på, att få insikt genom upplevd erfarenhet. _Man måste gå till sig själv. _Det är där man upplever livet. _Vi rekommenderar i första fasen reflexion. _Sedan introduceras man till enklare meditationen där vi tydligare kan se hur vi upplever vår situation. _Stillsamhetsmeditationen är grunden. _Vi lär oss fokusera och lugna ner sinnet. _När vi sitter i tystnad så upplever vi hur vi är. _Där kommer insikten om de fyra sanningarna fram. _Rastlöshet visar sig. _Känslor för oss hit och dit. _Men genom det kan vi komma fram till att vi kan använda tillflykten till _Buddhaläran och gemenskapen, till att förstå vår andliga natur. _Meditationen blir på det sättet en viktig teknik. _Men man måste alltid jobba med motivationen. _Tillflykten, att vilja använda _Buddhas riktlinjer och önskan att hjälpa alla varelser är alltid första steget.

@@_Tack _Trudy, för att du tog dig tid att svara på mina frågor! j

#588

#309

::: #310 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Samtal med _Patrik _Hultin,
zenbuddhist

_Mitt inne i de västmanländska
skogarna _Ligger _Finnåker. _I det
som tidigare var skolhuset i bygden
har zenbuddhister haft ett center
sedan några decennier. _Centret
ligger utefter en grusväg och
byggnaden är ett rödmålat hus med
vita knutar. _Bakom huset, upp mot
skogen, finns en anlagd trädgård med
gångar där man kan vandra och
meditera.

_Jag äter en god lunch tillsammans
med den grupp som bor i huset och
samtalar sedan med _Patrik _Hultin,
som bor och verkar i klostret, om
vad som enligt honom är buddhismens
grundtankar.

@@_Vad är viktigast i buddhismens
väg?

_Det centrala är upplysningen, den
personliga upplevelsen av upplys-
ning. _Det är primärt en mystisk
väg. _Utövandet syftar till en

#310

#589

i n s i k t.

@@_I bland sägs det att buddhismen inte är en religion?;

_Buddhismen är till synes mindre dogmatisk än andra religioner. _Men ser man på hur man praktiserar buddhismen i _Asien så är den ju uppenbart en religion. _Kanske att man i väst har fått en bild av buddhismen som är alltför vag och filosofisk. _Det skedde nog bland annat genom att man i #1800-talets

_Europa lärde sig om buddhismen genom att till exempel läsa _Schopenhauer.

@@_De abrahamitiska religionerna beskrivs ofta som skriftreligioner, inte lika ofta säger man så om de indiska. _Men visst har väl texter även där en stor betydelse?;

_Jo, absolut. _Det finns alla möjliga texter i vår tradition, både filosofiska och sådana som vi använder mera rituellt. _Uttalandet av vissa ord, mantras, har alltid en viss betydelse. _Vi har många olika slags texter som är avgörande i vår religiösa praktik. _Däremot ser vi

#590

#310

inte i

::: #311 :::::::::::::::::::::::::::::::

zen på texter som slutgiltiga sanningar. _Mer som något som pekar mot en sanning som bara kan upplevas.

@@_På vilket sätt påverkas din syn på etik av att du är en utövande buddhist?

_Hat, girighet och okunni ghet kallas inom buddhismen för sinnesgifter. _Man menar att dessa är ett resultat av att man har missförstått hur allt förhåller sig. _Man upplever sig själv som avskild från allt annat. _Att upphäva det missförståndet gör att vi kan känna en samhörighet med andra och bli mer lyckliga och harmoniska. _Avståndet mellan jag och andra upphör.

_Sinnesgifterna förvandlas och blir istället till kärlek, givmildhet och visdom. _Du kan utveckla en personlighet som beter sig mera etiskt.

@@_I filosofin skiljer man ofta på kunskapsteori och värdeteori. _Men vad du säger är att detta hänger samman. ;

#311

#591

_Ja, här sammanfaller det, även om vi inte får driva det för hårt.

_Ontologisk förståelse (att förstå hur verkligheten är sammansatt) och etisk förståelse hänger samman. _Den som är fullkomligt upplyst är fullkomligt etisk. _Föreskrifter inom buddhism som att inte döda och inte ljuga och så vidare är en del av att man försöker att närma sig buddhaideal et -- att försöka leva som en buddha. _De är inga absoluta regler som man blir straffad för om man bryter dem.

@@_Finns det en buddhistisk samhällssyn?;

_Jag tror att det gör det. _En buddhistisk världsbild har politiska konsekvenser. _Man bör sträva efter alla människors och andra varelsers väl. _Det gäller i högsta grad djur. _Själv är jag till exempel emot köttindustrin. _Men samtidigt finns det en kompromissvilighet som jag tror kännetecknar buddhisten. _Det finns inga alltför fasta regler eller dogmer, så det går att kompromissa och samexistera på ett sätt

som är fördelaktigt. _Buddhismens etik tillåter att man avgör vad som är bäst för sammanhanget här och nu. _I buddhistiska länder äter man kött om det inte finns något annat att äta.

@_Tyngdpunkten i etiken ligger alltså på avsikten, inte själva handlingarna? _Eller är det en situationsetik?

_Ja, så är det på sätt och vis. _Men även konsekvenserna spelar roll. _I vissa sammanhang äter jag kött om det är det som serveras fast jag kanske helst skulle slippa min bedömning är att det skulle vara mer negativt att tacka nej. _I andra situationer väljer jag att avstå därför att det kan göras utan att provocera eller såra någon. _Sedan finns det förstås sammanhang där man kanske måste provocera. _Jag tror inte att man kan ställa upp några absoluta, etiska regler, men skulle jag säga något skulle det vara: _Försök skapa så lite lidande som möjligt. _Bedöm själv vad som är lämpligast.

::: #312 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Vilken roll spelar meditationen i Zen?

_Fokus i zen är på meditationen, till skillnad från textstudier och ritualer. _Men det finns olika skolor inom zen. _Det finns olika slags teknik och nyanser, men oftast är det kulturell bakgrund som skiljer oss åt. _Här har vi organiserad meditation med koncentration på andningen. _En vanlig dag innehåller mellan fyra och fem timmars sittande meditation som helhet, oftast ca #30 minuter åt gången. _Vi har också arbete, matlagning, städning, kontorsarbete m. m. och vi vill gärna se arbetet också som ett slags meditativ verksamhet. _Det finns en del regler här förstås, men det finns det på vilken arbetsplats som helst. _Vi schemalägger arbetsuppgifterna och alla gör vad som väntas av dem. _Man måste träna att släppa taget om sitt eget jag.

@@_På en del håll har kristna inspirerats av zen, även i Sverige.

#594

#312

_Tekniker för djupmeditation, med inspiration från zen används på kristna retreatgårdar. _Hur ser du på det?;

_Det är jättebra. _Jag är inte här för att lära mig om buddhism, utan för att förstå sanningen om tillvaron. _Vi gör det på det här sättet. _Men buddhismen i sig är inget varumärke som ska skyddas. _Jag skulle kunna kalla detta för vetenskap lika gärna som för religioner. _Men mitt mål är inte att lära mig om buddhism, utan det jag gör för att förstå mig själv och världen bättre.

_Lite tråkigt kan det vara om någon kallar sig buddhistisk meditationslärare utan att ha ordentliga grunder men det är inget att beivra. _Vad andra gör får de själva stå för. _Har försöker vi i all ödmjukhet se till att det som undervisas om är väl grundat. _Mer än så tror jag inte man kan göra.

@@_Vissa kristna tror på avlat. _Att jag kan be böner och göra förböner och goda gärningar för

personer som har dött och som väntar på att nå det himmelska tillståndet.

_Finns det en liknande tanke i buddhismen? _Att man kan hjälpa personer i andra världar?;

_Det är inte svårt att hitta buddhistiska föreläsningar som betonar att allt är närvarande överallt. _Allt man gör påverkar allt annat. _Meditation, bön, ceremonier som utförs av en person påverkar andra, även sådana som har dött och som är i andra världar än den här.

@@_Finns det en likhet mellan olika meditationstillstånd och olika verkligheten himlar eller helveten?;

_Allt vi upplever är vårt eget medvetande. _Vad jag gör med mitt medvetande påverkar hur jag upplever tillvaron. _Om jag befinner mig i väldigt djup meditation kan det upplevas som himmelskt -- kanske upplever jag till och med att jag lämnar kroppen och kommer till en himmelsk värld. _Om jag lever ett väldigt destruktivt liv kan det leda till tillstånd som upplevs

helvetiska. _Hur jag har levt mitt
liv påverkar hur min kommande till-
varo kommer se ut -- kanske kan man
till och med återfödvas i världar som
vi skulle kunna kalla

::: #313 :::::::::::::::::::::::::::::::

himlar eller helveten. _Det är dock
inga permanenta tillstånd.

@_Tack för dina svar! j

::: #314 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Jai ni ster

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _Ett stort tempel med höga
torn, tak som är uppbrutna i
mängder av tinnar och ornament och
som bärs upp av pelare -- allt
byggt i vit sten.
_En man klädd i rött sopar en
trappa som leder upp till templet.

=====

::: #315 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Vardhamana _Mahavi ra ses som
grundaren av jai ni smen. _Han levde
på #500-talet före vår tideräkning
som den siste av #24 ledare,
"jinas". _Religionen har inte så
många anhängare, ca #3 milj, men är
ändå känd, kanske för att den tolkar
ahimsabudet på ett mycket radikalt
sätt. _Verklighetsuppfattningen
liknar hinduismens med karma och
återfödelse, men de tror inte på
någon hög gud, någon skapande gud.

#598

#315

_Varje männi skas själ, _jiva, kan nå befrielse från återfödelsen och får då en gudomlig karaktär. _De många levnadsreglerna följs strängt. _Munk- och nunnetraditionen är stark. _Det finns två traditioner av munkar: _De som inte bär kläder och som förnekar kvinnans möjlighet att nå befrielse, "de luftklädda", och de som klär sig i vitt och som accepterar kvinnans jämbördighet i detta avseende.

_Ahimsabudet innebär enligt jainismen att man måste vara strikt vegetarian och inte tillåta sig att döda det minsta kryp. _Den stränga moralen är viktig för att man skall uppnå befrielse från samsara, kretsloppet. _Munken måste sila vattnet innan han dricker så att inga smådjur följer med. _En tygbit för munnen hindrar insekter att dras in i munnen vid inandning. _När man går utomhus måste man borsta vägen framför sig så att man inte krossar några smådjur under fötterna.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En strikt tolkning av ahimsa-
budet kan innebära att bära
munskydd för att undvika att andas
in småkryp

_Bildbeskrivning
_Foto. _Kvinnor och män som har
bundit vita dukar över nedre delen
av sina ansikten.

=====

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett stort antal kvinnor
sitter med korslagda ben. _De är
alla klädda i långa vita dräkter
och bär vita slöjor. _Bredvid sig
har varje kvinna ett slags stora
vita kannor och stora, runda och
svarta dammvispor.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Mahatma _Gandhi hade under sin
uppväxt tagit intryck av jainismen
som särskilt betonade den indiska

och hinduiska religiöns bud om
ahimsa -- att inte skada något
levande. Gandhis ickevålds-
motstånd (satyagraha) mot den
brittiska kolonialmakten var hans
vidareutveckling av ahimsa.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Mahatma _Gandhi. _Två
unga kvinnor lutar sig mot hans
axlar. _Alla tre på bilden är
klädda i vitt.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Att delta i protester mot slakt
och handel med kött är ett annat
uttryck för ahimsa. _Jainistiska
företrädare i demonstrationer i
_New _Dehi #2012.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Ett stort demonstra-
tionståg med i del män går längs en
trädkantad gata.

=====

_I övrigt så är det ideala livet för en jainist präglad av stor asketism. _Den döende skall till och med själv påskynda döden genom att svälta sig in i den -- ett ideal hämtat från berättelser om hur _Mahavira dog.

_Lekmännen kan inte tillämpa reglerna så strängt, men måste ändå leva så gott de kan enligt detta munkideal. _Vegetarism är påbjuden, liksom strikt icke-våld. _En jainist kan alltså inte arbeta som slaktare eller soldat, knappast ens som jordbrukare. _För att kunna nå befrielse krävs det strikt liv enligt munkidealet.

(_Läs också "_Samtal med familjen _Parekh", sid. #289 f.)

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Jain-nunna ber vid foten av den stora statyn av _Gomateshwara, en av den förste _Tirthankharas (titel som bärs av de #24 religiösa ledarna för innevarande

ti dsperi od i nom jai ni smen) söner.
#18 meter hög staty. (_Bangalore,
_Indien.)

_Bildbeskrivning

_Foto. _En ung kvinna som är klädd
och beslöjad i vitt står mitt
emellan två jättelika skulpterade
fötter (stortårna på fötterna är
nästan lika långa som henne). _Hon
tittar uppåt med ett undrande och
vördnadsfullt ansiktsuttryck. _I
sina händer håller hon en stor
svart dammviippa.

_Bakom henne står en pall med en
liten förgylld staty på en
kopparbricka.

_Två stora stenytor på ömse sidor
om jättefötterna bär inskriptioner
skrivna med stora snirkliga
skrivtecken.

=====

::: #318 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Si kher

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _En stor skara gl ada
skol barn. _De bär en skol uni form
med röda tröj or, vi t skj orta och
röd- och vi trandi ga sl i ps. _Många
av poj karna bär ett sl ags röda
turbaner på huvudet.

=====

::: #319 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Den i ndi ska hal vön har sedan
musl i merna under medel ti den utbrett
sig där och över _Asi en, prägl ats av
spänni ngen mel l an hi ndui smen och
i sl am. _På #1500- talet växte en ny
rel i gi on fram, _si khi smen, som bär
drag från båda dessa rel i gi oner
eftersom den uppkom i den rel i gi ösa
mi l j ön. _Rel i gi onerna i _I ndi en har
påverkat varandra under ol i ka ti der,
på samma sätt som de abrahami ti ska
rel i gi onerna under vi ssa peri oder
haft en fruktbar di al og. _Si kherna i
#604 #319

världen uppskattas till över #20
miljoner. I Sverige uppskattas
antalet till ca #4000.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Guru _Nanak. _Målning i gurdwaran
_Baba _Atal ti, (_Amritsar,
_Indien.)

_Bildbeskrivning
_Illustration. _En man som har
huvudet omgivet av en gloria
sitter under ett träd utanför en
muromgärdad stad. _Bredvid honom
står skålar med mat. _Fyra andra
män lyssnar andäktigt till honom.
_En av dem fläktar honom mot
värmnen.

=====
_Guru _Nanak (#1469--#1538) ses
som den ursprungliga grundaren. _En
bärande tanke inom religionen var
och är fortfarande att individen har
rätt att själv välja vilken religion
han vill bekänna sig till. _De nio
gurus som kom efter _Guru _Nanak var
viktiga för religionens utveckling.
_Två av dem fick plikta med sina

liv. _Den femte gurun torterades till döds #1606 då han vägrade att konvertera till islam. _Efter denna händelse lät hans efterträdare

::: #320 :::::::::::::::::::::::::::::::

bevärma sina följeslagare och från den tiden bär sikher _kirpan, svärdet (symboliskt som en kniv), som ett tecken på att man är beredd att försvara religionsfriheten.

_Den siste av dem, _Guru _Govind _Singh (#1675--#1708) betydde mycket för den slutliga utformningen av trosläran och organisationen. _Hans far och företrädare dödades #1675 av en av mogulhärskarna.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Gyllene templet i _Amritsar,
_Punjab (_Indien).

_Bildbeskrivning

_Foto. _Ett förgyllt tempel med flera torn med lökformade kupoler speglas i en stor blank vattenyta.

_I förgrunden står en vakt med långt helskägg och håller i ett spjut. _Han bär svart turban och

är klädd i en lång brandröd rock och sandfärgade långbyxor över bara fötter.

=====

_Anhängarna organiserades i en närmast militärliknande form, _Khal sa, och tecknen på att man var medlem av religionen var att man bar namnet "Lejon", _Singh, hade långt hår under en turban, bar en dolk, ett armband och en kam och dessutom en speciell form av underbyxor.

_Sikhernas heliga skrift är _Guru _Granth _Sahib. _Man förkastar kastsystemet och tror på en enda gud. _När det gäller verklighetsuppfattningen är flera drag gemensamma med hinduismen: till exempel tron på karman och återfödelsen.

_Religionens geografiska centrum blev staden _Amritsar i den

::: #321 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
delstat där de flesta sikherna lever _Punjab. _Där finns _Gyllene templet som vid flera tillfällen har spelat en stor roll som symbol i kampen för sikhs själavständighet. _Delstaten _Punjab, som var ett själavständigt

ri ke före det brittiska samväldets
tid, vill en del sikherse som ett
självtändigt "_Khalistan". När
_Indiens dåvarande premiärminister,
_Indira Gandhi, mördades av sikher
#1984, var det efter en indisk
militär attack mot det _Gyllene
templet. Religion och politik har
här, liksom så ofta i historien
blivit oskiljbara beståndsdelar i en
svårlost konflikt.

_I Europa finns de flesta
sikherna i _England, där det till
exempel i _London och _Birmingham
finns många sikhiska församlingar.
_I Sverige finns gurdwaras i
_Stockholm, _Göteborg och _Malmö.

=== _Bildbeskrivning =====
_Frimärke med ett foto av _Indira
_Gandhi inför en stor publik som
består av idel ungdomar.

=====

_I en sikhisk gurdwara

==== _Bildtext/beskrivning =====

_Guru _Grant _Sahib, den heliga boken på sin upphöjda plats i gurdwaras, det sikhiska templet. (_London, _England.)

_Bildbeskrivning

_Foto. _En man med vit turban och helskägg sitter med benen i kors framför en mycket stor bok.

_Boken ligger uppslagen på ett lågt bord täckt av en broderad sidenduk. _I sitt knä har han en stor vippa med silverskaft och långt vitt hår. _Bredvid honom står en flicka och en pojke med händerna knäppta till bön.

=====

_För den sikhiska församlingen spelar _gurdwaran en viktig roll.

_Gurdwara betyder ungefär "dörren in till gurun", och gurun i det här fallet är _Guru _Granth _Sahib, den heliga skriften som förvaras i huset. _Guru _Granth _Sahib inne-

håller poem skrivna av sikhiska gurus och heliga män ur skilda religioner från #1100-talet och fram till #1700-talet.

_När man kommer in i gurdwaran ställer man skorna i ett särskilt skoställe i entrén. _Man har alltid huvudet täckt av vördnad för _Gud. _I närheten av skostället finns också ett tvättställe. _Att tvätta händerna är obligatoriskt innan man går in i bönehallen.

::: #322 :::::::::::::::::::::::::::::::

_I bönehallen ligger _Guru _Granth _Sahib på en tron, en _manji, under dagtid och gudstjänsttid. _Annars förvaras boken vilande i ett särskilt rum, ett slags sovrum. _Efter sång och recitation ur den heliga skriften äts prashad, en söt röra som delas ut bland gudstjänstdeltagarna.

_Den andra viktiga salen i en gurdwara är köksavdelningen. _Här serveras mat och thé till alla besökare. _Vem som helst är välkommen till gurdwaran, oavsett

religion, nationalitet eller ras.
_När _Guru _Nanak introducerade denna del av församlingens liv, var det med det öppna syftet att gå förbi kastsystemets förbud att äta tillsammans med människor ur andra kaster. _Med gurdwarans två huvudfunktioner, bön och social samvaro, vill den sikhiska församlingen hålla samman religionens två områden: relationen mellan människan och _Gud och relationen människor emellan.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_I _Tullinge. _Stockholm, byggdes den första gurdwaran i _Sverige på #1990-talet.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Fyra ungdomar (två flickor och två pojkar) står framför en hög och bred orangemålad portal som liknar ett fotbollsmål. _Under portalen leder en bred stenlagd gång som är kantad av orange-färgade flaggor och lyktor upp till ett vitt tvåvåningshus.

_Ungdomarna bär varma kläder med

==== _Bildtext/beskrivning =====
_Enligt traditionen bär en manlig
sikh fem attribut: dolk, armband,
längre underbyxor, kam och turban.
_En undersköterska på _Karolinska
sjukhuset visar sin dolk (kirpa)
som han bär under kläderna.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Kroki g dolk med metall-
skaft och mässingsbeslagen slida.
_Dolken sitter i ett gehäng som
bärs under vita sjukhuskläder.

=====
==== _Bildtext/beskrivning =====
_Maten som lagats i _Gurdwarans
kök äts tillsammans. _Här i
_Bangla _Sahib _Gurdwara, _New
_Dehli .

_Bildbeskrivning
_Foto. _En mycket stor sal med
vita väggar. _En blandad skara av
män och kvinnor sitter på mattor i
långa rader med ryggarna mot
varandra och äter från brickor som
står på golvet.

=====
#323 #613

::: #324 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Östasi atiska rel i gi oner

=== _Bi l dbeskr i vni ng =====
 _Fotomontage. _Månen omgi ven av
 uni versum är uppdel ad i en yi n
 yang-symbol . _Denna symbol består
 av en ci rkel med två l i ka stora
 droppformade fäl t som omsl i ngrar
 varandra. _Det ena av dessa fäl t
 är mörkt och representerar yi n --
 det andra, som är ljust, betecknar
 yang. _Yi n innehå l l er en ljust
 punkt, yang en mörk punkt.

=====

::: #325 ::::::::::::::::::::::::::::::

_I _Östasi en har fl era rel i gi oner
 påverkat utformni ngen av männi -
 skornas l i vssyn. _Beton i ngen är
 ol i ka i l änderna men några drag är
 gemensamma för l änder som _Ki na,
 _Japan och _Korea:

é _Ol i ka former av _buddhi sm har i
 stor utsträckni ng format tron i de
 ol i ka l änderna. _Huvudsakl i gen är

här har sin största befolkningsskoncentration. _Judar finns också sedan gammalt överallt i hela _Asien, dock i betydligt färre antal än kristna och muslimer. _I det följande presenteras kort några grunddrag i religioner som inte behandlas på något annat ställe i boken: daoism, konfucianism och shintoisism.

_Daoismen

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Förfädernas rum i det daoistiska
_Kunlam-templet i _Kina.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En man står inför ett altare som liknar höga bokhyllor med breda bokrygggar i rött, grönt och guld. _På många av "bokryggarna" sitter små porträttfotografier. _Framför dessa hyllor står rader med smala tända ljus och ett litet bord där det står skålar med frukt.

=====

_Daoismen är ett av de inhemska
källflödena till den kinesiska reli-
gionen. _Ordet _dao (eller _tao,
som det ibland skrivs) betyder
"väg". _Dao står för naturens
ordning och den väg vi måste gå för
att finna oss själva i ljuset av
denna ordning. _Vi skall lära oss
att leva så att vi balanserar de två
motkrafterna i livet: _Yin och
_Yang. _Symbolen för dessa krafter
visar en cirkel med ett samspel
mellan svart och vitt. _De två
motkrafterna i tillvaron står för
var sin sida i dessa ömsesidiga
beroenden: _Yang står för

::: #327 :::::::::::::::::::::::::::::::

manligt, torrt, himmel, ljus, akti-
vit. _Yin står för kvinnligt,
fuktigt, jord, mörker och passi-
vit. _Jag måste leva så att jag
uppnår harmoni mellan krafterna.

_Viktiga tankar i denna tradition
återfinns i diktverket _Dao de jing
som tillskrivs _Lao zi som levde på
#500-talet före vår tidräkning. _Han
ses som religionsstiftare, även om
tankarna i daoismen är äldre än så

och går tillbaka på andetron i det tidiga Kina. Förutom föreskrifter om hur man skall leva: inte döda, inte dricka vin, inte ljuga, inte begå äktenskapsbrott, inte stjäla, skall man lära sig leva ett långt liv där man med meditation och askes kan nå insikt om det egna jagets gåta. Naturen och människans förhållande till den, spelar en viktig roll i daoismen. Individens sökande efter insikt om tillvarons gåta är i centrum.

=== Bildtext/beskrivning =====
_Daoistmunken _Zhang _Qingren visar _Tai _Chi framför en berömd inskription från kejsar _Xuanzongs tid. (_Hou _Shi _Wu -- templet, _Shandongprovinzen. _Kina).

_Bildbeskrivning

_Foto. _Zhang _Qingren står bredbent framför en hög vägg som är täckt med rader av förgyllda kinesiska skrivtecken. _Han är klädd i en lång svart rock med vita byxor och svarta skor. _Hans

etiken som står i centrum.

_Om daoismen ställer människan i relation till _Naturen, även den inre naturen hos människan själv, så betonar konfuciansmen _Kulturen -- människans förhållande till de andra människorna, samhället. _Åskådningen har under stora delar av den kinesiska historien varit statsfilosofi och liktydig med samhällsmoral. _Detta upphävdes under den kommunistiska revolutionen, men fortfarande är det konfucianska inflytandet stort.

_Det finns föreskrifter för ceremonier i alla livets skiften och för offerceremonier. _De viktigaste föreskrifterna är av etisk karaktär och handlar om hur man skall åstadkomma harmoni i samhället genom att skapa klarhet om makt- och beroendeförhållningarna i familjen, samhället och vänkretsen. _Över kejsaren står enbart det gudomliga -- himlen

::: #329 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

själv. _Under honom finns de lägre härskarna. _Högst i familjen är mannen.

_De fem relationerna är
när det gäller familjen:
man -- hustru
fader -- son
äldre broder -- yngre broder
på vänskapens område, mer präglad av
ömsesidighet än hierarki:
vän -- vän
och på samhällets område:
överhet -- undersåtar.

_Alla dessa relationer ska präglas
av aktning, auktoritet. _I
konfuciansmen används begreppet dao
för att betona harmonin i de mänsk-
liga relationer som präglar ett sam-
hälle med balans mellan människornas
olika positioner.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Pojkar tränar _Kung _Fu.
(_Dengfeng, _Henanprovinsen,
_Kina.)

_Bildbeskrivning
_Foto. _Några pojkar i ett rum
där det hänger stora målningar som
#329 #621

föreställer blå himmel och gröna träd som speglas i vatten.

_Pojkarna är klädda i mörkblå träningsdräkter. _Två av dem står och balanserar med höger fot sträckt ovanför huvudet och vänster hand framför munnen.

=====
::: #330 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Shintois m

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Shintori tual i ett tempel i centrala _Tokyo. _Japan, _En kvinna ringer i en klocka för affärsmän som samlats för andlig rening och bön om framgångsrik verksamhet inom affärslivet.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En stor sal där en talrik skara som till största delen består av män står med böjda huvuden inför en scen. _På scenen står en ung kvinna och ringer i en slags stor bjällra av metall.

_Kvinnan är klädd i en lång vit

och röd dräkt med långa vida ärmar och broderade bilder av flygande tranor.

=====
_På #500-talet började buddhismen och andra kinesiska religioner art påverka tankelivet i _Japan. _På #1200-talet utvecklades de två viktigaste zenbuddhistiska skolorna rinzai och soto. _Men samtidigt finns i _Japan den religion som idag präglar det officiella _Japan och dess kejsardöme: shintoismen.

_Ordet _shinto betyder gudarnas väg, och pekar på den gamla traditionen i kontrast till den nyare, _Buddhas väg. _Den bygger på en tidig naturreligiöns andetro och tro på övernaturliga krafter i olika föremål. _Under tidig medeltid blev shintoismen nationalreligion och knöts så småningom till kejsarmakten. _Med avbrott från #1600-talet till mitten av #1800-talet var shintoismen statsreligion och innefattade den kejsarkult som varit typiskt för den japanska kulturen. _Denna koppling

mel l an r e l i g i o n o c h p o l i t i k u p p h ö r d e
v i d n e d e r l a g e t i a n d r a v ä r l d s k r i g e t s
s l u t s k e d e .

_Ett mycket viktigt begrepp är
"kami", som betyder "ande", "gud"
eller "högre väsen". _Människan föds
med denna kraft inom sig. _Kraften
finns i människan men också som ett
slags

::: #331 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

n a t u r l i g o r d n i n g i n a t u r e n .

_Ritualerna betonas starkt och
syftar till att komma i kontakt med
gudarna. _Den viktigaste gudomen är
kvinnlig, _Amaterasu, och är
ursprunget till det japanska
kejsardömet (hennes sons sons
blir den förste kejsaren).

_Det finns #100000 tempel över
hela _Japan. _De känns igen på sina
portaler. _Där håller människorna
individuella andakter och kallar på
gudarna.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Fotografi från #1923 med den
heliga _Shinkyobron över

_Daiyafloeden. (_Honshu, _Japan.)

#624

#331

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En smäcker bro spänner
si tt bågformade val v över en l i ten
steni g fl od omgi ven av skogkl ädda
höj der.

=====

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_Mål ni ngen från #1800- tal et
ski l drar _Tori porten vi d _Yugasan-
templ et. (_Bi zenprovi nsen,
_Japan.)

_Bi l dbeskri vni ng

_Mål ni ng. _En stor fri stående
portal vi d en havsbukt där det
l i gger tre roddbåtar. _På andra
si dan bukten höj er si g den snö-
kl ädda vul kanen _Fuji mot hori -
sonten. _I förgrunden passerar tre
kvi nnor i förda vackra ki monos (den
tradi ti onel l a j apanska kvi nno-
dräkten).

=====

::: #332 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Sekul ära I i vsåskådni ngar

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Foto. _En kvi nna I i gger utomhus
och I äser en bok med ti tel n
" _Rel i gi on för ate i ster" av
författaren _Al ai n de _Botton.
_Bakom henne skymtar ett par
fi ngerborgsbl ommor.

=====

::: #333 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Det här kapi tlet kommer att ge di g
en bi ld av hur en I i vsåskådni ng kan
se ut som byggs kring den veten-
skapl i ga kunskap vi har om verkl i g-
heten och vil ka värderi ngar vi kan
I ägga till grund för vår I i vshåll -
ni ng. _Gemensamt för I i vsåskådni ngar
som kal las _ . sekul ära är att de inte
i nnefattar någon tro på en gudoml i g
verkl i ghet el l er en gud (el l er
gudar) som de rel i gi ösa I i vsåskåd-
ni ngarna gör. _De kan i andra
avseenden vara ganska ol i ka

varandra.

_Ordet _sekulär betyder "världslig". _Att vara för en _sekularisering betyder att vara för att samhället blir mera världsligt genom att religionernas inflytande tonas ner. _En _-sekulär stat; är en stat som är neutral i förhållande till olika livsåskådningar men det betyder inte att den är emot religiösa livsåskådningar.

_I avsnittet "_Människan och tron" analyserade vi vad begreppet _livsåskådning står för (se sid. #31 f). _En livsåskådning är ett mer eller mindre sammanhängande system av svar på de grundläggande livsfrågorna. _Man kan utgå ifrån att människor med en sekulär livstolkning besvarar frågan om det finns en gud med att de är antingen _ateister eller _agnostiker (se definitionen av dessa begrepp på sid #42). _Dessa verklighetsuppfattningar utgår ifrån att vetenskapens (särskilt naturvetenskapens) nuvarande ståndpunkt

till en mening med livet som helhet i ljuset av den grundläggande gudstron. I en sekulär livssyn så söks meningen i livet utan denna relation till något översinnligt, och bygger på det som är principiellt åtkomligt för vårt förnuft och vår vetenskapliga världsbild. Om jag inte tror på att mitt liv har något slags fortsättning bortom den kroppsliga döden, kan meningen i mitt liv inte sökas på andra ställen än i mitt eget jordiska och av tiden begränsade liv.

_Exempel på meningsskapande livsinnehåll

_För människor med en sekulär livssyn kan en sådan livsmening
::: #335 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
sökas på olika sätt. Många meningsfulla företeelser behöver inte vara specifika för den sekulära människan. -_Kärlek, frihet, lycka och skönhet; är till exempel viktiga livsinnehåll för de allra flesta människor, oavsett livsåskådning.

_Här är några andra exempel på livsinnehåll som kan utvecklas oberoende av religiösa värden, även om sådana inslag även återfinns i religiösa människors liv:

@@_Relationer till andra människor, till livspartner och barn, till nära släktingar och vänner; _Det meningsfulla i relationernas kraft är uppenbar för alla. _De kan innebära ett avgörande livsvärde som bär människan genom livet och ger tillvaron ett självklart värde. _Att betyda något för andra och att själv bekräftas av andra är ett mänskligt behov. _Familjrelationer eller relationer till nära anhöriga är grundläggande för alla, sekulära som religiösa människor.

@@_Individens frihet och oberoende; _Många människor ser ett starkt värde i att utforma sitt liv med så stor valfrihet som möjligt. _Den egna friheten är värdefull, och oberoendet från alla former av begränsning av denna frihet, ses som ett positivt värde. _De flesta är förstås benägna att också se andras

frihet som lika viktig. _Efter
_Andra världskriget växte en filo-
sofisk rörelse fram som kallas
_existentialism och som betonar det
grundläggande i att själv välja sin
väg, även om den inte överensstämmer
med vad de flesta anser vara värde-
fullt. _I den sekulära formen av
existentialism (det finns även
kristna existentalister) betonas
att människan ensam är ansvarig för
sina handlingar och att det inte
finns någon moralisk kompass som
visar mig vägen. _Jag skapar själv
mitt livsprojekt. _Religionen är en
falsk tro.

@@_Tillhörighet till och identi-
fikation med något slags grupp:
_Många finner mening i att engagera
sig i ett politiskt parti eller i
ett fotbolls- eller ishockeylag
eller liknande. _Det politiska
engagemanget är självklart en viktig
del av ett demokratiskt samhällsliv
och om jag arbetar i gemenskap med
andra för ett bättre och mer rätt-
vist samhälle så ger det självklart
möjlighet till ett meningsfullt liv,
#335 #631

för mig själv och för andra.

_I drottsrörelsen erbjuder en grupp-
tillhörighet genom lagkänsla och
kamp för

::: #336 ::::::::::::::::::::::::::::::

bättre prestationer i tävlingar och
matcher. _Känslan av mening och
trygghet i en hemhörighet av det här
slaget kan vara ett viktigt livs-
innehåll. _Det sammanhang och den
tillhörighetskänsla som den reli-
giösa församlingen kan erbjuda den
religiöst troende ersätts här av en
sekulär grupptillhörighet som fyller
en liknande funktion.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Tillhörighet och gemenskap -- ett
viktigt värde för de flesta.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Kvinnligt fotbollslag på
planen.

=====

@_Att delta i kampen för djurens
rätt; _Vissa människor ser sin
insats att värna andra arters rätt
att leva ett drägligt liv som ett

#632

#336

väsentligt livsinnehåll. _Här kan deltagande i opinionsbildning kring andra ekologiska frågor, miljöfrågor av olika slag, höra samman i ett slags ekologisk grundsyn som ibland kallas ekosofi (_oikos = hus, sofia = vishet -- alltså visheten om vårt gemensamma hem på jorden). _Under #1900-talet växte insikten om de ekologiska sambanden och om hur vilkoren för livet på planeten jorden påverkas av vår livsstil. _Detta har lett till att många "gröna" rörelser har uppstått som driver frågor kring global rättvisa och ett mera klimatsmart sätt att leva. _Det meningsfulla i att engagera sig i detta och att utforma en egen livsstil som tar steg i riktning mot ett mera ansvarigt sätt att leva har blivit självklart för allt fler.

::: #337 ::::::::::::::::::::::::::::::

@_Att på olika sätt verka för att sprida insikten om alla människors lika värde; _Många engagerar sig i, eller stöder ekonomiskt, _Amnesty, #337 #633

_Läkare utan gränser, _Rädda barnen och liknande organisationer. _Här handlar det om att det ger mitt eget liv mening att kämpa för att alla människor ska behandlas med värdighet och ges samma rättigheter och frihet. _En särskild gren av kampen för mänskliga fri- och rättigheter utgörs av den _-feministiska rörelsen; som vuxit under senaste århundradet och som engagerar många som ser kampen för rättvisa mellan könen som starkt meningsskapande.

_Att utnyttja livsåskådningar som maktmedel

_Liksom många religiösa system kan användas för att med odemokratiska metoder trycka ner oiktänkande och förtrycka minoriteter, så kan också sekulära rörelser, när de får en maktposition, förtrycka oiktänkande och religiösa minoriteter.

_Majoritetens livssyn i ett samhälle tenderar att inte bara vara norm utan också anses vara det "normala" och avvikelser därför bekämpas

i bland på ett sätt som strider mot ett öppet samhällsklimat. _Teokratiska samhällen (samhällen där en viss religion styr över den politiska makten) som _Iran eller _Saudi arabien tillåter inte att människor som inte delar majoritetens syn fritt utövar sin tro. _I stater som _Kina eller _Nordkorea, liksom tidigare i före detta _Sovjetunionen, motverkas och förföljs människor som inte vill dela en politiskt motiverad sekulär livssyn där religiösa övertygelser ses som vidskepelse.

_Om en utförligare framställning om relationen mellan religion och samhälle, se sid. #357 ff.

::: #338 ::

_Religiönskritik

_En viktig del av en sekulär livsåskådning är avvisandet av tanken att verkligheten har något stags gudomlig grund eller att det finns en eller flera gudar. _En sådan ateistisk hållning, som innebär

uppfattningen att inga gudar
existerar, återfinns från allra
äldsta tid hos vissa av de antika
författarna som till exempel
_Demokritos (ca #460--#370
f. v. t.), som brukar räknas som en av
de första att formulera en lära om
verkligheten som ytterst en samling
atomer. _Han var filosofisk
materialist och ansåg att det enda
som existerar är materia och tomrum.
_Hans lära tycks ha påverkat en
annan berömd antik filosof,
_Epi kuros (ca #341--#270 f. v. t.),
som utifrån en materialistisk
grundsyn utvecklade en etik som kan
beskrivas som _hedonistisk. _Ordet
_hedone är grekiska för "lust" och
hedonismen ser meningen i livet som
långsiktig frånvaro av olust och det
egna sökandet efter ett gott och
lustfyllt liv.

_Under modern tid utvecklas många
rörelser från och med #1600--#1700-
talen som står för en skarp kritik
av religionernas världsbild. _Upp-
lysningstiden i _Europa innebär en
allt intensivare kritik av _Bibelns

till förlitlighet och den kristna förkunnelsen, något som på #1800-talet får nya argument i och med evolutionslärans uppkomst i och med _- _Charles _Darwin; (#1809--#1882) banbrytande bok "_Om arternas uppkomst genom ett naturligt urval" (#1859). _Den kristna grundsynen att _Gud skapat arterna var och en för sig och i en enda, avgränsad skapelseprocess motsades här på ett sätt som för alltid skulle förändra synen på relationen mellan vetenskap och religion.

#1900-talets ateistiska kritik av kristendomen har flera viktiga företrädare: _- _Friedrich _Nietzsche; (#1844--#1900) skriver ett antal verk som innehåller en uppgörelse med kristendomen och som från tiden kring sekelskiftet kom att utöva ett stort inflytande ända in i vår tid.

::: #339 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En vuxen och ett barn står bredvid varandra bland stammarna i
#339 #637

stor utsträckning är religiös.

Den marxistiska filosofin, utformad på #1800-talet av i första hand _Karl _Marx_ (#1818--#1883) utvecklar en kritik av religioner som en flykt från den verkliga världen, full av lidande och umbäranden, inte minst för arbetarklassen. Religionen beskrivs som "folkets opium". Bilden av religionen som en drog antyder att människans sökande efter lycka i en annan värld än denna såväl är en svidande kritik av de förhållanden som människor lever under och en väg att med konstlade medel fly i från den. I stora delar av den socialistiska arbetarrörelsen blir denna religionskritik en del av kampen mot överheten, som med hjälp av _Kyrka och prästerskap håller människorna kvar i detta "drogberoende".

=== Bildtext/beskrivning =====
I "Les Temps Modernes" var _Jean-Paul _Sartre_ en av de tongivande författarna. Hans radikala sekulära livshållning

_Den svenska filosofen _Ingemar
_Hedenius; (#1908--#1982) samman-
fattar sin religiönskritiska grund-
syn i den s.k. _intellektuella
moralens maxim: man skall inte tro
på något som det inte finns för-
nuftiga skäl att hålla för sant;. _I
den andan skriver han en bok som
under flera decennier kommer att
påverka diskussionen om tro och
vetande i _Sverige. _Boken " _Tro och
vetande" kom ut #1949 och i den
ställer _Hedenius upp tre förutsätt-
ningar för samtalet om religionernas
påståenden (i _Hedenius bok handlar
det framförallt om kristendomen):
é _Religionernas påståenden måste
vara sanna på samma sätt som det
är sant att _Sverige tog silver i
fotbolls-_Vm #1958. _Det får till
exempel inte vara så att prästen
inte menar att _Jesus uppstod ur
graven när han säger att _Jesus
uppstod ur graven. _Han får inte
mena att " _Jesus liksom lever
vidare i någon bemärkelse och
detta symboliseras av att vi talar
om grav och uppståndelse".

é _När kristna säger att "_Gud är barmhärtig" eller att "_Jesus vill att vi skall bli fria" så måste man utgå ifrån att orden har en gemensam innebörd för såväl troende som icke-troende. _Om troende lägger in en annan mening i vanliga ord som "barmhärtighet", "frihet", "allmakt", "sanning" och så vidare, bryter kommunikationen samman. _Dialogen mellan troende och icke-troende blir omöjlig.

::: #342 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

é _Två sanningar kan inte motsäga varandra. _Den logiska principen att inte tillåta motsägelser gäller på alla områden där vi försöker föra förnuftiga samtal. _Vi kan inte tillåta 'dubbla sanningar". _Det finns ingen religiös sanning som är en annan än den icke-religiösa sanningen. _Om människan är odödlig så kan hon inte samtidigt (i samma mening) vara dödlig.

_Att vara öppen för kommunikation och dialog är att låta bli att skapa sig ett eget språk som bara fungerar

i nom den egna, i nvingda gruppen. _Om detta påminner oss _Hedenius i sin inflytelserika bok.

_Den viktiga diskussion som förs i vår tid om relationen mellan vetenskap och religion kan du läsa om i kapitlet "_Religion och vetenskap", sid. #475 ff!

_Samtida religionskritik

_Den naturvetenskap som förändrade världsbilden på #1500--#1600-talen har fortsatt att ge nytt stoff till dialogen mellan vetenskap och religion. _Den så kallade _Big bang-teorin, som är allmänt accepterad bland dagens kosmologer (forskare i universums uppkomst och utveckling), säger att hela universum uppkommit ur en explosion som inträffade för #13--#14 miljarder år sedan.

_Jordens historia är uppskattningsvis ca fem miljarder år. _Om vi tänker oss universums historia fram till idag som ett kalenderår och om då den stora smällen inträffade den #1 januari, så uppträder de första

#342

#643

männi skorna någon gång på kvällen den #31 december. _Männi skans historia är alltså mycket kort, sedd i detta hisnande perspektiv.

_Sekulära livsåskådningar har alltså en syn på världen och människan som enbart bygger på vad vi kan inse med förnuftet och vad vetenskapen

::: #343 :::::::::::::::::::::::::::::::
tycker sig veta och som betonar att det är detta, tillsammans med en sekulär grund för etiken, som är den enda grunden för en hållbar livssyn. _Men detta innebär inte att man har en "religiös" dyrkan av förnuftet, utan bara att man anser att det inte går att bygga sitt liv på sådant som inte uppfyller förnuftets sanningskrav. _Eftersom det inte går att med förnuftet förstå vad _Jesu uppståndelse innebär, att _Kristus vad både _Gud och människa eller vad det innebär att _Gud är _Fader, _Son och _Ande (treenighetsläran i kristendomen) så kan inte _Kristustron läggas till grund för livssynen.

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Cari na-nebul osan.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _Nebul osan kan li knas vi d
ett stort rödaktigt bölj ande mol n
som avtecknar sig mot en blåsvart
bakgrund. _Några stjärnor lyser
kring och (som det ser ut) genom
nebul osan.

=====

_Vi ssa anhängare av denna
kunskapssyn har haft en mycket stark
tro att vetenskapen (i stället för
_Gud) är räddningen för världen, en
syn som var stark i slutet av
#1800-talet och kall ades då

_. posi ti vi sm. _Denna syn har för-
svagats i vår tid, eftersom många
har insett att vetenskapen och
tekni ken är moraliskt blind. _Den är
inte bättre eller sämre än de
männi skor som forskar och uppfi nner.

_Denna

::: #344 ::::::::::::::::::::::::::::::

i nsi kt har fördj upats under de
senaste #50 årens ökande kunskap om
hur mi ljön och naturen skadats genom

#344

#645

männi skans ogenomtänkta i ngrepp.

_Argumenten för och emot den religiösa gudstron hittar du avsnittet om "_Religion och vetenskap", sid. #492 ff. _Här ska bara sägas något kort om några drag i samtida religionskritik.

_Man kan urskilja två olika argumentationslinjer som syftar till att ge skäl mot en religiös livssyn.

@_A. _Den första linjen bygger på grundsynen att det _strider mot förnuftet; att tro på en gudomlig verklighet. _Här vill man visa att det är vetenskapligt sett omöjligt att bevisa att det finns någon gud eller gudar. _Religiös tro är, liksom vidskepelse, något som strider mot vårt förnuft. _Visserligen kan religionen ses ur psykologisk synvinkel som något som fyller en funktion i människans liv, men gudstron är en illusion som bör överges som ett misstag.

@_B. _Den andra linjen tar fasta på att religiös tro _har negativa effekter; i samhällslivet. _Religiös övertygelse motiverar människor att

#646 #344

utöva våld mot olikänkande, ger upphov till konflikter och krig och får människor att leva på ett sätt som inte är bra för henne själv och dessutom påverkar andra så att de får ett sämre liv. _Genom att uppfostra barn i religiös tro så hindras de att självständigt söka sin egen livs mening.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Demonstration på ett kullerstensbelagt torg. _Någon har ställt upp en skylt med texten: "_Rättvisa, rättegång och rätten till en andra chans".

_Framför skylten ligger röda lönnlöv på en utlagd vit duk. _Två tjejer ställer ned brinnande värmeljus i en stor glasskål med vatten (ljusen flyter på ytan).

=====

_Vissa internationella debattörer som till exempel _- _Richard

_Dawkins, ser inte några fördelar alls med den religiösa livsåskådningen medan andra, till exempel

_- _Alain de _Botton, menar att de

sekulära har mycket att lära av hur bland annat kristendomen har byggt upp humanitära organisationer, skapat förutsättningar för vårt behov av skönhet, ritualer

::: #345 :::

och platser för retreat och vila, och annat som svarar mot genuint mänskliga behov. (Om Dawkins och Botton, se bokens webbsida om sekulär humanism!)

_Sekulär humanism

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett runt märke som sitter på ett jackuppslag bär texten "God utan gud".

=====

_Under mer än #30 år har det i _Sverige funnits en rörelse, förbundet _Humanisterna, som organiserar människor med en sekulär humanistisk livsåskådning som bekänner sig till en humanistisk grundsyn och som beskriver sig så här i sitt principprogram:

_"_Humanismen som livsåskådning är uttalat sekulär, obunden och oberoende av varje föreställning om påstått gudomliga eller magiska krafter. _Spekulationer i och exploatering av tron på kosmiska makter eller andliga väsen ingår inte i dess världsbild. _Den erfarenhetsbaserade verkligheten betraktas som principiellt förklarbar med vetenskapliga metoder, även om vi säkerligen aldrig kommer att förstå den fullständigt. _Humanismen som livssyn är fri från mytiskt tänkande och förespråkar istället en världsbild grundad i kritisk rationalism. ;

_"_Humanismen förespråkar också ett sekulärt och pluralistiskt samhälle präglat av respekt, omtanke, rättvisa, solidaritet och ansvar." ;
(_Ur _Humanisternas principprogram)

::: #346 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Organisationen ingår i en internationell paraplyorganisation av humanistrelser i olika länder.

_Förbundet ordnar debatter och

studiekvällar och framträdande medlemmar skriver ofta debattartiklar i olika aktuella frågor där mänskligt värde, mänskans fri- och rättigheter och religionskritik framförs. _Man strävar efter en samfundslänkande struktur och har en egen motsvarighet till den kristna konfirmeringsundersökningen i form av sommarläger för ungdomar kring etiska frågor och andra sociala aktiviteter vid sidan av opinionsbildning, seminarier och liknande. (_Gå in och studera deras hemsida www.humanisterna.se.)

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Livsfrågeläger (humanistisk konfirmeration), ger tillfälle till diskussioner om mänskans värde, villkor och andra livsfrågor.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Några ungdomar och en medelålders kvinna sitter runt ett bord och diskuterar. _Två av dem håller i en stor lista med punkter som: _Tryck- och yttrandefrihet,

_Demokrati - rösträtt, _Religiönsfrihet, _Ingen skall diskrimineras, _Alla har rätt att leva i en trygg och hälsosam miljö.

=====

_Grundtankar

_Sekulära humanister ser sin livsåskådning som en tro på vetenskap och rationalism (förnuftstro) och en uppfattning att en _-livsåskådningsneutral stat; är viktig för att alla ska komma till tals. _En sådan stat kallas ibland för sekulär och betyder att den inte tar ställning mellan de livsåskådningar som förekommer i samhället. _Samtidigt verkar sekulära humanister för att samhället ska vara så _sekulariserat som möjligt. _Eftersom man omfattar grundtanken

::: #347 :::::::::::::::::::::::::::::::
att religioner huvudsakligen har ett negativt inflytande på människan så skulle samhället vara ett bättre ställe att leva på om mänskorna var sekulariserade, anser man. _Det
#347 #651

måste i så fall vara ett fritt val förstås, eftersom den sekulära staten måste tillåta alla livsåskådningar att fritt verka för sin sak. _Kristna kommer att verka för att sprida en kristen livssyn, muslimer en muslimsk livssyn och så vidare -- på samma sätt som de sekulära humanisterna verkar för en sekulariserad livssyn.

_Rörelsen delar den _naturalistiska synen på verkligheten och vår möjlighet att få kunskap om dess natur (om naturalism, se sid. #482). _Detta är då en _deskriptiv ståndpunkt -- den beskriver hur verkligheten är beskaffad. _När det gäller grundsynen att människan har ett okränkbart värde som är lika för alla och som måste respekteras, så delar man denna trossats med alla som vill kämpa för människovärdet, religiösa såväl som sekulära. _Det är en _normativ ståndpunkt -- en moralisk ståndpunkt som vi bör inta. _Här bygger rörelsen alltså på en tanke som inte går att ge en vetenskaplig motivering utan som

måste moti veras på annat sätt.

_Humanistisk tro på människans värde

_Så här förklarar man sin position:

_- "Humanismens normativa dimension omfattar en stark betoning på mänskliga rättigheter och det individuella människovärdet. Människans moraliska kompass kommer inifrån och inte utifrån, människan är moraliskt kompetent till det goda (och tyvärr också till det onda).

_Männskor har rätt att inte begränsas eller förtryckas av dogmer. Jämställdhet, icke-diskriminering och anti-rasism är centrala i humanismen. Hit hör också en kosmopolitisk samhällssyn, ett öppet demokratiskt samhälle där människor oavsett kulturell bakgrund ska känna sig välkomna och respekterande. Därför verkar de humanistiska livsåskådningssorganisationerna för en sekulär stat och ett livsåskådningssneutralt samhälle.

_- Det humanistiska ideal samhället är präglat av tolerans och yttrande-

frihet, av omtanke, soliditet och ansvar. Vetenskap och demokrati är verktyg för att lösa samhällsproblem. i"

(Sturmark, C. / Börlin, A. I - Religion och Livsfrågor #4/#12. i Sekulär humanism -- i skolan och livet)

::: #348 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Alla människor har samma värde och det som är gemensamt för alla människor är viktigare än det som skiljer oss åt. Så kunde grundtanken beskrivas. Det framgår tydligt att människans särställning bland alla andra arter ses som speciell och annorlunda. Hur ska den synen motiveras? Den avviker från vissa andra sekulära livssyner som ser människan som en art bland andra, även om hon har en exceptionellt väl utvecklad hjärna och hennes språkförmåga är ovanligt avancerad. Men detta är en kvantitativ skillnad, jämfört med andra arter, inte en kvalitativ skillnad.

I stället anser alltså den

sekulära humanismen att det är något särskilt med människan. _Vad är det som utmärker oss människor? _Vad skiljer oss från djuren? _Den frågan är inte lätt att besvara.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En liten flicka står i ett museum och tittar på en utställning om oss människor och våra närmaste släktingar. _Framför henne står en monter med en uppstoppad schimpans.

=====
::: #349 :::::::::::::::::::::::

_Humanistens allmänna svar är att vi har ett värde som överstiger allt annat som finns. _Men vilken grund kan hon ha för denna åsikt? _Vad bygger denna ståndpunkt på?

_Engagemanget för mänskliga fri- och rättigheter och tron att människan har ett okränkbart värde är en kamp för humanism som sekulära humanister delar med religiösa människor, till exempel kristna humanister. _Den religiöst färgade

#349

#655

humanismen grundar männi skans värde på tanken att hon är skapad av _Gud som ett slags avbild av _Gud själ v.

_Hon liknar _Gud genom att till exempel vara fri och skapande.

_Genom sin frihet är hon, till skillnad från djuren, moraliskt ansvarig för sina handlingar.

_Djuren har ingen frihet men har heller inget moraliskt ansvar.

_För _-livsåskådningen sekulär humanism; är naturligtvis detta svar oacceptabelt eftersom det förutsätter gudstron och den religiösa människosynen. _Det måste vara något annat som ger männi skan detta värde.

_Några svar som kunde ges är:

é _Männi skan har ett så högt utvecklat förnuft att hon inte kan jämföras med andra djur. _Hennes intelligens är unik.

é _Männi skans känsloliv och intuition, hennes insikt om livets villkor, som att hon är dödlig, skapar en särskild typ av medvetande hos henne som gör att vi måste känna vördnad för varje individ.

é _Männi skans morali ska väsen,
hennes förmåga till inlevelse i
andra männi skors dri vkrafter och
känsl ol i v, gör att hon kan forma
insikten om det unika i männi sko-
livet utan hjälp av religi on eller
vetenskap. _Det är denna för-
soningskänsla och solidari tets-
vilja som är grunden för männi sko-
värdet, menar vissa. _En del
hävdar att denna egenskap hos
männi skan kan vara ett resultat av
evol uti onen: att det har varit en
överlevnadsfördel inom arten att
ha en morali sk intui tion om varje
indi vids värde.

_Det är svårt att ski lja dessa
resonemang tydligt från varandra.

_Man kanske kunde lägga till ytter-
ligare ett som är lite annorl unda,
men antagl igen ganska vanligt:

::: #350 :::::::::::::::::::::::::::::::

é _Det går inte att ange hur
männi skans värde skall anal yseras,
det handlar mera om en upplevelse
av något osägbart. _Männi skan är
ett mysterium, oåtkomlig för sitt

eget tänkande, och därmed något oavslutat och något vi aldrig kan få slutgiltig insikt i, därför något som vi måste visa vördnad inför.

_Att uppfattningen "...människans moraliska kompass kommer inifrån, inte utifrån..." i citatet ovan har kopplats till människovärdet är en signal att det är vår förmåga att handla moraliskt som -- kanske vid sidan av andra argument -- är en avgörande motivering till människans okränkbara värde.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Borgerlig (icke-religiös)
begravning i _Ljuset kapell,
_Luleå.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En kista står på en träsockel i en stor sal med tegelväggar och marmorgolv. _En bukett med röda rosor ligger på kistans lock. _En kvinnlig begravningsförrättare står vid kistans kortände. _Väggen bakom

henne pryds av tre långa väggbonader med vackra mönster. På ömse sidan om kistan står ljus i höga ljusstakar. Där ligger också en krans och blombuketter på små träsocklar.

=====

_Högtider och ritualer

_Människans behov av att högtidligt hålla viktiga händelser i livet som födelse, vuxenblivande, vigsel och död, har alltid uppmärksammats i religionens värld. I kristna traditioner är det dop, konfirmation, vigsel och jordfästning som svarat mot övergångsriternas betydelse. Den sekulära humanismen har utvecklat motsvarigheter till de religiösa riterna -- barnvälkomnande, etiska ungdomsläger, borgerligt äktenskap och borgerlig begravning. "_Högtidsboken" är en samling texter som passar för livets olika tillfällen och som ger uppslag till dessa sekulära riter. (_Om _Högtidsboken, se vidare sid. #443). #350 #659

::: #351 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Samtal med _Emilia _Ericson,
sekulär humanist

_Emilia _Ericson är #28 år och aktiv
i organisationen _Humanisterna. _Hon
flyttade till _Stockholm från _Lund
för att läsa en mastersutbildning.
_Emilia har studerat mänskliga
rättigheter och freds- och konflikt-
vetenskap och har även studerat ett
år i __USA. _Hon reser mycket och
har särskilt intresserat sig för
barns rättigheter.

@_Hur kom det sig att du tog
steget att organisera dig som
sekulär humanist?

_När jag läste vid universitetet
stötte jag på den uppfattning som
går under namnet "_kulturrelativism".
_Jag gjorde en fältstudie i
_Niger om trafficking av
barn och möttes hemma av kritik när
jag framhöll bristen på mänskliga
rättigheter och synen på barnen i
det nigerska samhället. _Man
ifrågasatte min rätt att kritisera

#660

#351

en annan kultur. _Mitt perspektiv har dock alltid varit _universalistiskt -- mänskliga rättigheter måste kunna ses som något som omfattar alla och överallt helt oavsett var och i vilken kultur människor råkar vara födda. _Jag sökte mig då till den enda organisation som jag fann som betonade mänskliga rättigheter som _universalisera, och det var _Humanisterna. _Jag upptäckte också i mina studier att det religiösa förtrycket spelade stor roll i kränkningarna av mänskliga rättigheter, inte minst vad gäller yttrandefriheten.

_Allt börjar med individen. _Gruppen och kulturen spelar så klart en stor roll men individen kommer först. _Sakfrågorna som _Humanisterna driver var den absolut största faktorn bakom mitt engagemang. _Livsåskådningen som sådan, det vill säga tron att världen är naturlig snarare än övernaturlig och att moralen kommer ifrån, inte uppifrån, är dock även det något som jag finner mest rimligt att hålla

för sant.

::: #352 :::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Hur är din bakgrund när det gäller livsåskådningsfrågor?

_Mina föräldrar är inte religiösa.

_Men jag valde att konfirmeras i

_Svenska kyrkan. _Ja" kände mig

religiös då och var även sedan

konfirmentledare. _Jag bodde i en

religiös, kristen familj i __USA ett

år men började inse där att viss

religiösa utövning kan vara

problematiskt.

@@_Påverkas inte alla barn av föräldrarnas livssyn?

_Jo, det klart. _Men det är

oacceptabelt att föräldrarna kräver

att barnet ska välja föräldrarnas

tro. _Som förälder visar man så

klart vad man själv tror på både i

samtal och i handling. _Att begära

att ens barn ska tycka och tänka som

man själv gör är dock fel. _Det är

viktigt att föräldrarna ger full

frihet åt barnet att bilda sig en

egen uppfattning och ändå älska

barnet fullt ut.

#662

#352

@@_För den religiösa människan motiveras och grundas människovärdigheten med att vi är skapade av Gud och därför har ett okränkbart värde. För en sekulär humanist måste människovärdet grundas på något annat. ;

_Vi är människor och därför tillhör dessa värden oss. Det är delvis evolutionärt förklarbart. Om vi inte hade den etiska kompassen skulle vi inte överleva. Våra hjärnors kapacitet är också ett resultat av evolutionen. Vi har en kapacitet att resonera oss fram till människovärdet. Det har med självbevarelse drivkraft att göra.

@@_Är moralen en evolutionsfördel? ;

_Vi har en hjärna med kapacitet att resonera oss fram till vad som är rätt och fel. Vi kan ge skäl till varför vi inte ska mörda och våldta.

@@_Varför ska människan ha ett annat värde än andra arter? ;

_Andra djurarter är förstås också värdefulla. Vår förmåga att känna

smärta, saknad och fruktan är mera utvecklade. _Vi kan reflektera över sorg till exempel, det tar bland annat människan som art till en annan nivå. _Om man håller på människovärdet för att man tror på en _Gud och fruktar att man en dag blir dömd för att man inte handlar rätt så bygger ju respekten för människovärdet på rädsla och är det bra?

@@_Nästan alla tycker att det bra med en stat som är sekulär, som inte tar ställning mellan de olika livsåskådningarna som finns i samhället. _Men _Humanisterna förespråkar också ett sekulariserat samhälle. _Kan du förklara?;

_Jo, vi vill ha ett livsåskådningsneutralt samhälle. _Alla trosystem ska existera på lika villkor. _Då blir det lättare för individerna att välja fritt i samhället. _Staten ska bara se till att individens fri- och rättigheter skyddas. _Vid gränsfall så måste de mänskliga rättigheterna avgöra. _Vi är emot att småpojkar omskärs, för då har en

#664 #352

själ v få forma sitt liv i frihet.
@@_Tack för samtalet, _Emilia! j

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskunskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym åtta av elva

_Innehåll till volym åtta

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Tematiska tvärsnitt (#354) . . .	#667
_Religion i samhället (#356)	
. . . . .	#669
_Det polyreligiösa och polykulturella samhället (#357)	#670
_Kristendomen och den svenska kulturen (#362) .	#678
_Religionsfrihet (#363) . . .	#681
_Religionsfrihetens utmaningar (#366)	#687
_Religion, politik och makt (#372)	#701
_Religion och konflikter (#375)	#707
_Religionens roll i kampen för fred och frihet (#380)	
. . . . .	#716
_Nya religiösa rörelser (#384)	
. . . . .	#724
_Ny andlighet för en ny tid (#385)	#725

_Nya religiösa rörelser (#388)	#731
_Debatten kring nya religiösa rörelser och sekter (#396)	#746
_Rörelser med rötter i abrahamitiska religioner (#399)	#751
_ISKCON -- en hinduisk rörelse (#404)	#763
_Rörelser med rötter i ockultism (#407)	#768

::: #354 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Tematiska tvärsnitt

block #4

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Modern stadsmiljö med höga skyskrapor.

=====

::: #355 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_De tre första blocken i denna bok har behandlat ett antal olika ämnesområden med fokus på människan, tron och moralen. _Varje kapitel har berört ett eller flera avgränsade områden. _I det här blocket presenteras några övergripande teman som berör olika aspekter av religion, livsfrågor och etik. _De olika kapitlen behandlar religionens roll i samhället och kulturen, nya religiösa rörelser, livets skeden, heliga texter, religion och vetenskap samt etik i praktiken.

_Kapi tlen är fri stående från
varandra kan läsas separat i den
ordning du som läsare föredrar.
_Till varje kapitel finns bilder,
filmklipp, diskussionsfrågor,
arbetsuppgifter, länkar och annat
för djupningsmaterial på lärobokens
webbplats.

::: #356 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Rel i gi on i samhäl l et

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Fotomontage. _En ung kvi nna som ber är omgi ven av kal ei doskopi ska bl ommönster i oli ka färger och med ski ftande form som överl appar varandra. _Kvi nnan har mål at mönster med pri ckar och li njer i ansi ktet och på händerna. _Hon bär ett kors på pannan.

=====

::: #357 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Bl and j ordens al l a l änder och samhäl len fi nns många oli ka sätt att förhål la sig ti ll rel i gi on. _En del samhäl len prägl as mycket starkt av en vi ss rel i gi on och låter lag- sti ftni ng och maktutövni ng styras el ler påverkas av rel i gi ösa upp- fattni ngar. _I andra samhäl len markeras tydli gt att stat och rel i gi on ska hål las åtski l da.

_Gemensamt för de flesta samhäl len

är dock att religion har en framträdande roll, även om det kan ta sig väldigt olika uttryck. Inledningens ska vi se närmare på svenska förhållanden och därefter följer några exempel från andra länder i Europa och runt om i världen.

Det polyreligiösa och polykulturella samhället

Det svenska samhället var en gång i tiden homogent, mycket tack vare att den kristna kulturen har präglat

Sverige under många hundratal år.

Det fanns en gemensam kyrka som de allra flesta medborgare tillhörde, och kristendomen hade inflytande

::: #358 :::

över både konst, litteratur och musikliv, men också över lagstiftningen och de värderingar som präglade samhället. Denna kristna enhetskultur har numera luckrats upp, och idag möter vi en religiös och kulturell mångfald. Det är inte längre självklart vad som kan

betraktas som "typiskt svenskt". _I storstäderna har olika religioner blivit en integrerad del av stadsbilden i form av moskéer och synagogor, och den kulturella mångfalden märks också genom olika klädstilar och musikstilar, olika typer av restauranger och matvaruaffärer och mycket annat. _I flera europeiska storstäder har böneutrop blivit en naturlig del av stadens ljudlandskap, och #2013 fick moskén i _Stockholmsförorten _Fittja som första svenska moské tillstånd att ha böneutrop från minaretet.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Morgonbön var obligatoriskt i den svenska skolan fram till #1960-talet. _Bönen ersattes sedan med en morgonsamling utan religiösa inslag.

_Bildbeskrivning
_Svart-vitt foto. _Lärare och elever ber morgonbönen stående med knäppta händer.

_Sekul ariseri ng

_Under de senaste hundra åren har
_Sverige sekulariserats, och vissa
menar att _Sverige nu är ett av
världens mest sekulariserade länder.

_Sekularisering innebär att
religionen har tappat inflytande i
samhället. _Under de senaste
århundradena har _Svenska kyrkan
fått lämna ifrån sig nästan alla
samhäl supdrag som kyrkan

::: #359 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

tidigare ansvarade för, och sedan
år #2000 är _Svenska kyrkan skild
från staten. _Religionens minskade
inflytande märks på flera håll i
samhället:

é _Kyrkans lära och _Bibeln är inte
längre grunden för lagstiftningen.
_Under hundratal s år var _Bibeln
en given utgångspunkt för flera av
_Sveriges lagar, men detta har
successivt förändrats, delvis som
en följd av sekulariseringen.

é _Undervisningen i skolan ska vara
fri från religiös påverkan i någon

riktning, _Förr i tiden förekom både morgonbön och psalmsång i den offentliga skolan, och ämnet kristendomskunskap stod på schemat. _Idag är det inte tillåtet med bön och psalmsång som en del av skolundervisningen, och sedan #1960-talet studerar eleverna olika världsreligioner, inte bara kristendomen.

é _De flesta butiker har numera söndagsöppet. _Förr var de flesta butiker och biografier stängda på söndagar, eftersom söndagen enligt kristen tradition ska vara en vilodag.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_På _Söder i _Stockholm kan man från vissa vinklar se tornet på _Katarina kyrka sida vid sida med minareten vid _Stora _Moskén.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Spiran på ett kyrktorn och det spetsiga taket på en minaret avtecknar sig sida vid sida mot en blå himmel. _Kyrk-

tornet kröns att ett kors,
minareten av en månskära.

=====

_Sekularisering innebär också att
religionen spelar en allt mindre
roll i människors liv. #1951
infördes religionsfrihet i _Sverige,
vilket

::: #360 :::::::::::::::::::::::::::::::
innebar att alla medborgare fick
rätt att fritt följa sin religiösa
övertygelse och hur den ska komma
till uttryck. _Dessutom fick man en
lagstadgad rätt att stå helt utanför
alla religiösa samfund. _I _Sverige
har antalet kyrkobesökare minskat
kraftigt under de senaste femtio
åren, och en allt mindre andel av
det svenska folket tillhör _Svenska
kyrkan eller något annat religiöst
samfund. _I mitten av #1970-talet
var _--#95% av befolkningen
medlemmar i _Svenska kyrkan-i dag är
det omkring #70%. _Andelen döpta och
konfirmerade har också minskat
betydligt. _Drygt hälften av alla
nyfödda barn i _Sverige döps och
ungefär #30% av alla #15-åringar
#674

konfirmeras i _Svenska kyrkan. _De senaste #40 åren har också kyrkbröllopen blivit allt färre. _År #1970 ägde #80% av landets alla vigslar rum i _Svenska kyrkan, idag är andelen nere på #35%.

_Sekulariseringen har också inneburit att kristendomen inte längre ses som konkurrent till vetenskapen i synen på verkligheten. _Numera utgår de flesta från vetenskapliga tolkningar av tillvaron. _Det är inte heller givet att människor vänder sig till religionen för att få vägledning när det gäller etiska och moraliska frågor.

_Religionen är närvarande i samhället

_Samtidigt som _Sverige har sekulariserats har det också växt fram en tydlig individualisering av det religiösa livet. _Individens självständighet gör att man kan ha svårt att inordna sig inom en specifik grupps ramar. _Många människor väljer att kalla sig kristna eller #360 #675

religiösa men vill inte låta sig styras av en viss religiös tradition, något som har kallats privatreligiösitet. Även om de flesta svenskar än idag är medlemmar i Svenska kyrkan, så är det en mycket liten del av svenskarna som regelbundet besöker kristna gudstjänster.

Trots att allt färre svenskar betraktar sig som kristna eller religiösa är religionen fortfarande i högsta grad närvarande i många

::: #361 :::

människors liv. Drygt hälften av alla nyfödda barn i Sverige döps i Svenska kyrkan, och mer än #80% av landets alla begravningar förrättas i Svenska kyrkan. Det är vanligt att skolavslutningar hålls i en kyrka och avslutningsceremonin brukar innehålla klassiska kristna psalmer som - Den blomstertid nu kommer; och - i denna ljuva sommartid.

=== Bilbeskrivning =====

Foto. Allhelgonafirande. En kyrkogård med massor av tända

gravlyktor som lyser i mörkret.
_Många människor är där och ser till sina anhörigas och vänners gravar.

=====
_Trots att de flesta svenskar inte ser sig själva som religiösa visar undersökningar att mer än hälften av befolkningen tror på _Gud eller någon slags "högre makt". _Många visar ett intresse för andlighet och en del söker sig till nya religiösa rörelser. _Det finns också ett stort intresse för livsfrågor och etik som i många fall har en tydlig anknytning till religioner och andra livsåskådningar.

_Religionens närvaro märks på många sätt även i samhället i stort. _Nästan till dagligen tar dags-tidningar, tv-nyheter och andra medier upp ämnen som på något sätt berör religion. _I debattprogram på tv behandlas ofta religiösa nriktade frågor. _Och på de allra flesta av landets högskolor och universitet pågår forskning

motiv av olika slag. _Vi ser också ett tydligt religiöst arv i det svenska språket. _Exempelvis har de flesta klassiska svenska svordomar och kraftuttryck en religiös laddning. _Många av våra ordspråk och talesätt har sitt ursprung i _Bibeln, till exempel: en ulv i fårakläder, förbjuden frukt, gå genom eld och vatten, kasta pärlor för svin, rinna ut i sanden, tro hopp och kärlek, väga sina ord på guldvåg, det är a och o.

_Runt om i städer och på landsbygden ser man kyrkor och kapell, och klockringningen påminner regelbundet om kristendomens prägel på samhället. _Almanackans olika helgdagar vittnar också om kristendomens inflytande. _Och än idag har många av de vanligaste personnamnen anknytning till personer från den bibliska historien, däribland _Maria, _Hanna, _Sara, _Rebecka, _Anna, _Lukas, _Markus, _Simon, _Jonatan, _David och _Joel, för att bara nämna några.

_Flera av _Sveriges nationella

_Rel i gi onsfri het

#1951 infördes rel i gi onsfri het i _Sveri ge, vil ket innebar att alla medborgare fick rätt att fritt följa sin religi ösa övertygelse och välja hur den ska komma till uttryck. _Den som så önskade fick också rätt att stå utanför några religi ösa sammanhang, vil ket inte hade varit möjligt innan. _Detta var ett avgörande steg i en lång process, som sedan tog en ny vändning år #2000 då _Svenska kyrkan skildes från staten.

_De flesta håller förmodligen med om att rel i gi onsfri het är en mycket viktig del av ett demokratiskt samhälle, och rel i gi onsfri het räknas som en av de mänskliga rättigheterna enligt ___FNj -stadgarna. _Samtidigt är själ va begreppet rel i gi onsfri het laddat -- det kan näml igen tolkas på flera olika sätt, och det är inte all del es självklart vad fri heten ska innebära i praktiken. _Man brukar skilja _-på posi tiv och negati v fri hetj. _Den posi ti va fri heten

syftar på möjligheten att genomföra något man önskar, medan negativ frihet innebär frihet från hinder eller

::: #364 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

tvång. _När det gäller just religionsfrihet kan man på liknande sätt välja att betona såväl frihet _ till religion som _-frihet från religion.

_Frihet till religion

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En hand håller i en mobiltelefon där en "kedja" med små metallföremål hänger från ena änden. _Föremålen utgörs av ett kors i en sköld, ett hjärta, en stjärna och (längst ned) ett krucifix.

=====

_Religionsfriheten är fastslagen i _Sveriges grundlag, och presenteras som en av de grundläggande fri- och rättigheterna:

_-"_Religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra

utöva sin religion. i "

(_Regeringsformen #2 kap. #1§)

_En annan mycket viktig rättighet är yttrandefriheten, som definieras på följande sätt:

_"frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor". i

(_Regeringsformen #2 kap. #1§)

_Tillsammans med övriga så kallade "opinionsfriheter" (informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten) ger yttrandefriheten och religionsfriheten ett mycket starkt skydd för varje medborgare att utöva sin religiösa tro och att på olika sätt ge uttryck för sina religiösa övertygelser.

_I ett land med religionsfrihet ska alla medborgare ha rätt att fritt bestämma över sin religiösa övertygelse. _Alla ska ha frihet att utöva sin religion eller trosuppfattning enskilt eller i gemenskap med andra. _Man är fri att fira gudstjänst utifrån sin religion,

samt att bygga och underhålla lokaler för detta ändamål. _Man är fri att utöva ritualer och följa traditioner, sprida publikationer, lära ut en religion eller livs-åskådning genom föredrag eller genom att upprätta teologiska seminarier och skolor. _Man är också fri att fira religiösa högtider och vilodagar, samt att bära religiös klädsel och religiösa symboler. _De här aspekterna av frihet betonar den positiva friheten att kunna förverkliga något tillsammans med andra.

_Religiösfriheten innebär också att ingen får utsättas för :::#365 ::::: diskriminering på grund av tro eller övertygelse, och staten har en skyldighet att förhindra sådan diskriminering. _Dessutom har föräldrar rätt att ge sina barn religiös och moralisk uppfostran i enlighet med den egnatrosuppfattningen. _Det innebär bland annat att föräldrarna ska kunna välja att låta sina barn gå i en konfessionell

(trosriktad) skola i stället för en sekulär (icke-konfessionell) kommunal eller statlig skola. _Arbetsgivare bör också vara flexibla när det gäller en arbetstagares trosuppfattningar och behov av att kunna utöva sin tro på arbetsplatsen.

_Frihet från religion

_Redan när religionsfriheten infördes #1951 poängterades att ingen medborgare är skyldig att tillhöra något trossamfund. _Detta understryks av den nuvarande lagen om trossamfund, som bland annat innehåller följande paragrafer:

_-#3 § Ingen är skyldig att tillhöra något trossamfund. _Ett avtal eller löfte som strider mot denna bestämmelse är ogiltigt. i

_-#4 § _Barn som har fyllt #12 år kan inte inträda i eller utträda ur ett trossamfund utan eget samtycke. i

(_Lagen om trossamfund #1998: #1593)

__FN: s dekl arati on om de mänskli ga rätti gheterna betonar också att alla har rätt till frihet från tvång som förhi ndr ar deras möjli gheter att lämna en religi on eller övertygel se.

_I _Sverige har många betonat den liberala friheten med indi vi den i centrum, och man understryker att staten inte ska lägga sig i vad jag gör med mitt liv. _De flesta svenskar verkar vara överens om att det är bra med _-en sekulär stat, vilket betyder att regeringen, riksdag och poli tiska instanser inte bygger sin poli tik och sitt regerande på en viss religi on.

_Detta kan ses som en naturl ig följd av att staten _Sverige har religi onsfrihet, med betoni ng på frihet _ från religi on.

=== _Bi ldeskri vni ng =====

__FN: s symbol infogad i en handfl ata.

=====

_Religiönsfrihetens utmaningar

_Självva order _religiönsfrihet kan uppfattas som ett mycket positivt ord, vare sig man lägger betoningen på frihet _till eller frihet _från religion. _I praktiken är det dock inte så enkelt att utforma ett samhälle där religiönsfriheten tillämpas fullt ut. _Det finns nämligen flera områden där religiönsfriheten krockar med andra värden som är viktiga i ett samhälle. _I sådana fall tvingas man antingen inskränka religiönsfriheten eller göra avkall på något av de andra värden som är i fokus. _Vi ska nu se närmare på några områden där religiönsfriheten är på kollisionkurs med andra värden.

_Rel i gi onsfri het och yttrandefri het

=== _Bi l dbeskr i vni ng =====
_Foto. _Ett stor plakat omgi vet av svarta och röda bal l onger. _På plakatet är ordet "tolerance" skri vet -- men med sju av de ni o bokstäverna som i ngår i ordet hel t, el l er del vi s, utbytta mot ol i ka symbol er:
t är utbytt mot ett kors, o mot ett fredsmärke, e har gj or ts ti l l en "dubbel t tvåkönad" symbol med två snett uppåtri ktade pi l ar för det manli ga könet och två nedåt-ri ktade kors för det kvi nni l i ga, o är ersatt med en davi dsstjärna, _C med en i sl ami sk månskära med en stjärna, o med ett runt märke som förestäl l er en par händer knäppta ti l l bön som är överkorsade med ett rött streck som bär texten "_Rel i gi onsfrei e _Zone".

=====

_Yttrandefri heten har en stark stäl l ni ng i _Sveri ge och i många andra västerl ändska stater.

seras offentligt. _Religiösa personer eller grupper kan känna sig utsatta för kränkande behandling när deras religiösa övertygelser kritiseras eller till och med hånas. _Ett exempel är när de sk. _Muhammedkari katyrerna publicerades i den danska tidningen _Jyllands-Posten #2008. _Publiceringen väckte starka känslor och ledde till häftiga protester från muslimer runtom i världen som menade att bilderna var kränkande och rasistiska. _Tidningen å sin sida försvarade publiceringen med hänvisning till yttrande-, tryck- och pressfriheten.

_Religiönsfrihet och jämställdhet

_Inom flera religiösa traditioner poängteras att män och kvinnor har olika roller, vilket i vissa fall kan medföra att det bara är män som har rätt att vara religiösa ledare.

_Inom den katolska kyrkan är det till exempel endast män som kan bli präster eller biskopar. _Inom

ortodox judendom är det bara tillåtet med manliga rabbiner. _I nom vissa muslimska traditioner är det bara män som får vara imamer. _Även om detta tycks gå emot jämställdhetsnormen i det svenska samhället så är det fullt tillåtet, i religionsfrihetens namn.

_När det handlar om anställningar blir spänningen mellan olika lagar tydligare. _I _Sverige är det förbjudet med könsdiskriminering -- man får inte neka någon en anställning på grund av kön. _Men hur gör man då en katolsk församling ska anställa en

::: #368 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

ny präst -- anställningen är ju endast öppen för män? _Här finns en tydlig spänning mellan å ena sidan religionsfriheten, å andra sidan jämställdhetsnormerna samt lagen mot diskriminering på grund av kön.

_Enligt svensk lag är det också förbjudet med diskriminering på grund av sexuell läggning. _Även här kan det finnas spänningar gentemot religionsfriheten. #2010 anmälde en #368

#691

man _Smyrnakyrkan i _Göteborg för
di skri mi neri ng, då han som öppet
homosexuell inte fick bli medlem i
församl i ngen. _Församl i ngsledarna
hänvi sade till att de måste vara
troгна mot det de menar är _Bi bel ns
ri ktli njer i denna fråga. _Di skri -
mi neri ngsombudsmannen (___D0) val de
att inte pröva fallet, eftersom
församl i ngar räknas som föreni ngar,
och dessa är undantagna från lagen
om di skri mi neri ng.

_Rel i gi onsfri het och skol an

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Lunchbön i muslimsk fri skol a.
_Rel i gi ösa ri ter får förekomma i
skolor så länge de är fri vill i ga
och fri koppl ade från den
obl i gatori ska undervi sni ngen.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En lokal sedd uti från
genom ett fönster. _Däri nne ber
rader av elever stående på knä med
pannan mot golvet.

=====

_Enligt _Skollagen och Läroplanerna ska all undervisning och all annan verksamhet i den svenska skolan vara icke-konfessionell. _Det betyder att skolans verksamhet ska vara fri från religiös påverkan i någon riktning.

_Samtidigt är det tillåtet med religiösa

::: #369 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

fri skolor som i många fall har en mycket tydlig religiös inriktning.

_Europakonventionen (som är överordnad den svenska lagen) slår nämligen fast att staten skall "respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse"

(_Europakonventionen, _Artikel #2 i tilläggsprotokollet från #1952).

_Detta krav finns också i _Barnkonventionen. _I _Sverige är det därför tillåtet med religiösa fri skolor och dessa skolor får ha religiösa inslag i sin verksamhet.

_Alla religiösa aktiviteter måste dock vara frivilliga, och den

obligatoriska undervisningen ska vara icke-konfessionell.

_Förekomsten av religiösa friskolor är omdebatterad i _Sverige, och det finns politiker som helst ser att de förbjuds. _Man påpekar att skolorna inskränker barnens rätt till religionsfrihet, och att barnens möjligheter att själva ta ställning för eller emot föräldrarnas religiösa övertygelser blir kraftigt begränsade.

_Ett annat ämne som varit mycket omdiskuterat i _Europa på senare år är religiösa symboler och kläder i skolan. #2004 infördes en lag i _Frankrike som förbjuder elever att bära muslimska huvuddukar, judiska kalotter och kristna kors i offentliga skolor. _Storbritannien, _Turkiet och vissa delstater i _Tyskland har infört liknande bestämmelser. _I _Sverige har debatten främst rört huruvida muslimska elever ska tillåtas bära heltäckande kläder i skolan. _Skolverket har beslutat att skolor har rätt att förbjuda niqab och andra

huvudbekl ädnader som döljer el evens
ansikte. _På skol or där detta har
varit aktuel l t har man framföral l t
hänvi sat till att lärarna måste
kunna identi fi era el ever under prov
samt att ögonkontakten är vikti g när
lärare och el ever samta lar och
di skuterar med varandra i kl ass-
rummet.

::: #370 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Rel i gi onsfri het och det kul turel l a
arvet

=== _Bi l dbeskri vni ng =====
_Gruppfoto. _Sommarkl ädda barn med
bl omsterkransar på huvudet.

=====
_I länder där rel i gi on har haft ett
stort i nfl ytande fi nns det rel i gi ösa
arvet ofta kvar i kul turen även
efter att rel i gi onen har mi st si tt
ti di gare i nfl ytande över samhäl l et i
stort. _I sådana sekul ari serade
samhäl l et kan det fi nnas spänni ngar
när det gäl l er hur man ska betrakta
det rel i gi ösa arvet. _Handl ar det
bara om kul turel l a uttryck el l er kan
#370 #695

det också finnas en religiös påverkan när man tar del av det?

_I Sverige har denna spänning blivit särskilt aktuell i samband med skolornas jul- och sommaravslutningar. Under senare år har det debatterats flitigt i media huruvida det ska vara tillåtet att ha skolavslutningar i kyrkor, vilket länge har varit en tradition för många av landets skolor. Många lärare och elever har uppskattat möjligheten att fira avslutningar i en högtidlig och stämningsfull lokal. Andra menar att det är fel att tvinga elever att vistas i en religiös lokal på en samlings som ofta leds av en präst. Det har också ifrågasatts om elever ska tillåtas sjunga kristna jul- eller sommarpsalmer. Många menar att detta innebär en religiös utövning som inte är förenligt med religionsfriheten eller med föreskrifterna om en icke-konfessionell skolverksamhet. Skolverket har dock påpekat att de klassiska jul- och sommarpsalmerna kan ses som en del av det

vilket bara får ges av en sjukvårds-
utbildad person. _En del judar har
hävdatt att lagen tvingar dem att
bryta mot sina religiösa traditioner
och att detta därför strider mot
religionsfriheten. _Flera debattörer
har istället poängterat barnens rätt
till religionsfrihet och att det bör
vara olagligt med oåterkallliga
kroppsliga ingrepp utan barnets
medgivande.

_Ett annat område som har upp-
märksamats gäller människor som
motsätter sig vissa sjukvårdande
behandlingar av religiösa skäl.

_Vuxna människor har vanligtvis rätt
att vägra ta emot vård, även om de
riskerar att dö utan behandling.

_När det gäller barn är det annor-
lunda. _Det förekommer att föräldrar
som tillhör _Jehovas _Vittnen har
motsatt sig att deras barn får en
blodtransfusion, även om läkarna
bedömer detta som livsnödvärdigt.

_Om detta sker i _Sverige kan
föräldrarna tillfälligt fråntas
vårdsnaden av barnet, och på så sätt
kan läkarna få en möjlighet att

rädda livet på barnet. _I sådana fall krockar föräldrarnas religionsfrihet med barnets rätt till vård.

_Religionsfrihet och mat

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Lunchmåltid i judisk förskola.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Matsal där små barn äter lunch. _I förgrunden sitter två pojkar som bär kippa.

=====

_Maten har stor betydelse i många religioner. _Inom olika religioner finns detaljerade regler om vilken sorts mat som är tillåtet att äta

::: #372 :::::::::::::::::::::::::::::::

och vilken som inte är det, till exempel maträtter som innehåller kött från orena djur. _I vissa fall är det inte bara vilket sorts djur som räknas utan även hur djuret har slaktats. _I _Sverige är det främst inom judendomen och islam som detta har varit aktuellt. _Inom båda dessa

#372

#699

religioner är det av stor betydelse att djuren har slaktats i enlighet med religiösa föreskrifter. _Enligt reglerna ska djuren avlivas genom att halspulsåderna skärs av med kniv så att djuret förblöder -- endast då är maten tillåten (kallas _kosher-slakt inom judendomen och _halal-slakt inom islam, se vidare sid. #141 och #234). _Denna slaktmetod kallas skiktning och är förbjuden i _Sverige. _Enligt _Djur-skyddslagen måste nämligen alla djur bedövas innan de avlivas, då man menar att avlivningen annars är plågsam för djuren. _Många judar och muslimer äter därför bara importerat kött. _Det finns dock muslimer som tolkar de religiösa reglerna så att köttet är tillåtet att äta även om det slaktats enligt svensk lag.

_Frågan om religiös slakt bör vara tillåten har debatterats många gånger i _Sverige och frågan dyker upp med jämna mellanrum. _Judiska och muslimska företrädare betonar att skiktning bör tillåtas, med hänvisning till religionsfriheten,

och man menar också att avlivningsmetoden inte alls är smärtsam för djuren. _När riksdagen har fattat beslut att behålla förbudet har man bland annat lutat sig mot _Jordbruksverket och _Svenska veterinärförbundet vars utredningar tyder på att skaktning vållar djuren onödigt lidande.

_Religion, politik och makt

_I de flesta av dagens europeiska länder är det självklart att religion och politiska hållas isär. _Men så har det inte alltid varit i många samhällen genom historien har religion och politik gått hand i hand, vilket har märkts tydligt i både lagstiftning och maktutövning. _I flera samhällen har fursten setts som gudarnas representant på jorden, till exempel i det forntida _Egypten eller antikens _Rom. _Under medeltiden lydde de flesta av _Europas kungar och kejsare ytterst sett under påven. _Långt in på #1600-talet

#372 #701

handlar om hur Ikea i sina annonser för den saudiarabiska marknaden raderar bort kvinnor från sina reklambilder.

I artikeln jämförs en reklambild i Sverige där en man tar hand om ett litet barn medan en liten pojke och en kvinna klädda i pyjamas står vid handfatet med samma bild i Saudi Arabien där kvinnan har retuscherats bort.

=====

_Religion och lagstiftning

I många av världens länder har religioner och andra livsåskådningar haft ett stort inflytande över lagstiftningen. Den svenska lagstiftningen var under hundratalens år starkt påverkad av kristendomen.

Den gammaltestamentliga synen på brott påverkade det svenska rättsväsendet under lång tid, och flera av buden i den bibliska lagsamling som brukar kallas "tio Guds bud" var länge en del av den svenska lagen.

Långt in på #1800-talet var

det exempelvis straffbart att svära offentligt, och otrohet var olagligt fram till #1937. _Tre av budorden kan än idag kopplas till _Sveriges lag: förbuden mot stöld, mord och mened. _Det finns många länder där religiösa lagar har betydelse för hela samhället. _Och även länder :: #374 :: utan någon officiell statsreligion har lagar och författningar som reglerar religion och religionsutövning. _Två exempel från vår egen tid kan illustrera religionens inflytande över lagstiftningen. _- _Den kanoniska rätten; inom katolska kyrkan utvecklades under medeltiden och påverkade lagstiftningen i flera europeiska länder. _Numera reglerar den kanoniska rätten katolikernas religiösa liv, men i flera länder (däribland _Polen, _Irland och _Spanien) har den ett stort inflytande även över den statliga lagstiftningen. _I dessa länder är till exempel abortlagarna mer restriktiva än i andra europeiska länder.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Awad _Olwan, imam i moskén i
_Fisksätra utanför _Stockholm.
_Imamen har en mycket viktig roll
när det gäller att tolka _Koranen
och ge råd i exempelvis frågor som
rör familjerätt.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Imamen står och håller i
en tidskrift med rubriken
"_Koranen". _Han är klädd i svart
och bär en liten vit tätsittande
mössa på huvudet.

=====
_. _Sharia är en beteckning på det
rättssystem som bygger på islam.
_Den har sin grund i den gudomliga
lagen som _Gud uppenbarade för
_Muhammed och som nedtecknades i
_Koranen. _Under historiens gång har
det utvecklats olika rättsskolor
inom islam. _Det kan alltså finnas
olika svar på vissa av frågorna
beroende på vilken av rättsskolorna
man tillfrågar. _Sharia kan gälla
både utövandet av religiösa riter

men också hur samhälls- och familjelivet

::: #375 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

ska organiseras. I vissa länder är islam en tydlig del av den politiska ideologin, till exempel i Sudan, Iran och Saudi Arabien, och i dessa länder utgör sharia grunden för lagstiftningen i samhället. I Egypten och andra muslimska länder pågår omfattande diskussioner om i vilken utsträckning sharia ska påverka rättssystemet.

_Religion och maktutövning

_Genom historien finns det många exempel på hur ledare och politiker har använt religion för att vinna stöd hos det egna folket. Religion har också använts som ett sätt att stärka samhörigheten inom ett visst folk, ibland genom att betona skillnaderna gentemot andra folk och deras religioner. Både religiösa och icke-religiösa system kan också användas av makthavare för att förtrycka olikänkande och vissa

mi nori teter.

_Den livssyn som majoriteten i ett samhälle har brukar inte bara vara normen utan anses också vara det "normala". _De som avviker från normen har i vissa fall bekämpats på ett sätt som strider mot ett öppet och demokratiskt samhällsklimat. _I samhällen där en viss religion styr över den politiska makten, som exempelvis _Iran eller _Saudi-arabien, hindras människor med annan religionstillhörighet att fritt utöva sin tro. _I stater med en politiskt motiverad sekulär livssyn, som till exempel _Kina eller _Nordkorea, motverkas och förföljs människor som inte delar samhällets generellt sett negativa inställning till religion. _De politiska makt-havarna menar att religiösa människor kan destabilisera samhället.

_Religion och konflikter

_I länder och världsdelar där makt-havare har använt religion för att utöva och stärka sin makt har det

många gånger uppstått konflikter och krig. _Konflikter har också uppstått när folkgrupper eller stater har försökt sprida sin religion och utöva religiös auktoritet med hjälp av vapen. _Genom historien har det förekommit flera krig som har beskrivits som religionskrig, till exempel

::: #376 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

korstågen under #1100- och #1200-talen och det trettioåriga kriget på #1600-talet. _Det är dock inte så enkelt att reda ut vilken roll religionen har haft i kriget och vilka andra faktorer som har haft avgörande betydelse.

_Även om de stora världsreligionerna generellt sett tar avstånd från våld och krig, har troende människor inom olika religioner hävdats att det finns rättfärdiga krig som inte strider mot religionen. _Att försvara sig mot anfallande fiender och att kämpa för det goda mot det onda har setts som viktiga kriterier för ett rättfärdigt krig. _De religiösa

skrifterna kan också upplivas något motsägelsefulla när det gäller våld och krig. _I både _Bibeln och _Koranen finns exempelvis uppmaningar till avhållsamhet från våld, men också uppmaningar till krig för _Guds och religionens skull.

_Det är inte ovanligt att människor slentrianmässigt påstår att religion är orsaken till de flesta krig i världen. _Men detta är en mycket missvisande beskrivning. _Religionshistorikern _Mattias _Gardell har gjort en studie om religioner, våld och krig som visar att bara fyra av de #75 största krigen genom historien (fram till andra världskriget) hade en tydlig religiös dimension. _De krig i modern tid (från och med andra världskriget) som krävt flest människoliv har varit pådrivna av icke-religiösa ideologier som kommunism, fascism och nazism.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Utsmyckningar ovanför väst-
portalen på _Forshems unika medel-
tidskyrka i _Västergötland.
_Kyrkan är tillägnad den _Heliga
graven i _Jerusalem och spelar en
betydelsefull roll i _Jan
_Guillous böcker och filmer om
tempelriddaren _Arn.

_Bildbeskrivning

_Relief i en halvciirkelformad
nisch. _I mitten av reliefen står
en person som anses föreställa
_Kristus. _Han välsignar en
kyrkobyggnad med sin högra hand
och håller en nattvardskal k med
sin vänstra hand.

_Till höger om _Kristus sitter en
stenhuggare och arbetar med att
tillverka en kvadersten med hjälp
av en pickhacka. _Han har hel skägg
och bär en toppig mössa.

_Till vänster om _Kristus står en
man som tar tag i nattvardskal ken
samtidigt som han sätter sina ena
fot över _Kristus vänstra fot.

_Bakom denne man står en häst med

trummor.

#3. _Tre mycket unga buddhistmunkar står vid en hög solbelyst mur. _En av dem pekar ut någonting. _En annan av dem siktar ditåt med ett automatvapen.

=====

_Det pågår flera konflikter runtom i världen som har anknytning till religion. _En av de mer omskrivna konflikterna är _Melanösternkonflikten. _Omedelbart efter att _Israel utropades som självständig stat #1948 utbröt krig i området. _En stor del av den arabiska befolkningen som hamnat innanför _Israels gränser flydde.

::: #378 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Dessa flyktingar, palestinierna, har sedan dess kämpat för att få tillbaka det landområde de ser som sitt eget. _Israel har svarat på angrepp från arabiska länder genom att försvara sig och ta tillbaka de områden som erövrats, men också genom att ockupera områden som ligger utanför de gränser staten hade #1948. _Många är överens om att #712

#378

_Mel l anösternkonflikten i stor utsträckning handlar om l andområden. _Samtidigt spel ar religi onen en viktig roll i konflikten, eftersom många i srael er menar att _Gud har gett dem l andet. _De flesta palestini er är muslimer och kan inte acceptera detta synsätt. _De får också stöd från omkringliggande arabstater där islam är den mest framträdande religi onen. _Mel l anösternkonflikten är mycket invecklad och har rötter i flera tusen år av historia. _Religi on spel ar en viss roll i konflikten men det är många olika faktorer som spel ar in.

=== _Bi l dbeskrivning =====
_Foto. _Skäggprydda män del tar i en demonstration. _De håller upp ett stort uppslag med text skri ven med arabi ska skri vtecken. _En av dem bär ett pannband med arabi sk text i rött.

=====

_Konflikten i _Kashmi r är ett annat exempel på motsättningar där religi on har spel at en viss roll .

_När _Indien blev fritt från brittiskt styre #1947 kunde de lokala furstarna ansluta sig till _Indien eller _Pakistan. _När den hinduiska maharadjan av _Kashmir dröjde med sitt beslut utbröt en konflikt i området. _Hinduer och sikher attackerade muslimer i östra _Kashmir och muslimer gjorde i sin tur uppror mot maharadjan i västra delen av _Kashmir. _Motsättningarna mellan hinduiska och muslimska folkgrupper är fortfarande stora i området. _Konflikten har beskrivits som ett religionskrig mellan muslimer och hinduer, men i stor utsträckning handlar konflikten om nationella och säkerhetspolitiska intressen.

_I _Burma rasar sedan flera år allvarliga konflikter mellan buddhister och muslimer, och i _Nigeria pågår väpnade konflikter mellan kristna och muslimer. _Inte heller i dessa konflikter kan

::: #379 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

man se religion som huvudorsak till motsättningarna -- det handlar

snarare om motsättningar med etniska och nationalistiska anknytningar.

_Religiöskonflikter handlar inte bara om konflikter mellan olika religioner. _Det förekommer även konflikter mellan olika inriktningar inom en och samma religion. _I Irak och senare i _Syrien har utvecklingen skapat skarpa motsättningar mellan sunni- och shiamuslimer.

_Denna maktkamp har i sin tur rötter ända tillbaka till tiden efter

_Muhammets död år #632. _Ett annat exempel är konflikterna som blossade upp i _Tunisien år #2010 och som sedan spred sig vidare. _I viss utsträckning har dessa konflikter och uppror (som gått under beteckningen "den arabiska våren") handlat om en maktkamp mellan muslimska anhängare av en stat som tydligare bygger på sharia och andra grupper som strävar efter en mer sekulär stat.

_Ytterligare ett exempel är konflikterna mellan katoliker och protestanter i _Nordirland. _År #1922 splittrades den irländska ön
#379

och den södra delen blev fri staten
_Irland medan den nordöstra delen
förblev brittisk. _Nordirland bildar
tillsammans med _England, _Skottland
och _Wales "det förenade kunga-
riket", _United _Kingdom. _Fram till
#1972 styrdes _Nordirland av en
protestantisk majoritet som diskri-
minerade den katolska befolkningen.
_Katoliker började kräva lika
rättigheter men deras krav mötte
hårt motstånd från protestanterna.
_Även om man ofta beskriver detta
främst som motsättningar mellan
katoliker och protestanter är det i
själva verket en konflikt som har
djupa politiska, sociala och ekono-
miska orsaker. _Motsättningarna be-
står fortfarande trots vissa fram-
steg under det senaste decenniet.

::: #380 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Religionens roll i kampen för fred
och frihet

_Det finns åtskilliga exempel på att
religion kan ha en positiv inverkan
när det gäller att lösa konflikter

#716

#380

och skapa fred och försoning.
_Religion har också gett många
människor styrka och inspiration att
engagera sig för att skapa frihet
och rättvisa för andra människor.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Den sydafrikanske ärkebiskopen
_Desmond _Tutu besöker invidningen
av _Nelson _Mandela _Legacy
_Exhibition vid _Civic _Centre i
_Kapstaden i juli #2013.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Ärkebiskop _Desmond
_Tutu står framför ett stort
svart-vitt foto av _Nelson
_Mandela. _Ärkebiskopen är klädd i
rött. _Han har en liten röd kalott
på huvudet. _Kring halsen bär han
ett krucifix i en tunn kedja.

=====

_Bistånd och välgörenhet på religiös
grund

_I många religioner är det en dygd
att visa omsorg om fattiga och

utsatta männen skor. _Flera bistånds- och välgörenhetsorganisationer har startats på initiativ av religiösa rörelser. _Missionärer som åkt till andra länder för att sprida sin religion har oftast strävat efter att skapa ett bättre samhälle för människorna i landet, bland annat genom att bygga skolor och sjukhus.

_Mahatma _Gandhis kamp för ett självständigt _Indien

_Mahatma _Gandhi var en av ledarna som kämpade för att frigöra

::: #381 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Indien från brittiskt styre. _Han vägrade att ta till våld i kampen och fann en grund för detta i sin tolkning av hinduismens lära. _Han blev mycket uppmärksam och omtalad för sin fredliga kamp. _Även om _Gandhi var hindu ville han att _Indien skulle vara ett mångkulturellt land. _Detta var kontroversiellt, och _Gandhi blev sedermera mördad av fundamentalistiska hinduer som ville att hinduismen

skulle vara den enda religiösa i
_Indien.

_Abdul _Ghaffar _Khan -- islams
_Gandhi

_Abdul _Ghaffar _Khan var en
muslimsk frihetskämpe från gräns-
området mellan _Indien och nuvarande
_Pakistan. _Han var ursprungligen en
nära medarbetare till _Mahatma
_Gandhi och fick efterhand ti-
tusentals egna anhängare i sin kamp
för självständighet från _Stor-
britannien. _Precis som _Gandhi
uppmanade han människor att aldrig
använda våld, och han hämtade sin
ideologi från _Koranen som enligt
_Khan betonar kärlek och icke-våld.
_Khan har ibland kallats _islams
_Gandhi.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Mahatma _Gandhi och _Abdul
_Ghaffar _Khan vid en gemensam
bönestund.

_Bi l d beskri vni ng

_Svart-vi tt foto. _Gandhi si tter med böj t huvud. _Abdul _Ghaffar

_Khan står vid en mi krofön.

_Ghandhi är bara kl ädd i ett vi tt

l änk l äde. _Abdul _Ghaffar _Khan är kl ädd i vi tt.

=====

::: #382 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Mart i n _Luther _Ki ng och medborgar-
rättsrörel sen

_Mart i n _Luther _Ki ng var en
ameri kansk bapti stpastor och l edare
för en medborgarrättsrörel se på
#1960-talet som kämpade för de
svartas rättigheter i ___USA.

_Rörel sens metoder var bland annat
fredl i ga demonstrati oner och
akti oner utan våld. _Dri vkraften för
_Mart i n _Luther _Ki ng var hans
kristna tro och det bi bli ska bud-
skapet att alla männi skor är l i ka
mycket värda i _Guds ögon. _Ki ngs
arbete fick stor betydel se och l edde
till att l agarna som åtski l de svarta
och vi ta i ___USA så småni ngom

#720

#382

försvann. _King hade dock många fiender och blev mördad #1968.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Baptistpastorn _Martin _Luther
_King _Jr. håller sitt berömda "_I
have a dream"-tal framför _Lincoln
_Memorial i _Washington _D. _C. ,
den #28 augusti #1963.

_Bildbeskrivning
_Svart-vitt foto. _Martin
_Luther _King står i talarstolen
med ett stort antal mikrofoner
framför sig. _Många människor
trängs omkring honom. _De flesta
är mörkhyade men där finns också
några ljushyade. _En uniformerad
polisman står bredvid _King och
ser sig vaksamt omkring. _En annan
polisman står nedanför
talarstolen.

=====

_Dalai _Lama och kampen för _Tibet

_Dalai _Lama var både politisk ledare i _Tibet och andlig ledare för den tibetanska buddhisten. #1959 ockuperades _Tibet av _Kina och alla buddhistiska munkar fördrevs från sina kloster. _Dalai _Lama tvingades till landsflykt och har sedan dess varit bosatt i norra _Indien.

_Därför har han fortsatt sin kamp för ett självständigt _Tibet.

_Liksom _Gandhi har han utgått från en icke-våldsprincip i sin kamp, och har hämtat stöd för sin ideologi från den buddhistiska läran som uppmuntrar till medkänsla för andra människor. _Dalai _Lama tilldelades

_Nobels fredspris #1989 för sin fredliga kamp för ett självständigt _Tibet. _Läs mer om detta på sid.

#303.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Imam _Fuad _Colic och rabbinen
_Peter _Borenstein vandrar till-
sammans med biskopen i _Göteborg
_Carl _Axel _Aurelius i en
gemensam demonstration för fred i
_Gaza.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Ett demonstrationståg
går fram under en stor banderoll
med texten "_Bön för fred".

=====

::: #384 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Nya religiösa rörelser

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ett stort torg i en modern storstad i ___USA med höga skyskrapor i bakgrunden. _Hela torget är fyllt med kvinnor som sitter med korslagda ben och mediterar.

=====

::: #385 ::::::::::::::::::::::::::::::

_I tidningarna läser man då och då om religiösa rörelser som kallas för "sekte", ett ord som har negativa associationer för de flesta. _Bakom rubrikerna kan det dölja sig en mångfald av rörelser med vitt skilda inriktningar. _I det här avsnittet ska vi se närmare på fenomenet nya religiösa rörelser. _Först presenteras en historisk bakgrund samt några generella drag hos flera av de nya religiösa rörelserna, och därefter presenteras flera exempel på sådana rörelser.

_Ny andlighet för en ny tid

_I omkring tvåtusen år har kristendomen och judendomen haft ett stort inflytande över människors sätt att tänka och leva i vår del av världen.

_Idag är situationen en helt annan:

å ena sidan har religionernas inflytande i samhället minskat, å andra sidan har en mångfald av religiösa inriktningar vuxit fram.

_Samtidigt har de traditionella religionerna förändrats och utvecklats. _Dessa förändringar började flera hundra år tillbaka. _Det vi ska beröra här är dock rörelser som har utvecklats ur eller vid sidan av de traditionella religionerna.

::: #386 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Enhetskyrkan splittas

_Under mycket lång tid präglades Europa av en relativt enhetlig kultur där den kristna kyrkans inflytande var mycket starkt. _De flesta människor tillhörde kyrkan

#386

#725

och i nordnade sina liv efter kyrkans trosuppfattningar och regler. _Människor räknade med att kyrkan hade svaren på livets stora frågor och få vågade föra fram alternativ till kyrkans budskap. _Under #1700-talet spreds upplysningens idéer som bland annat lyfte fram människans förmåga att använda förnuftet. _Allt skulle kunna granskas kritiskt, så även religionernas läror och anspråk. _Flera började ifrågasätta kyrkans budskap och tog avstånd från kyrkans anspråk att äga den enda sanningen. _Det växte också fram religiösa utbrytargrupper som hade andra tolkningar av det kristna budskapet. _Väckelserörelsen som drog fram genom _Europa under senare delen av #1800-talet gav upphov till en rad frikyrkor som lever kvar än idag.

_I takt med att nya industrier etablerades under #1800-talet flyttade fler människor bort från landsbygden och därmed bröts de invanda livsmönstren. _Många slutade helt att gå i kyrkan, men en del

utveckling, som kallas
_. sekularisering, skedde även i
_Sverige.

_Under #1900-talet bröts den svenska statskyrkans monopol när det gällde att företräda den rätta religionen. #1951 infördes religionsfrihet i _Sverige, vilket innebär att alla medborgare fick rätt att fritt följa sin religiösa övertygelse och hur den ska komma till uttryck. _Dessutom fick man en lagstadgad rätt att stå helt utanför alla religiösa samfund. _Den religiösa enheten har lösts upp alltmer och det har utvecklats en mångfald av religiösa rörelser.

_Under samma period utvecklades också en stark individualisering av det religiösa livet som vi kan se spår av i vår egen tid. _Individens självständighet gör att man kan ha svårt att inordna sig inom en grupps ramar. _Många människor väljer att kalla sig kristna eller religiösa men vill inte låta sig styras av en viss religiös tradition, och man talar därför om _privat-

religiösitet. _Även om de flesta svenskar än idag är medlemmar i _Svenska kyrkan, så är det en mycket liten del av svenskarna som regelbundet besöker kristna gudstjänster.

_Växande intresse för andlighet

_Samtidigt som religionens inflytande i samhället minskade kunde man se ett nyvaknat intresse för alternativ andlighet från #1960-talet och framåt. _Flera rörelser hade rötter i österländska religioner, medan andra uppstod med inspiration från en rad olika källor. _Ibland har dessa rörelser kallats "nyandliga" eller "nyreligiösa", men båda orden kan uppfattas missvisande då det i många fall handlade om rörelser med rötter i gamla traditioner. _Det växte fram ett starkt intresse för en mångfald av terapier, meditationstekniker och religiösa idéer med rötter från många olika traditioner, ett fenomen som har gått under samlingsbeteckningarna _-new age; eller

#387

#729

_al ternati v andl i ghetj. _Under-
sökni ngar har vi sat att många
svenskar i dag inte vill kalla sig
rel i gi ösa men att de däremot ser sig
som _ andl i ga, vil ket tyder på en
vi ss öppenhet och

::: #388 ::::::::::::::::::::::::::::::

i ntresse för företeel ser som
tradi ti onel l t sett har räknats till
rel i gi onens område.

_Man kan se två pol er i den nya
andl i gheten som båda bi drar till att
ge den si n speci el l a karaktär. _A
ena si dan fi nns en extrem
i ndi vi dual i sm, vil ket i nnebär att
i ndi vi den sj äl v vill ha möj l i ghet
att väl ja och vraka bl and mängder av
andl i ga l äror, rel i gi ösa i nri kt-
ni ngar, ri tual er och terapi er, utan
att vara styrd av en vi ss rörel se
el l er l ära. _A andra si dan före-
kommer också en stark kol l ekti vi sm
bl and många av dem som väljer att
till höra en speci el l rel i gi ös grupp.
_Gruppkänsl an och den gemensamma
i denti teten kan i vi ssa fall vara så
stark att i ndi vi den till stor del
suddas ut.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Interiör från _Scientologi kyrkan
i _Arlöv som öppnades #2009.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Modern lokal. _I lokalen
står två långa montrar med bilder,
text och skärmar. _På en glasruta
sitter scientologernas symbol: en
stjärna infogad i ett kors.

=====
_Nya religiösa rörelser

_Det finns en stor mångfald bland de
rörelser som brukar kallas nya
religiösa rörelser och de kan på
många sätt vara mycket olika
varandra. _På grund av denna mång-
fald kan det vara svårt att hitta
::: #389 ::::::::::::::::::::::::::::
en gemensam beteckning för
rörelserna. _I vetenskapliga samman-
hang talar man oftast om _-nya
religiösa rörelser, även om många
av dem knappast kan betraktas som
särskilt "nya". _Även benämningar
#389 #731

som _-nyandliga rörelser,
nyreligiösa rörelser; och _-moderna
religiösa rörelser; förekommer.

_När medierna rapporterar om
sådana rörelser används ofta
begreppet _-sekt, vilket har en
negativ klang för de flesta männi-
skor. _Ordet kommer från latinska
_-secta som betyder "följe" eller
"anhang", och avser vanligtvis en
mindre grupp som brutit sig loss
från eller avviker i förhållande
till större och mer etablerade
traditioner. _I religiösvetenskap-
liga sammanhang använder man ogärna
detta begrepp eftersom det har
blivit värdeaddat och i många fall
missvisande. _Dessutom finns det
inga religiösa grupper som själva
kallar sig för sekt. _Det förekommer
dock att religionsforskare använder
begreppet sekt när det handlar om
rörelser med tydliga manipulativa
eller destruktiva drag. _Ibland
beskrivs rörelser med sådana drag
också som _-slutna rörelser.

_ Olika vägar in i rörelsen

_ Det finns inget entydigt svar på varför människor ansluter sig nya religiösa rörelser. _ En del lockas med av vänner medan andra har mött rörelsens budskap genom reklam eller värvningsskampanjer. _ Det behöver egentligen inte vara någon skillnad på att gå med i en nyreligiös rörelse jämfört med traditionella religiösa grupper. _ Att längta efter gemenskap och samhörighet i en grupp är ett allmänmänskligt drag, och även icke-religiösa grupper kan erbjuda starka upplevelser av samhörighet, till exempel bland kamraterna på en arbetsplats, i en hobbygrupp eller i en idrottsförening.

_ En rörelsens religiösa budskap kan tilltala sökande människors längtan efter en fast punkt i tillvaron.

_ Budskapet kan hjälpa människor att få sin oro och sina tvivel

::: #390 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

skingrade, och det kan upplevas

#390

#733

befriande att få entydiga och absoluta svar på livets stora frågor. _Andra lockas främst av en viss rörelses enkla lösningar för att få bättre självförtroende, nå framgång i livet och bli lyckliga. _För somliga har medlemskapet i en rörelse föregåtts av en påtaglig frälsnings- eller omvändelseupplevelse.

_När man välkomnas in i en ny religiös gemenskap kan man uppleva en stark bekräftelse och få en känsla av att ha "kommit hem". _För många människor handlar det i första hand om att man har fått gemenskap med människor man trivs med, och rörelsens budskap kan vara underordnat. _De känslomässiga banden kan ibland bli så starka att man ser rörelsens medlemmar som sin nya familj.

_I vissa fall kan enskilda människors behov att göra revolt mot det traditionella och etablerade göra att de lockas in i rörelser med ett radikalt och avvikande budskap. _Det kan också öka självkänslan att vara

en del av den utvalda skara som har sanningen, som världen utanför inte förstår.

_Slutna rörelser med manipulativa drag

_Även om ordet sekt är både värde-
laddat och missvisande menar en del forskare att det kan vara befogat att använda det i vissa fall, främst då det handlar om slutna och manipulativa rörelser. _Man har kunnat urskilja några drag som återfinns i flera sådana rörelser.

@@_Auktoritärt ledarskap;. _Flera religiösa rörelser har styrts av karmatiska ledare som anhängarna förväntas underordna sig och lyda. _Ibland påstås ledaren vara utvald av _Gud, och genom denna särställning har ledarens budskap fullständig auktoritet. _Ledaren kan uttrycka nytolkning av innehållet i en religiös tradition. _Det kan också förekomma bestraffning eller uteslutning av medlemmar som ifrågasätter och kritiserar ledaren eller

#390 #735

rörelsens budskap.

@@_Vi lser edande marknadsföringj .

_Det har hävdats att nyreligiösa grupper lockar nya anhängare på falska grunder, genom att man medvetet döljer sanningen om rörelsens läror och budskap.

::: #391 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Människor luras in i rörelsen och får först efter en tid klart för sig vad rörelsen egentligen står för.

@@_Exklusivt medlemskapj .

_Medlemmarna i en del slutna rörelser har uppfattat sig själva som en utvald elit som är ensamma om att äga sanningen. _Medlemskap i rörelsen kan ibland föregås av ett särskilt utbildningsprogram eller en initiationsrit. _Det kan också finnas olika nivåer av upplysning inom rörelsen, där medlemmarna steg för steg kvalificerar sig för att få en djupare inblick i rörelsens läror. _Vissa rörelser kan också använda ord och uttryck som bara de invidiga förstår.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Medlemmar av _Hare _Kri shna-
rörelsen sjunger och dansar bland
turister och shoppare i _Santa
_Monica, _Los _Angel es, ___USA.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Fyra manliga medlemmar
står på en stadsgata kantad av
träd. _Deras klädsel och frisyrer
liknar de som kännetecknar
buddhistmunkar, men deras kläder
är vita, gula eller rosa istället
för orange. _Två av dem trummar på
tablas som hänger i remmar runt
deras hals och axlar. _De två
andra håller små cymbaler i
händerna.

=====
@@_Konflikt med samhället; _Flera
av de nyreligiösa rörelserna har
levt i konflikt med den omgivande
kulturen och samhället. _Medlemmarna
i sådana rörelser har beskrivit
världen med en förenklad "svart-vit"
verklighetsuppfattning, vilket också
skapar

motarbetas. _I medierna har detta i bland beskrivits som "hjärntvätt".

@@_Etiska krav; _Flera rörelser har ställt krav på sina medlemmar när det gäller moral och livsstil. _Det kan handla om att ta avstånd från alkohol och tobak eller att sätta tydliga ramar kring sexualiteten. _Om medlemmen bryter mot rörelsens normer kan man i vissa fall uteslutas.

@@_Fullständig överlåtelser; _Vissa rörelser har utmärkt sig genom att kräva ett mer eller mindre hundra procentigt engagemang, vilket fullständigt har styrt anhängarnas liv. _Man förväntas ge av både sina pengar och sin tid till rörelsen. _I vissa fall har anhängarna sålt sina ägodelar och bott i kollektiv. _En stor del av den vakna tiden har tagits i anspråk för rörelsens verksamhet, till exempel meditation, studier, gudstjänster, praktiska sysslor eller arbete med att sprida rörelsens budskap och vinna nya anhängare.

::: #393 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Enski l da medl emmar har i efter-
hand beskri vi t l i vet i rörel sen som
ett slags mental t fängel se där deras
egen fria vilja successi vt har
suddats ut.

_Destrukti va rörel ser

=== _Bi l dbeskri vni ng =====

_Foto. _En hög port med en skyl t
uppti l l grensl ar en smal stig
omgi ven av tät vegetati on och
l övskog.

_På skyl ten står det: "_Wel come to
the peopl e' s templ e _Jonestown".
(_Varken bebyggel se el l er
männi skor syns ti l l).

=====

_Det har funni ts ett antal rörel ser
som har slutat med katastrof. _Det
handl ar om religi ösa rörel ser där
lydnaden har varit så stark att
anhängare ti l l och med utfört mord
el l er begått kol l ekti vt själ vmord på
uppmani ng av si na l edare. _I vi ssa
fall har rörel sens budskap om en
nära hotande domedag förstärkt den

#740

#393

skulle ta dem vidare till en ny tillvaro.

é _Den japanska rörelsen _- _Aum
_Shinrikyo; med ledaren _Shoko
_Asahara (född #1955). _Den #12
mars #1995 genomförde rörelsen en
terroristattack och spred dödlig
saringas i _Tokyos tunnelbana. #12
personer dog och tusentals
skadades. _Asahara dömdes senare
till döden för #27 mord.

é _Det hemliga sällskapet
_. _Soltempelorden med säte i
_Schweiz, grundat av _Joseph _Di
_Mambro och _Luc _Jourer. _I
oktober #1994 begick #74 medlemmar
kollektivt självmord eller blev
mördade, i tron att de skulle
föras vidare till en annan planet.

é _Församlingen _- _Branch _Davidian; i
_Waco, _Texas, som leddes av
pastorn _David _Koresh.

_Församlingen kom i konflikt med
amerikanska myndigheter och var
under flera veckor i april #1993
belägrad av federal polis och
militär. _Belägringen fick ett
dramatiskt slut då församlingens

byggnader fattade el d. _Omkring
#70 personer dog i lågorna, varav
ett #20-tal barn. _Det hävdas att
det var ledaren själv som startade
branden för att påskynda den
förväntade domedagen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Blödande människor får
hjälp av andra passagerare i en
tunnelbanestation i _Tokyo.

=====

_Att lämna en rörelse

_Det finns olika skäl till varför
människor väljer att lämna en
religiös rörelse efter en kortare
eller längre tids engagemang. _Det
::: #395 :::::::::::::::::::::::
kan till exempel handla om att man
inte längre delar rörelsens tros-
uppfattningar, att man inser att
budskapet inte stämmer med verklig-
heten, eller att man helt enkelt
vill gå vidare i livet. _De allra
flesta som lämnar en religiös grupp
gör det på eget initiativ och utan
#395 #743

någon större dramatik. _Många håller dessutom kontakt med rörelsen även efter att de avslutat sitt engagemang.

_I medierna skildras dock nästan uteslutande fall där människor under dramatiska former har lämnat en rörelse, och ordet _avhopp används gärna i samband med detta. _Enskilda människor har beskrivit den första tiden i rörelsen som en lycklig tid, men hävdar att de sedan har upplevt allt mer ökande krav från rörelsen och att deras egen frihet har begränsats kraftigt. _Om man har brutit kontakten med sin familj och sina vänner utanför rörelsen kan det vara mycket svårt att lämna den enda trygga gemenskap man har, även om man inte längre trivs i rörelsen. _I sådana fall kan det upplevas som ett dramatiskt steg att lämna rörelsen.

_Föräldrar till medlemmar i slutna rörelser har varit mycket oroliga när de märkt att deras barn har brutit kontakten med dem. _I vissa länder finns organisationer som specialiserat sig på att hjälpa

förtvi vlade föräldrar att genom
ki dnappning befria sina barn från
slutna rörelser. _I bland utsätts de
ki dnappade medlemmarna även för en
så kallad "avprogrammering", i syfte
att de själva ska inse att de blivit
utsatta för ett religiöst bedrägeri.
_Den som ki dnappar någon gör sig
skuldig till olaga frihetsberövande,
men desperata föräldrar har
motiverat sina handlingar med att de
bara haft sitt barns bästa för
ögonen.

_I _Sverige arbetar __Stiftelsen
__FRI -- _Föreningen _Rädda
_Individen; sedan #1984 med att ge
stöd och hjälp till människor som
har vänner och anhöriga i vad man
kallar destruktiva rörelser, och man
stöder också människor som lämnat
sådana rörelser. _De

::: #396 :::::::::::::::::::::::
faktauppgifter som __FRI sprider
bygger till stor del på berättelser
från över #600 människor som upplevt
att de kränkts och brutits ner
psykiiskt av olika religiösa
rörelser.

_Debatten kring nya religiösa rörelser och sekter

_Kritiken mot så kallade manipulativa eller destruktiva sekter har ofta varit hård. _Samtidigt påpekar många religionsforskare att kritiken till stor del har varit ensidig, och anhängare till flera av de kritiserade grupperna har hävdat att kritiken ofta har byggts på förutfattade meningar eller missuppfattningar. _I Sverige arbetar bland annat forskningsnätverket _-__FINYAR (_Föreningen forskning och information om nya religiösa rörelser) med att ge en mer nyanserad bild av rörelserna.

_Det är viktigt att påpeka att det är mycket få av de hundratal nya religiösa rörelser som till fullo kan sägas stämma in på de utmärkande drag som beskrevs tidigare i detta kapitel. _Det är därför tveksamt om sådana rörelser kan anses vara representativa för de nya religiösa rörelserna. _Man bör också komma

ett engagemang i ett hockeylag. _Att
människor frivilligt isolerar sig
från omgivningen behöver inte heller
uppfattas som något avvikande. _I
kloster och meditationscentrum har
människor sedan hundratals år levt i
avskildhet och haft begränsad
kontakt med omvärlden.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Helgeandssystrarna vid _Alsike
_Kloster. _Till skillnad från
många andra kloster har detta
varit mer öppet för utomstående
och har bland annat tagit emot
flyktingar.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Tre skrattande nunnor
står framför ett rödmålat hus med
vita knutar. _De bär svarta dok på
huvudet och är klädda i långa grå
klänningar under vackra blå
förkläden med blommönster. _På en
dörr bakom dem sitter ett stort
gul kors.

=====
_Forskare menar också att sekt-
#748 #397

kritiken inte utgår från vetenskapliga resultat. _Begreppet "hjärntvätt" som ofta använts i debatten syftade ursprungligen på amerikanska soldater som utsatts för kroppslig och själslig tortyr under _Koreakriget på #1950-talet, och forskare menar att begreppet inte går att tillämpa på religiösa grupper.

::: #398 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Många av dem som frivilligt lämnat slutna rörelser har själva gett en positiv bild av sin tid i rörelsen, men detta uppmärksammas sällan i media. _Den som lämnar en grupp i protest eller som tvingas lämna rörelsen, har vanligtvis en betydligt mer negativ bild av livet i rörelsen, och detta ges oftast mer utrymme i media. _Det är mer kittlande att läsa om någon som har "hoppat av en sekt" än om någon som frivilligt avslutat sitt engagemang i en viss rörelse.

_Även om det kan finnas ett starkt grupptryck som gör det svårt för anhängare att lämna en sluten

rörelse, så bör man komma ihåg att det kan finnas gruppträck i många typer av organisationer. _Det kan gälla såväl religiösa grupper som icke-religiösa intresseföreningar, politiska grupper eller idrottslag.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Svenska ungdomar uttrycker sin hängivenhet till _Gud under en karismatisk gudstjänst.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Exalterade unga män höjer sina händer under en gudstjänst i ett stort tält.

=====

_Det är inte ovanligt att en ny religiös rörelse betraktas som en sekt av omgivningen i ett tidigt skede, eftersom den uppfattas som avvikande och annorlunda. _Efterhand kan det hända att kritiken klingar av och rörelsen blir mer accepterad. _Ett exempel är när _Pingströrelsen växte fram i _Sverige under tidigt #1900-tal, något som väckte stor medial

_Bibeln och det kristna budskapet.
_Eftersom dessa rörelser inte
erkänner de traditionella kristna
trosbekännelserna brukar de inte
accepteras av de traditionella
kristna samfundet.

_Jehovas _Vittnen

_Rörelsen grundades #1876 i __USA av
_Charles _T. _Russel (#1852--#1916).
_Russel menade att världens slut var
nära och att man kunde räkna ut när
_Jesus skulle återvända till jorden.
_Han menade att _Jesus kom tillbaka
till jorden år #1914, men i osynlig
gestalt. _Rörelsen finns spridd över
hela världen men har fortfarande
sitt högkvarter i __USA, med det
officiella namnet _- _Watch _Tower
_Bible and _Tract _Society (_Bibel -
och _Traktatsällskapet
_Vaktornet); _Sedan #1931 kallas
_-rörelsen _Jehovas _Vittnen; i
dagligt tal.

_Jehovas _Vittnen tror på en enda
_Gud som de kallar _Jehova. _De tar
avstånd från den kristna treenig-
#752

#399

hetsl äran och menar i stället att
_Jesus är den förste av _Jehovas
skapelser och att den helige

::: #400 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Anden är _Jehovas aktiva kraft.
_Jehovas _Vittnen tar även avstånd
från firandet av alla kristna hög-
tider, då de menar att detta strider
mot _Bibeln. _För ett _Jehovas
vittne är blodet heligt, och därför
är det förbjudet att äta mat som
innehåller blod. _Rörelsen motsätter
sig också blodtransfusioner av samma
skäl, även om man på senare tid har
intagit en något mer tillåtande syn.

_Jehovas _Vittnen ser fram emot
ett evigt liv i en paradisiisk
tillvaro på jorden, och i rörelsens
skrifter presenteras många vackra
bilder av hur detta liv kan tänkas
se ut. _Men detta kommer först att
ske efter ett avgörande krig
(_Harmageddon) då den nuvarande
världsordningen kommer att gå under.

#144 #000 vittnen kommer att få en
särskild uppgift att regera till-
sammans med _Jesus över resten av
människorna. _Alla icke troende

#400

#753

männi skor kommer att förintas av
_Gud.

_Den som tillhör Jehovas _Vittnen
lever i ett starkt socialt nätverk,
där familjen är mycket viktig.

_Medlemmarna tillhör lokala för-
samlningar och firar gudstjänster i
lokaler som kallas _-_Rikets salj.

_Där studerar man också _Bibeln och
rörelsens olika skrifter. _Ledarna i
rörelsens högkvarter ser sig som
utvalda av _Gud och de avgör också
vad som är rätt tolkning av _Bibeln.

_Varje enskild medlem förväntas
acceptera och anpassa sig till denna
tolkning. _Som medlem förväntas man
också ägna så mycket tid som möjligt
till att sprida rörelsens budskap.

_Detta gör man bland annat genom
att besöka människor i deras hem för
att berätta om sin tro och dela ut
tidningarna _Vaktornet och _Vakna.

_Det är också vanligt att anhängare
delar ut tidningar på torg och andra
platser där många människor
passerar.

_Jehovas _Vittnen har omkring
#6 miljoner anhängare i mer än

#754

#400

#230 I änder. _Rörelsen har funnits i
_Sverige sedan början av #1900-talet
och har idag cirka #23 #000
medlemmar.

::: #401 ::::::::::::::::::::::::::::

_Jesu _Kristi _Kyrka av _Sista
_Dagars _Heliga

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Demonstration med
ballonger och många plakat.

_Deltagarna (varav många är barn)
är mycket prydligt klädda. _De
flesta av männen bär skjorta och
slips. _Längst fram bärs två stora
plakat med texterna: "_Family
_Reunion" och "_Mormons
_Building
_Bridges".

=====

_Mormonrörelsen grundades i ___USA
under första hälften av #1800-talet
under ledning av _Joseph _Smith
(#1805--#1844). _År #1827 påstås
_Joseph _Smith ha fått en uppen-
barelse och fann undangömda texter
inriktade på guldpåtar. _Texterna
skall enligt _Smith ha varit skrivna
#401 #755

av profeten _Mormon och ski l drade hur en grupp männi skor emi grerade till _Amerika på de gammal testamentliga profeternas tid. _Enligt texterna besökte _Jesus _Amerika efter sin uppståndelse och upp- rättade en kyrka där. _Smith översatte texterna och resul tatet blev _- _Mormons bok: _Ännu ett testamente om _Jesus _Kristus; som tillsammans med _Bibel n är mormonernas viktigaste heliga skrift. _Kort tid därefter grundade _Smith en ny kyrka som han kallade _- _Jesu _Kristi _Kyrka av _Si sta _Dagars _Heliga; i dagligt tal av andra kallad _- _Mormonkyrkan. _Han menade att den sanna kyrka som _Jesus själv grundat nu var återupprättad.

_Kyrkan bekänner _Jesus som _Guds son och världens fräl sare. _Dock avviker rörelsen från tradi ti onel l kristendom i flera avseenden. _Exempel vis tror medlemmarna att _Gud är en varelse som en gång varit en männi ska, och männi skor ska därför sträva efter att bli en gud.

_De tror också att det finns ett oändligt antal gudar, men de tillber bara den guden som styr över vårt universum. _Mormonkyrkan tar också avstånd från tanken att _Gud är treenig, och

::: #402 :::::::::::::::::::::::::::::::
menar istället att _Fader, _Son och _Ande är tre skilda personer som samverkar.

_För att en mormon ska kunna utvecklas och bli mer lik _Gud är kyrkans tempelritualer mycket viktiga. _De är dock heliga för mormonerna, och man diskuterar dem inte utanför templet. _Dopet är en mycket viktig ritual inom mormonrörelsen och markerar inträdet i den kristna gemenskapen. _En mormon kan även låta döpa sig för en avlidet släkting, och kan på så sätt ge möjlighet för denna släkting att kunna ta del av frälsningen. _På grund av denna tro är släktforskning viktigt för mormoner och _Mormonkyrkan i _Salt _Lake _City har ett enormt släktforskningsarkiv för att anhöriga ska kunna bli frälsta.

_Mormonerna väntar på att _Jesus ska komma tillbaka till jorden och upprätta ett tusenårigt fredsrike, och därefter kommer evigheten att inträda. _Äktenskapet och familjen är också mycket viktigt inom kyrkan, och man menar att äktenskapen gäller för hela evigheten, under förutsättning att det ingåtts i ett mormontempel.

_Jesu _Kristi _Kyrka av _Sista _Dagars _Heliga har sitt centrum i _Salt _Lake _City i _Utah. _Genom mission har rörelsen spridits över hela världen och har idag #14,5 miljoner anhängare. _Rörelsen etablerades i _Sverige redan på #1850-talet och har omkring #9000 medlemmar.

_Sci entologi n

_En del av de nya religiösa rörelserna har främst hämtat inspiration från vetenskapliga, psykologiska eller filosofiska teorier, och har en mindre betoning på religiösa inslag. _En av de mest kända #758

rörelserna med sådan inriktning är
_ _Sci entol ogi n. _Sci entol ogi n
betraktas inte som en kristen
rörelse, men har dock vissa tydliga
anknytningar till kristendomen. _Man
använder ett slags kors som en
central symbol, man tror på _Gud som
ett högsta väsen och universums
_Skapare, man har söndagssamlingar i
kyrkor och man har pastorer som
förrättar namngivningsceremonier,
bröllop och begravningar.

::: #403 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_En man använder en elektro-
psykometer under en auditering i
en scientologisk kyrka. _E-metern
används av funktionären för att
lokalisera områden med själslig
stress hos en medlem som är "pre-
clear" _Auditeringen följs upp med
en dialog som ska befria medlemmen
från den själsliga stressen.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En person håller två
metallcylindrar i händerna. _Från

#403

#759

cylindrarna leder två sladdar till ett slags mätinstrument med en visare som handhas av en annan person.

=====
_Sci entol ogi n grundades #1954 i
__USA av sci ence fi cti on-författaren
_L. _Ron _Hubbard (#1911--#1986).
_Hubbard hade skapat en terapi för
mental t hel ande som han kallade
_. di aneti k. _Enl igt di aneti ken är
människan i grunden god och haren
inneboende dri vkraft till att leva
ett lyckligt och fullödig t liv.
_Människans innersta väsen kallas
_. thetan och utgör indi videns verk-
liga jag, det gudomliga och odödliga
självet som återföds. _Människans
sinne har dock påverkats negativt av
traumatis ka minnen. _Dessa minnen,
eller _. engram, förträngs till det
undermedvetna och ger på sikt upphov
till sjukdomar, olyckshändelser och
krig. _Genom andlig vägledning, så
kallad _. audi tering, kan man hitta
och medvetandegöra engrammen så att
personen blir fri från alla negativa
minnen och uppnår sitt optimala

tillstånd, _clear. _Under en
auditering mäts en persons själsliga
tillstånd med hjälp av en _E-meter
som ger utslag när personen svarar
på olika frågor som den andliga
vägledaren ställer. _Auditeringen är
en så central del av scientologin
att den ibland ses som ett
sakrament.

::: #404 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Scientologin erbjuder olika
principer och metoder som ska hjälpa
människor att hantera sina livs-
problem och uppnå lycka och fram-
gång. _Metoderna lärs ut genom ett
stort utbud av kurser och littera-
tur. _Rörelsen har ett också antal
organisationer knutna till sig som
driver olika typer av verksamhet,
exempelvis _Kommissionen för _Mänskliga
rättigheter samt drogrehabiliterings-
programmet _Narconon.

_En del menar att scientologin
till stor del kan betraktas som en
samlning psykologiska metoder snarare
än som en religion. _Scientologi-
kyrkan framställer dock scientologin

som en religion och är i _Sverige erkänd som ett religiöst samfund, med tillstånd att förrätta både vigsel och begravning. _Samfundet har ca #3500 aktiva medlemmar i _Sverige och har kyrkor i _Stockholm, _Göteborg och _Malmö.

_Scientologi kyrkan har länge varit mycket omdebatterad och har i medierna ofta framställts som en farlig sekt. _Kritiken har bland annat gällt att människor har fått betala mycket stora summor för undersökningar, kurser och litteratur, och en del anhängare säger sig ha fastnat i rörelsen då de blivit skuldsatta ekonomiskt. _Rörelsen har också anklagats för ovetenskapliga metoder och för att förfölja avhoppare och kritiker. _Scientologi n har också fått mycket uppmärksamhet genom att flera amerikanska kändisar är ivriga anhängare av rörelsen, däribland _Tom _Cruise och _John _Travolta.

___ISKCON -- en hinduisk rörelse

_Hare Krishna-rörelsen hör enligt många hemma inom ramen för den moderna hinduismen. _Forskningen om nya religiösa rörelser i västvärlden har dock bedömt rörelsen som ett nytt fenomen i västvärlden och därför brukar rörelsen räknas in bland de nya religiösa rörelserna. _Hare _Kristina-anhängare själva betraktar inte rörelsen som något nytt utan ser den som en internationell hinduisk rörelse med rötter i gamla indiska religiösa traditioner.

_Hare _Krishna-rörelsen, som officiellt heter _International Society;

::: #405 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_for _Krishna _Consciousness; (___ISKCON), bildades i ___USA #1966 av den indiske gurun _Bhaktivedanta _Swami _Prabhupada (#1896--#1977).

_Rörelsen har sitt ursprung i den hinduiska bhakti traditionen

_ Vishnuism, som innebär hängivenhet till guden _Vishnu. _I centrum står

#405

#763

hängi venheten till guden _Kri shna som är en av _Vi shnus avatarer. _Rörelsen är strikt monoteistisk och anhängarna förväntas inrikta sina liv på _Kri shna, "gudomens högsta personlighet".

=== _Bildtext/beskrivning =====
__ISKCON driver en restaurangkedja som finns över hela världen och som serverar vegetarisk mat. _Råvaror och tillagningssätt ska vara så karma-fria som möjligt -- det innebär också att maten lagas under meditation och med tacksamhet riktad till _Vi shnu/_Kri shna.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Restaurang med ett stort skyltfönster med texten "_Govindas _Vegetariska _Restaurang".

=====

_Rörelsens viktigaste heliga skrift är _- _Bhagavadgita (_Den högstes sång) som tillhör den drygt tvåtusen år gamla vedalitteraturen. _I _Bhagavadgita möter läsaren _Gud

#764 #405

själ v i sin ursprungliga personliga form när han som _Kri shna undervisar krigaren _Arjuna. _Kri shna är den allsmäktige guden som är upphov till allt liv på jorden, och det är genom _Kri shnas barmhärtighet som människan kan bli fri från samsara och slippa återfödas.

=== _Bi ldeskri vning =====
_Gudabi ld som föreställer
_Kri shna. _Han står med en tvärflöjt i händerna. _På ömse sidor om honom står en vit ko och en påfågel .

=====

_Målet för anhängarna är att uppnå _Kri shnamedvetande, vilket innebär att man bli vit mer insiktsfull, befriats från materialism och bli vit uppfylld av energi från _Kri shna själ v. _Kri shnamedvetande är en väg som kan praktiseras på många olika nivåer, från ett mer sporadiskt intresse till ett fullständigt överlåtande. _Ett avgörande steg på denna väg är när den troende väljer att ta invigning av en andlig

mästare. _Den troende lovar då att meditera över _Hare _Kri shna-mantrat varje dag. _Mantrat sjungs med stöd av ett radband med #108 kulor, och man gör minst

::: #406 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

sexton varv på detta radband vilket tar ca två timmar. _Målet är att uppnå _Kri shnamedvetande, vilket innebär att man blivit mer insiktsfull, befriats från materialism och blivit uppfylld av energi från _Kri shna själv. _Den troende lovar också att endast ha sex i syfte att skaffa barn, att avstå från berusningsmedel (alkohol, kaffe, te), att inte äta kött, fisk eller ägg samt att avstå från spel om pengar.

_Hare _Kri shna-rörelsen har ända sedan starten på #1960-talet fått mycket uppmärksamhet i media.

_Anhängarna har upplevts som ett exotiskt inslag på storstädernas gator och torg, då de dansar och sjunger ett _Hare _Kri shna-mantra.

_Männen är vanligtvis klädda i saffransgula indiska munkdräkter och har rakade huvuden (förutom en tofs

i nacken), och kvinnorna är klädda i långa sari.

_Hare_Krishna har varit föremål för mycket kritik och rörelsen har ibland beskrivits som en sluten sekt, delvis beroende på att många anhängare har bott i kollektiv, avsagt sig sina ursprungliga namn och uppfattats ta avstånd från samhället i övrigt. _En del före detta medlemmar har menat att rörelsen har kontrollerat deras liv på ett alltför närgånget plan, exempelvis när det gäller familjebildning och sexualitet samt att de kollektivboende har haft mycket begränsad egen tid till eftertanke. _Kritik har också framförts när det gäller den hierarkiska strukturen i rörelsen, där medlemmarna förväntas underordna sig sina ledare, samt att kvinnor har haft en tydligt underställd roll i förhållande till män. _Man bör dock komma ihåg att kritiken till största del kommer från negativt inställda avhoppade medlemmar, vilka utgör en mycket liten del av alla de som är och

händer vil ar på ett runt märke med ett pentagram. _Pentagrammet utgörs av en femuddig stjärna som är hopfogad av sammanflätade vinkl ar.

=====
_Ordet _ockult betyder ursprungligen "fördold" eller "hemlig", och _ockultism är ett samlingsbegrepp för olika idéer om att det finns dolda andliga krafter bortom verkligheten, krafter som människan kan få kontakt med och utnyttja. _Sådana tanke-system kallas också _esoteriska. _Genom meditation, seanser och magiska ritualer kan människan nå sina dolda sidor och frigöra övernaturliga förmågor. _Det finns många olika rörelser, företeelser och inriktningar som går under beteckningen ockultism och dessa har ofta fått stor uppmärksamhet i massmedia. _Ockulta inriktningar som exempelvis satanism har också varit mycket framträdande i populärkultur, inte minst inom olika typer av rockmusik och i filmer.

#770

#407

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym nio av elva

_Innehåll till volym ni o

_Siffran inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Rörelser med rötter i ockultism (#407) (forts.)	#771
_Rörelser med förkristen anknytning (#410)	#776
_New _Age (#413)	#782
_Livets skeden (#420)	#796
_Från vaggan till graven (#421)	#796
_Födelsen -- välkommen till livet (#422)	#798
_Att bli vuxen (#427)	#808
_Äktenskap och bröllop (#431)	#819
_Döden (#436)	#828
_Heliga texter och urkunder (#448)	#850
_Vad gör en skrift helig? (#450)	#851
_Kanon och auktoritet (#452)	#855
_Väglädning och uppbyggelse	

(#453) . . . . . #857
_Världsreligiöernas heliga
skrifter (#454) . . . . . #860

_Satani sm

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Anton _La _Vey, grundare av
_Church of _Satan, stiger upp från
en dold gång bakom en falsk öppen
spis i sitt arbetsrum.

_Bildbeskrivning

_Svart-vitt foto. _Anton _La
_Vey kryper fram genom en öppning
under en bokhylla. _Han är klädd i
en speciell dräkt med lång mantel
och bär en huva med små horn på
huvudet. _I en monter bredvid
honom står ett skelett med öppnad
huvudskål. _På ett litet bord
intill står en vit byst som före-
ställer en kvinna och en stor
handväska.

=====

_Satani sm är ett samlingsbegrepp för
era olika rörelser och inriktningar
med rötter i ockultismen. _Olika
former av satani sm har förekommit i
hundratal s år men det var fram-

förallt under #1900-talet som satanism blev en mer utbredd företeelse. _En form av satanism har en tydlig religiös inriktning där kristna symboler och riter omtolkas och utförts tvärtemot traditionen. _Man firar så kallade svarta mässor då man hyllar den mörka och onda kraften som representeras av _Satan. _Man använder också uppochnervända kors och djävulssymbolen i form av ett pentagram. _Det påstås också att djuroffer och rituella samlag har förekommit under de satanska mässorna. _Några av de mer kända religiösa satanska rörelserna är _- _Temple of _Seth; och _- _Ordo _Templi _Orientis; . _Under #1960-talet uppstod en sekulär form av satanism under ledning av amerikanen _Anton _La _Vey (#1930--#1997). _Han grundade _- _The _Church of _Satan; i _Kalifornien #1966 och gav ut _- _Den satanska bibeln; där han beskrev sin satanska filosofi. _La _Vey tog avstånd från den kristna tron på _Satan som en transcendent makt.

_Dragon _Rouge

_- _Dragon _Rouge; bildades #1990 i
_Stockholm av idéhistorikern och
författaren _Thomas _Karlsson
(f. #1972). _Dragon _Rouge beskrivs
som ett esoteriskt sällskap och man
intresserar sig framförallt för att
utforska de dolda krafterna inom
mänskan. _Den röda draken som man
anropar i olika ritualer är en
symbol för den dolda ormkraften
kundalini som kan göra mänskan
gudomlig. _Kundalini är en central
föreställning bland annat inom
tantrisk yoga.

_Inom _Dragon _Rouge använder man
symboler som även förekommer inom
satanism, men kallar sig inte
satanistisk utan "mörkmagisk", och
betonar att man arbetar med de dolda
eller mörka sidorna av mänskan.

_Genom meditationer och magiska
ritualer kan man få kontakt med sina
dolda sidor och på så sätt frigöra
kraft, kunskap och gudomlighet.

_Demoniska varelser som skildras i
#774

myt och religion ses som symboler för människans okända inre krafter och anses därför som potentiellt positiva. _Att söka kontakt med dessa krafter ses som en utmaning, men kan också vara riskfyllt. _I synnerhet mörka kvinnliga gestalter såsom _Lilith i judisk mytologi, eller _Kali i indisk tantra, förekommer ofta i sällskapets texter och ceremonier.

_Rörelsen har hämtat viss inspiration från ockultismen, men också från olika västerländska esoteriska läror, österländska religioner och fornnordiska traditioner. _Dragon _Rouge betonar det praktiska utforskandet av verkligheten genom att utföra olika sorters ceremonier, magiska ritualer, drömresor, meditation och yoga. _Man erbjuder också studiekvällar och gör resor till olika historiska kultplatser.

_Rörelsen blev uppmärksam #1995 då man förrättade ett barndop som av media benämndes som ett djävulsdop.

_Dragon _Rouge fungerar som ett ordenssällskap med #11 grader,

#409

#775

_Samfundet _Forn _Sed _Sverige

_Samfundet _- _Forn _Sed _Sverige;
bildades #1994 men hette fram till
år #2010 _- _Sveriges _Asatro-
samfund. _Samfundet vill verka för
att göra förkristna nordiska seder
till ett levande alternativ för
dagens människor. _Det handlar inte
om att återskapa en forntida
religion, utan istället vill man
uttrycka de gamla sederna på ett
sätt som passar människor i dagens
samhälle. _- _Forn _Sed _Sverige; har
inga religiösa läror eller dogmer,
utan vilar enligt dem själva på en
humanistisk värdegrund som erkänner
alla människors lika värde.

_Religiös tolerans och religions-
frihet anses också viktigt.

_Samfundet styrs demokratiskt
genom ett råd som väljs på
årstinget, då alla medlemmar är
välkomna. _De religiösa ledarna
kallas godar och gydjor och dessa
kan ge stöd åt medlemmarna i
utövandet av de olika sederna. _Det
#410 #777

handlar framförallt om livsstegs-
eller övergångsriter såsom
namngivning, bröllop och

::: #411 :::::::::::::::::::::::::::::::

begravning, samt olika årstidsblot.
_Under ett blot lägger man fram
offergåvor för att stärka banden med
det gudomliga. _Blot är oftast en
stor tilldragelse med många
deltagare, men kan också utövas i
hemmet som en mer personlig ritual.

_Forn _Sed _Sverige har mellan
#300 och #350 registrerade med-
lemmar, men det är vanligt att även
många icke-medlemmar deltar vid
olika ceremonier.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Svenska _Asatrosamfundet (numera
_Forn _Sed) har "vårblot" på
_Uppsala _Högar är #2000. _Carl
_Johan _Rehlander och _Oden-_Disa
inleder bloten.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Tidig vårdag vid
_Uppsala högar. _En man och en
kvinna står vid ett litet altare

#778

#411

med små gudastatyer som liknar
gudabilder funna vid arkeologiska
utgrävningar. _Paret är klädda i
fotsida dräkter med långa mantlar
och pälsar. _På ett litet bord
står en flaska och ett dryckes-
horn. _En eld brinner i en liten
trefot.

=====

_Wi cca

_Ordet _wi cca kommer från ett
gammalt anglosaxiskt ord som betyder
"häxa" eller "vis kvinna". _Wi cca-
rörelsen uppstod i _Storbritannien
under #1950-talet och har utvecklats
i en rad olika riktningar.

_Anhängarna brukar kallas wiccans
och är vanligtvis organiserade i
grupper där de får undervisning och
utför ritualer tillsammans. _En
sådan häxförsamling kallas _coven
och leds av en översteprästinna
eller _Överstepräst. _Det förekommer
också att häxor utövar sin tro på
egen hand utan att vara delaktiga i
ett coven.

#411

#779

lokala grupper runt om i Sverige som har mer regelbundna träffar.

=== Bildtext/beskrivning =====
Melanie Neer studerar läroarna hos Wicca och i Harry Potter-böckerna. Även om det strider mot Wiccas principer att använda besvärjelser som skadar andra, menar Neer att man kan kasta en "bumerang-besvärjelse" mot en ond person så att denne blir skadad av sina egna handlingar.

Bildbeskrivning
Foto. En äldre kvinna står och talar till en katt som sitter på golvet bredvid henne. Hon står i ett litet slitet och övermöblerat rum där väggarna är täckta med bilder och hyllor med små dockor, snäckor och böcker.

Några exempel på bilder som hänger på väggarna: En dödskalles med korslagda knotor där ögonhålorna är rödmålade och två pentagram.

_New _Age

_I ___USA och _Europa spreds under #1960- och #1970-talen en mängd olika rörelser som sökte alternativ till kristendomen och andra etablerade religioner, samtidigt som man också uttryckte en skarp kritik mot det materialistiska västerländska samhället. _Rörelserna fick så småningom samlingsbegreppet _- _New _Age, ett begrepp hämtat från astrologin som delar in världsförloppet i tidsåldrar kopplade till olika stjärntecken. _Man påstod att vi står på tröskeln till _Vattumannens tidsålder, den nya tidsåldern som ska avlösa _Fiskarnas stjärntecken. _I den nya tidsåldern har andlighet en central plats och mänskligheten präglas av fred och harmoni.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Artisten _Thomas _Di _Leva håller en vigselakt mellan _Solen och

_Venus på _Gärdet i _Stockholm.
_Evenemanget var en del av
_Oneness _Celebration, en festival
med _New _Age-karaktär som hölls i
juni #2004.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Thomas _Di _Leva stänker
vatten ur en karaff över brud-
paret. _Vigseln sker ute i det
fria mot en fond av lummi ga
trädkronor och blå himmel. _Thomas
_Di _Leva har axel långt hår och är
klädd i en lång vit dräkt. _Bruden
är klädd i sari, brudgummen, som
har långt hår och skägg, är klädd
i en vit tröja.

=====

_Nya strömningar med gamla anor

_De rörelser, idéer, terapier och
metoder som brukar benämnas _New
_Age har hämtat inspiration från
många olika läror och traditioner,
till exempel österländska reli-
gioner, traditioner från indianer
och andra urbefolkningar, moderna

meditationstekniker, psykoterapi er
::: #414 ::::::::::::::::::::::::::::
och alternativa medicinska behand-
lingsmetoder. _Många menar att _New
_Age snarare ska ses som en
_strömning än som en religion eller
en rörelse. _New _Age har inte haft
några gemensamma kyrkoliknande
organisationer som människor kan bli
medlemmar i, inte heller har det
funnits krav på anhängare att
acceptera ett helt paket med läror
och trosuppfattningar. _Det är
dessutom oklart om _New _Age syftar
på en troslära, en livsåskådning, en
terapi eller en livsstil. _Man kan
ändå se en viss samhörighet mellan
många av _New _Age-företrädarna
genom att de har ingått i löst
sammansatta nätverk, funnits med vid
stora mässor och varit represen-
terade i olika bokaffärer och hälso-
kostbutiker med nyandlig inriktning.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Psykologen _Zindel _Segal,
demonstrerar meditationsterapi i
sitt kontor i _Toronto, maj #2008.

_Mindfulness-meditation, som bygger på _Buddhas _Läror, har fått stor spridning i västvärlden under #2000-talet.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En man sitter med korslagda ben och slutna ögon bredvid en bokhylla.

=====

_Vissa av de rörelser som brukar nämnas i detta sammanhang tar avstånd från begreppet _New _Age och vill istället tala om _alternativ andlighet; _De betonar att det inte handlar om att värva någon till en religiös lära, utan att fokus är individens välmående. _Därför

::: #415 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

kan man också möta benämningar som _mental träning, hälsa för kropp och själ, wellbeing; och _mindfulness, och det kan verka som att _New _Age handlar om personlighetsutveckling och hälsa snarare än religion. _Flera religionsforskare menar dock att _New _Age har så många religiösa anknytningar

#415

#785

att man absolut bör betrakta detta som religion.

_Grundtankar i _New _Age

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En massör behandlar en mans ansikte med en kristall under
_Crystal _Days-mässan i _München #2006.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Massören rullar en kristallkula över mannens panna.

=====
_Även om _New _Age-rörelserna är mycket olika inbördes och har hämtat inspiration från många olika källor, kan man ändå se vissa drag som är gemensamma för många av dem.
é @@_Kosmisk energi. _Det finns en gudomlig kosmisk kraft eller energi överallt i universum, också inom varje människa. _Människan har möjlighet att upptäcka denna inre kraft genom olika tekniker och terapier, och kan därmed påverka sin andliga och fysiska

#786

#415

status.

é @_Holism. _Allt levande i kosmos hänger samman i en helhet genom kraften och livsenergin som finns i allt. _Jorden är en gudomlig, levande organism (kallas ibland _Gai a eller _Moder _Jord) och människan ska därför sträva efter harmoni med naturen.

é @@_Dolda kunskaper;. _Bortom den synliga verkligheten finns sanningar som inte går att uppfatta med förnuftet eller med vetenskapliga metoder. _Genom andliga upplevelser eller alternativa medvetandetilstånd kan människan nå dessa dolda sanningar och insikter. _Upplivelserna kan förmedlas exempelvis genom olika meditations tekniker, genom fysiska ting eller genom den nära kontakten med en andlig mästare.

é @@_Återupptäckta sanningar;. _I flera _New _Age-inriktningar lyfter man fram kunskaper från urgamla traditioner, kunskaper som man menar har gått förlorade i den moderna världen.

=== _Bildbeskrivning =====

_Fyra foton.

#1. _En person ställer ett horoskop genom att, med hjälp av ett förstoringsglas, studera ett komplicerat cirkelformat diagram där datum, himlakroppar m.m. är angivna.

#2. _Två kvinnor studerar uppmärksamt vad som händer när de droppar vax från ett tänd vaxljus i ett fat.

#3. _En ceremoni kring en lägereld i skogen. _Två personer klädda i långa dräkter och höga huvudbonader håller i var sin trumma. _En av dem håller upp undersidan av trumman mot kameran så att ett skulpterat ansikte på det korsformade handtaget framträder. _På bilden ser det ut som om hela trumman (under handtaget) vore fylld med eld. _Flera långa "flaggspeel" med olika färgade tygstycken är upphängda mellan de omgivande

träden.

#4. _Tre äldre kvinnor blundar och håller sina händer över kinderna.

=====

::: #417 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Det kan till exempel handla om vi shetsläror från det forntida _Egypten, _Indien, _Kina och _Tibet. _Även naturfolk, bland annat amerikanska indianstammar och inuiter, har bevarat kunskaper som nu har återupptäckts och som kan hjälpa människan till ett mer fullkomligt liv.

é @_Reinkarnation. _Människan lever inte bara detta liv utan har haft en rad olika existenser. _I varje liv har man möjlighet att få lärdomar som man kan bära med sig till kommande existenser. _Genom olika tekniker kan man få kontakt med sina tidigare liv. _Tron på karma, att människans handlingar i detta livet påverkar nästa liv, är också vanlig inom _New _Age.

é @_Healing. _Genom olika tekniker

#417

#789

och metoder kan utövarare påverka den kosmiska energi som genomströmmar kosmos för att läka psykisk och fysisk ohälsa. _En terapeut kan överföra positiv energi från sig själv, och klienten kan också få hjälp att frigöra sin egen inre helande kraft. _Eftersom energin finns i allt kan även stenar och mineraler förmedla helande.

é @_Kanalisering. _Vissa människor, ofta kallade medier, kan förmedla budskap från "andra sidan". _En person fungerar som språkrör för ett budskap från änglar, andliga väsen, djur, utomjordiska varelser eller från avlidna anhöriga (spiritism). _Kanaliseringen av budskapet kan också vara kopplad till vissa tekniker, som till exempel tolkning av tarotkort och kristallkulor, eller att mediet försätter sig i trans.

é @_Synkretism. _Människan har frihet att välja olika inriktningar och behöver inte hålla sig till en enda sanning eller lära. _Det är

vanligt att man kombinerar föreställningar från olika trossystem och söker efter nya kombinationer.

_Ett andligt smörgåsbord

_Inom _New _Age finner man en stor mångfald av inriktningar, terapi er och religiösa inspi rerade ritualer.

_I bland har _New _Age beskrivits som ett andligt smörgåsbord där individen kan välja fritt från ett enormt utbud av läror och terapi er för att på så sätt hitta en mix som passar just honom eller henne. _Det är förmodligen inte

::: #418 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

någon tillfällighet att _New _Age har tilltalat många människor i en tid då det västerländska samhället har präglats av både individualism och en stark konsumtionsmentalitet.

_Mitt i det enorma utbudet av inriktningar, terapi er och läror framförda av olika guruer, så finns också några större och mer organiserade rörelser. _Bland de mer kända är _- _Transcendental _Meditation

#418

#791

(__TM) i . __TM är en meditati ons-
tekni k som i ntroducerades #1958 av
den i ndi ske vi shetsl äraren
_Mahari shi _Mahesh _Yogi , men __TM
växte efterhand till en organi sati on
med centra i många länder. _I
_Sverige har uppskattningsvi s
#80 #000 personer lärt sig att
meditera enligt __TMi -tekni ken.
_Några andra _New _Age-i nspi rerade
rörel ser med organi sati oner i flera
länder är _Osho och _- _Church
_Uni versal and _Tri umphant; (också
känd som _- _Summi t _Li ghthouse) i .

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Mahari shi _Mahesh _Yogi mediterar
vid sitt högkvarter i _New _Del hi .
_I ndien, #1967. _Yogi var guru åt
popgruppen _The _Beatl es som
bidrog till att sprida
_Transcendental _Medi tati on till
västvärlden.

_Bi l dbeskri vni ng
_Svart-vi tt foto. _Mahari shi
sitter med korslagda ben och
mediterar. _Han har långt hår och
#792 #418

skägg och är klädd i vitt. _Över
axlarna bär han flera långa
blomstergirländer. _Fler
blomstergirländer är upphängda på
väggen bakom honom.

=====

_Kritik mot _New _Age

_New _Age-rörelsen var som mest
framträdande i västvärlden på #1980-
och #1990-talen. _Idag används inte
beteckningen _New _Age i lika stor
utsträckning, men utbudet av läror,
terapier och behandlingsmetoder som
brukar räknas dit är fortfarande
stort, även i _Sverige. _New _Age-
strömningarna har då och då fått
utstå kritik från olika håll. _Här
följer några av de punkter som
ibland lyfts fram i kritiken.

::: #419 :::::::::::::::::::::::::::::::

é _En del av innehållet i _New _Age
utges för att vara vetenskapligt
förankrat, trots att det i själva
verket bygger på myter eller
pseudovetenskap.

é _New _Age-rörelserna har i stor

utsträckning utvecklats till ren affärsverksamhet, och de främjar en konsumtionsmentalitet hos sökande människor.

é _Företagare utnyttjar människors godtrogenhet för att tjäna pengar på dem. _Människor blir lurade att lägga ut pengar på metoder som inte går att testa vetenskapligt.

é _New _Age-rörelserna bidrar till ett tänkande där egna erfarenheter väger tyngre än förnuft och vetenskap. _New _Age uppmuntrar också tron på vidskeplighet och hämmar det kritiska tänkandet.

é _New _Age-terapier kan inge människor falska förhoppningar och kan medföra att sjuka låter bli att söka relevant medicinsk hjälp.

é _Vissa _New _Age-grupper har företrätt ett slags övermänniskoidé, _Eftersom det är varje människas uppgift att frigöra sina inre krafter för att uppnå hälsa och framgång, kan man nedvärdera de som inte lyckas med detta.

=== _Bildtext/beskrivning =====
" _Ansiktet" på _Mars. _Fotot tags
av rymdsonden _Viking år #1976 och
visar en bergsformation på
planeten _Mars. _Människor med
intresse för paranormala fenomen
har använt fotot som ett bevis för
att det finns en civilisation på
_Mars.

_Bildbeskrivning
_Svart-vitt foto. _Bergsforma-
tion som ser ut som ett skulpterat
ansikte med ögon, näsa och mun.
(_Halva "ansiktet" är skuggat).

=====

::: #420 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Li vets skeden

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En äldre man och ett litet barn i ett vintligt landskap. _Mannen bär en liten gran över axeln. _Barnet är klätt i "tomteröda" kläder. _I bakgrunden lyser en låg vintersol över ett skogsbyn.

=====

::: #421 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Från vaggan till graven

_Riter är återkommande handlingar som har en symbolisk innebörd -- de uttrycker en djupare mening som går bortom orden. _I många kulturer har riterna också en religiös och magisk innebörd. _Riter och ceremonier har varit viktiga för människor i alla samhällen och kulturer. _Riterna ger våra liv struktur och regelbundenhet, och de ger oss ett språk att

uttrycka starka känslor och
samhörighet.

_Många riter upprepas regelbundet,
medan vissa riter endast sker en
gång i livet. _Dessa brukar kallas
övergångsriter (_-rites de passage)
och utförs när människor går från en
fas i livet till en annan. _Vanligt-
vis handlar det om de viktigaste
stadierna i en människas liv:
födelse, pubertet, äktenskap, barna-
födande och död. _Övergångsriterna
har oftast fått sin utformning i ett
religiöst sammanhang, men kan leva
kvar i kulturen även om den
religiösa innebörden inte längre har
någon avgörande betydelse. _Exempel-
vis väljer många svenskar att gifta
sig eller begravas i _Svenska kyrkan
även om de inte själva har en
kristen övertygelse,

_Övergångsriterna kan se mycket
olika ut i olika delar av världen,
men de följer samma grundtanke: för
att uppnå det nya tillståndet måste
man lägga det föregående helt bakom
sig, i många av naturfolkens
religioner har övergångsriterna inte

enbart en

::: #422 :::::::::::::::::::::::::::::::

symbolisk betydelse utan har också en inneboende kraft eller verkan.

_Riten ger kraft till en person att klara av förändringen och genom ritens förändras också personens status. _I många kulturer och samhällen är riterna en angelägenhet inte bara för individen utan även för gruppen-genom riterna välkomnas individen in i det nya livsstadiet och samhörigheten i gruppen bekräftas.

_Födelsen -- välkommen till livet

_I och med födelsen träder en ny individ in i livet och detta markerar den första stora övergången som omgärdas av särskilda riter och ceremonier.

_Innan barnet kommer

_I vissa kulturer uppmärksammas inte bara barnets födelse utan även perioden innan, under moderns graviditet. _I Sverige har det

#798

#422

senare är blivit allt mer vanligt med en så kallad _-baby shower; då den blivande mamman firas av sina vänner och får ta emot presenter, för det mesta babykläder och saker det nya barnet kan behöva. _Vi har hämtat inspiration från __USA, men traditionen har långa ånor och sägs ha sitt ursprung i fattiga länder som ett sätt för fattiga människor att ta hand om och hjälpa varandra i samband med att familjen skulle utökas. _I södra _Indien firas _-godh bharai; genom att kvinnliga släktingarna ger gåvor till den blivande modern som sitter på en stol, i förord vackra kläder. _Hon bjuds också på mat, varefter man sjunger och dansar, _I _Sydafrika firar man _-stork party; då kvinnor träffas för att klä ut sig och festa tillsammans med den havande. _I de flesta fall är endast kvinnor närvarande vid ceremonierna, men i _Tyskland är det den blivande fadern som firar tillsammans med andra män, genom att dricka öl. _Festen kallas _-baby pinkel; vilket syftar på

ölets urindrivande effekt.

::: #423 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Dop

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Ett nyfött barn döps av en präst
i en ortodox kyrka.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Det nakna barnet hålls
över en dopfunt av metall av en
vuxen medan prästen håller sina
händer över dess våta huvud.

=====
_I _Sverige är dopet fortfarande den
vanligaste rit som markerar att
ett nytt barn har fötts. _Omkring
#60% av alla barn som föds i
_Sverige döps i _Svenska kyrkan, men
andelen har minskat kraftigt sedan
kyrkan skildes från staten år #2000.
_Ordet dop betyder

::: #424 ::::::::::::::::::::::::::::::

egentligen "doppa" och är en över-
sättning av det grekiska ordet
_. baptisma. _Dopet kan utföras
antingen genom att vattnet gjuts

#800

#424

över huvudet eller genom att hela kroppen nedsänks i vatten. I romersk-katolska, ortodoxa och de flesta lutherska samfund är det vanligast att man döps som spädbarn, men man kan även döpas i vuxen ålder.

Under en dopgudstjänst i Svenska kyrkan är barnet vanligtvis iklädd en vit dopdräkt. Dopakten sker genom att prästen gjuder vatten över barnets huvud tre gånger och säger barnets namn, följt av: "Jag döper dig i Faderns och Sonens och den helige Andens namn". Genom dopet bekräftas barnets namn och barnet välkomnas också in i församlingens gemenskap. Ofta tänds ett dopljus som symboliserar det nya livet i gemenskap med Jesus som är världens ljus. Med dopet tydliggörs också nya roller och ansvar i relationerna, inte bara för föräldrarnas del, utan även far- och morföräldrar och faddrar.

Läs mer om det kristna dopet på sid. #177 och #181.

_Barnväl signelse

_I vissa kyrkosamfund betonar man individens personliga tro och överlåtelse, och därför väntar man med dopet tills personen själv kan fatta beslut om att döpas, genom ett så kallat troendedop eller omvändedop. _I kyrkor som praktiserar troendedop brukar man ha barnväl signelser som ett alternativ till barndopet. _Nyblivna föräldrar får bära fram sitt barn inför församlingen för att genom bön och handpåläggning få barnet väl signat och välkomnat in i församlingens gemenskap. _Förebilden till ritualen är berättelsen om hur _Jesus lade sina händer på barnen och väl signade dem.

_Omskärelse

_Enligt den judiska traditionen välkomnas det nyfödda barnet med en namngivningsceremoni, en _brit.

_Till den judiska identiteten hör också att män är omskurna, ett

tecken på förbundet mellan Gud och hans folk. Enligt föreskrifterna ska gossebarnet omskäras på den åttonde levnadsdagen. Omskärelseceremonin kallas brit mila och utförs av en mohel, en jude med särskild utbildning.

::: #425 ::::::::::::::::::::::::::::::

=== Bildtext/beskrivning =====
Omskärelse av judisk pojke i Frankrike. Rabbinen som utför omskärelsen har kommit till föräldrarnas hem, dit även släkt och vänner har bjudits in.

_Bildbeskrivning

_Foto. Rabbinen håller den lilla pojken i sina händer. Runt om står föräldrarna, släkt och vänner. Pojken är klädd i en lång vit skjorta med långa ärmor och bär en vit kippa.

=====

Omskärelsen är en mycket betydelsefull ceremoni och firas främst inom familjen. En omskärelse kan genomföras när som helst på året
#425 #803

och kan äga rum i synagogan, i hemmet eller på ett sjukhus. _I Sverige är varje verksam mohel utredd och godkänd av _Socialstyrelsen. _Svensk lag kräver dessutom att barnet får smärtlindring i samband med ingreppet, vilket bara får ges av en sjukvårdsutbildad person.

_Inom islam är omskärelse av pojkar en mycket viktig religiös tradition, som omnämns i haditherna. _Muhammed var själv omskuren och lär ha sagt att muslimska pojkar ska omskäras på sin sjunde levnadsdag. _De allra flesta muslimer låter omskära sina söner, och vanligtvis sker det när barnen har blivit några år gamla. _En pojkes omskärelse firas med en stor fest för både familj, släkt och vänner. _Varje år omskärs flera tusen muslimska barn i Sverige. _En muslimsk omskärare kallas _mutel.

_Omskärelse av nyfödda pojkar förekommer också i olika sammanhang där riterna inte har någon religiös innebörd. _I vissa

_I nom buddhi smen finns i nga fasta övergångsri ter, eftersom _Buddha aldrig lärde ut några sådana. _Hur ri ter och ceremonier går till beror på respektive buddhi sti ska l ands kul turel la och soci al a tradi ti oner. _Det är vanligt att buddhi sti ska föräl drar tar med si tt nyfödda barn till ett kloster där munkarna stänker vatten på barnets huvud och väl si gnar det.

_I hi ndui ska tradi ti oner finns sexton sakrament eller övergångsri ter (_samskara på sanskrit) som anses nödvändiga att uppfylla för att nå moksha. _Flera av ri terna genomförs innan barnet har fötts, för att hjälpa barnet att lämna si tt gamla li v bakom sig. _Efter födel sen ber fami l jens präst böner för att skydda barnet från onda andar och för att _Gud ska väl si gna barnet med ett långt och lyckosamt li v. _Vid tolv dagars ålder får barnet si tt namn vid en särskild ceremoni .

_Att bli vuxen

_I de flesta kulturer och samhällen markeras övergången från barndom till vuxenliv med någon form av ritualer, ceremonier och festligheter. _I det gamla svenska bondesamhället var konfirmationen den högtid som markerade övergången till vuxenlivet, men idag har studenten, avslutningen av gymnasiestudierna, övertagit den rollen.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_I vissa kulturer markeras övergången till vuxenlivet med tydliga initiationsriter. _Inom religionsvetenskapen har konfirmationen ofta beskrivits som just en initiationsrit.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En pojke i de tidiga tonåren. _Han har kort hår och snören dragna genom örsni bbarna. _Han håller ett likadant snöre mellan läpparna. _Han bär ett

I långt hal sband som hänger ned över bröst och mage. _En vuxen man står bakom honom och håller händerna på hans axlar.

=====

_Konfi rmati on i _Sveri ge

_Konfi rmati on betyder bekräftel se och syftar i _Svenska kyrkan på att en person bekräftar sin vilja att leva som kristen. _Det kan också uttryckas som viljan att fortsätta leva i sitt dop. _Ett spädbarn kan ju inte själv ta ställning för den kristna tron, men genom konfi rmati onen ges denna möjlighet. _I de katolska och ortodoxa kyrkofamiljerna räknas konfi rmati onen som ett sakrament. _Genom konfi rmati onen mottar människan den helige _Andes kraft, vilket sker symboliskt genom handpåläggning

::: #428 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och genom att konfi rmanden smörjs med helig olja. _I de ortodoxa kyrkorna sker dock konfi rmati onen redan i samband med dopet.

_I många kyrkor är konfirmtionen en viktig familjehögtid, då personen i tonåren har studerat den kristna tron lite närmare och tar ytterligare ett steg vidare i trons värld. _Konfirmtionen blir också en bekräftelse på att personen har uppnått en viss mognad och är på väg att bli vuxen. _I _Sverige har konfirmtionen under århundraden haft en stor betydelse och har omgärdats av traditioner och seder. _Exempelvis har konfirmtionspresenten varit ett viktigt inslag, en tradition som lever kvar från den tid då konfirmtionen innebar steget in i vuxenvärlden.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Konfirmtion hos _Samerna i
_Kautokeino, _Norge.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Fem samiska killar står på knä runt koret i ett litet kapell. _De är alla barhuvade och klädda i traditionella samiska dräkter. _Prästen håller sin hand

över huvudet på en av dem
samtidigt som han läser ur en
uppslagen bok.

=====
_Konfirmerationstraditionen är
fortfarande levande i den svenska
kulturen även om andelen ungdomar
som konfirmeras i _Svenska kyrkan
har minskat kraftigt på senare år.
#1970 konfirmerades #80% av landets
alla #15-åringar, men idag är
siffran nere på ca #30%. _Det finns
dock stora lokala skillnader när det
gäller andelen konfirmerade.

::: #429 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Konfirmeringsundervisningen i
_Svenska kyrkan sker vanligtvis
genom ett antal kurskvällar under
ett läsår, eller som en kortare
intensivkurs under ett sommarläger
(kallas ofta _konfaläger).
_Konfirmanderna får undervisning om
_Bibeln och kyrkans troslära och de
ska också delta i ett antal guds-
tjänster. _Själva konfirmerationen
sker på en särskild konfirmerings-
gudstjänst. _Förr innehöll konfirma-
#429 #811

ti onsgudstjänsten ett förhör då konfirmanderna fick redovisa sina kunskaper om den kristna tron.

_Numera har gudstjänsterna en friare utformning och konfirmanderna är delaktiga i både planering och genomförande.

_I många frikyrkor som inte tillämpar barndop hålls konfir-
tationsundervisning på liknande sätt som i _Svenska kyrkan. _Här ligger dock betoningen på att konfirmanderna ska lära sig mer om den kristna tron och bekräfta sin personliga övertygelse (de flesta har ju inget barndop att bekräfta).
_I vissa kyrkor har man istället valt att kalla utbildningen för _kristendomsskola. _Det är vanligt att konfir-
mationsundervisningen avslutas med att konfirmanderna döps.

_I den samiska konfir-
mationen ingår vid sidan om kristendoms-
undervisning även undervisning om samisk religion och kultur. _Under-
visningen på konfir-
mationsläggen sker både på svenska och på samiska.

_För konfirmanden innebär konfirmationen ett tydligt inträde till vuxenvärlden. _Detta uttrycks ofta genom att konfirmanden får sin första kolt eller att man lägger till nya inslag i kolten.

_Förbundet _Humanisterna erbjuder en sekulär eller borgerlig konfirmation till ungdomar som inte har någon religiös tillhörighet. _Ett veckolångt humanistiskt konfirmationsläger anordnas årligen på olika platser i landet. _Lägret syftar till att bekräfta att ungdomarna håller på att bli ansvarstagande vuxna, och under veckan samtal ar man om frågor som rör bland annat demokrati, etik, livsfrågor, mänskliga rättigheter och vad det innebär att bli vuxen. _Man uppmuntrar kritiskt tänkande och ger mycket tid till samtal och diskussioner. _Konfirmationslägret är öppet för alla intresserade, vare sig man är medlem i _Förbundet _Humanisterna eller ej.

två flickor och tittar på. _På andra sidan bordet sitter en annan rabbin med ett litet barn i knäet.

#2. _Fyra buddhistmunkar som bara är barn går nedför en stentrappa vid ett tempel. _Två av dem bär små brandröda parasoller.

=====
_Enligt judisk tradition blir pojkar vuxna i trettonårsåldern och flickor i tolvårsåldern. _För pojkar kallas detta _-bar mitzva; (det betyder budets son) och motsvarigheten för flickor kallas _-bat mitzva; (budets dotter). _Ortodoxa judar firar dock inte bat mitzva. _Pojkarna firas i en ceremoni som markerar att de nu har uppnått sin religiösa myndighetsålder. _Under en bar mitzva-högtid får pojken delta i en gudstjänst och får för första gången läsa ur _Toran inför församlingen. _Bar mitzva brukar föregås av ett års studier då barnen får undervisning i den judiska tron och de som inte bor i _Israel får också lära sig hebreiska.

_Bl and många fol kgrupper i theravada-buddhi sti ska l änder (exempel vi s _Thai land) är det tradi - tion att alla pojkar tillbringa en eller flera månader som noviser i ett munkkloster för att lära sig mer om _Buddhas lära. _Detta kan ske någon gång mellan åtta och fjorton års ålder och ses också som en markering att barnet håller på att träda in i vuxenlivet. _Under invi gningssceremonin, som kan pågå i flera dagar, rakas pojkarnas huvuden och de får sedan i kläda sig en orange novisdräkt som de sedan bär under tiden i klostret.

_Hos en del naturfolk är det vanligt med mandomsprov av olika slag. _Ett mandomsprov är en sorts initiationsrit där unga pojkar ställs inför en svår eller smärtsam utmaning. _De ska bevisa att de inte längre är pojkar utan vuxna män.

_Några exempel på

::: #431 :::::::::::::::::::::::::::::::

mandomsprov hos olika naturfolk är bungy jump med lian, att döda ett lejon eller att vistas flera dygn

ute i naturen på egen hand. _Hos vissa folkgrupper gör man även fysiska ingrepp och kroppsdeformationer på personen som ska träda in i vuxenlivet.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Traditionella lianhopp på
_Pentecost _Island, _Vanuatu.
_Hoppen fungerar som både fruktbarehets- och mandomsriter men också som uppträdanden inför turister.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En liten pojke kastar sig ut från ett högt träd med två lianer bundna kring vristerna i ett slags "bungyjump".

=====

_Studenten

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Studenter efter utspringet på skolgården.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Svenska studenter med studentmössor, flaggor och ballonger.

=====
_Att ta studenten räknas som en stor och mycket betydelsefull händelse i de flesta svenska ungdomars liv. _Studenten markerar inte bara avslutningen på gymnasiestudierna utan det är också slutet på #12--#13 års skolgång, från förskoleklass och framåt. _Eleven har haft sitt sista sommarlov och är inte längre ett barn. _Studenten förknippas med många riter och symboler som studentskiwa, champangefrukost, studentmössa samt en traditionsenlig skolavslutning där _- _National - sången, _Studentsången, _Idas sommarvisa; och psalmen _- _Den #818

bl omstertid nu kommer; är vanliga inslag. _Skolavslutningen brukar avslutas med ett "utspring" till de väntande familjerna på skolgården, varefter studenterna körs iväg i kortege på lastbilsflak eller i öppna bilar.

_Äktenskap och bröllop

_Att ingå äktenskap innebär en viktig övergång till ett nytt sätt att leva-familjelivet. _I de flesta nutida samhällen innebär äktenskapet i första hand ett juridiskt avtal som reglerar ekonomi, vårdnad

::: #432 :::::::::::::::::::::::::::::::

om gemensamma barn samt arvsrättigheter. _För de människor som gifter sig har äktenskapet även en djupare innebörd, som en bekräftelse på kärleken till varandra. _Att gifta sig kan vara viktigt för att upprätthålla en tradition, men det kan också vara betydelsefullt av religiösa skäl. _I många religioner betraktas äktenskapet som instiftat av _Gud, och därför är äktenskapet

ofta omgärdat av religiösa symboler och ritualer. I judisk och kristen tradition har den äktenskapliga föreningen haft en djup religiös innebörd då den sägs symbolisera att man och kvinna tillsammans utgör Guds avbild.

Äktenskapet räknas som ett sakrament i de katolska och ortodoxa kyrkorna, vilket har bidragit till att äktenskapet har en starkare ställning där än i exempelvis Svenska kyrkan, där både omgifte med annan partner och samkönade äktenskap tillåts. Det sker omkring 40 000 vigslar per år i Sverige. Traditionellt har de flesta gift sig kyrkligt, men andelen kyrkliga vigslar har minskat under senare år. Numera är det bara vart tredje äktenskap som ingås i Svenska kyrkan.

=== Bildtext/beskrivning =====
Ringens slutna cirkel är en gammal symbol för evighet och eviga förbund. Guldet sägs i bland symbolisera äkta kärlek som aldrig
#820 #432

rostar.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Brudgummen trär en ring på den vitklädda brudens hand under vigselakten.

=====

_Religiösa vigselritualer

_I de kristna kyrkorna i _Sverige följer man oftast en bestämd vigselritual. _Vigselförrättaren (vanligtvis en präst eller pastor) leder

::: #433 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

vigselakten. _Brudparet uttalar löften inför varandra, inför _Gud och inför församlingen, där de lovar varandra trohet och att älska varandra i nöd och lust. _Därefter sätter brudgummen en vigselring på brudens ringfinger. _Brudparet är ofta med och väljer sånger och musik till bröllopet, och man har också möjlighet att skriva egna löften som man uttalar inför varandra. _En anglosaxisk tradition som blivit vanligare i _Sverige på senare år är

#433

#821

att brudens far leder bruden fram till altaret där brudgummen väntar. Denna sed har varit omdiskuterad, då den kan uppfattas som ett kvarleva från äldre tiders samhället där den omyndiga kvinnan överlämnades från en förmyndare till en annan.

I de kyrkor och samfund där prästen eller pastorn inte har formell vigselrätt är det vanligt att par först genomför en vigselakt hos en borgerlig förrättare och strax därefter har en religiös bröllopsceremoni i sin egen kyrka.

=== Biltext/beskrivning =====
_Judiskt bröllop i _Paris.
_Brudparet _Marc och _Charlotte
_Juvenspan under vigseln i
synagogan. _En bönesjal kan
fungera som chupa.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En vit bönesjal hålls
över brudparet som en baldakin.

_Brudgummen är klädd i svart med
vit slips. _Bruden är barhuvad och

kl ädd i vi tt.

=====

_Ett judiskt bröllop kan hållas i synagogan eller på någon annan plats, exempelvis utomhus eller i hemmet. _Själva vigselakten äger rum under en _chupa (brudhimlen eller bröllopsbaldakinen), ett fyrkantigt tygstycke som symboliserar tabernaklet och de fyra väderstrecken. _Vigselförrättaren (en rabbin eller kantor) läser trolovningssvålsgnelsen över en bägare med vin som brudparet sedan får smaka av. _Brudgummen trär en vigselring på brudens finger

::: #434 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

medan han läser sina löften.

_Ceremonin avslutas med att brudgummen krossar ett glas under foten, vilket symboliserar förstörelsen av templet i _Jerusalem och påminner om hur ömtåligt livet är.

_Islam uppmuntrar muslimer att gifta sig och leva tillsammans i ömsesidig kärlek och respekt.

_Äktenskapet är först och främst ett civilt avtal och det finns ingen

#434

#823

särskild religiös symbolik eller innebörd i vigselceremonin. _Vigselakten kan vara en enkel ceremoni där brudparet kungör inför _Gud att de hör ihop. _Det måste inte vara en imam som förrättar vigseln, det enda som krävs är att minst två muslimska män bevittnar vigselakten. _Bruden ska helst vara praktfullt klädd under vigselceremonin, i vit brudklänning eller i traditionella kläder. _Man växlar vanligtvis inte ringar eftersom denna sed inte har något stöd i _Koranen. _Ett muslimskt bröllop kan pågå i flera dagar och det är ofta en mycket festlig tillställning med många bröllopsgäster. _Det finns stora variationer när det gäller muslimska bröllops seder, beroende på lokala kulturer och traditioner.

_I _Indien och andra hinduiskt präglade samhällen är äktenskapet mycket betydelsefullt. _Det är inte bara två individer som vigs samman, det är två familjer som förenas och därför är äktenskapet en angelägenhet för hela släkten. _Av tradition

har brudens föräldrar ett mycket stort inflytande över valet av partner. Den blivande maken bör tillhöra samma kast, och det är även viktigt att stjärntecknen stämmer. I det moderna Indien börjar det dock bli mer vanligt med kärleksäktenskap. Indiska bröllop skiljer sig åt beroende på lokala kulturer och traditioner, och ritualerna varierar också beroende på vilken kast brudparet tillhör. Ett hinduiskt bröllop pågår ofta under flera dagar och man bjuder gärna in stora sällskap till festligheterna, inte bara familj, släkt och vänner utan även arbetskamrater och deras vänner. Själva vigselakten sker ofta på sanskrit och innehåller bland annat en ritual där brudparet går sju varv runt en helig eld samtidigt som de ger sju löften till varandra.

I nom buddhismen finns inga bestämda regler eller ceremonier kring äktenskapet. Äktenskapet är inte knutet till religionen utan

brandröd slöja. _Hon bär många ringar på sina bara armar. _Bredvid henne står två andra kvinnor som också bär tunna slöjor för ansiktet.

=====

_Sekulära bröllopsritualer

_Möjligheten att gifta sig borgerligt, det vill säga utan några religiösa inslag, infördes i

_Sverige redan #1908, och det har på senare tid blivit allt vanligare att människor väljer en borgerlig vigsel istället för en kyrklig. _För en del kan en borgerlig vigsel vara en viktig markering att de inte har någon religiös övertygelse -- det kan kännas fel att gifta sig i en kyrka och uttala äktenskapslöften "inför _Gud" om man inte själv är troende. _Det är vanligt att borgerliga vigslar sker i stadens rådhus eller någon liknande lokal,

::: #436 ::::::::::::::::::::::::::::::

men efter överenskommelse med vigsel förrättaren (som utses av

#436

#827

_Länsstyrelsen) kan vi gsel n äga rum på annan plats. _En borgerlig vigselceremoni har samma juridiska status som ett kyrkligt bröllop förutsatt att förrättaren har vigselrätt samt att det finns två vittnen närvarande. _Paret som ska vigas har stor frihet när det gäller att planera vigselaktens utformning, vilka sånger eller dikter som ska framföras och så vidare.

_Döden

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En kyrkogård tidigt om våren. _Himlen är blå med vita moln. _Framför en gravsten står en man som håller i en korg med blommor och en liten trädgårdsspade.

=====
_En del menar att det egentligen bara finns två saker som är helt säkra i tillvaron: vi har alla fötts och vi kommer alla en gång att dö. _Döden är en naturlig del av livet. _Vi inser att vi åldras och dör, men
#828 #436

ändå har vi svårt att acceptera döden. _Särskilt svårt kan det vara att acceptera döden när en närstående oväntat lämnar oss, genom exempelvis en olycka, en sjukdom eller genom att personen väljer att ta sitt eget liv.

::: #437 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Vi påminns dagligen om döden genom massmedia, och många har också upplevt döden på nära håll genom att anhöriga mist livet. _Men även om döden kan verka närvarande i vårt samhälle så hålls den ändå på avstånd på ett tydligt sätt. _Förr i tiden fanns döden med i det dagliga livet på ett helt annat sätt -- sjuka vårdades hemma och de flesta dog i hemmen. _Idag möter de flesta döden på sjukhus eller någon annan vårdinrättning, ofta utan att någon närstående eller ens vårdpersonal är närvarande.

_För många är döden något man fruktar och helst skjuter ifrån sig, medan andra kan välkomna döden som en befrielse. _I alla tider och i

alla kulturer har människan brottats med frågor kring döden, och det finns en stor variation av uppfattningar och föreställningar om hur man bör förhålla sig till döden och vad som sker efter jordelivets slut.

_Föreställningar om döden och livet efter

_Vad händer med människan efter döden? _Tanken att livet i någon mening fortsätter efter döden finns i alla religioner. _Men religionerna ger delvis olika svar på frågan om vad som händer när vi dör, och det kan även finnas variationer inom en och samma religion. _Man kan dock urskilja tre huvudsakliga uppfattningar:

é @@_En ny tillvaro efter döden; .

_Vi lever bara ett liv på jorden, men själen eller medvetandet lever vidare i en ny dimension efter döden. _Tillvaron beskrivs ofta som paradiset eller himlen och ses som något mycket positivt och njutningsfullt. _I flera reli-

gioner förekommer också uppfattningar om en plågsam tillvaro i ett helvete, som ett straff för orättfärdiga.

é @@_Återfödelse, reinkarnation.
_Efter döden lever själen vidare på jorden i en ny kropp eller livsform. _De gärningar man utfört under livet kan påverka vilken livsform själen får i nästa liv (karma-tanken). _Själen kan leva många liv

::: #438 :::::::::::::::::::::::::::::::
på jorden, men kan också återförenas med sitt gudomliga ursprung.

é @@_Personen upphör att existera.
_En utbredd uppfattning, inte minst inom sekulära livsåskådningar, är tanken att människan endast har ett liv och att medvetande upphör i och med döden. _Döden innebär det definitiva slutet. _Personens själ eller medvetande utplånas för alltid.

_I kapitlet om de olika världsreligionerna kan du läsa mer om hur man ser på livet efter döden inom

respektive religion.

_Nära-döden-upplevelser

_Många människor som varit nära döden, till exempel i samband med en olycka eller en hastig sjukdom, har starka minnen av upplevelser som de menar att de haft under tiden de varit i dödens gränsland, eller då de till och med varit kliniskt döda under några minuter. _Sådana nära-döden-upplevelser (___NDU) har varit kända i tusentals år i många olika samhällen och kulturer. _De som har haft en nära-döden-upplevelse beskriver den på lite olika sätt, men man kan se några gemensamma drag som ofta finns med i berättelserna:
é en känsla av tyngdlöshet, ibland
en upplevelse av att man svävar utanför sin egen kropp
é en färd genom en tunnel med ett starkt ljus längst fram
é en upplevelse av att livet passerar revy, och att man möter anhöriga längs vägen
é starka känslor av lycka och

#832

#438

harmoni

é i bland upplever personen även ett möte med en kärleksfull och välkomnande gestalt.

_Människor som har haft en __NDU upplever att livet får en ny mening.

_Det är inte längre rädda för döden och de lär sig att uppskatta livet på ett annat sätt än tidigare.

_Många upplever att de får andra perspektiv på livet och att de inte längre bekymrar sig för sådant som tidigare kunde skapa oro och ångest.

_Forskning har

::: #439 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

visat att människors egna övertygelser påverkar hur de har tolkat sin nära-döden-upplevelse. _För

många kristna är det självklart att de har varit på väg till himlen eller paradiset, och att det var

_Gud eller _Jesus de mötte på vägen dit. _Icke-religiösa människor har tolkat sina upplevelser på andra sätt.

_Det har gjorts många försök att förklara dessa upplevelser på ett vetenskapligt sätt. _En del forskare

tar fasta på kroppens kemi ska reaktioner vid stress och i själva dödsprocessen. _Man vet till exempel att syrebrist i hjärnan kan skapa hallucinationer som ger en upplevelse tyngdlöshet, tunnelseende och starkt ljus. _Det har visat sig att stridsflygare har haft liknande upplevelser när de blivit medvetslösa under träning i flygsimulatorer. _En del forskning tyder också på att förhöjda halter av koldioxid i blodet i samband med hjärtstillestånd kan förorsaka en __NDU.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En man står i mynningen till en tunnel. _Hans silhuett avtecknar sig mot det varma ljuset från en lågt stående sol.

=====

::: #440 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Andra menar att det handlar om ett önsketänkande, en hallucination som skapas i psyket som ett sätt att hantera övergången in i det slutgiltiga mörkret. _Det beskrivs

i bland som en förprogrammerad avstängningsprocess då hjärnan successivt kopplas ner. För religiösa personer kan en NDU istället ses som det ultimata beviset för att livet fortsätter efter döden.

Begravning i Sverige

=== Bildbeskrivning =====

Två foton.

#1. Ett tätt ljus, ett kort och en rosa ros i en vas står framför det inramade fotot av en ung kvinna.

#2. Under en begravning. De sörjande defilerar förbi den blomstertäckta kistan som står på en upphöjd sockel. Runt sockeln ligger kransar. Där står också flera höga tända ljus. Prästen, som är klädd i vitt, står bredvid kistan.

=====

När någon har dött ska en läkare utfärda ett dödsbevis och ett intyg om dödsorsaken. Om döden inträffar på ett sjukhus eller annan vård-

i nrättning görs den avlidne i ordning på ett värdigt sätt innan de efterlevande kommer för att ta avsked. Om dödsfallet skett i hemmet kan anhöriga själva ordna med tvättning och påklädning av den döde. Därefter sker den så kallade bisättningen, som innebär att kroppen flyttas till den plats där kistan förvaras i väntan på begravningen. Anhöriga kan samlas för att se den döde en sista gång. En begravningssceremoni hålls sedan, då anhöriga och vänner kan ta ett mer formellt avsked av den döde. De anhöriga har stor frihet att styra utformningen av ceremonin, som kan ske med eller helt utan religiösa inslag. De flesta begravningar i Sverige följer Svenska kyrkans begravningsritual. Begravningsgudstjänsten leds då av en präst och äger rum i en kyrka eller i ett begravningsskapell. Efter begravningsgudstjänsten är det dags för gravsättning. Vid en så kallad jordbegravning sänks hela kistan

anhöriga i sitt sörjande. _En judisk begravning ska ske så snart som möjligt efter dödsfallet, men den får inte ske på sabbaten eller på någon helgdag. _Inför begravningen tvättas den döda kroppen och ikläds en vit svepning, och om det är en man läggs hans bönesjal över axlarna. _Vanligtvis tar det judiska begravningssällskapet hand om dessa förberedelser. _Både anhöriga och vänner deltar sedan i begravningsceremonin som utförs av en rabbin eller kantor. _När kistan har sänkts ner i jorden får de sörjande lägga :::#442 :::::::::::::::::::::::::::::: tre skopor sand eller jord på kistan, ibland även blommor. _Det är mycket ovanligt att en jude kremeras, utan de flesta väljer jordbegravning. _I _Stockholm, _Göteborg och _Malmö finns särskilda judiska begravningsplatser. _Enligt muslimsk sed ska begravning av den döde ske så nära dödsfallet som möjligt, helst inom två dygn. _Den döde genomgår en rituell tvättning och ikläds en vit svepning. #838 #442

_Släktingar och vänner närvarar vid begravningssceremonin och citerar verser ur _Koranen och ber över den avlidne. _Vanligtvis begravs muslimer utan kista, men när kista förekommer ska den vara mycket enkel. _Den döde ska begravas så att ansiktet är vänt mot _Mecka. _Kremering är inte tillåten, eftersom islam förbjuder medverkan till att kroppen förintas.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Sandelträ och blommor används under en hinduisk kremeringsceremoni på floden _Ganges i _Varanasi.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En stapel av kapade grova trädgrenar och kvistar på en hög betongsockel. _Runt vedtraven (och ovanpå den) ligger orange- och brandröda blomstergirlander.

=====

_Inom hinduismen finns inga speciella förordningar kring begravningssceremonin. _Alla vuxna

hinduer kremeras, medan barn under ett år samt präster jordbegravs.

_Helst ska kremeringen ske inom #24 timmar efter dödsfallet, och

::: #443 :::::::::::::::::::::::::::::::

under kremeringen förekommer ceremonier som de sörjande utför.

_Efteråt sprids askan i _Ganges eller i någon annan flod. _Hinduer

som bor i _Sverige måste söka tillstånd från _Länsstyrelsen för att anhörigas aska ska få spridas i någon sjö eller vattendrag. _I

undantagsfall kan askan även spridas i naturen. _Gravsättning av askan

kan också ske i en minneslund eller i en urngrav. _Numera finns en

särskild hinduisk begravningsplats på _Strandkyrkogården i _Tyresö.

_Inte heller inom buddhismen finns några särskilda religiösa regler för

hur en begravning ska gå till, det viktigaste är att kroppen behandlas

med respekt. _Liksom i hinduismen ska begravning ske så snart som

möjligt efter dödsfallet, och det är vanligtast att kroppen kremeras.

_Begravningen förrättas vanligen av #840

#443

en eller flera munkar. _Kistan kan dekoreras med buddhistiska symboler, till exempel lärans hjul och bilder av _Buddha. _I _Sverige kan gravsättningen ske i en urngrav eller minneslund. _Det förekommer också att askan sprids på en bestämd plats. _I en del länder där det är ont om brännbart material (till exempel _Tibet och _Nepal) har det växt fram en tradition där man ger de döda kropparna åt djur, en handling som sägs öka den avlidnes karma.

_Sekulära begravningar

_En borgerlig begravning innebär att begravningssceremonin inte är styrd av några religiösa föreskrifter eller regler. _Ceremonin kan utformas helt utifrån den avlidna personens eller de anhörigas önskemål. _Lokalen där begravningssceremonin äger rum bör också vara fri från religiösa symboler. _Därför används gärna krematorie- eller begravningsskapell som går att

anpassa till alla former av ceremonier, men det är också vanligt att ceremonin äger rum utomhus eller i någon lokal som har anknytning till den dödes intressen eller som speglar den dödes personlighet.

_Begravningsceremonin leds av en officiant eller begravningsförrättare som också kan bidra med att hålla minnestal, sjunga eller läsa dikter om den avlidnes anhöriga inte vill göra det själva. _I _- _Den svenska högtidsboken; som getts ut av _Förbundet _Humanisterna finns förslag på hur en borgerlig begravningsceremoni kan genomföras.

::: #444 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Att hedra och minnas de döda

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Minnestavla över _Carl
_Gustavsson _Horn, född och död
samma dag #27 februari #1662.

_Bildbeskrivning
_Målning. _Den lilla pojken
ligger på rygg på en röd sammets-
#842 #444

bädd med en stor kudde under
huvudet. _Han är klädd som då-
tidens kvinnor i en lång klänning
med smal midja och stora kragar
kring handleder och hals. _Han bär
en vit mössa som är dekorerad med
pärlor. _På en infogad skylt
inramad av putti (barnänglar) står
det om vem han var, när han föddes
och när han dog.

=====

_I Sverige är det vanligt att man
uppmärksammar en anhörigs död genom
att sätta in en dödsannons i lokal-
tidningen. _Där framgår vilka som är
närmast sörjande och det brukar
också finnas med en kort hälsning
till den döde samt en dikt eller
vers. _För det mesta finns också en
symbol i dödsannonsen. _Tidigare var
korset den vanligaste symbolen i
dödsannonserna men nu finns en stor
variation av symboler -- allt från
blommor, fåglar eller en solnedgång,
till symboler som anknyter till den
dödes intressen eller medlemskap i
någon förening.

_På senare år har det blivit

vanligt att man även publicerar dödsannonser på internet. _Man kan också skapa särskilda minnesplatser där anhöriga kan lägga in foton, filmklipp och andra minnen som man förknippar med den döde. _Besökare kan uttrycka sin sorg eller sitt deltagande i andras sorg och skriva hälsningar som andra kan läsa. _Till skillnad från en traditionell dödsannons som bara publiceras i papperstidningen en enda dag kan minnesplatserna finnas kvar i årtal. _Flera begravningsbyråer tillhandahåller sådana tjänster, men det finns också flera separata webbplatser där man kan skapa minnesplatser för sina anhöriga.

::: #445 :::::::::::::::::::::::::::::::

_I vår tid använder många människor sociala medier på internet för att hålla sina vänner uppdaterade om vad som händer i deras liv. _Ett problem som har uppmärksammats under senare år rör vad som händer med en persons användarkonton när hon eller han dör. _Oftast är det bara man

själv som har tillgång till sitt eget konto och har möjlighet att avsluta det, och om man dör hastigt och oväntat finns det kanske ingen annan som har rättighet att radera kontot. _Det kan upplevas obehagligt för anhöriga om en avlidens persons blogg eller _Facebook-profil finns kvar flera år efter dödsfallet. _Numera finns dock funktioner för att förhindra sådana situationer.

_Sorg

_Sorg kan beskrivas som de känslor och tankar som kommer när man har varit med om en allvarlig händelse som förändrar livet på ett omtumlande sätt. _Vanligtvis brukar man förknippa sorg med att någon närstående har dött, men sorg kan förekomma även vid andra händelser, till exempel i samband med en skilsmässa, otrohet, allvarliga sjukdomar, olyckor eller när någon mister sitt arbete. _Sorgen är en naturlig del av livet och innebär en viktig läkeprocess som hjälper

männi skor att hantera förlusten.
_Även om alla männi skor sörjer på sitt eget sätt kan man urskilja några gemensamma drag i sorgens olika faser. _Hur länge respektive fas varar kan skilja sig från person till person och faserna kan också överlappa varandra utan någon tydlig gräns emellan.

é @_Chockfasen kan pågå från några timmar upp till några dygn efter att man till exempel har fått beskedet att en nära anhörig har dött. _Under denna fas är det vanligt med verklighetsflykt och förnekel se. _Man kan inte ta till sig att den närstående är borta och förnekar att det har hänt.

_Kroppen kan reagera med skakningar eller fysisk smärta. _En del upplever handlingsförlamning medan andra blir hyperaktiva,

é @_Reaktionsfasen varar vanligtvis under några veckor. _Man börjar ta till sig det som hänt, och blir ofta helt upptagen av sorgen.

_Känslorna kan pendla mellan irritation, ilska och

::: #446 :::::
bitterhet. _Man kan uppleva skuld-
känslor över att vara den som
lever vidare, och grubblar över
frågor som "varför?", "tänk om
...", "om jag bara hade ...". _Man
upplever ofta fysiska symtom som
bristande aptit och
sömnsvårigheter.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Minnesstund i _Khao _Lak ett år
efter den stora tsunami katastrofen
på juldagen #2004.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Flera människor står
utvadade i havet till midjan och
kramar varandra. _De har satt ut
små flytande gravlyktor på
vattnet.

=====
é @_Bearbetningsfasen kan pågå upp
mot något år. _Känslor av sorg,
glädje, ilska och skuld blandas.
_Man tänker igenom det som hänt,
reflekterar mer konstruktivt och
försöker få in händelsen i ett

större sammanhang. _Sorgen upptar inte längre hela ens vardag, utan kommer och går i vågor. _Det kan vara särskilt jobbigt i samband med födelsedagar, jul eller andra högtider som haft betydelse under tiden tillsammans med den man förlorat.

::: #447 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

é @_Nyorienteringsfasen innebär att man mer och mer har accepterat sitt livsöde och börjar leva mer utåtriktat. _Man hittar ett nytt sätt att leva med sina erfarenheter och kan se en framtid. _Denna fas pågår egentligen resten av livet. _Sorgen finns på något sätt alltid kvar och kan återkallas som ett smärtsamt minne samtidigt som man kan minnas sin älskade med glädje och tacksamhet. _Sörjande människor med en religiös övertygelse finner ofta tröst och styrka genom religionen. _Den som tror på ett kommande paradiskänna ett starkt hopp om att få återförenas med den som har avlidit. _För många religiösa människor har

också ritualerna kring död och begravning en stor betydelse i sorgeprocessen. _Männskor har ofta ett behov av kontroll, men när en nära anhörig dör ställs allting på ända. _Ritualerna kan då bidra till att skapa någon slags ordning i en kaotisk situation.

::: #448 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Heliga texter och urkunder

=== _Bildbeskrivning =====

_Detalj från en medeltida handskrift med anfang (förstorad och utsmyckad inledande bokstav).

=====

::: #449 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Religiösa urkunder är mycket viktiga källor till en religions tro och liv. _I de religiösa urkunderna förmedlas både det religiösa läroinnehållet och religiösa traditioner. _I skriftlösa kulturer har de religiösa traditionerna förmedlats muntligt från generation till generation. _Ett exempel är tron på den store _Anden och regndansritualer hos de gamla nordamerikanska indianstammarna.

_Kulturer som har haft ett skriftspråk har efterhand sammanställt traditioner och berättelser i religiösa skrifter. _I de flesta

religiösa skrifter, som exempelvis innehåller böner, regler eller ritualer. Dessa skrifter har vid sidan om ritualer, platser, föremål och symboler en mycket stark betydelse för de troende.

Alla religiösa skrifter inom en viss religion har inte samma status. Inom en religion kan det finnas en mängd olika skrifter, men det är bara vissa av dem som har fått en särskild status och som brukar kallas heliga skrifter. Vilka böcker som har fått denna särställning kan variera mellan olika grupper inom en och samma religion.

::: #450 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Vad gör en skrift helig?

=== Bilddtext/beskrivning =====
Evangeliet i eboksprocession under gudstjänst hos Ekumeniska kommuniteten i Bjärka-Säby, Sturefors.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En procession med män och kvinnor som är klädda i långa vita dräkter med vida ärmar. _En av dem håller upp en stor bok som bär symbolen för _Kristus (bokstäverna X och _P sammanfogade). _I bakgrunden står en biskop som bär mitra (en sorts hög spetsig hatt).

=====

_Att en viss religiös skrift betraktas som helig kan innebära olika saker. _I många religiösa sammanhang syftar "helig" på att skriften har ett _gudomligt ursprung. _Det kan innebära en tro på att en gud har inspirerat de människor som har författat eller sammanställt en viss skrift. _Enligt en judisk tradition dikterade den laglärde _Esra innehållet i _Tora under inspiration från _Gud. _En del kristna menar att _Gud ord för ord har dikterat de texter och böcker som kom att sammanställas till _Nya testamentet. _Andra menar istället att författarna var inspirerade av

_Gud när det gäller själva innehåll et och budskapet i texten, men att de själva valde de språkliga uttrycken. _Man betonar också att _Nya testamentet nedtecknades av personer som själva varit lärjungar till _Jesus. _Inom islam menar man att det var _Gud själv som genom ängeln _Jibril läste upp för _Muhammed de ord som finns i den eviga, himmelska _Koranen. _Muhammed förmedlade i sin tur orden till skrivare som skrev ner och sammanställde _Koranen på arabiska, och denna text är därför en exakt återgivning av den himmelska _Koranen. _Inom hinduismen menar många att heliga män skrev ner texterna på gudomligt uppdrag. _Brahma själv har utandat _Veda, och därför

::: #451 ::::::::::::::::::::::::::::::
är dessa skrifter ofelbara.

_Buddhister hänvisar inte de heliga skrifterna till ett gudomligt ursprung, däremot har de en förankring hos _Buddha.

_Helig kan också syfta på att en viss religiös skrift har

_ . auktoritet för tro och liv. _Det betyder att en religiös person eller grupp vänder sig till den religiösa skriften för att få vägledning när det gäller hur man ska tro och hur man ska leva sitt liv. _Man säger ibland att _Guds tilltal och vilja uppenbaras genom de heliga skrifterna.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Många läser numera _Bibeln genom läsplattor, surfplattor och smartphones.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Skärmen på en läsplatta med en bibeltext i händerna på en läsare.

=====

_Att en viss religiös skrift ses som helig kan också betyda att man visar _vördnad och respekt för den. _Detta är då en följd av att den uppfattas på något av de sätt som vi just beskrivit. _Man behandlar inte skriften hur som helst, utan man talar om den och hanterar den med

respekt. _Judarnas _Tora-rullar förvaras i skåp med vackra utsmyckningar. _I många muslimska hem placeras man _Koranen på en hög plats, och den får aldrig ligga på golvet.

_Heliga skrifter har alltså stor betydelse för den troende, och i skrifterna upplever man att _Gud talar till människan. _Många

::: #452 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
religiösa människor påpekar att det inte är skrifterna eller orden i sig som är gudomliga, utan att _Gud talar _genom skrifterna. _Orden i sig är bara bokstäver på ett papper, men de blir levande när man uttalar dem högt eller läser dem tyst under en andakt eller gudstjänst.

_Kanon och auktoritet

_För att en viss religiös skrift ska anses ha auktoritet för de troende krävs att den har sanktionerats eller godkänts av ett religiöst råd eller liknande någon gång i historien. _De böcker eller skrifter

som har sanktionerats i nom en viss religion brukar kallas _kanon, som betyder rättesnöre eller lod. _I nom en religion kan det finnas många olika skrifter som är viktiga och betydelsefulla, men de skrifter som tillhör kanon (sk. _kanoniska texter) anses ha särskild auktoritet för de troende.

_Vad innebär det då att en religiös skrift har auktoritet för den troende? _Det finns inget enkelt svar på den frågan. _I stor utsträckning hänger synen på auktoritet ihop med hur man tolkar skrifterna (se längre fram i detta kapitel). _Enkelt uttryckt kan man säga att den troende upplever att de heliga skrifterna innehåller det gudomliga ordet eller _Guds tilltal. _Som troende förväntas man ta de heliga skrifterna på allvar genom att underordna sig och lyda det man uppfattar som _Guds tilltal till människan.

_Troende ställs dock inför flera svårigheter när de hänvisar till de heliga skrifternas auktoritet. _I

vi Iken mån ska man ta hänsyn till de sociala och kulturella förhållanden som rådde när skrifterna tillkom?

_Gäller samtliga lagar och regler i alla tider, eller är vissa tidsbundna? _Hur förhåller man sig till vetenskapliga upptäckter som inte tycks stämma överens

::: #453 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

med vissa delar av en religiös skrift? _Beroende på hur man tolkar skrifterna kommer man fram till olika svar på dessa och liknande frågor.

_Väglädning och uppbyggelse

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Koranläsning

_Bildbeskrivning

_Foto. _Barn sitter med korslagda ben på mattor utanför ett hus. _Pojkarna är barhuvade, flickorna bär slöja. _I förgrunden sitter en flicka med en uppslagen bok i knäet. _Läraren pekar ut ett ställe i texten åt henne med hjälp

#453

#857

av en kort käpp.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Den helige _Dominikus, grundare
av dominikanerorden på
#1200-talet.

_Bildbeskrivning

_Väggmålning. _Den heliga
_Dominikus är slätrakad och har
håret klippt som tonsur. _Han bär
en mörk mantel med huva över en
ljus fotsid dräkt. _Han sitter och
läser i en bok som ligger
uppslagen i hans knä. _En gloria
omger hans huvud.

=====

_Heliga skrifter har alltid haft en
viktig vägledande funktion inom de
olika religionerna. _Än idag är de
heliga skrifterna vägledande när det
gäller vad man tror, hur man lever
och hur olika ritualer och cere-
monier genomförs. _De religiösa
skrifterna bidrar till samman-
hållningen och gemenskapen inom en
religiös grupp och ibland även ett

#858

#453

hel t folk eller en nation, då man upplever att skrifterna innehåller _Guds tilltal direkt till folket.

_Men skrifterna har inte bara påverkat religionsutövningen i ett visst samhälle, i många fall har de också haft inflytande på hela samhällssystemet. _I _Sverige och många andra länder var tio _Guds bud grunden för lagstiftningen under hundratal s år. _Än idag finns spår av åtminstone tre budord i _Sveriges lag (mord, stöld och mened). _I _Israel har de judiska religiösa lagarna inflytande

::: #454 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
i samhällslivet, exempelvis genom att många butiker är stängda under sabbaten. _I flera muslimska länder är föreskrifterna i _Koranen grunden för all lagstiftning (det kallas ibland _Sharia).

_För enskilda troende kan de heliga skrifterna vara en källa till vägledning och inspiration på ett mycket personligt plan. _Den som läser den heliga skriften under en personlig andakt kan uppleva _Guds

direkta tilltal. _Orden som skrevs i ett speciellt sammanhang i en annan tid blir plötsligt levande, och läsaren kan känna att det är _Gud som talar direkt till läsaren genom de skrivna orden. _Många religiösa personer kan på så sätt känna sig uppbyggda och stärkta i sin tro.

_Heliga skrifter har också varit en stor källa till inspiration för människor som kämpat för att göra världen bättre. _I skrifterna har de fått mod och kraft att våga utmana makten och kämpa mot orättvisor och förtryck. _Några exempel på människor som på så sätt har haft stor betydelse i olika samhällen är _Mahatma _Gandhi, _Martin _Luther _King, _Abdul _Ghaffar _Khan och _Moder _Teresa. _Alla dessa människor hämtade inspiration och styrka från sin religiösa tro och från de heliga skrifterna.

_Världsreligiösernas heliga skrifter

_De flesta religiösa skrifter har kommit till under en mer eller

mindre lång tid. Även om många skrifter påstås ha ett gudomligt ursprung så har de någon gång i historien nedtecknats och sammanställt av människor i en viss kultur och på ett visst språk.

Sedan har processen att godkänna och sanktionera texter som en del av en religions kanon också tagit tid.

Judendomens viktigaste skrifter

Judendomens kanoniska skrifter är samlade i Tanak (det som i kristen tradition kallas Gamla testamentet i Bibeln). Tanak

::: #455 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

sammanställdes under århundradena före vår tidräkning och innehåller både lagar, historiska skildringar och andra typer av litteratur.

Tanak är uppdelad i tre delar: @Tora (@läran eller @lagen).

Bibeln inleds med de fem

Moseböckerna, som innehåller

lagen som gavs från Gud till det judiska folket via Mose. Första

Mosebok (Genesis) skildrar

världens tillkomst och judarnas tidiga historia. _Andra _Mosebok (_Exodus) skildrar historien om _Mose och uttåget ur _Egypten. _Därefter följer judarnas lagar. é @_Neviim (@profeterna). _Denna del av _Tanak inleds med sex historiska skrifter som skildrar judarnas historia. _Därefter följer femton profetiska skrifter som till stor del innehåller förutsägelser om vad som skulle ske i framtiden. é @_Ketuvim (@skrifterna). _Den tredje delen av _Tanak innehåller poetiska skrifter, däribland _Psalternen och _Ordspråksboken. _Dessutom finns några historiska skrifter.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Judendomens heliga texter är skrivna på hebreiska.

_Bildbeskrivning

_Foto och teckning.

#1. _Torarulle i svart tygfodral med förgylld text och

_Kri stendomens vi kti gaste skri fter

_Kri stendomens kanoni ska skri fter är saml ade i __. _Bi bel n, som kort och gott betyder __. bi bli otek. _För de första kristna var __. _Tanak den heliga skri ften. _Men ti di gt under den kristna kyrkans hi stori a började nya skri fter spridas. _Det var dels berättelser om _Jesu liv som några av hans lärjungar hade nedtecknat i så kallade __. evangelier (evangelium betyder glatt budskap). _Det var också ett antal brev som bland andra aposteln _Paulus hade skickat till olika kristna församlingar. _Dessa skri fter ansågs vara gudomligt inspirerade och fick ti di gt en ställning som rättesnören för kristen tro och kristet liv. _Under kyrkomöten på #300- och #400-talen fastslogs vilka skri fter som skulle tillhöra den kristna kyrkans kanon. _Dessa skri fter kallades för __- _Nya testamentet; och fogades samman med _Tanak, som av den kristna kyrkan benämndes __- _Gamla testamentet;.

_Till sammans utgör de _Bibeln.
_Ordet testamente betyder förbund och syftar på att _Gud har slutit ett nytt förbund med mänskligheten genom _Jesus _Kristus, och att detta enligt kristen tolkning har fullbordat det förra förbundet som utgick från _Mose lag, _Toran. _Idag förs diskussioner om att ändra benämningarna till _Första och _Andra testamentet.

_Den kristna _Bibeln är en mångfacetterad samling av mer än #60 olika skrifter, tillskrivna över #40 olika författare från olika länder, kulturer och yrkesgrupper.

_Bibeln s texter skrevs ursprungligen
::: #457 ::::::::::::::::::::::::::::::
på tre olika språk (hebreiska, arameiska och grekiska) och har tillkommit under flera hundra år.

_Eftersom kristna menar att alla dessa skrifter är inspirerade av _Gud betraktas de ändå som en enhet och som en helig skrift och ett rättesnöre för kristen tro och kristet liv.

_Du kan läsa mer om _Bibeln i
#457 #865

kapitlet _Kristna i denna bok.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En nyöversättning av _Bibeln
presenterades av kulturminister
_Marita Ulvskog och _Bibel-
kommissionen vid en presskonferens
på _Rosenbad i _Stockholm i
december #1999. _Den nya _Bibeln,
"_Bibel #2000", tog #27 år att
sammanställa.

_Bildbeskrivning
_Foto. _I förgrunden, en bibel-
utgåva i flera vita band som står
i en vit låda. _I bakgrunden blir
_Marita Ulvskog intervjuad och
fotograferad.

=====

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Kristendomens _Nya _Testamente är
skrivet på grekiska. _Gamla
_Testamentet på hebreiska.

_Bildbeskrivning
_Textstycke. _Handskrivet text på
grekiska.

=====

#866 #457

_I slams viktigaste skrifter

_Islams främsta skrift är _Koranen (från det arabiska ordet _q'uran som betyder _läsning). _Enligt traditionen kom ängeln _Jibril (_Gabriel) till _Muhammed vid flera tillfällen mellan åren #610 och #632) och läste upp innehållet i den himmelska _Ur-koranen, vars språk är arabiska. _Muhammed, som inte själv var skrivkundig, citerade i sin tur orden till personer i hans omgivning som nedtecknade dem. _Texterna gavs en slutlig version under den tredje kalifen _Uthman på #650-talet.

::: #458 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Koranen är _Guds särskilda uppenbarelse till mänskorna och betraktas som _Guds ofelbara ord.

_Eftersom all översättning från ett språk till ett annat innebär att många betydelser och nyanser går förlorade, menar muslimer att man helst bör läsa _Koranen på original-språket. _Därför är det betydelse-

fullt för alla muslimer att de lär sig arabiska, oavsett vilken nationalitet eller hemvist de har.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Koranens språk är arabiska och enligt muslimsk tradition kan man endast förstå och tolka _Koranen på rätt sätt när den läses på arabiska.

_Bildbeskrivning
_Foto och teckning.

#1. _Bokrygg med titeln "_Koranens budskap".

#2. _Text på arabiska. _Tecknen har en mycket "flödande" karaktär med långa eleganta linjer omgivna av många snedstreck.

=====

_I _Koranen återfinns många av gestalterna från judarnas och de kristnas skrifter. _Framställningen i _Koranen är dock inte sammanhängande kronologiskt. _Koranens #114 kapitel, _suror, är istället ordnade efter längd, med de längsta först och de kortaste mot slutet,
#868 #458

förutom den allra första som är kortast. _Surorna innehåller till exempel framställningar om skapelsen och historien, om yttersta domen och paradiset, om vikten av bönen och allmosan, om relationen till "_Bokens folk" (judar och kristna), om mäns och kvinnors inbördes förhållanden och mycket annat.

::: #459 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vid sidan av _Koranen har _hadi therna en särställning inom islam. _Hadi ther är berättelser om hur _Muhammed handlade och vad han sade i olika situationer. _Bland muslimska troende har man diskuterat haditherna, och en del har samlats i sex böcker som ofta finns i moskéerna. _Samlingen av skildringar från _Muhammeds liv kallas _Sunna och kompletterar _Koranen, och i denna finns rötterna till många av de traditioner som praktiseras inom islam.

_Du kan läsa mer om _Koranen och _Sunna i kapitlet _Muslimer i denna bok.

_Hi ndui smens vi kti gaste skri fter

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====

_De urgaml a hi ndui ska berättel -
serna, som ursprungl igen skrevs på
sanskri t, fi nns i dag ti ll gängl i ga
i många former och medi er.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _Någon hål l er fram en
utgåva av _Bhagavad _Gi ta. _På
omslaget återges hur pri nsen
_Arjuna (kl ädd i rustni ng och med
pi lkoger på ryggen) vänder sig
knästående ti ll _Kri shna.

=====

_Det fi nns många rel i gi ösa skri fter
i nom hi ndui smen, och det är några av
dem som har fått en särstäl l ni ng som
kanoni ska skri fter. _Al l a hel i ga
texter skrevs ursprungl igen på
sanskri t. _Det är numera utdött som
tal språk, men är fortfarande
rel i gi onens språk.

é @_Vedaskri fterna. _En saml i ng
texter som ti ll kom mel l an ca #1500
och #500 före vår ti deräkni ng.

#870

#459

_Äl dst av dessa är _Ri gveda som bland annat innehåller en skapel sehymn och andra hymner man använde vid religi ösa ceremonier, offerforml er och besvärjel se-forml er.

é @_Brahmantexterna. _Innehåller utredningar och spekul ationer om betydelsen av att offra till gudarna, till exempel som ett sätt att ge extra kraft till gudarna i deras kamp mot de onda demonerna.

é @_Upanishaderna. _Ett hundratal religi önsfil osofiska skrifter. _I dessa skrifter utvecklas tankarna om världssj älen brahman som den högsta verkl igheten, om atman som männi skans sj äl , om återfödel sens kretslopp samsara, om karmas lag som styr återfödel sen och om moksha som det yttersta målet. _Dessa skrifter har spel at stor roll för tänkandet inom hi ndui smen.

::: #460 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Vi d si dan om dessa kanoni ska texter har en senare religi ös skrift #460 #871

också bli vi t en huvudkäl l a i nom
vi ssa del ar av den moderna
hi ndui smen. _Det är _. _Bhagavadgi ta,
som ti l l kom vid ti den för vår egen
ti deräkni ngs börj an och som är en
del av det stora eposet
_. _Mahabharata. _Bhagavadgi ta -- som
betyder _Herrens sång -- handl ar om
pri nsen och kri garen _Arj una som
tvekar i nför att döda sl äkti ngar och
rel i gi ösa guruer i motståndsarmén.
_Körsvennen på hans vagn vi sar si g
vara guden _Kri shna, som börjar
vägl eda _Arj una genom att undervi sa
honom om ol i ka former av yoga.
_Kri shna påmi nner också _Arj una om
kri garens pl i kt, hans dharma, vi l ken
är att döda i kri g.
_Du kan l äsa mer om hi ndui smens
hel i ga skri fter i kapi tlet _Hi nduer
i denna bok.

=== _Bi l dtext =====
_Hi ndui smens hel i ga skri fter är
skri vna på sanskri t.
=====

_Buddhi smens vi kti gaste rel i gi ösa skri fter

=== _Bi l dtext/beskri vni ng =====
_Tri pi taka _Koreana består av en saml ing med över #80 #000 träbl ock som i nnehåll er i nskri pti oner med buddhi sti sk undervi sni ng.
_Saml i ngen förvaras i _Haei nsa-templ et i _Sydgyeongsang-provi nsen, _Sydkorea.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _En stor l okal som l i knar ett "l ager". _Kraftiga och mycket långa trähyll or med många våni ngsplan i nnehåll er tätt packade rader med l i ka stora, tunna träbl ock.

=====

_Även i nom buddhi smen fi nns en stor mängd rel i gi ösa skri fter. _Det fi nns stora ski llnader mel l an de o l i ka buddhi sti ska ri ktni ngarna när det gäl l er vi l ka skri fter som har störst betydel se. _Det fi nns dock några skri fter som är grundl äggande för de fl esta buddhi ster, och de betraktas

#460 #873

=== _Bi | dtext/beskrivning =====
_Buddhismens äldsta skrifter är skrivna på pali.

_Bi | dbeskrivning

_Skript med "krulliga" skrivtecken (de påminner lite om det "snabel-a" som vi använder i nutida mailadresser).

=====

_Under århundradena före vår tid räknade sammanställda buddhistmunkar de heliga skrifterna i "tre korgar" och gav dem auktoritet som _Buddhas och hans närmaste lärjungars undervisning. _Innehållet i de tre korgarna skiljer sig åt:

é @@_Vinaya pitakaa -- första korgen: _Rättesnörets korg. i _Innehåller en biografi över _Buddha och annat berättande material. _Här finns också disciplinregler för munkar och nunnor samt undervisning om mannens förhållande till kvinnor.

é @@_Sutta pitakaa -- andra korgen: _Sutrornas korg. i innehåller

_Buddhas och hans främsta
Lärjungars undervisning i form av
föreläsningar och diskussioner som
_Buddhan hade med sina lärjungar
men också med motståndare.

_Innehåller också skrifter med
verser, visdomsord och tänkespråk.

_En av skrifterna kallas

_. _Dhammapada och är en av de mest
spridda buddhistiska skrifterna.

_Den har översatts till många
språk, även till svenska.

é @@_Abhidhamma pitaka -- tredje
korgen: _Den rena lärans korg. i
_Innehåller skrifter med syste-
matiska utläggningar av _Buddhas
samtal. _Här finns utläggningar
kring buddhismens djupare filosofi
och psykologi. _Dessa skrifter
innehåller också kritik mot
kätterier (falska läror).

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
religiönskap för gymnasi e-
skolan

_Överförd från första upplagan
utgiven av _Sanoma _Utbildning __AB,
_Stockholm, #2013 med
__ISBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Specialpedagogiska skolmyndigheten
#2021

_Volym tio av elva

_Innehåll till volym tio

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_ Olika genrer i religiösa skrifter (#462)	#877
_ Heliga skrifter och kulturen (#470)	#894
_ Heliga skrifter i många former (#471)	#897
_ Nyckeltexter ur olika urkunder (#473)	#901
_ Religion och vetenskap (#474)	#903
_ Tro och vetande -- vänner eller fiender? (#476) . . .	#904
_ Olika förhållningssätt till religion och vetenskap (#481)	#914
_ Frågor i gränslandet (#486)	#925
_ Skapelse eller evolution (#488)	#928
_ Går det att bevisa _Guds existens? (#492)	#935
_ Ethiska frågor och vetenskap	

(#496)	#944
_Etik i praktiken (#498)	#947
_Kärlek och relationer (#499)	#948
_Hälsa och sjukvård (#504)	#957
_Djur och moral (#516)	#982

_Olika genrer i religiösa skrifter

_Den som vill läsa och kunna förstå innehållet i en religiös skrift måste ha klart för sig att det kan finnas olika sorters texter -- genrer -- i en och samma skrift eller bok. _För att kunna förstå och tolka innehållet behöver man avgöra vilken typ av litteratur man har att göra med och vad som är typiskt för just denna genre. _Här följer en beskrivning av de vanligaste textgenrerna som återfinns i världens religionernas heliga skrifter.

_Historiska texter

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Abrahams grav i _Hebron. _Graven är en viktig religiös plats för både judar och muslimer då alla ser _Abraham som sin stamfar.

_Området kring graven har delats upp i två halvor -- en moské och ett judiskt tempel. _De hålls

åtski l da av i srael i sk mi l i tär,
al l t sedan #1994 då en psyki skt
sj uk j udi sk bosättare gick i n på
moské-si dan av graven, öppnade el d
med en kul spruta och dödade #29
bedj ande musl i mer.

_Bi l dbeskri vni ng

_Foto. _Grottan med graven är
sedan l änge i nbyggd i en moské-
byggnad. _Över sj äl va grottan har
en kenotaf (grav utan kropp)
byggts i form av en l i ten val v-
formad, fönsterl ös, grön byggnad
täckt med ett sexkant smönster,
bl ommoti v och kal l i grafi .

=====

_I fl era rel i gi oners skri fter fi nns
texter som berättar om hi stori ska
händel ser. _Fl era av skri fterna i
_Tanak beskri ver det j udi ska fol kets
hi stori a. _I berättel serna namns
händel ser, personer och platser som
hi stori ker och arkeol oger senare har
undersökt med ol i ka

::: #463 ::::::::::::::::::::::::::::::

vetenskapl i ga metoder. _De
hi stori ska ski l dri ngarna har också

#878

#463

en tydlig religiös prägel -- Läsaren förstår att det ytterst sett är _Gud som styr historiens gång. _I dessa skrifter finns många inslag av övernaturliga händelser. _Gud griper in i människornas värld genom olika mirakler och _Gud talar till sitt folk genom profeter. _Även i de andra religionernas heliga skrifter finns berättelser av historisk karaktär. _Nya testamentet berättar om _Jesu liv och om den tidiga kristna kyrkans historia. _Koranen berättar om personer ur judarnas historia och placerar också uppenbarelsen till _Muhammed i ett historiskt sammanhang. _Vedallitteraturen och _Tripitaka återger också händelser som sägs ha förankring i historien.

_Myter

=== _Bildbeskrivning =====
_Medeltida illustration. _Noa och hans familj i _Arken under syndafloden. _Runt _Arken flyger många fåglar omkring (eller vilas på båtens tak). _I vattnet runt _Arken simmar sjöjungfrur och sälar omkring. _Vattnet har börjat dra sig tillbaka så att toppen på kullar och höga tornspiror på byggnader börjar "titta upp" över ytan.

=====
_En del av de berättelser som återfinns i olika religiösa skrifter har övernaturliga inslag av en sådan karaktär att de brukar klassificeras som myter. _I dagligt tal kan ordet myt ha en negativ klang och förknippas gärna med lögnar eller påhitt -- en person som systematiskt ljugar om sig själv och sina upplevelser kallas exempelvis mytoman. _Men i litteraturvetenskapliga sammanhang är myt inte synonymt med

#880 #463

en påhittad berättelse utan syftar vanligtvis på berättelser om gudomliga gärningar i urtiden, som på olika sätt har betydelse för livets nuvarande villkor. _I många olika kulturer

::: #464 ::::::::::::::::::::::::::::::
finns myter som förklarar jordens tillkomst och människans skapelse, varför människor dör eller varför en viss naturformation ser ut som den gör.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Tefillin är små läderkapslar som innehåller pergamentrullar med verser från _Torah. _Tefillin bärs av judiska män under morgonbönen och fungerar som en påminnelse om _Guds ingripande under uttåget av _Israels folk från _Egypten.

_Bildbeskrivning
_Utrullad pergamentrulle från en tefillin. _Sidan innehåller skrift på hebreiska, en teckning av en hand med infogad text på handflata, fingrar och fingertopparna,

samt en cirkel med infogad
fågel figur som även den är fylld
med text.

=====

_Lagar och regler

_Ett viktigt inslag i många religiösa skrifter är regler, bud och förbud. _Många regler berör övergripande moraliska principer som exempelvis att man inte ska döda eller stjäla. _Andra regler kan gälla vilken sorts mat eller kläder som är tillåtna eller förbjudna inom en viss religion och hur religiösa ceremonier ska firas. _Det finns också lagar som reglerar förhållanden mellan människor i ett visst samhälle, till exempel när människor gör affärer och kommer i konflikt med varandra, eller när någon skadar någon annan genom en olyckshändelse. _Det finns också regler för hur

::: #465 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

religiösa ledare, präster, munkar
eller nunnor ska uppträda. _I de

#882

#465

buddhistiska skrifterna finns
exempelvis anvisningar för vad en
munk måste göra för att bli upptagen
i munkorden. _Religiösa lagar har i
många fall tillkommit för flera
tusen år sedan men anses ändå vara
aktuella och relevanta ända in i vår
tid.

_Förkunnande texter

_Många texter i de religiösa
skrifterna har som syfte att under-
visa, vägleda och uppbygga de
troende. _Det kan handla om ned-
tecknade predikningar som hölls av
en religiös förgrundsgestalt inför
en grupp anhängare vid en viss
tidpunkt, men som av troende anses
ha giltighet i alla tider. _Exempel
på detta är predikningar av _Buddha,
_Jesus eller _Muhammed. _Det kan
också röra sig om förmaningar och
undervisning som skrivits och
skickats till en religiös för-
samling, men som troende idag läser
och tar till sig med utgångspunkten
att undervisningen i någon mån också

gäller dem. _Aposteln _Paulus många brev till kristna församlingar, som återfinns i _Nya testamentet, är ett exempel på sådana texter.

_Profetior

_Profetior är texter som härstammar från så kallade profeter och återfinns i flera olika religiösa skrifter, men kanske framförallt i _Bibeln. _En profet är en person med en särskild kallelse att tala _Guds ord direkt till folket. _Han är en sanningssägare som förmanar och varnar folket när de inte längre följer _Guds vägar. _I _Tanak (_Gamla testamentet) finns ett antal skrifter som går under beteckningen _Profeterna. _Under en lång period i judarnas historia fanns profeter som varnade kungen för _Guds straff om kungen inte lydde _Gud. _Andra profetior skådar in i en mer avlägsen framtid. _I _Matteus evangelium hänvisas ofta till profetior i _Gamla testamentet, som enligt de första kristna hade gått i

uppfyller genom Jesus. _Bibeln
sista bok, _Uppenbarelseboken,
innehåller skrämmande framtids-
scenarier, och en del menar att
dessa håller på att uppfyllas i vår
egen tid. _Profetiska texter som
handlar om den yttersta framtiden,
domedagen eller världens undergång,
finns i flera religioner.

::: #466 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Sånger, hymner och poesi

_I flera religiösa skrifter åter-
finns sånger, psalmer och hymner som
har använts vid religiösa ceremonier
eller i enskilda andakter.

_Psalternas i _Tanak innehåller inte
mindre än #150 psalmer. _Ett flertal
av dem uttrycker en gemensam
lovprisning eller tillbedjan från
folket till _Gud, medan andra är
personliga böner om hjälp i svåra
situationer. _Man finner även många
hymner i _Vedaskrifterna.

_Ordspråk, tänkespråk och visdomsord

_En annan genre i den religiösa
litteraturen är vishetslitteratur.

_Det är hela skrifter eller delar av
skrifter som innehåller visdomsord
av olika slag. _Ett exempel är

_Ordspråksboken som återfinns i

_Tanak. _Den har tillskrivits

_Salomo som var kung över _Israel på
#900-talet f.v.t. _Där finns flera

hundra konstmässigt formulerade
ordspråk som berör många aspekter av
livet, inte bara religiösa. _Många

av uppmaningarna påpekar att den
gudfruktige vinner i längden, och
visheten lyfts också fram som en av

_Guds främsta gåvor till mänsklig-

heten. _Ett annat exempel på

vishetslitteratur är _Predikaren,

som också återfinns i _Tanak och som

liksom _Ordspråksboken har till-

skrivits kung _Salomo. _Även

_Triptika innehåller många visdoms-
ord och tänkespråk.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Två prinsar i en trädgård. _Från
_Gitagovi nda, ett diktverk skrivet
på sanskrit av _Jayadeva som levde
i _Indien på #1100-talet.

_Bildbeskrivning
_Illustration. _De två unga
prinsarna sitter mitt emot
varandra. _De är barhuvade och bär
sitt hår så långt att det når ned
under midjan på dem. _De bär
kortärmade trånga tröjor som
lämnar magen bar och vida byxor.
_De är båda barfota.

=====
::: #467 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Evangelier

=== _Bildtext/beskrivning =====
_En teater gör reklam för "_The
_Passion _Play," som #2004
spelades för #89:e året i rad i
_Union _City, _New _Jersey.
_Teaterpjäser som skildrar
passionshistorien har länge varit
en tradition bland kristna i

_Amerika och i andra länder.
_Traditionen fick en ökad
popularitet efter filmen " _The
_Passion of the _Christ," _Mel
_Gibsons våldsamma skildring av
_Jesus lidande och korsfästelse.

_Bildbeskrivning
_Foto. _Teater med en stor
affischbild som föreställer den
törnekrönte _Jesus.

=====
_Evangelier är en speciell litterär
genre som i princip bara återfinns i
_Nya testamentet. _Den litterära
formen påminner om andra antika
skrifter om filosofer och under-
görare, men det är bara de skrifter
som handlar om _Jesus som kallas
evangelier. _Evangelium betyder
"glatt budskap" och evangeliernas
syfte är att sprida det glada
budskapet om _Jesus, att betona hans
enorma betydelse och väcka tro på
honom. _Evangelierna berättar om
händelser ur _Jesus liv, och på så
sätt har de en historisk anknytning.
_Men de har också ett tydligt

budskap som framträder genom att de återger _Jesu egen förkunnelse och betonar att _Jesus är den _Messias som judarna har väntat på. _Enligt traditionen skrevs de fyra evangelierna av _Jesu lärjungar _Matteus, _Markus, _Lukas och _Johannes, eller personer med nära anknytning till dessa. _Det finns även några andra evangelier, men kyrkan har inte accepterat dem som kanoniska skrifter.

_Att läsa och tolka heliga skrifter

_All läsning av en text innebär tolkning. _Oavsett vilken sorts text det handlar om så uppfattar olika läsare texten på olika sätt. _I alla tider har religiösa ledare, skriftlärda och enskilda troende försökt uppfatta och ta till sig innehållet i de heliga skrifterna och förstå hur man ska tillämpa det. _Ett problem för många som läser de religiösa skrifterna idag är det faktum att de skrevs för flera tusen år sedan, av människor med en annan

världsbi ld än vår. _De räknade med gudomliga ingripanden på ett mycket konkret sätt, till exempel att gudarna orsakade översvämningar och andra naturfenomen, väckte upp döda eller botade sjuka. _För många kan det vara svårt att förena sådana berättelser med dagens världsbi ld. _Hur förhåller man sig till påståenden och berättelser i de religiösa skrifterna som verkar krocka med dagens världsbi ld och de vetenskapliga upptäckter som görs?

::: #468 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Ett annat problem är att skrifterna tillkom i samhällen och kulturer med traditioner och värderingar som i många fall skiljer sig från de som finns i vårt eget samhälle. _I vilken mån ska man ta hänsyn till de sociala och kulturella förhållanden som rådde när skrifterna tillkom? _Gäller de heliga skrifternas lagar och regler i alla tider, eller är vissa tidsbundna? _Kan man helt enkelt hoppa över vissa regler helt och hållet,

#890

#468

eller ska man försöka se till syftet bakom reglerna och anpassa själva tillämpningen till det moderna samhället? _Beroende på hur man tolkar de religiösa skrifterna kan man komma fram till olika svar.

_Det finns flera olika sätt att förhålla sig till de heliga skrifterna. _Ett sätt är att betrakta dem som vilka andra historiska skrifter som helst. _I sådana fall läser man dem på liknande sätt som man läser andra forntida eller antika skrifter. _Man fokuserar på det litterära innehållet och undersöker det historiskt, kulturellt och språkligt. _Detta kallas ibland för _historisk tolkning. _För troende kan det visserligen vara intressant att läsa de religiösa skrifterna på detta sätt, men man stannar inte där. _Om man betraktar skrifterna som heliga så har de en innebörd som går bortom det rent historiska och litterära.

_En del religiösa människor menar att de heliga skrifterna är _Guds

egna ord till alla människor i alla
tider. _Allt som står i skrifterna
är därför bokstavligen sant och
tolkningen ses som entydig. _Det var
_Gud själv som styrde och
inspirerade författarna när de
skrev, även om de själva valde de
språkliga uttrycken. _Innehållet och
budskapet kommer direkt från _Gud,
och kan därför inte vara felaktigt.
_Ett exempel är de som hävdar att
_Bibels berättelse om att jorden
skapades på sex dagar är bokstav-
ligen sann. _Man kan säga att de som
förhåller sig till de heliga skrif-
terna på detta sätt har en _-entydig
tolkning. _Ibland har detta även
kallats för en _-bokstavstrogen
tolkning. _Det förekommer att ordet
_fundamentalism

::: #469 ::::::::::::::::::::::::::::::
används för att beskriva en sådan
syn på de religiösa skrifterna, men
det ordet har fått en något negativ
klang och har blivit ett ord som
används om all form av religions-
utövning som personen själv anser
vara alldeles för renlärig.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Palestinska flickor i _Gaza _City
studerar den heliga _Koranen i en
undervisningssatsning som stöds av
den islamiiska rörelsen _Hamas.

_Bildbeskrivning

_Foto taget rakt uppi från.

_Beslöjade flickor sitter i cirkel
med uppslagna böcker framför sig.

=====

_Andra menar i stället att de
heliga skrifterna alltid måste
tolkas. _Guds ord och tilltal finns
i skrifterna, men det måste omtolkas
i varje tid. _Om man vill förstå det
gudomliga budskapet måste man sätta
in varje skrift i dess historiska,
kulturella och språkliga sammanhang,
för att på så sätt kunna komma åt
själva "andemeningen" i texterna.
_Detta kallas ibland för en
_. historisk-kritisk eller
_-symbolisk tolkning. _Här kommer
olika religiösa människor och
grupper till olika slutsatser. _En
del menar att vissa regler bara

gälla i vissa tider, medan andra hävdar att reglerna bör följas i alla tider, även om de delvis måste anpassas till det moderna samhället.

_Exempelvis försöker många judar följa matreglerna i _Toran, medan de inte längre följer reglerna kring djuroffer. _Ett annat exempel är de muslimer som menar att _Koranens förbud

::: #470 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

mot ränta bör gälla i det moderna samhället. _Andra muslimer hävdar istället att räntor är en absolut nödvändig del av en fungerande ekonomi. _De menar att _Koranen bara förbjuder _oockerräntor (oocker = utnyttjande och utsugning).

_Heliga skrifter och kulturen

_Religiösa skrifter har i alla tider påverkat kulturen. _I de västerländska samhällenas kulturer kan vi än i dag se många spår av texter, teman och berättelser från _Bibeln.

_Åtskilliga böcker, filmer och teaterpjäser som tillkommit i fram-

förallt västvärlden har haft bibliska motiv. _Det kan dels handla om bibliska historier och personer som framställts i en nytolkning, men det handlar också om teman som hämtats ifrån religionens värld, till exempel kampen mellan gott och ont, _Gud och djävulen, änglar och demoner, domedagen eller messiasgestalter som offerar sig själva för att rädda mänskligheten. _Några exempel på moderna böcker och filmer där man kan ana inspiration från _Bibeln är _- _Sagan om _Ringen; (_J. _R. _R. _Tolkien), _- _Häxan och Lejonet; och övriga böcker i _Narnia-serien (_C. _S. _Lewis), _- _Bröderna _Lejonhjärta; (_Astrid _Lindgren), _- _Star Wars; -filmerna och _Matrix-filmerna.

_Även i det svenska språket ser vi spår av _Bibeln som lever kvar i många klassiska ordspråk, talesätt och uttryck. _Här följer några exempel:

é _En ulv i fårakläder (_Matt #7: #15).

é _Falla i god jord (_Matt #13: #8, #470

#895

_Mark #4: #8, _Luk #8: #8).
 é _Frid och fröjd (_Rom #14: #17).
 é _Förbjuden frukt smakar alltid
 bäst (#1 _Mos #3: #6).
 é _Gå genom eld och vatten (_Ps
 #66: #12 och _Jes #43: #2).
 é _I tid och otid (_Ords #29: #20 och
 #2 _Tim #4: #2).
 é _Kasta pärlor för svin (_Matt
 #7: #6).
 é _Rinna ut i sanden (#1 _Mos
 #38: #9).
 :::: #471 ::::::::::::::::::::::::::::::
 é _Roten till det onda (_Job #19: #28
 och #1 _Tim #6: #10).
 é _Rätt ska vara rätt (_Ps #94: #15).
 é _Ta någon under sina vingar
 (_Ps #36: #8).
 é _Tro, hopp och kärlek (#1 _Kor
 #13: #13).
 é _Väga sina ord på guldvåg (_Syr
 #28: #24--#25).
 é _Öga för öga och tand för tand
 (#2 _Mos #21: #24).
 é _Det är _A och _O (_Upp. #1: #8).

=== _Bildbeskrivning =====
_Scen från filmatiseringen av
" _Sagan om ringen". _Hjälten
_Frodo (sedd uppi från) famlar
efter ringen som singlar genom
luften. _Han skall just fånga den
på sitt pekfinger.

=====

_Heliga skrifter i många former

_Det vanligaste sättet att möta
heliga skrifter är i form av ned-
skrivna texter. _Att den skrivna
traditionen under lång tid har varit
stark kan man ana av själva
begreppet _-helig skrift;. _Men
faktum är att innehållet i många av
de heliga skrifterna från början har
spridits som muntliga traditioner.

_Dessutom har det genom historien
funnits religioner i många länder
och kulturer där man inte ens

::: #472 :::::::::::::::::::::::
har haft ett skriftspråk. _Därför
kunde det kanske vara mer rätt-
visande att tala om heliga _källor.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Dödahavsrullarna hittades i elva
grottor i _Qumran nära _Döda
_Havet, mellan #1947--#1956.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Arkeologer arbetar med
utgrävningar i ett torrt landskap.

=====

_Idag kan vi möta gamla heliga
källor i många nya former, inte bara
som skrift. _Det har producerats
många filmer med berättelser och
gestalter från de olika
religionernas heliga skrifter. _I
_Indien har det gjorts en stor mängd
spelfilmer som återger olika guda-
berättelser. _Åtskilliga berättelser
ur _Bibeln har filmats i många olika
versioner. _Det har till exempel
producerats mer än tusen olika
spelfilmer om _Jesus, _Det finns
dock inte särskilt många spelfilmer
om profeten _Muhammeds liv. _Detta
hänger förmodligen i hop med bild-
förbudet som länge varit utbrett
inom vissa delar av islam. _En av de
mer kända _Muhammed-filmerna är

#898

#472

_The _Message; från #1977.

_Muhammed syns aldrig i bild och man hör inte heller hans röst, men i vissa scener tar kameran _Muhammeds plats och skådespelarna talar till kameran.

_Det finns också en mängd serieteckningar och seriealbum som återger berättelser ur både _Gamla och _Nya testamentet. _Teckningsstilen kan variera, allt från mycket realistiska teckningar till en mer barnlig stil. _Det finns till och med seriebiblar i japansk

::: #473 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

manga-stil. _I _Indien är det också mycket vanligt med seriealbum som skildrar berättelser ur hinduismens rika gudavärld. _Det traditionella bildförbudet inom flera grenar av islam har gjort att det har varit ovanligt med serieteckningar som bygger på muslimska skrifter. _På senare år har det dock dykt upp flera seriealbum som vänder sig till muslimska barn. _Även tecknade filmer med innehåll från _Koranen har publicerats, och många sådana

filmer finns numera tillgängliga via _You_Tube på internet.

_Eftersom flera traditionella berättelser finns med i både judendomens, kristendomens och islams heliga skrifter har det varit möjligt med filmer som vänder sig till anhängare av alla dessa världsreligioner. _När det amerikanska filmbolaget _Dreamworks producerade den tecknade filmen _- _Prinsen av _Egypten, som återger berättelsen om _Mose och uttåget ur _Egypten, lät man både judiska, kristna och muslimska ledare granska och godkänna den innan den lanserades offentligt.

_Via internet kan man möta heliga skrifter i olika former, bland annat som texter, bilder, serieteckningar och filmer. _En annorlunda och mycket kreativ version av _Bibeln är _- _The _Brick _Testament. _En grupp Lego-entusiaster har framställt många av _Bibels berättelser med hjälp av Legofigurer i miljöer uppbyggda av Legobitar.

_På bokens webbplats finner du

Länkar till webbplatser som publicerar heliga urkunder i olika former.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Brick _Bible

_Bildbeskrivning
_Bok med titeln "_The _Brick
_Bible, _The _New _Testament". _På
omslaget återges bilder med olika
scener från evangeliet uppbyggda
av legobitar. _Bland dessa bilder
förekommer såväl nattvarden som
korsfästelsen.

=====

_Nyckeltexter ur olika urkunder

_På bokens webbplats finner du hän-
visningar till texter från världs-
religionernas kanoniska skrifter med
utgångspunkt i några teman som rör
några centrala områden i reli-
gionernas trosuppfattningar, bland
annat dessa:

gudsbilder, skapelsen,
människosyn, synd och frälsning,

döden och i livet därefter, regler
och moral.

::: #474 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Rel i gi on och vetenskap

=== _Bi l dbeskr i vni ng =====
_Foto. _Pl aneten j orden sedd från
rymden. _Vi rvl ar av vi ta mol n
avtecknar sig mot mörka hav och
rödakti ga konti nenter.

=====

::: #475 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_När man tar del av aktuella
debatter om religi on och vetenskap
kan man lätt tro att det finns två
olika sidor som argumenterar mot
varandra. _På ena si dan finns de som
hävdar att vetenskapen kan förkl ara
hur uni versum har uppstått, hur
li vet har utveckl ats och hur naturen
fungerar. _De menar att det därför
inte finns några skäl att tro på
några gudar. _På andra si dan finns
de som hävdar att det måste finnas
en gud bakom allt vi ser i uni ver-
sum, att j orden har skapats som det
står i de heli ga skri fterna, och att
#475 #903

vetenskapen -- i den mån den mot-
säger detta -- har fel i dessa
frågor.

_I själva verket finns det många
olika sätt att se på förhållandet
mellan religion och vetenskap. _I
det här avsnittet ska vi se närmare
på några av de vanligaste synsätten.

_Vi ska också undersöka några av de
ämnen som brukar diskuteras i dessa
sammanhang, nämligen synen på
skapelse och evolution, argument för
och emot _Guds existens samt etiska
frågor i förhållande till religion
och vetenskap.

::: #476 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Tro och vetande -- vänner eller
fiender?

_Förhållandet mellan tro och vetande
har diskuterats i många århundraden.

_I _Sverige har det under senare år
tidvis varit ganska hårda debatter

kring detta ämne. _Det är inte
ovanligt att man hör människor

uttala sig om tro och vetande på

följande sätt: "_Tro får man göra i

#904

#476

kyrkan, det är vetenskapen som ger oss sanningen" eller " _Hur kan någon tro på _Gud nu när vetenskapen har bevisat allting?" _Många tänker att _tro främst handlar om övertygelser -- påståenden och uppfattningar som inte går att bevisa -- medan man förknippar _vetande med säker och tillförlitlig kunskap, något som är bevisat. _Därför menar de att tro och vetande står i konflikt med varandra eller att de till och med är varandras motsatser. _Detta är en felaktig beskrivning som utgår från en missuppfattning av de två begreppen och en missuppfattning av vad vetenskap är.

_Tro kan betyda olika saker

_Som vi sett i inledningskapitlet (sid. #28 f) kan ordet _tro ha olika betydelser när vi använder det i vårt vardagsspråk. _J huvudsak kan man se två generella betydelser av ordet. _Den ena är när vi gör ett kunskapsmässigt sakpåstående, till exempel "jag tror att klockan är

#12" eller "jag tror att universum är oändligt". _Den andra betydelsen handlar om att ha tillit till eller förli ta sig på något, till exempel "jag tror på kärleken". _Religiösa övertygelser är i många fall uttryck för båda sorternas tro. _Den som säger: "_Jag tror på _Gud" menar att han eller hon både _-tror att; _Gud finns (ett kunskapsmässigt sakpåstående) och att han eller hon _-har tillit; till _Gud. _Traditionellt sett har många menat att religiösa övertygelser ligger :: #477 :: utanför vetenskapen, eller att de är oåtkomliga för vetenskapen. _Det stämmer inte riktigt. _Vissa religiösa uppfattningar och _Övertygelser skulle kunna gå att utsätta för vetenskaplig prövning, till exempel tron på _Jesu uppståndelse eller tron att bön kan påverka tillvaron. _Men det finns också religiösa övertygelser som är oåtkomliga för vetenskapliga undersökningar, till exempel uppfattningar om gudars egenskaper, tron på #906 #477

religiösa skrifters helighet eller
uppfattningar om livet efter döden.

_Vetenskapen förklarar verkligheten

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En forskare studerar något
i ett mycket stort mikroskop.

_Forskaren är i förd skyddskläder
med huva och bär kirurghandskar
och munskydd.

=====

_Det finns ingen enhetlig definition
av vad vetenskap är eller hur
vetenskap bedrivs -- definitioner
och metoder kan skilja sig åt mellan
olika vetenskapliga grenar. _Enkel t
uttryckt kan man säga att grunden
för vetenskap (framförallt natur-
vetenskapen) är det vi kan iaktta
med våra fem sinnen eller med
mätinstrument, i kombination med
vårt logiska tänkande. _Forskare
studerar en viss företeelse med
hjälp av olika vetenskapliga metoder
och formulerar teorier som beskriver
och förklarar företeelsen. _Inom
naturvetenskapen hävdar man inte att

#477

#907

_Vetande är också en sorts tro

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Silhuetterna av en gammaldags vindsnurra och en rad kala lövträd avtecknar sig mot en norrskenshimmel.

=====

_Man brukar förknippa ordet _vetande med vetenskap, men delta är till stor del missvisande. _Man kan säga att all vetenskap egentligen är ett uttryck för en viss typ av tro. _Den som hävdar att vi överhuvudtaget kan veta något, uttrycker samtidigt en tro på att vara sinnen och vart förnuft kan ge oss kunskap om verkligheten. _Inom vetenskapen presenterar man kunskapsmässiga sakpåståenden som har mer eller mindre starka belegg. _Vetenskapen kan inte slutgiltigt bevisa exakt hur verkligheten är uppbyggd och hur den fungerar. _Vetenskap och vetande handlar snarare om att tro på (i betydelsen _anta vara sann) den beskrivning

av verkligheten som för närvarande har starkast belägg och störst förklaringsvärde.

_Mycket av det vi vanliga människor utanför forskarsamhället påstår oss veta handlar också om tro i betydelsen _ tilltro eller _ tillit.

_Vi intalar oss att vi vet ganska mycket om tillvaron, men till stor del bygger vår kunskap inte på några egna iakttagelser eller experiment.

_Vår kunskap bygger istället på att vi har tagit del av det som vetenskapen har kommit

::: #479 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

fram till. _Vi vet egentligen inte, utan vi litar på vad forskare har presenterat -- med andra ord utgår vår kunskap från vår _ tilltro till forskarna.

_Det finns vissa skillnader mellan tro och vetande

_Vi har nu sett att tro och vetande inte är varandras motsatser och att det inte går att göra en skarp åtskillnad mellan dem. _Det är dock

många som ändå vill betona olikheterna mellan tro och vetande, och det är framförallt på två plan som det finns goda skäl att göra det.

é @@_Tro bortom vetenskapen; _Inom religioner och andra livsåskådningar finns en del trosövertygelser och uppfattningar som ligger bortom vetenskapen. _De går inte att undersöka med några vetenskapliga metoder och man kan därför inte hitta några vetenskapliga belägg för dem. _Det går inte heller att motbevisa dem med hjälp av vetenskapliga metoder. _Exempel på sådana trosuppfattningar är tron på _Jesus som _Guds son eller tron på religiösa skrifterns helighet.

é @@_Subjektiva källor till tron; _De trosövertygelser som ligger bortom vetenskapen kan till stor del byggas på visioner eller auditivon, uppenbarelser och känslomässiga upplevelser som en person har haft. _Det handlar i så fall om subjektiva källor som är oåtkomliga för vetenskaplig

undersökning. _Den "kunskap" en religiös person får utifrån dessa källor är subjektiv, individuell och personlig.

_Övertygelser som grundas på subjektiva upplevelser kan vara mycket starkare än de som vilar på vetenskapligt kontrollerbara grunder. _Den som till exempel fått visshet om _Guds existens genom känslomässiga upplevelser hotas inte av att upplevelserna är oåtkomliga för vetenskapen. _En sådan tro rubbas inte av några vetenskapliga belegg eller logiska argument på samma sätt som det vi brukar kalla vetande.

_Det kan alltså finnas skäl till att skilja på tro och vetande, om
::: #480 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
man definierar tro som
_-övertygelser som går utöver vetenskapen; och om man definierar vetande som _-kunskapsmässiga sakpåståenden som går att pröva med vetenskapliga metoder; _Vetenskap är byggd på ett kollektivt instämmande och utomståendes kontroll.

_Det ger en bas av fakta som är allmänt accepterad i samhället. _En enskild individ kan sedan komplettera dessa fakta så att den helhet som uppstår också innehåller privata övertygelser, alltså föreställningar om existensen av sådant som inte kan bevisas vetenskapligt. _En sådan helhetssyn innehåller alltså såväl vetande som tro.

_Moral

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Sedan flera år pågår forskning för att bland annat kunna upptäcka hur människans förmåga till empati är relaterat till olika aktiviteter i hjärnan.

_Bildbeskrivning
_Datortomografisk bild. _Tvärsnitt genom hjärnan. _På bilden framträder olika grad av aktivitet som olika färger.

=====
_Både religion och vetenskap har något att säga om moralen -- vad som
#480 #913

är rätt och fel, gott och ont. Inom vissa religioner hävdas att moralen är given av Gud, och att det ytterst sett är Gud som avgör vad som är rätt eller fel. Detta är religiösa övertygelser som knappast går att belägga med vetenskapliga metoder. Vetenskapen verkar å sin sida kunna finna belägg för hur våra moraliska föreställningar kan ha uppkommit genom evolutionen. Men vetenskapen verkar ändå inte kunna fastställa slutgiltigt vad som är rätt och fel. Vetenskapen kan därför inte heller ge något tydligt svar på hur föreställningen om människovärdet kan uppstå.

::: #481 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

Olika förhållningssätt till religion och vetenskap

=== Bildbeskrivning =====
Foto. En ung människa står med höjda armar ovanför en liten blå fjällsjö. Sjön är omgiven av branta berg.

=====

_På liknande sätt som många påstår att det finns en konflikt mellan tro och vetande så är det en utbredd uppfattning att religiös tro och vetenskap står i konflikt med varandra. _Andra menar att konflikterna är överdrivna eller att det inte finns någon konflikt alls. _Det finns många olika sätt att se på förhållandet mellan religiös tro och vetenskap, men man kan urskilja fyra huvudtyper av förhållningssätt eller modeller.

#1. _Vetenskapen är den bästa metoden för att förstå verkligheten

_En mycket vanlig inställning är att det finns en konflikt mellan religiös tro och vetenskap, en konflikt som blir synlig då religionerna gör anspråk som strider mot vetenskapen. _Man hävdar att den vetenskapliga metoden -- som vilar på objektiva iakttagelser och empirisk forskning -- är den bästa metoden för att undersöka

i nom vetenskapen. _Men när det handlar om religiösa föreställningar som inte går att pröva vetenskapligt så hamnar religionen helt utanför vetenskapen.

_Människor som har den här synen på förhållandet mellan vetenskap och religiös tro kallas ibland för _naturalister. _De menar att allt i tillvaron i princip går att förklara med förnuftets och vetenskapens hjälp (även om vi kanske aldrig helt kommer att lyckas med det), och att det inte finns utrymme för något övernaturligt. _Det här synsättet kan beskrivas som en _-naturalistisk modell; och är vanligt hos många icke-religiösa.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Figur #1. _Naturalistisk modell

_Bildbeskrivning

_Modell där ett mindre fält som betecknar "_Tro" är omgivet av ett större fält som betecknar "_Vetenskap".

#2. _Religiösa tron ger de slutgiltiga svaren

_Konflikttanken finns också i en utformning där man menar att det är den religiösa tron som har den slutgiltiga sanningen, och detta kan då beskrivas som en _-trosgrundad modell; _Man utgår från att tron är grunden för kunskap och står över förnuftet och vara sinnen.

_Religiösa människor som har detta synsätt accepterar det som vetenskapen kommer fram till så länge det inte krockar med de egna religiösa övertygelserna. _Till stor del kan vetenskapen användas för att bekräfta den egna tron. _Vetenskapen förklarar hur naturen fungerar och pekar samtidigt på att _Gud måste finnas. _På så sätt rymms vetenskapen inom tron. _Men när forskare presenterar vetenskapliga påståenden som strider mot de religiösa övertygelserna så är det alltid vetenskapen som har fel. _Ibland hävdas

att forskare missotolkar sina fynd
eftersom de utgår från en ateistisk
världsbild, eller till och med att
de medvetet undanhåller sanningen
för att leda människor bort från
_Gud.

_Det här synsättet hittar man
bland annat hos troende som gör en
så kallad _-entydig tolkning av de
religiösa skrifterna (se även sid.
#166 i denna bok), till exempel de
som hävdar att skapelsen måste ha
gått till precis så som den beskrivs
i _Bibeln.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Figur #2. _Trosgrundande modell

_Bildbeskrivning

_Modell där ett mindre fält som
betecknar "_Vetenskap" är omgivet
av ett större fält som betecknar
"_Tro".

=====

#3. _Religion och vetenskap svarar på olika frågor

_Ett tredje synsätt bygger på att man betonar skillnaderna mellan vetenskap och religiös tro. _Man hävdar att vetenskap och religiös tro är två vitt skilda områden som behandlar helt olika sorters frågor. _Vetenskapen sysslar med fakta, hur saker är, hur universum och naturen fungerar. _Religion handlar däremot om frågor som rör religiösa _Övertygelser, människans förhållande till högre makter, vilket _syfte livet och tillvaron har, vad som sker efter döden och så vidare. _Religion behandlar också frågor som rör mening och värde -- hur saker och ting _bör vara. _Eftersom religion och vetenskap hanterar frågor från helt olika områden kan detta synsätt därför beskrivas som en _dualistisk modell. _Ordet _dualism används ofta när två synsätt eller företeelser står i

motsatsförhållande till varandra.

_Människor som utgår från den här modellen hävdar att religion och vetenskap bör hållas isär.

_Religionerna har ingenting att tillföra vetenskapen, och ska därför inte blanda sig i vetenskapen.

_Vetenskapen ska å sin sida inte uttala sig om frågor som rör religiösa föreställningar och övertygelser.

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Figur #3. _Dualistisk modell

_Bildbeskrivning

_Modell med två lika stora fält där det ena fältet betecknar "_Vetenskap", och det andra "_Tro".

=====

#4. _Religion och vetenskap går att förena

_Det fjärde synsättet utgår från att det finns en stor samstämmighet eller harmoni mellan religionen och
#484 #921

vetenskapen, och kan därför beskrivas som en . harmoni modell .

_Religion och vetenskap beror olika områden och bidrar med olika perspektiv till kunskapen om tillvaron. _En del frågor rör sig helt och hållet inom vetenskapens

::: #485 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

område, till exempel naturlagarna, matematiska formler, . hur universum är uppbyggt, . hur naturen fungerar, hur människor och djur har utvecklats och så vidare. _När det gäller dessa frågor finns det inte något utrymme för religiös tro, men religionen säger inte heller emot vetenskapen.

_En del frågor handlar istället om sådant som är oåtkomligt för vetenskap och forskning, till exempel religionernas uppfattningar om varför vi finns, etiska frågor, människovärdet, gudars egenskaper, läror om synd och förlåtelse, tron på religiösa skrifers helighet och andra trossatser. _Detta rör sig enbart om trosfrågor, och vetenskapen har inget att tillföra.

_I viss utsträckning handlar alltså vetenskap och religiös tro om olika saker. _Men det finns också ett fält där religiös tro och vetenskap kan finnas sida vid sida, ett överlappande fält. _När konflikter mellan tro och vetenskap uppstår försöker man lösa dessa genom att behandla dem ur både religiösa och vetenskapliga perspektiv. _Man strävar efter att nå en allt större samstämmighet eller harmoni mellan religiös tro och vetenskap.

_Religiösa människor som har detta synsätt accepterar i allmänhet det som vetenskapen kommer fram till, och de ser ingen egentlig konflikt mellan vetenskapen och de egna religiösa övertygelserna. _Genom att lära sig mer om hur naturen fungerar lär man sig mer om _Gud. _Likaså kan de ha en övertygelse om att de religiösa skrifterna har ett gudomligt ursprung, samtidigt som de tar till sig forskningens rön när det gäller skrifternas tillkomst och innehåll. _Det är vanligt med en

flertydig tolkning av de religiösa
skrifterna (se även sid. #166 f).

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Figur #4. _Harmoni modell

_Bildbeskrivning
_Modell med två lika stora fält
som delvis överlappar varandra.
_Området där fälten överlappar
varandra betecknar både
"_Vetenskap" och "_Tro".

=====
::: #486 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns flera exempel i historien
på att den etablerade religionen har
uppmuntrat och drivit vetenskapen
framåt (även om det också finns
flera exempel på motsatsen). _Under
den europeiska medeltiden var det
kyrkan som bedrev all vetenskaplig
forskning. _Universitetet uppstod ur
klosterskolorna och det växte fram
forskning inom många ämnen som
fortfarande studeras på univer-
sitetet i vår egen tid. _Under _Sång
tid förvaltade muslimska astronomer
#924 #486

och filosofer arvet från den antika grekiska vetenskapen, och dessa kunskaper spreds sedan vidare till Europa. Musliska lärde bidrog också till vetenskapen genom att utveckla matematiken.

_Frågor i gränslandet

_Det finns flera ämnen och frågeställningar som rör sig i gränslandet mellan religion och vetenskap, frågor som religionerna intresserar sig för och som i vissa fall fortfarande är ett mysterium för vetenskapen. _Har följande några exempel på frågor som både religion och vetenskap har anknytning till?
é @@_Hur har universum kommit till?
_Har universum bildats av en slump, ur ingenting? _Har någon eller något satt igång allt i hop?
_Vad fanns före universum?
é @@_Hur kan man förklara livets utveckling? _Har alla levande varelser utvecklats enbart genom slumpmässiga mutationer och ett naturligt urval, eller kan en

gudomlig kraft har varit
inblandad?

é @@_Går det att bevisa guds
existens?; _Finns det några belegg
eller argument som talar för att
det kan finnas något gudomligt i
tillvaron, eller talar argumenten
starkare mot existensen av gudar?

é @@_Hur avgör man etiska frågor?;
_Hur kan man avgöra vad som är
rätt och fel i olika situationer?
_Vilka regler bör

::: #487 :::::::::::::::::::::::::::::::
samhället ha när det till exempel
gäller frågor kring livets gränser
-- när livet börjar och slutar?
_Har vetenskapen alla svaren,
eller kan religionerna bidra med
viktiga perspektiv?

é @@_Vad är en människa?; _Är
människan endast ett högt
utvecklat djur, eller är människan
något mer än så? _Varifrån kommer
människovärdet? _Vilken grund har
de mänskliga rättigheterna?

é @@_Vad händer efter döden?;
_Måljontals människor som varit
nära döden påstår sig ha upplevt

ett medvetet liv bortom döden.
_Kan alla sådana nära-döden-
upplevelser förklaras vetenskap-
ligt, eller kan de också vara
tecken på att livet fortsätter
efter döden?

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Jorden i centrum med himlavalvet
över -- den antika världsbilden
skymtar fram i äldre texter,
berättelser och uttryck. _Först
under #1800-talet blev den helio-
centriska världsbilden mer allmän
i människors föreställningsvärld.
(_Kolorerat träsnitt #1800-talet)

_Bildbeskrivning
_Träsnitt. _Världen återges som
en platt jordyta med berg, skogar,
sjöar och städer under ett högt
valv där stjärnorna, solen och
månen sitter. _En man i förgrunden
har stuckit huvudet rakt igenom
detta valv och skådar en värld
bortom himlavalvet. _Denna värld
består av olika sfärer med moln
och ljus. _I den översta sfären

evol uti onerade synen på naturen.

_Den mekani sm för evol uti onen som

_Darwi n beskrev har sedan dess utveckla ts, fördj upats och kompletterats och idag är evol uti onen en central del i förståel sen av all biologi i nkl usi ve männi skans sl äkt- skap med andra levande organi smer.

_Mycket förenkla t kan man beskri va evol uti onen som att arternas utveckli ng har skett genom sl umpvi sa mutati oner och naturl igt urval , det vi ll saga att de bäst anpassade indi vi derna för si na gener vi dare genom att producera avkomma. _Det råder en stor samstämmi ghet (veten- skapli g konsensus) i forskarvärlden om att evol uti onen är ett faktum.

_Medan många religi ösa mer eller mi ndre har accepterat evol uti onen, har andra helt avvi sat den. _För vi ssa har det varit svårt

::: #489 :::::::::::::::::::::::::::::::

att förena tron på att männi skan är skapad till _Guds avbi ld med tanken på en gradvi s utveckli ng samt att männi skan skul le härstamma från dj uren.

#489

#929

_Bl and dagens kristna, judar och muslimer kan man i huvudsak finna två huvudtyper av uppfattningar när det gäller synen på skapelse och evolution. _Vilket synsätt man har beror till stor del på hur man förhåller sig de religiösa texterna som skildrar skapelsen -- ska dessa uppfattas som bokstavligen sanna eller är de symboliska beskrivningar i en förgången världsbild vars syfte är att ge svar på livsfrågor?

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Laboratoriechefen _Laszlo _Csi ba
kontrollerar ___DNAj -prov från
växter som förvaras i ett kylrum i
_Jodrell -laboratoriet i _The
_Royal _Botanic _Gardens, _Kew,
_London.

_Bildbeskrivning
_Foto. _I kylrummet förvaras små
djupfrysade flaskor med prover i
grunda och breda lådor. _En
forskare som bär handskar lyfter
upp en av flaskorna.

=====
#930 #489

_Kreati onism

_Enligt kreati onismen (av engel skans
_. creati on, skapel se) kan den
väl ordnade naturen och alla varel ser
med deras i nveckl ade organ i nte kan
ha till kommit av en slump eller
genom gradvis

::: #490 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

utveckling. _Kreati onisterna menar
att universum och livet på jorden
har till kommit mer eller mindre
exakt så som det beskrivs i _Bi bel ns
första bok, samt att _Gud skapade
hel t färdigutveckl ade arter. _Vi ssa
kreati onister hävdar också att
skapelsen skedde på sex vanliga
#24-timmarsdygn för omkring sextusen
år sedan.

_Kreati onister tar avstånd från en
stor del av den moderna vetenskapens
teorier när det gäller jordens
till komst och evolutionen. _I de
fall vetenskapen säger emot _Bi bel n
är det vetenskapen som har fel. _Man
hävdar att forskarna har miss-
uppfattat, och ibland även medvetet

förvrängt, sina forskningsresultat
så att de ska passa med deras för-
utfattade meningar om evolutionen.
_De flesta kreatonister kan sägas
representera den _-trosgrundade
modellen; som presenterades
tidigare.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_I ___USA har det hållits flera
domstolsförhandlingar angående
rätten för kristna skolor att
undervisa om kreatonism eller
_Intelligent _Design i stället för
evolutionsteori n.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Två böcker ligger
travade på en skolbänk i ett
klassrum. _Den undre boken har
titeln "_Biologi", den undre
titeln "_The ___NIV _Study _Bible".

=====
_- _Intelligent _Design; har på
senare år framställts som ett alter-
nativ till kreatonismen. _Enligt
föreläsarna för _Intelligent
_Design inser alla som studerar

naturen att det mesta verkar vara designat: växter, djur och människor är sinnrikt konstruerade och varje liten del har ett bestämt syfte.

_När det nu verkar finnas en sådan komplicerad design i allt är det rimligt att föreställa sig en intelligent och mäktig varelse som ligger bakom detta, en designer.

_Man behöver dock inte definiera denna varelse som _Gud eller

::: #491 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

till skriva den några särskilda egenskaper. _Intelligent _Design-rörelsen är stark framförallt i __USA, där företrädarna menar att detta inte är religion utan en vetenskaplig teori. _Många forskare avvisar dock det påståendet och hävdar att detta bara är en förtäckt variant av kreati onismen. _Vissa _Intelligent _Design-förespråkare tror visserligen att en gradvis evolution ägt rum, men de menar att denna utveckling har styrts av en intelligent designer och inte av slumpvisa mutationer i kombination med naturligt urval.

_Tei sti sk evol uti on

_De som företräder en tei sti sk (gudastyrd) evol uti on menar att ett gudomligt ingripande ligger bakom evol uti onen. _Man menar att _Gud har satt i gång evol uti onen, eller att evol uti onen är en konsekvens av naturlagar som har formulerats av _Gud. _Detta är den katolska kyrkans officiella hållning, och den förekommer även hos andra kristna samt hos judar och muslimer.

_De som har detta synsätt kan sägas stå för _harmonimodellen som presenterades tidigare, och de upplever få eller inga konflikter mellan den religiösa tron och modern vetenskap överlag. _Man accepterar de rön som forskningen kommit fram till när det gäller universums tillkomst och evol uti onens mekanismer, och man ser inget problem med att förena detta med tron på en skapargud. _Man understryker att religiösa skrifter alltid måste tolkas och läsas i sitt

sammanhang, och att religiösa
skrifters skapelseberättelser bör
läsas som en mytisk berättelse om
vårt ursprung och inte som en
naturvetenskaplig beskrivning av
fakta.

::: #492 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Går det att bevisa _Guds existens?

_Genom århundraden har människor
försökt hitta bevis för _Guds
existens, och man har använt både
vetenskap och logiska argument för
att bevisa att _Gud finns. _Numera
menar de flesta att det är felaktigt
att tala om bevis, eftersom bevis
betyder att något är slutgiltigt
fastställt. _Det är helt enkelt inte
möjligt att slutgiltigt bevisa eller
motbevisa _Guds existens, och idag
talar man istället om att lyfta fram
_. belegg eller _. argument som talar
för eller mot _Guds existens.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Gud skapar _Adam, _Michelangelos
berömda målning i _Sixtinska

#492

#935

kapellet, _Rom.

_Bildbeskrivning

_Väggmålning. _Adam ligger naken på marken. _Gud svävar ovanför honom i sällskap med en ung kvinna och ett stort antal barn. _Adam räcker ut en hand. _Gud sträcker sig ut så att hans och _Adams pekfingrar berör varandra.

=====

_Argument för _Guds existens

_Många religiösa människor menar att tron på _Gud är förnuftig, och att det finns logiska argument som talar för _Guds existens. _Här följer några av de vanligaste argumenten som brukar framföras.

é @@det kosmologiska argumentet; .

_Allt som existerar och allt som sker har en orsak. _Det måste finnas en orsak till att universum existerar. _Forskarna är numera eniga om att vårt universum har en absolut början. _Men vad förorsakade att universum kom till?

_Och vari från kom all den materia som

::: #493 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

universum är uppbyggt av? _Vetenskapen har inga klara svar på detta, och därför ser många troende detta som ett starkt argument för _Guds existens. _De menar att det måste vara en varelse med gudomliga krafter som har skapat universum, någon som själv står utanför tid och rum och som själv inte är skapad -- med andra ord en gudomlig kraft eller varelse.

é @@_Finjusteringen i universum; _Forskarna har konstaterat att naturlagarna och sammansättningen av ämnen i universum är extremt finjusterade, allt är perfekt kalibrerat och inställt för att ge förutsättningar för liv på jorden. _Hade förutsättningarna i universum varit bara lite annorlunda skulle livet aldrig ha kunnat uppstå och utvecklas på jorden. _Troende menar att det är osannolikt att naturlagarna och allt

annat i kosmos har blivit så exakt kalibrerat av en ren slump, och att det är mer logiskt att tänka sig en _Skapare som har ordnat allting så perfekt.

é @@_Den välordnade naturen; _Den som studerar naturen kan bli häpen över hur välordnat allting verkar vara -- livets kretslopp, naturens gång, skönheten hos växter och djur. _Man kan också förundras över hur avancerade människors och djurs organ är -- inga mänskliga uppfinningar kan konkurrera med exempelvis ett öga eller en hjärna. _Troende menar att detta talar starkt för att en _Skapare ligger bakom allting, snarare än att allt bara är resultatet av slumpvisa mutationer och ett "naturligt urval".

é @@_Det moraliska argumentet; _Om det inte finns någon _Gud skulle det inte kunna finnas några absoluta moraliska värden, hävdar många troende. _Utan _Gud skulle moralen bara vara tillfälliga överenskommelser som vuxit fram

som en följd av arternas kamp för överlevnad, och moralen skulle skilja sig åt i olika kulturer.

_Många människor verkar dock vara ense om

::: #494 ::

att det finns vissa objektiva moraliska värden, som till exempel människolivets okränkbarhet och alla människors lika värde.

_Troende menar att _Gud är källan till moralen.

_Argument mot _Guds existens

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Hominiden _Lucy -- rekonstruktion för en utställning på _Houston Museum of _Natural _History i _Houston, _Texas. #2007.

_Utställningen visade också de #3, 2 miljoner år gamla fossila lämningarna av _Lucy, och var den första utställning där dessa visades utanför _Etiopien.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Den rekonstruerade

#494

#939

"_Lucys" anletsdrag påminner mest om nutida människoapor som schimpanser och gorillor.

=====
_Ateister menar att ovanstående argument inte på något sätt är övertygande, och hävdar att det finns goda skäl att ifrågasätta dem. _De menar att det finns starka argument som snarare talar emot existensen av gudar. _Här följer några av de argument som brukar framföras.

é @@_Vetenskapen kan förklara universums uppkomst. _Forskare kan nu förklara det mesta av det som religionerna tidigare har sett som _Guds verk. _Vetenskapens förklaringar av universums uppkomst ger inte utrymme för någon gudomlig kraft. _Att hänvisa till _Gud flyttar bara frågan ett steg och väcker frågan om vad som skapade _Gud. _Om _Gud är oskapad skulle även universum kunna vara det. _Vårt universum skulle också kunna ha uppkommit ur ett annat universum som dog.

é @@_Finjusteringen är en tillfällighet; _Finjusteringen i universum är ett faktum, men det är inget argument för _Guds existens. _Livet existerar därför att jorden råkade befinna sig där det var som mest gynnsamt för intelligent liv. _Vårt universum kan vara ett av flera universa som existerar parallellt i ett multiversum, och andra universa kan ha helt andra naturlagar.

é @@_Evolutionen kan förklara människans utveckling; _Ingen ifrågasätter att naturen är mycket välordnad och att djur

::: #495 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

och människor är avancerade och välutvecklade. _Men vetenskapen har numera kunnat förstå och förklara hur denna utveckling troligtvis har gått till. _Det finns därför inget utrymme för något gudomligt ingripande.

é @@_Det finns ondska och lidande i världen; _Om det finns en gud som är både oändligt god och allsmäktig -- varför tillåter då denne

gud så mycket lidande och ondska i världen? _Ondskan och lidandet talar starkt för att det inte finns någon gud, åtminstone inte den kärleksfulle och allsmäktige gud som beskrivs i de mono-teistiska religionerna. (_På bokens webbplats kan du läsa mer om detta så kallade _teodiceproblemet.)

é @@_Moralen har sitt ursprung i evolutionen; _Moraliska värden behöver ingen gudomlig förklaring. _En stor del av moralen verkar vara relativ och skiftar mellan olika tider och kulturer. _Många moraliska regler är tillfälliga överenskommelser mellan människor inom ett samhälle eller en kultur. _De absoluta moraliska värden som ändå finns har sannolikt uppstått på grund av att de har gett arten överlevnadsfördelar.

_Båda sidor hänvisar alltså till logiska argument. _Ingen sida hävdar att argumenten slutgiltigt kan bevisa den ena eller den andra ståndpunkten, men företrädarna menar

ändå att deras argument är starkare och mer övertygande än motståndarsidans.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_The _Creation _Museum i
_Petersburg. _Kentucky. _Museet
presenterar den kreati onisti ska
synen på skapel sen som utgår från
_Första _Mosebok och som hävdar
att _Gud skapade j orden för
omkring #6000 år sedan. _Museet
förnekar att männi skan har
utvecklats från andra li vsformer
och ski ldrar hur männi skan och
di nosauri er l evde samti di gt. _En
utstäl lni ng vi sar _Adam och _Eva i
_Edens l ustgård.

_Bildbeskrivning
_Foto. "_Rekonstrukti on" som
förestäl l er _Adam och _Eva i
paradi set. _De si tter ti l l sammans
omgi vna av bl ommor, träd och
kl i ppor.

=====

_Eti ska frågor och vetenskap

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Studenter utför tester på en råtta i ett laboratorium för anatomi sk patologi, vid _Ryazan _State _Medical _University i _Ryssland.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En råtta som ligger på rygg är fastbunden vid en bräda så att armar och fötter är sträckta ut åt sidorna. _Sladdar är fästa vid djurets tassar. _En hand med målade naglar håller i en av dessa sladdar.

=====

_Forskning och vetenskap ger oss en allt större förståelse för tillvaron och för hur naturen fungerar. _Det finns tydliga kopplingar mellan vetenskap och etik, och nya kunskaper väcker nya etiska frågor.

_Men även om vetenskapen kan ge oss underlag för att fatta etiska beslut

filosofi bidra med värdefulla perspektiv.

Även icke-religiösa människor accepterar i många fall att religion och andra livsåskådningar kan ha något att bidra med när det gäller etiska frågor. I några av landets regionala medicinska råds finns religiösa företrädare representerade. Och när man ska utreda svåra etiska frågor i Sverige är det vanligt att myndigheterna sammankallar kommittéer som består av både forskare och religiösa företrädare. Ett exempel är frågor som rör vård i livets slutskede som har utretts vid flera tillfällen.

::: #498 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Etik i praktiken

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En kvinna betraktar ett litet barn som ligger i en kuvös. _Barnet bär blöjor och har flera sladdar fästade vid kroppen. _Ögonen skyddas av ett slags mörka glasögon.

=====

::: #499 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Ethiska frågor är ofta i fokus i den offentliga debatten idag. _Men det är inte i första hand etiska teorier och modeller man diskuterar, utan det är främst frågor som rör praktisk etik, alltså hur etiken tar sig konkreta uttryck i handling.

_Det handlar ofta om svåra frågor utan några entydiga svar, frågor där olika värden ställs mot varandra. _I det här kapitlet ska vi se närmare på några aktuella etiska frågor som berör relationer, hälsa och

sjukvård, forskning och vetenskap,
näringsliv och industri samt lag och
rätt.

_Kärlek och relationer

_Alla människor har ett medfött
behov av nära relationer till andra
människor. _Det kan handla om
vänskapsband, relationer till
föräldrar och syskon eller till en
partner som man vill dela livet med.

_Relationer kan upplevas som något
av det vackraste och mest värdefulla
vi har i livet, men det gör också
att det finns något skört och
sårbart i den nära gemenskapen med
andra. _Det finns ofta uttalade
moraliska normer som reglerar hur vi
lever och agerar i våra relationer.

_Ärlighet och trohet i relationer

_De flesta verkar vara överens om
att ärlighet är ett grundläggande

::: #500 ::::::::::::::::::::::::::::::

värde som måste finnas i alla former
av relationer, oavsett om det gäller
#948 #500

familjeförbindelser, vänskapsrelationer eller romantiska parförhållanden. _De flesta förväntar sig att båda parter i en relation är ärliga och talar sanning, även om sanningen kan såra ibland. _Ändå väljer en del att ljuga för att skydda sin vän, släkting eller partner från att bli sårad. _Kan det vara moraliskt försvarbart med så kallade "vita lögn" om syftet är gott? _Var drar man då gränsen för vad som är en acceptabel lögn? _Kan förtroendet börja ta skada av sådana lögn?

_Parterna förväntas också kunna lita på varandra, kunna dela hemligheter med varandra utan risk att bli svikna eller att den andre för vidare sådant som sagts i förtroende. _Men ibland kan denna tillit sättas på prov. _Tänk dig att din bästa vän ber dig att hålla en sak hemlig som hon tänker berätta för dig. _Du lovar, och därefter berättar hon att hon regelbundet blir missbehandlad hemma. _Hur skulle du agera? _Skulle du kunna hålla

tyst för att bevara förtroendet och vänskapen, eller skulle du bryta förtroendet för att hjälpa din vän, även om er vänskap skulle riskera att upphöra?

_I de flesta kärleksförhållanden finns en exklusivitet -- man utgår från att det bara är "vi två". _När man går in i ett parförhållande har man vanligtvis en uttalad överenskommelse att inte ha någon intim relation med någon annan än ens partner. _Det förekommer visserligen så kallade "öppna förhållanden" där vardera parten tillåter att den andre också har relationer med andra personer, men det hör till undantagen.

_Att någon har en intim relation vid sidan av förhållandet brukar man kalla otrohet. _Den som har en sådan förbindelse är inte trogen sin partner eller trogen löftet att bara vara "vi två". _Man kan fråga sig var gränsen för otrohet går. _Går gränsen vid ren fysisk kontakt, såsom en kyss eller sex? _Många svarar ja på den frågan, men en del

skulle hävda att det är känslorna som avgör. _En lång och intensiv kram med någon man har känslor för skulle

::: #501 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

därför kunna vara värre än en snabb kyss eller till och med ett samlag med någon man inte har känslor för, hävdar vissa.

_Många menar att det alltid är partnern som måste avgöra var gränserna går, och därför bör man fråga sig själv: "_Skulle min partner acceptera att jag umgås på det här sättet med den här personen? _Tycker min partner att detta är att gå över gränsen?" _Samtidigt kan det i vissa relationer finnas en skadlig svartsjuka där den ena partnern inte tillåter den andra att ha någon form av kontakt med personer av motsatt kön utanför relationen. _En sådan svartsjuka kan begränsa partnerns liv på ett osunt sätt.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En hand plockar upp eller lägger ned en slät guldring i

#501

#951

bröstfickan på en skjorta.

=====

_Sexualitet och identitet

_Vår identitet som människor binds ihop av flera olika delar, och vår sexualitet hör till en av de viktigaste delarna. _Vem jag är som människa är tätt sammanbundet med vilken sorts personer jag känner en stark anknytning till, vem jag känner attraktion och sexuell lust till och vem jag kan tänka mig att dela livet med.

_Heterosexualitet, det vill säga könsdriften eller attraktionen mellan man och kvinna, är grunden för den vanligaste formen av sexualitet bland människor. _I vissa samhällen och inom vissa

::: #502 ::::::::::::::::::::::::::::::
religioner är heterosexualitet den enda accepterade formen för samlivnad, medan det i andra sammanhang är en av flera fullt accepterade samlivnadsformer. _Homosexualitet innebär att en person har känslor-

mässigt och sexuell dragning till
individer av det egna könet. _När
det gäller kvinnor använder man ofta
begreppet lesbisk kärlek istället.
_Bi sexualitet betyder att en
person har förmåga att förälska sig
i och känna sexuell lust både till
männskor av det motsatta könet och
till männskor som är av samma kön
som man själv. _Transperson är en
samlingsterm för personer som
ifrågasätter sin ursprungliga
könstillhörighet, och därför väljer
att överskrida biologiska och/eller
sociala könsgränser.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Svenska kyrkan på _Prädefestival.
_Flera kyrkor och samfund har
visat en bejakande inställning
till samkönade relationer, medan
andra har haft en mer avvaktande
och i vissa fall tydligt
avståndstagande hållning.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Männskor tågar längs en
stadsgata. _Två av dem bär en stor

#502

#953

banderoll med texten "_Kyrkan på
pride. _Störst av allt är
_Kärl eken! "

=====
_Attityden till homosexualitet har
sakta men säkert förändrats i
_Sverige under det senaste
århundradet. _På #1940-talet var
homosexuella aktiviteter olagliga
och ända fram till #1979 betraktades
homosexualitet som en sjukdom. _I
dagens svenska samhälle finns en
förhållandevis stor öppenhet och
tolerans för olika sexuella
läggningar. _Dock är det fortfarande
känsliga frågor, och många homo-,
bi- och

::: #503 :::::::::::::::::::::::
transpersoner upplever att de ofta
blir utsatta för diskriminering och
kränkande behandling. _Ibland är
diskrimineringen öppen och tydligt
riktad mot dessa personer, men i
vissa fall kan diskrimineringen vara
mer svävande och otydlig. _Att
exempelvis kalla homosexualitet för
en "sexuell avvikel se" kan å ena
sidan betraktas som en saklig

beskrivning utifrån vilken sorts sexualitet som är vanligast förekommande i ett samhälle. _Men samtidigt är ordet "avvikelse" negativt värdeaddat och kan upplevas starkt nedvärderande av den person som beskrivs på ett sådant sätt. _I Sverige är det möjligt för samkönade par att adoptera barn, men det är få länder som tillåter att barn adopteras till samkönade par.

_Sexualitet och moral

_Vår sexualitet har sedan urminnes tider varit nära förknippad med moralen. _I många samhällen och kulturer finns tydliga uppfattningar kring vad som anses moraliskt rätt eller moraliskt fel när det gäller sexualiteten. _Som exempel har många tidigare tagit avstånd från sex före eller utanför äktenskapet, och självtillfredsställelse eller onani har också betraktats som omoraliskt. _Ett sexuellt utsvävande liv där en person har sex med många olika personer upplevs än idag av många

männi skor som ett "omoraliskt
I everne". _Vissa menar att det är
omoraliskt att titta på porr eller
att köpa sex av prostituerade,
oavsett om dessa aktiviteter skulle
vara lagliga eller ej. _Andra visar
en betydligt mer liberal inställning
och menar att alla sexuella
aktiviteter som inte direkt skadar
någon annan är fullt acceptabla.

_Inom många religioner finns ofta
moraliska regler som begränsar
sexualiteten på olika sätt. _Det kan
dock finnas vitt skilda förhåll-
ningssätt bland människor som delar
samma religion, eftersom man tolkar
de religiösa skrifterna och påbuden
olika.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_True _Love _Waits är en rörelse i
__USA där pappor aktivt stöttar
sina döttrar att inte ha sex före
äktenskapet.

_Bildbeskrivning

_En ring med ett runt märke med
ett kors i mitten. _Runt korset

skor kommer i kontakt med vården många gånger under livet, antingen för sin egen skull eller i samband med anhörigas behov av vård.

_Ofta ställs olika värden mot varandra och det måste göras avvägningar mellan dem. _Sjukvårdens främsta uppgifter är att bota sjukdomar och lindra smärta. _Samtidigt finns en grundprincip som säger att alla människor har rätt att bestämma själva om de vill ta emot vård eller ej. _Om en patient vägrar ta emot vård är det bara i undantagsfall man kan tvinga henne till vård, men när man väl gör det så bryter man principen om patientens självbestämmande. _En annan grundprincip är att alla människor ska behandlas lika. _Ingen ska kunna gå före i vårdkön bara för att man är rik eller känd. _Ändå tillåter många länder -- även _Sverige privata sjukhus där det är möjligt att betala för att slippa de långa köerna inom den offentliga vården.

_Läkare och annan sjukvårdspersonal ställs ofta inför svåra

_En annan fråga handlar om vilka slags behandlingar som den allmänna sjukvården ska stå för och vilka som ska bekostas av patienterna själva.

_Eftersom sjukvården har begränsade resurser har flera landsting beslutat att låta patienterna stå för behandling av exempelvis skelning, godartade tumörer, snarkningar och vissa andra besvär. _I andra landsting kan detta bekostas av allmänna medel. _Likaså kan föräldrar inom vissa landsting få bidrag för glasögon till sina barn, medan föräldrar inom andra landsting får stå för hela kostnaden själva.

_En annan aspekt av problemet med prioriteringar inom vården gäller om behandling av livsstilsrelaterade sjukdomar bör bekostas med skatte-medel. _Är det rätt att människor får gratis vård för sjukdomar och besvär som uppkommit som en följd av rökning, alkoholkonsumtion och osunda matvanor? _Bör man kräva att patienter slutar röka eller dricka alkohol innan de godtas för behandling av tobak- och alkoholrelaterade

besvär, eller ska sjukvården låta bli att lägga sig i människors val av livsstil?

_Organdonation

_-_Soran, #35 år, har läst i tidningen att det behövs fler donerade organ för att kunna rädda liv. _Han har funderat på om han borde offra en;

::: #506 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_-av sina njurar för att rädda livet på en medmänniska -- han skulle ju klara sig utmärkt med bara en. _Men han kanske själv kan ta skada av detta i framtiden? _Det kanske är bättre att donera sina organ om man skulle dö i en olycka? _Är det rentav en mänsklig plikt att göra vad man kan för att hjälpa andra?

_Soran, som är muslim, funderar också på om det till och med är en god handling gentemot _Gud att donera organ för att rädda liv. _Men är det inte viktigt att kroppen begravs hel och oskadad? _Det känns obehagligt att tänka på att ens egen

#506

#961

kropp ska ligga i graven med bortplöckade organ. _Hur ska han göra?;

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _En man bär en fryslåda genom ett kaklat rum. _Han är iförd munskydd, hårskydd och skoskydd och klädd i särskilda kläder med korta ärmar.

=====

::: #507 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Det finns ett stort behov av donerade organ för att kunna bota sjukdomar och rädda liv. _Antalet donatorer räcker inte för att fylla behovet av organ till alla de patienter som väntar på en transplantation. _För många patienter är detta en fråga om liv och död. _Man kan frivilligt registrera sig på donationsregistret. _Om någon blir dödligt skadad i en olycka får anhöriga frågan om organen kan doneras. _Det kan vara svårt för anhöriga att ta ett sådant beslut, särskilt om de inte samtalat om det

i förväg.

_Även om en person inte har uttryckt en önskan att donera sina organ kan de anhöriga ändå känna att en donation skulle ligga i linje med den skadades personlighet, dennes allmänna generositet och välvilja.

_Ett exempel är #29-åringen _Marcus som för några år sedan blev miss-handlad så svårt att hans liv inte gick att rädda. _Medan han fortfarande låg i respiratorn tog hans föräldrar beslutet att låta donera hans organ, och på så sätt fick sex andra personer nya liv tack vare _Marcus. _Har vi alla en moralisk plikt att donera våra organ till behövande? _Om du skulle kunna tänka dig att ta emot ett donerat organ, borde du också vara villig att själv donera ett av dina organ till behövande?

_Det förekommer att patienter med vissa blodsjukdomar, till exempel leukemi, är i behov av ny benmärg.

_Det är avgörande att man hittar en donator med identisk vävnadstyp som patienten. _Det säkraste sättet att
#507

#963

hi tta en sådan donator är att ett syskon till patienten blir donator. _Är det rätt av föräldrar att övertala ett barn att donera benmärg till sin leukemi sjuke bror eller syster för att rädda livet på honom eller henne? _Om det sjuka barnet inte har något syskon, är det då rätt av föräldrarna att skaffa ett syskon med det huvudsakliga motivet att det nya syskonet kan bidra med benmärg och rädda livet på sin storebror eller storasyster?

::: #508 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Abort

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En gravid kvinna genomgår en ultraljudsundersökning genom att en så kallad ultraljudsgivare förs över hennes mage.

=====

_- _Jessica och _Peter är i #40-årsåldern och har två döttrar som är sju och nio år gamla. _Jessica och _Peter njuter av familjelivet och båda har också arbeten som de trivs

#964

#508

bra med. _Nyligen upptäckte de att _Jessica är med barn, något som var helt oplanerat. _De är osäkra på om de verkligen vill ha ett tredje barn, det passar inte riktigt in med deras planer. _De funderar därför på abort. j

_Abort innebär att en graviditet avbryts. _I _Sverige har kvinnan rätt till abort fram till graviditetens #18:e vecka. _I undantagsfall kan aborter tillåtas även mellan vecka #18 och #22, men efter vecka #22 tillåts i princip inga aborter. _Abortlagstiftningen har diskuterats länge i _Sverige och många hävdar att det bör bli svårare att göra abort, medan andra menar att lagen är bra som den är.

_De som förespråkar rätten till fri abort brukar betona principen om självbestämmande: kvinnan har rätt att själv bestämma över sin kropp och sitt liv. _Ingen ska tvingas föda ett barn mot sin vilja. _Många lyfter också fram de negativa konsekvenser som en full följd oönskad graviditet kan medföra -- för-

äl drarna kanske inte har möjlighet att ge barnet den omvårdnad och omsorg som ett barn behöver och har rätt till. _Man betonar också att alla barn har rätt att känna sig välkomna till världen.

::: #509 :::::::::::::::::::::::::::::::

_De som förespråkar en begränsning av aborträtten brukar framförallt hävda att även fostret har ett människovärde och därför har rätt till liv. _Att avbryta en graviditet innebär därför en kränkning av fostrets rätt till liv. _Många människor med religiösa övertygelser brukar tillägga att livet är heligt i och med att det är givet av _Gud, och därför har ingen rätt att avbryta ett påbörjat nytt liv.

_Andra religiösa stöder rätten till fri abort, medan en del enbart kan tänka sig tillåta abort om det är fara för fostrets eller moderns liv.

_Exempelvis finns det kristna grupper som skiljer på lagstiftningen och den personliga ståndpunkten -- de menar att abort i

princip är något moraliskt orätt, samtidigt som de bejaktar en lagstiftning som gör det till varje enskilds beslut om man vill göra abort eller ej.

_När blir fostret en människa?

_Både de som förespråkar abort och abortmotståndarna är i allmänhet överens om att det är fel att abortera ett foster väldigt sent i graviditeten. _Det som skiljer grupperna åt är vid vilken tidpunkt man anser att fostret är en människa med egna rättigheter. _En del menar att mänskligt liv uppstår i och med befruktningen. _När ägget är befruktat finns människans arvsanlag på plats och det behövs bara tid och näring för att det ska bli en fullt utvecklad människa. _Andra menar att människovärdet inträffar under den åttonde graviditetsveckan, då det centrala nervsystemet har utvecklats och fostret kan känna smärta. _Vissa hävdar att fostret blir människa först efter förlösningen, medan andra menar att det inte går att säga någon fast tidpunkt då

männi skovärde uppstår -- det är något som växer fram gradvis. _Det finns även de som menar att det överhuvudtaget inte finns något absolut männi skovärde -- i stället är det varje individs möjlighet att uppleva välbefinnande (till exempel lust, tillfredsställelse, :::#510 ::::::::::::::::::::::::::::::: lycka, självförverkligande) samt förmågan att uppleva smärta, som avgör dess värde.

_Ett annat problem som ofta diskuteras är gränsdragningen för hur sent i graviditeten abort ska tillåtas. _Idag är det tillåtet med abort i vecka #22 med _Socialstyrelsens tillstånd, samtidigt som det är möjligt för ett foster som fötts i vecka #22--#24 att överleva utanför livmodern. _Det kan upplevas motsägelsefullt att man på en avdelning aborterar ett #22 veckor gammalt foster, samtidigt som man på en annan avdelning gör allt man kan för att rädda ett lika gammalt foster.

_Den svenska abortlagen ger inte #968

#510

utrymme för några moraliska överväganden kring varför en kvinna väljer abort. _Detta gör det fullt möjligt att abortera ett foster enbart på grund av att fostret har "fel" kön. _Det diskuteras ibland om detta verkligen bör vara tillåtet. _En annan känslig fråga rör hanteringen av fostret efter en sen abort (efter #18:e veckan). _På vissa sjukhus har man undvikit att hantera dessa foster som annat biologiskt avfall och istället begravt dem. _Samtidigt har frågan väckts om detta kan ge signaler att det faktiskt är en människa som har dött och som ska begravas.

_Fosterdiagnostik och selektiv abort

_ -_Linnéa och _Andreas väntar sitt första barn. _De har nyligen fått veta att fostret har _Downs syndrom och de har ställts inför ett svårt val, liksom många andra föräldrar.

_De allra flesta som får veta att deras foster har _Downs syndrom väljer abort, men inte alla. _Varje #510 #969

år föds omkring; #180 -barn med
_Downs syndrom i _Sverige. _För en
del var det ett aktivt val att låta
barnet födas, medan andra kanske
inte kände till sitt kommande barns
tillstånd. _Linnea och _Andreas vet
inte riktigt hur de ska göra. _Å ena
sidan vill de tänka att alla barn är
lika värdefulla. _Samtidigt undrar
de om de kommer att orka med att ha
ett barn med annorlunda förutsätt-
ningar. _Och hur kommer barnet att
klara sig i livet?;

_I _Sverige erbjuds alla gravida
kvinnor ett ultraljudsprov för att
beräkna tidpunkten för förlös-
ningen, men också för att kon-
trollera om fostret är friskt eller
har allvarliga skador. _Metoderna
för fosterdiagnostik har utvecklats
mycket och idag är det möjligt

::: #511 :::::::::::::::::::::::::::::::

att få ganska mycket information om
ett foster. _Detta kan ge blivande
föräldrar en möjlighet att vara mer
förberedda på att ta emot barnet.

_Blivande föräldrar kan också välja
att abortera ett foster med svåra

skador (detta brukar kallas
_selektiv abort). _De känner
kanske att det skulle vara svårt att
ta hand om ett svårt skadat barn,
eller att de vill bespara barnet ett
liv som skulle innebära ett stort
lidande.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Kampanj mot selektiv abort i
_Indien.

_Bildbeskrivning
_Foto. _En stor affisch med ett
foto av en nyfödd liten baby som
vilar i en vuxens händer. _Texter
på affischen lyder: "_Save girl,
save family. _Girls bring
happiness at home." _Två unga
kvinnor som går förbi tittar på
affischen.

=====
_Möjligheten till fosterdiagnostik
väcker flera svåra frågor. _Många
anser att det är bra att man kan
begränsa lidande genom abort av
svårt skadade foster. _Samtidigt kan
man aldrig veta i förväg om ett barn
#511 #971

kommer att få ett lyckligt liv eller inte. _Det finns väldigt många människor med ett medfött handikapp som upplever att de har ett meningsfullt och lyckligt liv. _Vem ska egentligen bestämma vilka egenskaper som är önskvärda och vilka handikapp som leder till ett ovärdigt liv?

_Man kan också fråga sig hur mycket vi egentligen bör få veta om våra ofödda barn. _Är det önskvärt att känna till alla stora eller små brister ett foster har, även eventuella risker för att barnet kan utveckla vissa sjukdomar längre fram i livet? _Vilka sjukdomar eller brister ska vara ett tillräckligt skäl för att välja bort ett visst barn?

::: #512 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Vissa menar att man i en vanlig abort väljer bort föräldraskapet, medan man i selektiv abort väljer bort en viss sorts människor.

_Det finns de som menar att samhället påverkas negativt på lång sikt om allt fler föräldrar väljer bort barn med vissa skador.

_Exempel vi s har handi kappsorgani sa-
ti oner uttryckt en oro för att de
handi kappade som redan finns i
samhäl let kan känna en skuld över
att finnas till. _Man har pekat på
det faktum att många föräldr ar inte
skulle vil ja ha ett handi kappat
barn, och att samhäl let verkar tycka
att sådana barn inte bör födas --
samhäl let uppmuntrar ju abort av
sådana foster. _Ju färre barn som
föds med ett handi kapp, desto mer
annorl unda kan de som faktiskt föds
känna sig. _Det kan väckas frågor
hos de handi kappade själ va, som
exempel vi s: "_Är jag en belastning
för samhäl let? _Tycker folk att jag
egentligen borde ha aborterats?"
_Vi ssa har dragit paralleller med
äldre tiders rashygi en, då man
tvångssteri liserade kvinnor som man
menade bar på icke önskvärda anlag.

_Barn till varje pris?

_ - _Yasmine är #35 är, singel och
längtar efter att bli mamma. _Men
hon vill inte ha ett traditionel l t

#512

#973

familj med en partner -- hon vill i stället uppföstra ett barn på egen hand. _Yasmine har kontakt med en klinik där hon kan få hjälp att bli befruktad genom insemination av könsceller från en spermadonator. _Nu undrar hon hur hon ska välja spermadonator. _Räcker det att hon vet hudfärg på donatorn eller bör hon välja utifrån andra kriterier, till exempel ögonfärg, hårfärg, längd och vikt? _Spelar donatorns nationalitet eller utbildningsnivå någon roll? _Eller borde helt enkelt slumpen få avgöra allt ihop?;

_Det är många människor som av olika orsaker inte kan få barn på ett naturligt sätt. _Ena parten i ett par kan vara steril eller bära på en genetisk sjukdom som man inte vill föra vidare. _Det kan också handla om ensamstående kvinnor eller samkönade par som vill skaffa barn. _I många fall erbjuds hjälp inom vården, men i vissa fall måste personerna hitta någon annan lösning för att kunna bli föräldrar.

_Möjligheten att bli gravid genom

konstgjord befruktning har funnits
länge i Sverige. Från början
tilläts endast

::: #513 ::::::::::::::::::::::::::::::

spermadonation, men från och med
#2003 är även äggdonation tillåtet.
_Detta innebär att man kan befrukta
ett ägg från en donator med en
spermie från en annan donator och
sedan låta en kvinna bära och föda
fram detta barn. _På så sätt har
barnlösa heterosexuella par, sam-
könade par och även flera ensam-
stående kvinnor kunnat få barn.

_Samtidigt som konstgjord befrukt-
ning kan innebära fantastiska
möjligheter så väcks en del frågor.
_Är det en mänsklig rättighet att
skaffa barn? _Vilka skyldigheter har
samhället i så fall gentemot barn-
lösa par eller ensamstående som vill
ha barn? _Ska den skattefinansierade
vården erbjuda gratis hjälp att få
barn, oavsett av vilken anledning en
ensamstående eller ett par behöver
hjälp? _En del menar att det skulle
vara bättre om barnlösa par i stället
adopterade barn från ett annat land

#513

#975

-- det finns ju så många föräldralösa barn i världen som på så sätt skulle kunna få ett bättre liv.

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En gravid kvinna håller en skylt med texten "_För sale" över sin nakna mage.

=====

_Man kan också fundera över möjligheten att välja donator. _Hur mycket vill man egentligen veta om donatorn, den som ska bli biologisk förälder till ens barn? _I USA är marknaden för donerade ägg och spermier helt fri, och det finns ett stort antal företag som säljer könsceller via internet. _Ensamstående kvinnor eller barnlösa par kan gå ut på nätet och leta fram den perfekta donatorn -- man

::: #514 :::::::::::::::::::::::::::::::

kan till exempel välja könsceller från fotomodeller eller nobelpristagare. _Man kan också avgränsa sökningen genom att välja vilken hudfärg, hårfärg, ögonfärg, etnisk bakgrund, utbildningsnivå, yrke och

religiöst i l höri ghet donatorn ska ha. _Medan vissa menar att det känns felaktigt med någon slags "shoppingmentalitet" när det gäller barn, så hävdar andra att det är självklart att man bör välja donator efter så många kriterier som möjligt för att kunna ge bästa möjliga förutsättningar för det kommande barnet.

_Dödshjälp

_ - _Martin är #84 år gammal och har långt utvecklad cancer. _Hans läkare har sagt att han kommer att dö inom några månader. _Han plågas mycket av de svåra smärtorna, och morfinet hjälper inte längre trots att han får höga doser. _För varje dag som går längtar _Martin mer och mer efter att allt ska vara över. _Han ser ingen mening med att livet fortsätter när varje dag bara innebär allt svårare smärtor. _Martin vill dö, och han har svårt att förstå varför läkarna inte bara kan ge honom en spruta som gör att han somnar in och befrias från alla

#514

#977

pl ågor. i

_Ett mycket laddat ämne inom den medicinska etiken är dödshjälp.

_Skall man inom sjukvården tillåta att obotligt sjuka patienter som inte själva vill leva längre får dö?

_Här ställs olika värden mot varandra. _En av sjukvårdens viktigaste uppgifter är ju att lindra smärta, och om patienten får dö så förkortas dennes lidande. _Dessutom borde principen om självbestämmande ge patienten rätt att dö. _Många hävdar också att alla bör ha rätt till ett värdigt liv, och därmed också rätt till en värdig död. _Men att aktivt döda en patient skulle strida mot några av sjukvårdens mest grundläggande uppdrag, som är att bota sjukdomar och rädda liv.

_Man brukar skilja på _aktiv och _passiv dödshjälp. _Aktiv dödshjälp, som också kallas _eutanasi (det betyder "god död"), innebär att en läkare gör en aktiv handling för att förkorta en patients liv, till exempel ger en spruta med en dödlig dos medicin. _Detta är förbjudet

enligt svensk lag. _Passiv dödshjälp är däremot laglig, och innebär att livet förkortas genom att man avstår från livsuppehållande behandling, det vill säga att man låter bli att sätta in

::: #515 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

mediciner eller maskiner för att hålla en döende person vid liv. _Det förekommer också så kallad _indirekt dödshjälp, som innebär att ett liv förkortas som ett indirekt resultat av att man ger smärtstillande medel till en döende patient. _Syftet är att lindra smärta, men en av följderna är att patienten dör snabbare.

=== _Bildtext/beskrivning =====

"_En stor del av mitt arbete är att inge hopp -- och att stanna kvar" säger _Kerstin _Berglund, läkare inom palliativ vård. "_Jag skulle inte kunna arbeta med aktiv dödshjälp. _Mina kollegor och jag arbetar utifrån begreppet _hoppets transformation. _Först finns hoppet om bot. _När man

ins er att man inte kan botas finns hoppet om livsförlängande behandling och att få leva med värdighet i behåll trots att kroppen bryts ner. _Även den sista tiden i livet finns det hopp -- hoppet om en bra dag eller stund. _Det finns alltid något vi kan göra om vi vågar stanna kvar och inte flyr från den som är sjuk. _Vi måste värna om den svaga människan. "

_Bildbeskrivning

_Foto. _Kerstin _Berglind sitter med ryggen mot en tegelvägg under ett fönster. _Bredvid henne växer röda rosor. _Hon är klädd i jeans och vit skjorta och är barfota.

=====

_Opinionsundersökningar visar att de allra flesta är positiva till att göra aktiv dödshjälp laglig i

_Sverige, om det gäller obotligt sjuka som lider och som vill dö.

_Enligt en __SIFOj-undersökning från #2010 var hela #87% för aktiv dödshjälp. _Ändå är lagstiftarna #980

#515

återhåll samma inför denna starka
opinion. _En av de främsta
invändningarna mot dödshjälp är att
det bryter mot sjukvårdspersonalens
yrkesetiska grundhållning att rädda
liv. _Många skulle kort och gott
säga att det är fel att döda en
annan människa, oavsett om syftet är
gott. _Ett annat vanligt argument
mot dödshjälp är att det kan leda
till att människors tilltro till
sjukvården rubbas. _Det kan också ge
signaler till människor att lidande,
sjukdom och

::: #516 :::::::::::::::::::::::::::::::

svaghet är något som borde utplånas
från samhället. _Man pekar också på
de svåra gränsdragningarna som kan
uppstå -- hur svårt måste en
patients lidande vara för att sjuk-
vården skulle erbjuda aktiv döds-
hjälp till patienten? _Det kan även
finnas en oro att vissa patienter
skulle kunna känna sig pressade att
be om dödshjälp för att inte längre
vara till besvär för samhället eller
för de anhöriga. _Ytterligare en
invändning mot dödshjälp är att det

skulle kunna hända att en patient ångrar sig, eller att man upptäcker ett nytt botemedel som kan lindra plågorna och förlänga livet.

_I några europeiska länder (framförallt _Nederländerna och _Belgien) är det lagligt med aktiv dödshjälp.

_I _Schweiz får läkare hjälpa en obotligt sjuk patient att ta sitt liv. _På självmordskliniken

_Dignitas har läkare sedan #1998 hjälpt omkring #1000 personer att dö, varav ett tiotal svenskar. _I

_Sverige är det inte straffbart att hjälpa någon att begå självmord, men det kan vara svårt att avgöra i efterhand om det enbart handlade om assistans eller om medhjälparen varit alltför aktiv i handlingen.

_Djur och moral

_Vi tar ofta för givet att alla människor har rättigheter bara genom det faktum att vi är just människor.

_Men har djuren några rättigheter?

_Vilka då i så fall? _Och gäller dessa rättigheter alla djurarter

#982

#516

eller bara vi ssa? _Genom historiens gång har människan använt djur för sin egen överlevnad, som föda eller som arbetskraft, och man har ofta sett det som en självklar rättighet att göra så. _På sätt och vis följer detta naturens ordning -- de starkare arterna drar nytta av de svagare. _Idag hävdar dock många att vi inte har rätt att utnyttja djur hur som helst. _Djurens rättigheter har uppmärksammats bland annat i samband med köttätande och vegetarism, djurhanteringen inom livsmedelindustrin, djurförsök samt religiös slakt. _Här ska vi se närmare på vegetarism och livsmedelsindustrin. _Du kan läsa om djurförsök under avsnittet "_Forskning och vetenskap" nedan.

#984

#516

_Ol a _Bj örl i n
_Ul f _Jämterud

_Under samma himmel --
rel i gi onskunskap för gymnasi e-
skol an

_Överförd från första upplagan
utgi ven av _Sanoma _Utbi l dni ng __AB,
_Stockhol m, #2013 med
__I SBN: #978-#91-#523-#1234-#6
_Speci al pedagogi ska skol myndi gheten
#2021

_Vol ym el va av el va

_Innehåll till volym elva

_Siffran i inom parentes hänvisar till svartskriftsbokens sidor.

_Djur och moral (#516)	
(forts.)	#985
_Forskning och vetenskap	
(#519)	#988
_Näringsliv och industri	
(#522)	#996
_Lag och rätt (#526)	#1004
_Religion, livsåskådning och	
etik (#530)	#1012
_Tä ställning i etiska	
frågor -- en analysmodell	
(#533)	#1018
_Författarnas tack (#540)	#1030
_Register (#542)	#1033
_Bildregister (#546)	#1059

_Vegetari anism och veganism

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Några kvinnor demonstrerar utanför en av köttproducenten _Scans kontor. _De håller upp en banderoll med texten "_Mat utan våld".

=====

_En _vegetarian är en person som enbart äter vegetabiliska livsmedel och som därmed avstår från animaliska produkter. _Det finns olika anledningar till att en person väljer att avstå från animaliska livsmedel. _För vissa handlar det om religiösa skäl och för andra om hälsa- eller smakskäl. _Det finns också de som i första hand avstår utifrån etiska överväganden. _En del betonar miljöaspekterna och påpekar att det är dåligt för miljön att äta vissa djur (nötkött har särskilt lyfts fram i debatten), medan andra motsätter sig själva djurhanteringen inom den moderna livsmedels-

industrin. _Många som blir vegetariarer har istället djurens rättigheter i centrum, och menar att det helt enkelt är moraliskt fel att döda och äta djur. _Man påpekar att djur i likhet med människor är levande och kännande varelser med intressen och behov, och att djur har förmåga att känna smärta och lust. _Därför har djuren moralisk status och får inte utnyttjas av människan till föda.

_Veganer är de som även avstår från att använda produkter från djur, till exempel skinnkläder, skinn skor, pälsprodukter, ylletröjor och dunkuddar. _Man avstår också från produkter som producerats med hjälp av djurförsök. _Många veganer väljer också att avstå från tjänster där djur utnyttjas, exempelvis besök på djurparker, cirkusföreställningar eller tjurfäktningar. _Vissa veganer anser att man har en skyldighet att ingripa mot förtrycket av djur med radikala åtgärder, och en del har till och med brutit sig in och förstört egendom i syfte att värna

djurens rättigheter.

::: #518 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Djurhållning inom livsmedels-
industrin

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Tamhöns som föds upp industriellt
för att användas som mat. _Dessa
gödkycklingar kallas också
_broiler, på grund av att köttet
passar bra att grilla (broil).

_Bildbeskrivning

_Foto. _Djurfabrik där ett stort
golv är täckt med ett hav av
kycklingar. _Foderautomater
passerar genom kycklingarna på ett
slags "linbana".

=====

_Då och då rapporteras i nyheterna
om djur som far illa under
transporter eller som misshandlas på
slakteriet, och det brukar leda till
kraftiga protester från allmänheten.
_Konsumenternas krav på billigt kött
har lett till att slaktdjurens
villkor blivit svåra. _Djur föds upp

#518

#987

_Genetik och kloning

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Två valpar som har klonats fram med hjälp av stamceller från en beagle.

_Bildbeskrivning

_Foto. _En vitklädd och behandlad person håller fram två små beaglevalpar. _De två valparna har likadant mönstrade huvuden i svart och vitt och röda nosar.

=====

_Den tekniska utvecklingen går ständigt framåt och ger nya möjligheter att påverka utvecklingen av växter, djur och människor. _För många är det självklart att man genmanipulerar grödor för att få bättre skördar, samt att man påverkar vissa djurs gener för att kunna producera livsmedel mer effektivt. _Idag är det möjligt att föra in nya gener i olika däggdjur, så att generna hamnar i djurets alla celler. _Man kan tänka sig att man

även skulle kunna göra det på människor. _Bör man få manipulera med människors gener, för att på så sätt kunna ge människor vissa önskvärda egenskaper? _Det skulle ju kunna ge goda effekter, som exempelvis att människans styrkor och förmågor ökar, eller att vissa sjukdomar hindras från att spridas. _Har vi en absolut rätt eller till och med skyldighet att använda alla tillgängliga tekniker för att utveckla och förbättra både djur och människor, så länge det har ett gott syfte? _Eller bör vi låta bli att manipulera med gener över huvudtaget? _Var bör man dra gränsen för vad som ska vara tillåtet?

_Det är nu fullt möjligt att klonas djur, och forskare har redan lyckats ta fram klonade får, hästar, grisar och kor. _Kloner är genetiska kopior, alltså flera individer med samma arvsanlag. _Rent teoretiskt bör det kunna vara möjligt att klonas människor, och dessa kloner skulle exempelvis kunna vara till nytta vid

medel si ndustri n. _När l äkemedel s-
bol ag tar fram nya l äkemedel måste
dessa genomgå vissa tester innan de
får användas av männi skor. _Man vill
undvi ka att utsätta männi skor för
experiment som kan l eda till smärta
och li dande, och därför testar man
i stäl let l äkemedl en på dj ur. _Dessa
handl ingar utgår från antagandet att
männi skan inte har samma moraliska
förpl i ktel ser mot dj ur som mot andra
männi skor.

_I _Sveri ge används ungefär
#500 #000 dj ur per år i olika
djurförsök. _Det är framförallt
smådj ur som råttor, möss och kani ner
som används, men det förekommer även
större dj ur. _Det finns stora
li kheter mel lan männi skor och dj ur
rent geneti skt, och därför är
resul taten från djurförsöken rel e-
vanta även för männi skor. _Samti di gt
är det just li kheten mel lan männi -
skor och dj ur som gör djurförsök
probl emati ska. _Har vi verkligen
rätt att utsätta dj uren för svåra
li danden och

_Rymdforskning

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. ___GPSi -navigator i
framrutan på en bil.

=====

_Sverige satsar årligen över #700
miljoner kronor på rymdforskning och
annan rymdverksamhet. _I tillägg
till det satsar det europeiska
rymdorganet ___ESA och amerikanska
___NASA sammanlagt cirka #148
miljarder kronor per år i rymd-
forskning och rymdprojekt. _Är det
verkligen moraliskt försvarbart att
satsa så mycket pengar på rymdverk-
samhet, samtidigt som människor i
många delar av världen svälter och
lider av svåra sjukdomar? _Dessutom
finns det arbetslöshet och brister
inom sjukvård och andra områden i de
länder som satsar på rymdverksamhet.
_Många skulle nog instämma i upp-
fattningen att man först och främst
borde ta hand om dessa problem innan
man tar sig ut i rymden.

_Samtidigt menar vissa att man

inte får glömma bort att mänsklig-
heten har stor nytta av rymdverk-
samhet. _Rymdforskningen handlar
inte bara om att utforska planeter
och stjärnsystem. _Det är till
exempel tack vare rymdforskningen
som __GPS;-systemen har utvecklats,
något som är till nytta för alla som
vill navigera säkert. _För rädd-
ningstjänsten och polisen kan detta
vara en fråga om liv och död. _Via
satelliter får klimatforskare också
viktig information om väder och kan
bättre möta hot

::: #522 ::::::::::::::::::::::::::::::

mot miljön i form av växthus-
effekten, oljeutsläpp eller ozon-
lagrets uttunnig. _Tekniken som
styr satellitkommunikationen används
också för att finjustera pacemakers
utan att man behöver operera. _Rymd-
forskningen kan alltså vara till
nytta på många sätt i samhället.
_Följaktligen kan det vara svårt att
avgöra vilken sorts forskning som är
mer eller mindre viktiga för sam-
hället och som bör prioriteras, även
om det betyder samhället inte har

råd med vissa andra insatser.

_Näringslivet och industri

_Ny teknik och nya ekonomiska mönster kan förbättra tillvaron på många sätt, både på samhälls- och individnivå. _Men genom utvecklingen ställs vi inför en del etiska frågor som inte är så lätta att förhålla sig till.

_Ny teknik väcker nya frågor

_Ända sedan den industriella revolutionen har man ständigt utvecklat nya och allt effektivare maskiner som utför det arbete människor tidigare gjorde för hand. _Det kan ses som en förbättring för både enskilda arbetare och samhället i stort att monotona arbeten kan utföras mer effektivt. _Detta gynnar också företagens ekonomi, och förhoppningsvis påverkas även priserna på ett sätt som konsumenterna uppskattar. _Arbetare kan också slippa utföra besvärliga och rentav

får exportera till länder som är i krig. _Men är det verkligen en rimlig moralisk gräns -- vapen har ju som syfte att skada och döda? _Har _Sverige en moralisk skyldighet att följa upp hur varje svenskt vapen används utomlands?

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Svensk export av krigsmaterial från _Sverige har ökat efter #1990. _År #2011 var. _Sverige _Världens största vapenleverantörer (sett till antalet sålda vapen per capita). _Krigförande länder eller till länder där de mänskliga rättigheterna allvarligt kränks får inte köpa vapen enligt svenska lag.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Soldater bemannar en kanon. _De är omgivna av rök.

_Intill dem exploderar eller brinner något med gul låga.

_Bortom dem växer hög blandskog med senhöstfärger.

=====

_Miljöetik och socialt ansvar

_Företag ställs ofta inför svåra problem när de måste väga effektivisering mot miljöaspekter. _Om man alltid tar hänsyn till vad som är bäst för miljön när man bygger fabriker eller använder olika tillverkningsstekniker kan det innebära sämre ekonomi för

::: #524 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
företaget. _Priserna blir dyrare och företaget riskerar att konkurreras ut av andra. _Har företag ett ansvar att alltid agera utifrån vad som är bäst för miljön, även då det sker på bekostnad av den egna ekonomin? _Har man ett ansvar bara nationellt eller också globalt? _Samtidigt vet man att det kan ge konkurrensfördelar om ett företag kan visa att man satsar på hållbar utveckling och tar ansvar för miljön.

_Fler människor har idag kunskap om hur industrier påverkar miljön negativt men också hur en del företag utnyttjar människor på olika
#524 #999

sätt. _Därför har det blivit viktigt för företagen att visa att de tar ett socialt ansvar. _Många företag satsar därför på ___CSR, _- _Corporate _Social _Responsibility, vilket kan ge konkurrensfördelar. _Det är dock inte säkert att företagets egen beskrivning på hemsidor, årsredovisningar och i reklammaterial helt stämmer med verkligheten.

_De flesta håller med om att länder som redan har kommit långt i sin industrialisering har ett stort ansvar att tänka på miljön. _Men hur är det med länder som håller på att industrialiseras för första gången i historien? _Har de ett lika stort ansvar för miljön, även om det skulle hämma deras utveckling till industriland? _Bör den industrialiserade världen tillåta _Kina att utvecklas till samma standard som övriga världen -- och kanske ännu längre -- trots att detta innebär en mycket stor miljöpåverkan? _Är det rätt att länder som vill industrialiseras utrotar gammal bebyggelse och tvingar urbefolkningen att

flytta på sig, om detta krävs för att göra industrialiseringen möjligt i landet?

_Klyftan mellan fattiga och rika på jorden är stor, och väcker moraliska frågor. _Har vi som bor i den rikare delen av världen en plikt att hjälpa fattiga i andra delar av världen? _Sverige ger varje år bort en procent av bruttonationalprodukten som bistånd till fattiga länder. _Räcker inte det? _Har de rika länderna också en

::: #525 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

skylldighet att utjämna klyftorna så att det inre längre finns rika och fattiga länder eller världsdelar?

_Konsumtionen i de rika länderna påverkar andra människors levnadsvillkor -- västvärlden använder idag mycket av de fattiga ländernas arbetskraft och naturtillgångar till sina varor. _Klimatförändringarna gör också att vissa torra områden på jorden blir ännu torrare, vilket ger sämre skördar och därmed mindre mat till de människor som bor där. _Det talas mycket om global rättvisa

i dag. _Har vi ett ansvar för hela jordklotet, inte bara för det land eller den världsdel vi bor i? _Många hävdar att vi som kan påverka utvecklingen i andra delar av världen också har en skyldighet att göra det, att vi måste göra vad vi kan för att utjämna orättvísorna och skapa en större global rättvisa.

_Rättvis handel

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _Ett antal olika kaffesorter som är märkta med _Fairtrade-loggan.

=====

_Vinstdrivande företag har ett åtagande gentemot sina aktieägare att generera höga vinster. _Ett sätt att uppnå detta mål är att sänka produktionskostnaderna genom att flytta tillverkningsen till låglöneländer. _Dessvärre finns många exempel på företag som utnyttjar människor genom omänskliga arbetsförhållanden. _-_Rättvis handel (_Fair _Trade); är en rörelse som

uppmuntrar handel med varor som producerats under drägliga arbetsvillkor i utvecklingsländer.

_Rättvis handel innebär ett handelssamarbete mellan producenter, importörer, butiker och konsumenter.

_För att en vara ska stämplas med

_Fair _Trade-loggan krävs att företaget bakom varan strävar efter rättvis betalning, goda arbetsförhållanden, respekt för mänskliga rättigheter och för miljön.

_För de flesta är det självklart att ett företag inte ska utnyttja

::: #526 :::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

arbetarna på något sätt. _Man kan undra om företagen har en moralisk plikt att se till att ingen av de företag man köper råvaror ifrån använder sig av barnarbete eller andra omänskliga arbetsformer. _Man kan också ställa frågan om alla konsumenter har en moralisk skyldighet att enbart välja _Fair _Trade-varor om sådana finns?

_Lag och rätt

=== _Bildtext/beskrivning =====

_De flesta hivsmittade bor i fattiga länder där bromsmediciner länge varit för dyra. _På senare år har billiga läkemedel skapats gjort det lättare att nå ut med bromsmediciner i dessa länder.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Demonstrationståg. _I spetsen för tåget bärs en plakat där det står: "_Help us stay ___HIV negative".

=====

_Moraliska och etiska frågor hör tätt samman med lagstiftningen i ett visst land. _Etiska diskussioner och utredningar har många gånger lett till att lagar har ändrats -- vissa företeelser har förbjudits medan andra har blivit lagliga. _Länder strävar ofta efter en samstämmighet mellan den "folkliga moralen" och lagstiftningen, men det är inte alltid som lagen och moralen går

hand i hand. _De flesta svenskar anser till exempel att aktiv döds-
hjälp borde vara lagligt, men det är
inte troligt att det kommer att bli
det inom överskådlig tid. _Å andra
sidan tycker de flesta svenskar att
djursex borde vara olagligt, efter-
som det uppfattas som omoraliskt och
förkastligt. _Ett sådant lagförslag
har lagts fram.

_Upphovsrätt och patent

_Läkemedelsföretag spenderar
miljarder på utveckling av nya läke-
medel. _När ett nytt läkemedel
lanseras så skyddas det av patent-
skyddet, vilket ska förhindra
olovlig spridning eller kopiering.

_Vissa livsnödvändiga läkemedel
säljs mycket dyrt till människor i
fattiga länder. _Detta är fullt
lagligt, men är det moraliskt
försvarbart att företagen gör stora
vinster på människors nöd? _Är det
rimligt att stora läkemedelsföretag
också förbjuder billigare kopior av
deras medicin i fattiga länder,

kriterium togs bort har debattörer emellanåt fört fram tanken att även andra kriterier borde kunna ifrågasättas. _Sveriges _Social - demokrati ska _Ungdomsförbund (__SSU) har lämnat in flera motioner där de krävt att det tredje kriteriet ovan ska strykas. _De föreslog alltså att månggifte bör vara tillåtet i _Sverige. _I förslaget till _Centerns nya idéprogram som presenterades i januari #2013 lyftes samma tanke fram. _Likaså har __RFSL krävt att barn ska tillåtas ha fler än två officiella vårdnadshavare. _Är det rimliga krav som __SSU, _Centern och __RFSL har framfört? _Ska staten överhuvudtaget lägga sig i människors privatliv och vilken sorts relationer människor väljer att leva i?

_Dödsstraff

_Dödsstraff är tillåtet i drygt #60 länder världen över, men det är endast ett tjugotal länder som har genomfört avrättningar på senare år.

#527

#1007

kratiskt samhälle, menar man. _För medlemskap i ___EU krävs att dödsstraffet har avskaffats i den ansökande staten. _I ___USA hävdar dock de flesta att dödsstraffet går att förena med ett demokratiskt samhälle. _Man påstår att dödsstraffet inte alls kränker mänskovärdet, utan snarast befäster det. _Om någon har mördat en annan människa och på så sätt kränkt dennes rätt till liv, så har mördaren samtidigt förbrukat sin egen rätt till liv. _Genom att avrätta mördaren markerar samhället vilket allvarligt brott ett mord är, och på så sätt bekräftas och upp-rätthålls mänskovärdet och rätten till liv, hävdar man.

=== _Bildtext/beskrivning =====
_Döds-kammaren i statsfängelset i
_Jackson i den amerikanska del-
staten _Georgia. _Giftinjektion är
den vanligaste avrättningsmetoden
i ___USA. _Den har länge ansetts
som en säker och human avrätt-
ningsmetod, men på senare år har

brottet och upprätthålla
människovärdet

é dödsstraffet kan innebära ett
slags avslut för mordoffrets
anhöriga och hjälpa dem att gå
vidare i livet

é dödsstraffet kan spara pengar
jämfört med att någon sitter i
fängelse på livstid.

_De som kritiserar dödsstraffet
brukar lyfta fram följande argument:

é dödsstraffet kränker människo-
värdet och de mänskliga rättig-
heterna

é dödsstraffet är ett grymt och
omänskligt straff och innebär ett
stort psykiskt lidande som kan
pågå i många år fram till dess att
avrättningen verkställs

é det finns inte belegg för att
dödsstraffet avskräcker från grova
brott

é dödsstraffen i USA är dyrare för
staten jämfört med om
brottslingarna hade dömts till
livstids fängelse

é det förekommer att oskyldiga

avrättas, utan möjlighet till
upprättelse.

::: #530 :::::::::::::::::::::::::::::::

_Religion, livsåskådning och etik

_Moraliska riktlinjer och regler är en viktig dimension av religioner och andra livsåskådningar. Olika livsåskådningar lägger olika mycket betoning på etiska och moraliska frågor. En del kanske enbart har några få övergripande principer, medan andra kan ha mycket långtgående och detaljerade regler kring vad som anses vara rätt eller fel handlingar. Det är alltså inte så att människor med en religiös övertygelse alltid handlar efter en viss uppsättning färdiga etiska regler. Det kan istället handla om att man måste väga olika handlingsalternativ mot varandra utifrån olika grundläggande värden. Även om de etiska och moraliska resonemangen kan se mycket olika ut i olika religioner och andra livsåskådningar så kan man urskilja några generella utgångs-

punkter som återkommer när männi skor ska avgöra vad som är moraliskt rätt eller fel.

_Övergripande värden som inte får kränkas

_De flesta västerländska livsåskådningar gör gällande att det finns övergripande värden som inte får kränkas. _Ett av de främsta värdena är _-livets okränkbarhet;. _I bland uttrycks det också som livets _helighet. _Inom västerländsk tradition har man framförallt betonat _människolivets okränkbarhet eller helighet. _Man hävdar att alla människor har ett unikt värde bara genom det faktum att vi är människor, och att alla därmed har samma rättigheter till liv och frihet. _Att döda någon innebär då en kränkning av människovärdet.

_Judar, kristna och muslimer kan tillägga att livet är heligt eftersom det är givet av _Gud. _Bara _Gud råder över liv och död, och därför får människan aldrig ta sig

rätten att bestämma över någon annans liv. _Hinduer kan hävda att livet är heligt eftersom allt levande är en del av det gudomliga världsallett. _Därför tar många religiösa avstånd från både abort, dödshjälp, dödsstraff, självmord, genmanipulation och kloning.

::: #531 ::::::::::::::::::::::::::::::

_Människor med en viss religions-tillhörighet kan dock ändå anse att det finns tillfällen då det kan vara tillåtet att döda, exempelvis i självförsvar eller i försvarskrig. _I USA stöder många till och med dödsstraffet med hänvisning till människolivets okränkbarhet, som vi såg tidigare. _Ett annat värde som ofta lyfts fram är människans rätt till självbestämmande. _Med hänvisning till detta värde kan man försvara rätten till bland annat dödshjälp och abort.

=== _Bildbeskrivning =====

_Foto. _Ryggen på en tjej som står rådvill inför tre likadana stängda

dörrar.

=====

_Eti ska grundprinciper

_Människor med en religiös eller icke-religiös livsåskådning utgår i vissa fall från ett antal etiska grundprinciper när de ska bedöma om en handling är rätt eller fel. _Ett exempel är principen att alltid behandla andra såsom man själv skulle vilja bli behandlad. _Ett annat exempel är godhetsprincipen -- att alltid göra sitt yttersta

::: #532 :::::::::::::::::::::::::::::::
för att hjälpa andra, att se till andras bästa och inte bara till sina egna intressen, eller kort och gott att försöka vara en god medmänniska. _Ytterligare ett exempel är principen att alltid välja den handling som man kan anta leder till bäst konsekvenser.

_Uti från sådana grundprinciper kan människor komma fram till att det kan vara rätt att donera sina egna organ, eftersom de själva skulle

vilja ta emot ett organ för att överleva en svår sjukdom eller olycka. _Strävan att se till andras bästa skulle också kunna motivera någon att vara positiv till att legalisera aktiv dödshjälp, verka för ett rättvisare och mer jämställt samhälle och att ta avstånd från det som skadar eller förtrycker människor.

_Specifika etiska regler

=== _Bilddeskri vning =====

_Mose l agtavlor. _De bär följande text:

_I. _Thou shalt have no other gods before me

__II. _Thou shalt not make unto thee any graven image

__III. _Thou shalt not take the name of the _Lord thy _God in vain

__IV. _Remember the _Sabbath day, to keep it holy

_V. _Honor thy father and thy mother

__VI. _Thou shalt not kill

__VII. _Thou shall not committ
adultery

__VIII. _Thou shalt not steal

__IX. _Thou shalt not bear false
witness against thy neighbour

_X. _Thou shalt not covet

=====

_Religioner har i allmänhet en
uppsättning moraliska regler som
talar om vilka handlingar som är
tillåtna eller otillåtna för
anhängarna. _Ofta återfinns dessa
regler i de religiösa skrifterna.

_De moraliska reglerna uppfattas
vanligtvis som gudagivna och måste
därför följas av anhängarna. _Inom
en viss religion finns dock olika
sätt att förhålla sig till de
moraliska reglerna. _De

::: #533 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

som har en så kallad entydig tolk-
ning av de religiösa skrifterna (se
sid. #166) kan hävda att reglerna
gäller på i princip samma sätt i
alla tider och samhällen. _Andra
menar att reglerna är tidsbundna och
måste omtolkas i varje tid, och att
det viktigaste är att se till syftet

#533

#1017

bakom de ursprungliga reglerna. _Det kan råda delade meningar inom en och samma religion när det gäller vilka regler som helt och hållet hörde till en annan tid och vilka som är tidlösa.

_Uti från religiösa regler kan religionens anhängare dra liknande slutsatser som sekulära människor, och finna stöd för exempelvis att: é vara generös och hjälpsam mot andra människor

é inte hämnas en oförrätt utan i stället förlåta andra människor

é ta avstånd från att skada eller döda andra människor

é ta avstånd från att skada djur eller förstöra miljön

é ta avstånd från att ljuga eller stjäla

é ta avstånd från otrohet och svek.

_Ta ställning i etiska frågor -- en analysmodell

_Det finns inga enkla eller självklara svar på etiska frågor.

_När vi ska ta ställning i en etisk

fråga behöver vi känna till flera olika faktorer för att kunna komma fram till ett genomtänkt beslut. _Då och då tillsätter myndigheterna utredningar som jobbar med en särskild frågeställning och utredningar kan pågå i flera år innan man har bearbetat frågan tillräckligt för att kunna presentera ett välgrundat ställningstagande. _Detta resultat kan sedan ligga till grund för en lagändring eller ett beslut att nuvarande lagstiftning ska behållas.

_Även vi som vanliga medborgare kan behöva tänka igenom

::: #534 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

svåra etiska frågor och försöka komma fram till en genomtänkt ståndpunkt. _För att göra det behöver vi tänka igenom frågan utifrån flera olika aspekter. _När vi funderar och tar ställning i en viss fråga påverkas vi av både fakta och värderingar.

_Argument utifrån fakta

_När man fattar beslut i etiska frågor bör man så långt det är möjligt utgå från fakta. _Den som argumenterar för en viss ståndpunkt i en fråga brukar ofta hänvisa till faktapåståenden. _Det kan upplevas som tunga argument, eftersom faktapåståenden går att kontrollera. _Om faktapåståendet i ett visst argument visar sig stämma så verkar det vara ett starkt argument. _Men om faktapåståendet visar sig vara falskt så kan man bortse från just det argumentet. _I debatten om dödsstraff kan någon till exempel påstå att dödsstraff avskräcker från brott. _Man skulle då kunna undersöka om det verkligen är färre brott i ett land som tillämpar dödsstraff än i andra jämförbara länder. _Resultatet kan sedan tolkas och användas för att stödja eller motbevisa argumentet.

_Argument utifrån värderingar

_När etiska frågor diskuteras utgår vi inte bara från fakta utan också från värderingar. _Värderingar är övertygelser och åsikter som i många fall går bortom fakta. _En värdering går inte att bevisa eller motbevisa på samma sätt som ett fakta-påstående. _I debatten om dödshjälp kan någon hävda att det alltid är fel att döda, oavsett om syftet är gott. _Det går inte att bevisa eller motbevisa detta påstående, eftersom det bygger på en värdering. _Man kan tro att fakta väger tyngre än värderingar och åsikter, men i många fall kan en värdering faktiskt väga mycket tyngre än fakta. _En person kan exempelvis hävda att djurförsök alltid är fel (vilket är en värdering), även om man kan hänvisa till fakta som visar att djurförsök kan ha många positiva konsekvenser för människor.

_Det är viktigt att kunna skilja på faktapåståenden och värderingar.

#534

#1021

_Faktapåståenden går ju att kontrollera, medan värderingar inte kan bevisas eller motbevisas. _Det händer ofta att någon lägger fram argument för sin ståndpunkt så att det uppfattas som fakta,

::: #535 ::

fast det i själva verket är en värdering. _Ett exempel är om någon i debatten om dödshjälp hävdar att "alla människor har rätt till en värdig död".

=== _Bildtext/beskrivning =====

_Journalisten _Isabella _Lövin fick journalistpriset som "_Årets berättare" #2007 för sin bok _- _Tyst hav; där hon bland annat granskar ___EU:s och _Sveriges fiskepolitik. _Hon har i sin roll som ___EU;-parlamentariker arbetat politiskt för att förbättra havsmiljön och fiskbeståndet.

_Bildbeskrivning

_Foto. _Isabella _Lövin står vid en strand där träden speglar sig i det spegelblanka vattnet.

=====

_Referensramar som påverkar

_Alla människor resonerar utifrån olika referensramar som man bär med sig. _Mina referensramar är de fakta och värderingar som jag har fått med mig genom den kultur och det samhälle där jag vuxit upp. _Genom dem har jag format min identitet och det är

::: #536 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::
också dessa som ligger till grund när jag fattar etiska beslut. _En del av våra referensramar har vi tagit över från föräldrar, vänner, skola eller samhället i stort, och de påverkar oss ofta på ett omedvetet sätt. _Vissa referensramar kan ha sitt ursprung i en viss politisk åskådning eller i religiösa övertygelser. _Referensramarna påverkar vår människosyn, livssyn, vår syn på samhället samt våra normer och värden. _Referensramarna påverkar hur vi tänker när det gäller etiska och moraliska frågor.

_En analysmodell

_Här följer en enkel analysmodell som du kan använda när du ska behandla en etisk fråga för att kunna fatta ett genomtänkt beslut.

@@_Steg #1. _Fastställ problemet. ;
_Det första du måste göra är att formulera en frågeställning som går att svara ja eller nej på. _Frågan kan formuleras på olika sätt, och det är viktigt att göra frågan så tydlig som möjligt. _Du bör även avgränsa och precisera frågeställningen så att den inte omfattar för många aspekter. _Några exempel på avgränsade frågeställningar kan vara:

_--- _Bör aktiv dödshjälp tillåtas för obotligt sjuka som lider och som själva vill dö?;

_--- _Bör djurförsök vara tillåtet i syfte att ta fram säkra mediciner som kan rädda människoliv?;

_--- _Är det rätt med dödsstraff för brottslingar som mördat minst tre

#1024

#536

personer?;

@@_Steg #2. _Saml a argument för båda svaren. ; _Ta reda på alla relevanta argument som talar för och som talar emot frågan som ska utredas. _På så sätt får du en överblick över frågan. _Du kan behöva ta hjälp av facklitteratur på området, nyhetsrapporteringar, uppslagsverk och forskningsresultat, och du kan också fråga experter på området.

::: #537 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Steg #3. _Analysera argumenten. ; _När du har sammanställt alla relevanta argument för och emot är det dags att analysera argumenten. _Detta kan ta tid, men är nödvändigt för att komma fram till ett svar och en genomtänkt hållning i frågan. _Först av allt måste du avgöra om respektive argument är ett faktapåstående eller en värdering. _Om argumentet är ett faktapåstående går det att kontrollera: _- _Stämmer detta påstående? _Är det rimligt eller troligt att det stämmer? _Vad

#537

#1025

säger forskningen? _Vad vi ser utredningar? _Vilka fakta talar emot detta argument?; _Om argumentet istället bygger på en värdering går argumentet inte att bevisa eller motbevisa, istället måste man fundera över om man håller med om den bakomliggande värderingen eller inte.

=== _Bildbeskrivning =====
_En balansvåg där en hjärna ligger i ena vågskålen medan den andra är full med guldmünt. _Skålen med hjärnan väger tyngre än pengarna.

=====

@@_Steg #4. _Väg argumenten mot varandra och tag ställning. ; _När du nu har överblick ska du fundera över vilka argument som du anser väger tyngst. _Vilket eller vilka argument är avgörande för dig och får dig att ta ställning för eller emot?

::: #538 ::::::::::::::::::::::::::::::

@@_Steg #5. _Analysera dina avgörande argument. ; _När du nu har tagit ställning kan det vara

#1026 #538

intressant att analysera de argument som blev avgörande för dig. _Finns det några skäl till att det var just dessa argument som vägde tyngst för dig i just denna fråga? _Finns det någon gemensam nämnare bland argumenten? _Bygger alla på fakta-påståenden eller är det en stark värdering som blev avgörande? _Försök också göra en koppling till de etiska resonemangsmodeller vi presenterade i blocket _Människan och moralen (sid. #66--#103). _Bygger dina starkaste argument på pliktetik, konsekvensetik eller avsiktsetik?

@@_Steg #6. _Slutsats. i _Skriv en sammanfattning av det du kommit fram till. _Presentera din ståndpunkt och de viktigaste argumenten som ledde fram till den på ett kortfattat och koncist sätt. _Försök att dra slutsatser om vad som påverkat dig extra starkt i denna fråga. _Bär du med dig värderingar som väger särskilt tungt i just denna fråga? _Eller var det framförallt det

Logiska fakta som avgjorde frågan?
_Vad kan det bero på tror du?
_Vilken betydelse spelar religiösa
övertygelser för dig i denna fråga?
_Bygger dina starkaste argument på
avsiktsetik, pliktetik eller
konsekvensetik? _Är det troligt att
din ståndpunkt i en annan etisk
fråga skulle utgå från samma etiska
resonemangsmodell?

=== _Bildbeskrivning =====
_Foto. _En kille bär en t-shirt
med texten:
"_Den som har flest prylar när man
dör vinner ..."
=====

_Författarnas tack

_Det ligger mycket jobb bakom en lärobok. _Förutom författarna som skriver texterna är en rad olika personer inblandade i produktionen, bland andra förlagsredaktör, bildredaktör, formgivare, tryckeripersonal och marknadsförare. _Alla har bidragit på olika sätt till den färdiga boken.

_Vi som författare har utgått från många olika källor när vi har skrivit våra texter. _För att läroboken ska vara aktuell, relevant och saklig har vi tagit hjälp av personer som har granskat och gett synpunkter på våra texter: av forskare inom olika religionsvetenskapliga områden, företrädare för olika religioner och sekulära livsåskådningar samt verksamma lärare. _De har frikostigt delat med sig av sina specialkunskaper inom

olika kunskapsområden och gett
förslag på hur våra texter kan
förbättras och förtydligas. _Som
författare tar vi givetvis ansvar
för de texter vi har skrivit, men vi
vill samtidigt visa vår tacksamhet
till alla dem som bidragit med
värdefulla synpunkter.

_Tack till:

_Gullevi _Almgren

_Per- _Arne _Berglie

_Mark _Carlsson

_Agneta _Condén _Knutsson

_Max _Dahlstrand

::: #541 ::::::::::::::::::::::::::::::::::::::

_Charlotte _Davidsson

_Martin _Domeij

_Emilia _Ericson

_Anne- _Louise _Eriksson

_Sr _Madelaine _Fredell op

_Trudy _Fredriksson

_Christer _Hedin

_Patrik _Hultin

_Mi sha _Jaksic

_Kjell _Axel _Johansson

_Sofia _Morberg _Jämterud

_Tore _Karlsen

#541

#1031

_Patri k _Karl sson
_Thomas _Karl sson
_Olle _Kri stenson
_Larvi na _Kücükgöl
_Jonathan _Körösi
_Malin _Löfstedt
_Ingrid _Ni lsson
_Lena _Posner _Körösi
_Sudhagar _Raghupathy
_Tom _Shul evi tz
_Anders _Sj öbrandt
_Li na _Stenqvist
_Chri ster _Sturmark
_Davi d _Thurfjel l
_Ki m _Vest
_Sr _Katri n _Åmel l op

_Apostl agärni ngarna #161
apostl amöte #159; f
apostl ar #161; ff, #173, #183, #202
arabi ska #224, #458
arabi ska våren #247, #379
aramei ska #457
ari skt fol k #261
_Ari stotel es #86
ashat #301
askes #25, #295, #315
askonsdag #155
atei sti sk l i vssyn #42, #333
atman #265, #268
auktori tärt l edarskap #390
_Aun _Shi nkyo #394
_Aval oki teshvara #304
avl at #190
avsi ktseti sk model l #79
_Ayodya #280

@_B

_Bagdad #246
bapti sti ska kyrkor #206
bar mi tzva #143, #430
_Barnkonventi onen #142, #369
barnväl komnande #427
barnväl si gnel se #424
bat mi tzva #143, #430
#1034

#542

begravning #143, #182, #361, #40
behovsprincipen #95; f
_Benedikt av _Nursia #185
_Bentham, _Jeremy #97
bergspredikan #162
_Bibeln #116, #122, #129, #134,
#161, #166; f, #456
bisetning #440
_Bhagavadgita #261, #273, #405, #460
bhakti fromhet #263, #268
bibelsyn #166; f, #468
_Big bang #17, #342
bikt #178, #190, #203
bildförbud #143, #205, #472
_Birgitta (heliga) #196
biskopar #183
bistånd #380, #523
blot #411
bodhi sattva #303
bokens folk #223, #458
borgerlig begravning #443
bot/botgöring #144, #178, #190, #203
_Brahma #272, #450
brahman #268, #275, #285
brahmantexter #459
_Branch _Davidian #394
brit mila #131, #142, #423
_Buddha #25, #293; ff, #451
#542

_Buddhi ster/buddhi sm #293; ff. #325,
#451, #460; f
_Burma #378
_Bysans #188, #222
böneti der #228, #238
böneutrop #358

@_C

_Cal vi n, _Jean #205
cel i bat #202, #301
chanukka #144
chassi der #147
_Chevra _Kadi sha #142
_The _Church of _Satan #408
ci vi l ol ydnad #270
_Cordoba #246, #250
_Corporate _Soci al _Responsi bi li ty,
__CSR #523
cykl i skt ti dsförl opp #263

@_D

_Dal ai _Lama #303; f, #383
dal i ter #285
_Damaskus #246
daoi sm #325; f
darshan #271
_Darwi n, _Charl es #197, #338, #488
datorspel #54; f
#1036 #542

dödssynder #86, #88

@_E

egal i tära gudstjänster #147

egoism #78

ekologisk livssyn #336

ekumenisk #186, #210

_Episkopos #82, #338

_Ekumeniska kyrkan #200

ersättningsteologi #164

esoteriska rörelser #407

etik #55, #208, #234, #343, #486; f,

#496, #499; ff, #530; ff

etnicitet #26

_Europakonventionen #369

evangeliska rörelser #199

_Evangeliska frikyrkan #200

evangelisk-lutherska kyrkor #204; f

evangelister #161; ff

evangelium #158, #161, #456, #467

evolution, evolutionsläran #338,

#349, #480, #488, #494

existentialism #335

existentiella frågor #30, #53

exotisering #43

@_F

_Fair _Trade #525

fasta #155, #239

fattigskatt #240

feminism #99, #337

feministisk etik #91; ff

__FINNAR, _Forskning och information

om nya religiösa rörelser #396

_Folkets _Tempel #393

folkhemmet #41

_Forn _Sed #410

fosterdiagnostik #40, #510; ff

_Franciskus (helgon) #187

fred #49, #380

fredagsbön #241

_Freud _Sigmund #19; ff, #340

__FRI, _Föreningen _Rädda _Individen

#395

fri kyrkor #197, #199, #386

fri vilja #175

_Frälsningsarmén #206

fundamentalism #43; f, #468

förbund #131; ff, #138, #163; ff

_Förbundet _Humanisterna #345, #429

_Förtitel sen #136

förnuft #191, #343; f, #346

försoning #175, #380

försoningsprocess #49

#543

#1039

första kommunitionen #181

@_G

_Gamla testamentet #116, #456

_Gandhi . _Indira #281, #321

_Gandhi , _Mahatma #269, #285, #380,
#454

_Gandhi , _Rajiv #281

_Ganges #266, #443

_Ganesha #282

_Gardell , _Mattias #376

_Gaza #136

genetisk kloning #519

genrer #462; ff

genus #209, #235

_Gilligan, _Carol #91

global rättvisa #94, #525

global utveckling #39, #48; f, #109

godhet #88

gravsättning #440

gregoriansk sång #185

grekiska #169, #457

grupporienterad kultur #69; ff

gudsriket #170

gurdwara #321; f

_Guru _Nanak #319

_Guru _Govind _Singh #320

_Guru _Granth _Sahib #320

#1040

#543

_Gustav _Vasa #196
_Gyllene _Templet #321

@_H

haditherna #425, #459

halacha #139

halal #234

halal slakt #234, #372

halvmåne #221

_Hammas #137

handlingsetiska modeller #76

_Hansson, _Per _Albin #41

haram #234

_Hare _Krisna-rörelsen (___ISKCON)

#404; ff

heating #417

_Heaven's _Gate #394

hebreiska #169, #455, #457

_Hedenius, _Ingemar #341

_Hedniska _Nätverket _Vitka #412

hedonistiskt ideal #19, #82; f, #338

helgdagar #362

_Heliga _Anden #173

heliga skrifter #109, #449; ff

helvete #437

hinduer/hinduismer #258, #261, #432,

#442, #450, #459

hjärntvätt #397

#543

#1041

holism #415
hugenottkriget #192
_Husein #245
högkyrkliga #205, #207
_Högtdsboken #350, #443

@_I

icke-våld #269, #317, #381; ff
identitet #17, #25; ff, #53, #90,
#131, #220, #501
_Ignatius av _Loyola
ikon #204
imam #239, #246, #434
indi vidori enterad kultur #69; ff.
#360, #387
_Induskulturen #261
informationsstress #56
initiatiionsrit #430
inkarnation #124
_Intelligent design #490
interreligiös dialog #211
_Irak #379
_Iran #248
_Isak #117
__ISKCON (_Hare _Kri shna-rörelsen)
#404; ff
_Islam/muslimer #219; ff, #432, #442,
#450, #454, #457
#1042 #543

i slami sm #248
_Ismael #117
_Israel #134, #136
_Istanbul #246

@_J

_Jagger, _Alison #91
jainister #315; ff
_Jakob #117
_Jehovas _Vittnen #399; f
_Jerusalems tempel #134; f, #140
_Jesu _Kristi _Kyrka av de sista
dagars heliga (_Mormonkyrkan)
#401; f
_Jesus #157; ff, #165, #173
jesuiter (_Jesu sällskap) #194
_Jibril #224, #450, #457
jihad #236
jomkippur #134, #143
_Josua #134
::: #544 ::::::::::::::::::::::::::::
_Judar/judendom #129; ff, #197, #223,
#432, #441, #450; ff
jämställdhet #40, #99, #367

@_K

kalif #244; ff
kalpa #264, #302
#544

#1043

kami #330
_Kanaans land #116; f
kanal i sering #417
kanon #452
kanonisk rätt #374
_Kant, _Immanuel #82
kardinaldygder #86
_Karl den store #188
_Karlsson, _Thorn #3_S #409
karma #265, #286, #300, #315, #436,
#459
_Kashmir #281, #378
kast #284
katedral #195
kategori skt imperativ #82
katharer #188
katolska kyrkan #196; f, #202; f
_Kerbel a #245
_Khadija #224
khal sa #320
_Khan, _Abdul _Ghaffar #301, #454
_King. _Martin _Luther #382, #454
ki rpa #320
kl oster #185; ff; #196, #202, #204,
#397, #430
kol onialism #247, #257, #269
konfi rmati on #178, #181; f, #346,
#360, #427; ff
#1044

konfuci anism #325, #327
_Konfucius #327
kongregationalism #206
konflikter #49
konsekvensetisk modell #76; f, #82,
#92
konservativ judendom #146; f
_Konstantinopel #184, #188, #222
konstgjord befruktning #512; f
konventikelplakatet #198
konvertera #131, #220
_Koranen #116, #122, #129, #165,
#219; f, #224; ff, #450, #457; ff,
#461
kors #45, #156, #444
kosher #140
kosherslakt #141, #372
korsfästelse #172
kreatonism #489; f
kremering #182, #442
krig #209, #236, #375
_Krishna #272; f, #405
_Kristi naturer #204
_Kristna/kristendom #153; ff, #325,
#432, #450
_Kristus #159, #171, #173
_Kundalini #284, #409
kyrkan #173
#544

kyrkobesök #360
kyrkomöte #186
_Kyrkornas världsråd #210
kyrkoår #180
kättarrörelser #188

@_L

lagstiftning #208, #235; f, #358; f,
#373; ff, #453, #509, #526; ff, #533

lama #303

_Lao zi #326

latin #185

_La _Vey, _Anton #408

liberal judendom #146

lidande #19

likhetsprincipen #95; f

liknelser #162; f

liturgi #204

_Livets _Ord #200, #399

livsmedelindustri #518

livsåskådning #18, #23, #27, #31; f,
#39, #44, #107, #333, #337

livsfrågor #18, #20, #55, #107

_Luther, _Martin #189

lycka #18; f

@_M

_Mahabharata #21, #273, #275, #460

_Mahavi ra #315

mahayanabuddhi sm #303

mandomsprov #430

mantra #405

martyr #160

_Marx. _Karl #340

matregl er #371; f

_Mecka #224, #240

medborgarrättsrörel se #382

medi ci nsk eti k #497. #510; ff, #519

medi tati on #242, #305

medvetande #17, #21, #170, #177,
#302, #437; f

_Mel l anösterknkonfl i kten #377; f

meni ng #16, #18, #28, #30, #34,
#108, #334

meri tpri nci pen #96

_Messi as #124, #132, #159, #171

_Metodi stkyrkan #206

metropol i t #203

mi grati on #39, #109, #250

mi l j öfrågor #336, #523

_Mi l l . _John _Stuart #83

mi nnesplats på nätet #60; f, #444

mi ssi on #183, #380

mi tzva #138

#544

#1047

_Moder _Jord #412
_Moder _Teresa #454
_Moghul riket #257
_Mohel #424
moksha #265, #459
monism #263
monoteism #116, #120, #138, #140,
#237
_Mormonkyrkan (_Jesu _Kristi kyrka
av de sista dagars heliga) #401; f
_Mose #118, #133, #138
motreformation #194
muslimer/islam #219; ff, #432, #442,
#450, #457
mutel #425
mänsklovärde #29, #73, #347; ff,
#487
mänskliga rättigheter #73, #95, #97,
#337, #363; ff
_Muhammed #220; ff, #224; ff, #457
munkar #197, #301; f, #315; ff,
#406; f, #430, #461, #465
muslimer #219; ff, #432, #442, #450,
#454
myter #27, #35, #461

@_N

nationell minoritet #130

nattvard #178, #181

naturalism #347, #402

naturvetenskap #191, #476, #496

_New _Age #387, #413; ff

_Nietzsche, _Fredrik

_Nigeria #378

niqab #369

ni rvana #298, #300; f

_Noa #133

_Nordirland #193, #379

nunnor #196, #301; f, #315; ff, #407,
#461

nya religiösa rörelser #385; ff

_Nya testamentet #157, #160; ff.

#450, #456, #461

nyhedendom #410; ff

nära döden-upplevelse #438; f, #487

nätmobbing #57

@_0

oberörbara #285

occidentalism #43

ockultism #407

omskärelse #131, #140, #142, #242,
#370, #424; ff

omsorgsetik #93

#544

#1049

ondska #21, #88
_Ordo _Templi _Ori entes #408
::: #545 :::::::::::::::::::::::::::::::
ordspråk #362, #466, #470; f
organdonati on #505; ff
oriental ism #43, #255
ortodoxa kyrkor #186, #203; f
ortodox judendom #146
_Osho #418
_Osmanska ri ket #222, #247
otrohet #500; f

@_P

_Pal esti na #136
_Pal i #461
palli ati v vård #208
pantei sm #265
paradi s #437, #445
pastor #200; f, #432
patri ark #188
_Paul us #160, #183
_Paul us brev #160; ff, #456
pentagram #408
pentekostal a rörel ser #200
personnamn #362
pesach #145
_Petrus #183
_Petrus de _Daci a #186
#1050

#545

_Piltz, _Anders #174
_Pingingströrelsen #200, #398
pliktetisk modell #78, #82; f, #92
politiiska ideologier #95, #97; ff
polykulturella samhällen #391, #112,
#358
polyteism #116, #271
_Pontius _Pilatus #158
populärkultur #21, #471; ff
positivism #343
predestinationslära #206
preferensutilitarism #84
privatreligiösitet #36, #47, #109,
#360, #387
protestant #191
protestantiska kyrkor #204
präst #192, #197, #204, #205, #367,
#432
prästvigning #178
psykoanalys #340
puja #271
purimfesten #145
påve #183, #185; f, #188; f, #202

@_Q
_Q-källan #162

@_R

rabbi n #140, #433, #441

_Rama #272, #275; ff, #280

ramadan #239

_Ramayana #21, #275

_Rationalism #346

reformati onen #189, #196; f

reformerta kyrkor #205; f

reformjudendom #146

rei nkarnati on #265, #303, #417, #437

rel ati oner #20, #93, #335, #499

rel i gi on #29, #33; ff, #107, #109

rel i gi onsdefi ni ti oner #33; ff, #107,
#109

rel i gi onsdial og #127, #211

rel i gi onsfri het #39; f, #142, #198,
#250, #359, #363, #366; ff, #387

rel i gi onskri ti k #63, #338, #342,
#344

rel i gi ösa fri skol or #369

rel i gi ösa symbol er #369, #444

renässansen #189

_Ri gveda #261

_Ri mbert #194

ri ter, ri tual er #35, #109, #350,
#410, #421; ff

_Rom #135, #160; ff, #182, #222

rymdforskni ng #521

#1052

#545

rättfärdiga krig #376
rättsväsende #373
rättvisa #95, #208; f

@_S

sabbat #138, #140, #144
_Salomo #135, #466
samsk konfirmation #429
samvete #85
sakrament #177; ff, #181, #202, #427,
#432
sakralisering #45
samsara #265, #459
samskara #426
sangha #301
_Sanhedrin #172
sanskrit #261, #459; f
santana dharm #262
_Sartre, _Jean _Paul #340
_Den satanska bibeln #408
satanism #408
scientologi #402; f
sekt #385, #389
sekularisering #44, #346, #358, #387
sekulära livsåskådningar #32, #37,
#73, #333
sekulär humanism #37, #334, #345
sekulär stat #47, #249, #258, #333,
#545 #1053

#346
sekul ärt samhäll e #47
sexualitet #210, #235, #368, #501; ff
shaktism #283
sharia #232; f, #235; f, #374, #454
shia #245; f
shintois m #325, #330
_Shiva #272, #281; f
_Siddhartha _Gautama #23; ff, #294
sikhism #319; ff
_Singer, _Peter #83
sionism #136
_Sita #275; ff
siluati onistisk etik #80; f
sjukas smörjelse #178
sjukdom #20, #23
sjukvård #371
skol avslutning #370
skäktning #142, #234, #372
socken #195, #197
social etik #94
_Soltempelorden #394
sorg #445
spiritualitet #36, #47
statsreligion #197, #373, #387
stift #185, #194
studentexamen #431
stupa #296
#1054

sufi sm #242
_Summi t _Li ght house #418
sunna #231; f, #459
sunni #245
sura #230, #458
sutra #461
_Svenska _Kyrkan #40, #197; ff,
#358; ff
_Svenska _Satani stkyrkan #408
_Sveri ges _Asatrosamfund #410
_Sveri ges kristna råd #211
_Sveri ges _Musl imska _Råd #250
syndafal let #175
synopti ska evangel i er #162
_Syri en #379

@_T

_Tal mud #135, #139, #456
_Tami l ska ti grarna #281
_Tanak #129, #132, #139, #454; ff
tantri sm #283; f
tefi l l i n #134, #464
tei sti sk evol uti on #491
_Templ e of _Seth #408
teodi céprobl emet #495
teokrati ska samhäl l en #337
theravadabuddhi sm #301, #460
_Ti bet #303, #383
#545

#1055

ti deräkning #132, #144, #263
 ti ggarorden #186
 ti o bud #42, #373, #453
 tolerans #101, #223, #250
 tolv stammar #118
 _Toran #122, #129, #132; f, #135,
 #138, #165,
 :::: #546 :::::::::::::::::::::
 #450; f, #455
 tradi tionell livsstil #47
 _Transcendental _Meditation #418
 treenighetsläran _I #25; f, #169; ff
 _Trettiåriga kriget #193
 _Triptaka #293, #460; f
 troendedop #181, #201
 tro och vetande #28; ff, #341, #475
 trosrörelsen #200
 _Tunisien #379
 _Tännsjö, _Torbjörn #83

 @_U
 ultraortodoxa #147
 _Umar (kalif) #245
 umma #236, #244
 universalism, #78, #83
 universitet, #196, #485
 _Upanishaderna #261, #263, #459
 uppenbarelse #109, #122, #124, #165
 #1056 #546

_Uppenbarel seboken #101, #466
uppl ysni ngsti den #338, #386
uppståndel se #159, #172
urnsättni ng #441
uti l i tari sm #83
_Utman (ka l i f) #245

@_V

vaj rayanabuddhi sm #303
va l l färd #240
vapeni ndustri #522
_Vattumannens ti dsål der #413
_Vedaskri fterna #261; ff, #450, #459,
#461
vegetari ani sm #270, #315, #517
verkl i ghetsuppfattni ng #25
wi cca #411
vi gsel #360, #432, #435; f
vi gvatten #203
vi rtuel l rel i gi on #57; ff
_Vi shnu #272, #405
vårdeti k #504
väckel serörel ser #199, #205, #386
värdegrund #42, #95, #101
värderi ngar #40, #42, #71
värld srel i gi oner karta #113
_Västom #184, #222

#546

#1057

@_W

_Wal I enberg, _Raoul #130

@_Y

_Yahwe #134

yi n och yang #326

yoga #242, #268, #284

@_Z

zenbuddhi sm #304; f, #330

@_Å

återfödel se #265, #303, #417, #437

åttafal di ga vägen #298

@_Ä

äktenskap #179, #182, #209, #234,

#242, #431, #527

_Ängl ar #121

@_Ö

_Östrom #184, #188, #222

övergångsri ter #35, #37, #109,

#421; ff

_Bi l dregi ster

#1 _Corbi s

#14 _Ammar _Awad/___TT

#17 _Ti na _Jonsson/_Nordi cphotos

#19 _Mi kael _Bertmar/_Nordi cphotos

#20 _Posten/___TT

#24 _Si l entwi ngs/_Shutterstock

#26 _Mari e _Rosenkrantz

_Gj eds/_Nordi cphotos

#28 _I magery _Maj esti c/_Shutterstock

#31 _Lars

_Dahl sl röm/_Ti ofoto/_Nordi cphotos

#33 _Husse i n _El -

_Al awi /_Sydsvenskan/___TT

#34 _Ashi ga/_Shutl erstock

_Ahmad _Fai zal _Yahya/_Shutterstoc

#37 _Åsa _Svensdotter

#38 _Photoresearchers/___I BL

#41 _Davi d _Magnusson/_Svd/___TT

#43 _Torsten _Bl ackwaod/___TT

#45 _Ul f _Pal m/___TT

#47 _Ahmad _Al _Fai zal

_Yaha/_Shutterstock

_Markus _Gann/_Shutterstock

#546

#1059

#48 _Stringer _Argentina/___TT
#49 casej ustin/_Shutterstock
#51 _Lars _Lindqvist/_Kontinent/___TT
#52 _Marc _Femenia/___TT
#54 _Mikael _Fritzon/___TT
#57 #441/___IBL
#59 _Godong/_Robert _Harding/___TT
#61 _Claus _Gertsen/___TT
#62 _Digital story of _Nativity:
www.youtube.com
#64 _Christine _Olsson/_Scanpix
#66 _Lightspring/_Shutterstock
#69 meuni erd/_Shutterstock
#70 rtem/_Shutterstock
_Timof/_Shutterstock
_Zzvet/_Shutterstock
_Carolina _K _Smith
___MD/_Shutterstock
_Einur/_Shutterstock
#73 _Jens _Bäckström/___TT
#77 _Francis _Dean/___TT
#78 _Stock_Photos ___LV/_Shutterstock
#79 _Andrey ti yk/_Shutterstock
#80 _Tel egin _Sergey/_Shutterstock
_Anatol/_Shutterstock
#85 _Andrey _Yurl ov/_Shutterstock
#86 _Anton _Oparin/_Shutterstock
#88 _Hi eronymos _Bosch
#1060 #546

#90 _Tri ft/_Shutterstock
#91 _Ni na _Hemmi ngsson
#92 _Åsa
_Sj ö_Ström/_Sydsvenskan/___TT
#94 _Rocky/_Mart in _Kel lerman
#96 _Vi tal ez/_Shutterstock
#97 _Cl audi o _Bresci ani /___TT
#98 _Cate~ - - #89/_Shutterstock
#100 _Tomasz
_Bi dermann/_Shutterstock
_Roger _Turesson/___DN
_Mi kael
_Andersson/_Mi ra/_Nordi cphotos
_Vi ncent _Yu/___AP/TT;
_Atta _Kenare ___AFP _Photo/___TT
#102 _Bi ggan _Vi /shutterstock
#103 _Chal abal a/_Shutterstock
#104 _Crady von _Pawl ak/_Corbi s/___TT
#106 _Lui s _Benavi des/___TT
#109 _Konstanti n
_Gol denberg/_Shutterstock
#110 ___AJP/_Shutterstock
#112 _Fredri k _Sandberg/___TT
#114 _Godong/_Rober t _Hardi ng/___TT
#117 _Karta _Anders _Wi kberg
#118 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#119 _Grafi k: _Anders _Wi kberg
#121 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#546 #1061

#122 _Godong/_Photononstop
#123 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
_Alison _Wright/_Corbis/___TT
_Philippe
_Lissac/_Godong/_Corbis/___TT
#124--#126 _Bridgeman _Art
_Library/___I BL
#127 _Ryan
_Rodrick_Beiler/_Shutterstock
::: #547 :::::::::::::::::::::::::::::::
#128 _Sven-_Ol of _Ahlgren/_Scanpix
#130 _Leif
_Andersson/_Sydsvenskan/___I BL
#134 _Johan _Ericson
#135 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#137 _Lotta _Malstedt/_Sveriges
_Radio
#138 _Johan _Ericson
#139 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#141 _Markus _Schreiber/___TT
#142 _Benkt _Eurenus/___TT
#143 _Peter _Arnold/_Nordicphotos
#145 _Boris _Diakovsky/_Shutterstock
_Jordi _Cami /agefotostock
_Chameleons _Eye/_Shutterstock
#147 ___DPA/I BLj
#148 _Johan _Ericson
_Anders _Hansson/___TT
#1062 #547

_Jan _Herdeval I
#149 _Foto pri vat
#152 _Tyler _Ol sson/_Shutterstock
#155 _Jann
_Li pka/_Mi ra/_Nordi cphotos
#156 _Fol i o _I mages
#157 _Maran _Garai /_Shutterstock
_Ocul o/_Shutterstock
#158 _Marc _Chagal I /__BUS
#2013/_Bri dgeman _Art
_Li brary/___I BL
#160 _Portokal i s/_Shutterstock
#161 _Eva _Hedl i ng/_Nordi cphotos
#163 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#164 _Al essandro _Del I a
_Bel I a/_Scanpi x
#165 _Nathan _Benn/_Corbi s/___TT
#167 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#168 _Menahem _Kahana/___AFP/TTi
#169 _Fabri zo _Gi ovannozzi /__TT
#171 _Al ex _Grimm/_Getty i mages
#172 _Robi n _Utrecht/___AFP/TTi
#175 _I l l ustrati on _I var _Marti nsson
#176 _Anders _Wi kl und/___TT
#177 _Con _Tanasi uk/_Desi gn _Pi cs
___I NC/_Nordi cphotos
#178 _Pedro _Armeste/___TT
#179 _Andrei
#547

#1063

_Zveghi ntev/_Shutterstock
#181 _Li nda _Wi kström/___TT
#183 _Ni ckk/_Shutterstock
#185 _Cudak/_Shutterstock
#187 _John _Van
_Hassel t/_Corbi s/___TT
_Zvoni r _Atleti c/_Shutterstock
#188 _The _Granger _Col l ecti on/___TT
#190 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#193 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#195 _Lennart
_Karl sson/_Ri ksanti kvari eämbetet
_Ann _Eri ksson
#196 _Med ti ll stånd från _Sta
_Bi rgi ttas kl oster _Pax _Mari ae
#199 _Uppl andsmuseet/_Axel
_Sagerhol m
#200 _I sac _Antbl ad
#202 _Moni ka
_Fl uecki ger/_Keystone/___TT
#203 _Ni k _Wheeler/___TT
#204 _Robert _Atanasovski /___TT
#205 _Jens _Karl sson/pixgal l ery com
#207 _Grafi k _Anna _Bj örnström
#208 _El l i ot _El l i ot/_Johnér
_Bi l dbyrå ___TT
#209 _Mats _Andersson/___TT
_Svenskt _Pressfoto/___TT
#1064

#547

#210 _Larseri c _Lindén/___TT
#211 _Assisi #2011
#212, #215 _Ulf _Jämterud
#217 _Privat
#218 _Ola _Torkelsson/___TT
#221 _Sven- _Olaf _Ahlgren/___TT
#223 _Karta _Anna _Björnström
_Bridgeman _Art _Library/___I BL
#225 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#226 _Hassan _Ammar/___TT
#228 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#231 ___TT
#232 _Noorol lah _Shirzada/___TT
#234 _Maj -_Britt _Rehnsröm/___TT
#235 _Leo _Selén/___TT
#236 _Si on _Touhi g/___TT
_Bryan _Denton/_Corbis/___TT
#238 _Ann
_Eriksson/_Mira/_Nordicphotos
#239 ___TT
#240 _Hussein ___Eji -_Alawi /___TT
#241 _Illustration _Jakob _Jerremalm
#242 _Gideon _Mendel /___TT
#243 ___I BL
#244 _Attila _Jandi /_Shutterstock
#245 ___I BL
#246 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#247 _Yann _Arthus-
#547

_Bertrand/_Corbis/___TT
#248 _Brendan _Macdermi d/___TT
#250 _Leo _Sel len/___TT
#251 _Ola _Bj örl i n
#254 _Ri chard _Ashworth/_Robert
_Hardi ng/___TT
#256 _Chri stoph _Boi svi eux/___TT
#257 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#259 _Karta _Soya _Kommuni kati on
#260 _Eri k _J/_Shutterstock
#267 _Mark _Hannaford/j ohn
_Warburton-_Lee
_Photography/_Nordi cphotos
#263 _Luca _Tettoni /___TT
#264 _Fredreri c _Sol tan/_Corbi s/
#265 _Ti bor _Bogn^ar/age footstock
#266 _Andrel i x/_Shutterstock
#267 _Madl en/_Shutterstock
#268 _Luca _Tettoni /___TT
#269 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#271 _John _Henry _Cl aude
_Wi lson/_Robert/___TT
#272 _Phi l i p _Li ssac/___TT
#273 _Phi l i p _Li ssac/___TT
#275 _Jul i an _Kumar/_Corbi s/___TT
#277 _Tseri ng _Topgyal /___TT
#278 _Chri stoffer
_Pi l l i tz/_Corbi s/___TT
#1066

#280 _Rajesh _Kumar _Singh/___AP
_Photo/___TT
#282 _Philip _Lissac/___TT
#282 _Marco _Crisofori/_Robert
_Harding/___TT
#283 _Christofe
_Boisvioux/_Corbis/___TT
#284 _Lopatin _Anton/_Shutterstock
#285 _Yann _Seiler/_Demotix/___TT
#286 _Gideon _Mendel/_Corbis/___TT
#287, #289 _Ola _Björlin
#292 cl #2004Ihy/_Shutterstock
#297 _Hirkrcn/_Shutterstock
#299 _Ritu _Manoj
_Jethani/_Shutterstock
#300 _Jira
_Gupta/_Demotix/_Corbis/___TT
#302 _Jack _Kurtz/_Zuma
_Press/_Corbis/___TT
#303 _Emilie
___CHAI X/_Photononstop/_Corbis/___TT
#304 _Navesh _Chitrakar/___TT
#305 _Sören _Hallgren/_Historiska
museet
#306, #310 _Ola _Björlin
#314 _John _Henry _Claude
_Wilson/___TT
#316 _Kazuyoshi
#547 #1067

_Nomachi /_Corbi s/___TT
_Davi d _J _Rao/_Shutterstock
_Corbi s/___TT
_Awadeshkumar
_si dhpun/_Demoti x/_Corbi s/___TT
#317 _Gautam _Si ngh/___TT
#318 _Ann
_Eri ksson/_Mi ra/_Nordi cphotos
#319 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#320 _Luci ano _Morl ala/_Shutterstock
#321 _Neftal i /_Shutterstock
_I mpact/_Nordi cphotos
#322 _Magnus _Bergström/___TT
#323 _Hemant _Mehta/_Corbi s/___TT
_Cl audi o _Bresci ani /___TT
_Godong/_Robert _Hardi ng _Worl d
_I magery/_Corbi s/___TT
#324 _Pashabo/_Shutterstock
#326 _Pascal _Del oche/_Godong/_Getty
_I mages
_Shutterstock
#327 _Karl _Johaenl ges/___L00K/I BLi
#328 _Phi l i p _Lange/_Shutterstock
::: #548 :::::::::::::::::::::::::::::::
#329 _Karl _Johaentges/___LDDK/I BLi
#330 ___AFP _I mage _Forum/_Getty
_I mages
#331 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#1068 #548

_Bridgeman _Art _Library/___I BL
#332, #334 _Anna _Björnström
#336 _Martin _Naucier
#339 _Chad
_Ehlers/_Ti ofoto/_Nordicphotos
#340 _Bridgeman _Art _Library/___I BL
#341 _Jarl _Ekenryd ___JE/TTi
#343 ___NASA
#344 _Emil _Malmberg/___TT
#345 _Ann _Eriksson
#346 _Lars _Rindeskog
#343 _Pavel _L _Photo and
_Video/_Shutterstock
#350 _Janerik _Henriksson/___TT
#351 _Anders _Wikberg
#354, #356 _Anna _Björnström
#358 _Lennart _Gustavsson
#359 _Rolf _Christensen/___TT
#361 _Fredrik _Sandberg/___TT
#362 _Bertil _Enev-g _Ericson/___TT
#364 _Bazuki
_Muhammad/_Reuters/___TT
#365 _Prapass/_Shutterstock
#366 _Peter _Scholtz/_Demotix/___TT
#368 _Fredrik _Funck/___DN/TTi
#370 _Anna _Björnström
#371 _Tomas
_Löfgvist/_Sydsvenskan/___I BL
#548

#373 _Henrik_Montgomery/___TT
#374 _Awad_Olwan/_Aftonbtadet/___I BL
#376 _Ingemar_D
_Kristansen/_Sydsvenskan/___I BL
#377 _Ahmad_Garabli /___AFP/TTi
_Olivier_Martelli /_Corbis/___TT
_Marnie_Recker
#378 _Mohamed_Abd_El_Ghany/___TT
#380 ___AFP/TTi
#381 _Film_Gandhi_Smarak
_Sangrahalaya_Samiti . _Wikimedia
_Commons.
#382 ___TT
#383 _Bobbo
_Lanhage/_Kamerapress/___I BL
#384 _Emmanuel_Dunand/___TT
#386 _André_Maslennikov/___TT
#388 _Åsa_Sjöström/_Sydsvens
kan/___TT
#391 _Espen_Bratlie/___TT
#393 _Guyana-Jonestown/___TT
#394 _Shibu/___SIPA_Press/___TT
#395 _Artem_Furman/_Shutterstock
#397 _Denny_Lorentzen/___TT
#398 _Robert_Blobäck
#401 _Jim_Urquhart/_Reuters/___TT
#403 _Alessandro_Delia_Bellia/___TT
#405 _Anna_Björnström
#1070

_Mal gorzata _Ki shyn/_Shutterstock
#407 _Fri so _Gentsch/_Corbi s/___TT
#408 _Corbi s/___TT
#411 _Henry _Lundhol m/_Uppsal a _Nya
_Ti dni ng/___TT
#412 _Suzanne _De _Chi l l o/___TT
#413 _Sofi e _Ekl und/___TT
#414 _Jim _Ross/___TT
#415 _Peter _Knaffel /___TT
#416 ___TT
_Shari ful i n _Val ery/___TT
_I l ya _Naymushi n/___TT
_Sven- _Ol of _Ahl gren/___TT
#418 ___TT
#419 _Roger _Ressmeyer/_Corbi s/___TT
#420 _Frank and _Hel ena/_Getty images
#423 _Di mi try
_Kal i novsky/_Shutterstock
#425 _Kri stofer _Sandberg/___TT
#426 _Anders _Ryman/_Corbi s/___TT
_Anders _Ryman/_Corbi s/___TT
#427 _Abbas/_Magnum _Photod/___I BL
#428 _Anders _Ryman
#430 _Stephane _Lehr/___TT
___TT
#431 _Corbi s/___TT
_Trons/___TT
#432 ___MNS; tudi o/_Shutterstock
#548

#433 _Kri stofer _Sandberg/___TT
#435 _Mel _Longhurst/age fotostock
#436 _Roger _Hardy/___TT
#439 _Lena _Sergeeva/_Getty images
#440 _Eva _Wernli d/_Nordic photos
_Rol f _Höj er/___TT
#441 _Davi d _Dahl berg/___DN/TT;
#442 _Nevenm/_Shutterstock
#444 _Berti l _Högl und. _Joachi m
_Nei man/_Nordiska _Museet
#446 _Adrees _Lati f/___TT
#447 _Anna _Bj örnström
#448 _Tehe _Granger _Col l ecti on,
_New _York/___TT
#450 _Zandra _Eri kshed
#451 _Max _Rossi /___TT
#453 _Noorol I ah _Shi rzada/___TT
_Godong/_Robert _Hardi ng/___TT
#455 ___I BL
#457 _Anna _Li ttorin/___TT
#458 _Yvonne _Åsel l /_Svenska
_Dagbl adet/___TT
#459 _Al essandro _Del l a _Bel l a/___TT
#460 _Carmen _Redondo/_Corbi s/___TT
#462 _Robert _Wal l i s/_Corbi s/___TT
#463 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#464 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#466 _Bri dgeman _Art _Li brary/___I BL
#1072 #548

#467 _Chris _Hondros/_Getty _Images
#469 _Mohammed _Abed/___TT
#471 _P. _Vinet/_New _Line
_Cinema/___TT
#472 _Chamelons _Eye/_Shutterstock
#473 thebrickbi ble. com/home. html
#474 _Don _Hammond/_Desi gn _Pi cs
_Inc. /_Nordicphotos
#477 _Mikael _Sjöberg/___TT
#478 _Carson _Ganci /_Desi gn _Pi cs
_Inc/_Nordicphotos
#480 _Roger _Ressmeyer/_Corbis/___TT
#481 _Nordicphotos
#487 _Bridgemen _Art _Library/___IBL
#489 _Peter _Macdiarmi d/_Getty
_Images
#490 _Justin _Lane/___TT
#492 _Bridgemen _Art _Library/___IBL
#494 _Dave _Einsel /_Getty _Images
#495 _Jim _West/_Fotostock
#496 _Ryumin _Alexander/___TT
#498 _Waltraud _Grubitzsch/___TT
#501 _Martin _Heaney/_Shutterstock
#502 _Magnus _Aronson
#503 _Tony _Senicola/___TT
#504 _Claudio _Bresciani /___TT
#506 ___TT
#508 _Bengt _Nilsson/___TT
#548

#511 _Raveendran/___TT
#513 _Fotostock/_Shutterstock
#515 _Anna _Björnström
#517 _Claudio _Bresciani /___TT
#518 _Jim _Richardsson/___TT
#519 ___STR/TT;
#520 _Björn _Alander/_Nordicphotos
#521 _Douglas _Keister/_Corbis/___TT
#523 _Ola _Torkelsson/___TT
#525 _Claudio _Bresciani /___TT
#526 _Jose _Gil/_Shutterstock
#528 _Ric _Feld/___TT
    _Jeppe _Gustafsson/___TT
#531 _Fotoike/_Shutterstock
#532 _Albund/_Shutterstock
#535 _Lars _Lindqvist/_Svenska
    _Dagbladet/___TT
#537 _Dim _Dimich/_Shutterstock
#538 _Magnus _Aronson
    _Författarporträtt baksi da _Anders
    _Wikberg